TELUGU-SAVARA DICTIONARY.

COMPILED BY

RAO SAHIB G. V. RAMAMURTI, B.A., M.R.A.S.
(Formerly Lecturer in History, Raja's College, Parlakimedi).

Published under the Authority of the Director of Public Instruction.

MADRAS:
PRINTED BY THE SUPERINTENDENT, GOVERNMENT PRESS.

1914.

PREFACE.

ఇది తెనుగు మాటలకు సరి అయిన సవరమాటలు గల నిఘంటువు. చాలాచోట్ల సవర మాటలు వాక్యములలో ప్రయోగించి అవి యేలాగున వాడుక చేయడమో కనపర్చడమైనది. కొన్ని క్రియలకు వేరు వేరు కాలములలో రూపములు ఎట్లా ఉంటవో కూడా తెలియచేయడమైనది. కొన్ని తెలుగు మాటలకు సరి అయిన సవరమాటలు దొరకనప్పుడు, తెలుగు మాటల అర్థము మాత్రం సవరమాటలలో చెప్పడమైనది.

" దేవత " అనేమాటకు సవరలు వాడుక చేసే మాటలు వ్రాసి, సవరలు కొల్చే దేవతల పేర్లు 72 చేర్చడమైనది. ఏ దేవత ఎట్టిదో వివరముగా తెలియదు. ఉదయమునుంచి సాయం కాలము వరకు సూర్యుడిగమనము పట్టి వేళ తెలియజేసే మాటలు సవరలు వాడుకొంటారు; అవి అన్నీ "సూర్యుడు" అనే మాటకింద చేర్చడమైనది. ఆడవాళ్లూ, మొగవాళ్లూ చేసుకొనే ముస్తాబును గురించిన మాటలు "శృంగారించుకో" అనే మాటకింద చూచేది. ఈలాగే "కూర", "బట్ట", "కుండ" మొదలైనమాటల కింద నేవాటి విశేషములు చూచుకోనేది. సమానార్థములుగల తెలుగుమాటలకు సవరమాటలు వ్రాసినప్పుడు ఒకమాట కింద వ్రాసినవే ఇంకొకమాట కింద వ్రాయవలెను, గనుక, ఏదో ఒకదాని కింద వ్రాసి అవి చూచుకోవలెను అని తక్కినవాటి కింద చెప్పడమైనది.

కొన్ని సవర వాక్యములకున్ను, సమాసములకున్నూ, ముక్కముక్కకు అవయవార్థము చెప్పి, భావముకూడా చెప్పడమైనది.

సాధ్యమైనంతవరకు సవరమాటలకు వ్యుత్పత్తి కనపర్చడమైనది. ఇది వ్యాకరణములో విపులముగా చెప్పడమవును.

సవర మాటలకు ఈ కిందనుచెప్పిన చొప్పున రూపాంతరములు కలుగుతవి. కొన్నిటికి మాత్రమే రూపాంతరములు ఈ నిఘంటువులో చెప్పిఉన్నా, తక్కినవి సులభముగా గ్రహించవచ్చును. సవరభాష మాతృభాషగా మాట్లాడేవారుతప్ప ఇతరులు రూపాంతరములు కల్పించి వాడుక చేయలేరు. ఈ కింద కనపర్చిన పట్టీలు వాడుకలో ఉన్న రూపాంతరములు గ్రహించడానికి పనికి వస్తవిగాని, వాడుకలో లేనివి కల్పించడానికి పనికిరావు. సవరవాళ్ల వాడుకే ప్రమాణము. కొన్ని గ్రామములలో ఒకవిధమైన రూపమున్నూ మరికొన్ని గ్రామములలో మరి ఒకవిధమైన రూపమున్నూ వినబడును. మాటలో ఉన్న వర్ణములలో కొందరు ఒక లాగున, మరికొందరు వేరే ఒకలాగున, ఊది పలకడముచేత ఉచ్చారణలో భేదము కలుగుతుంది.

రూపాంతరములు :—

(*a*) ఇ — ఎ : ఇరా — ఎరా.
ఉ — ఒ : జుమా — జోమా.
ఇర్ — ఉర్ : పిర్తాఇ — పుర్తాఇ.
ఉ — అ : ఉరుఙ్తాఇ — అరుఙ్తాఇ.
కు — తు : కుంపెడా — తుంపెడా.
గ — డ : ఇగ్-గోఙ్ — ఇడ్-డోఙ్.
డ — జ : డీమానా — జీమానా.
ఇ — జఞ్ : బొఇ — బోజఞ్.
ఞ — న : ఞేఞ్ — న్యేఞ్.
ఙ్ — న్ : డజిఙ్ — డజిఞ్.
డ — ర : బిడా-బిరా ; తుడ్రు-తుర్రు.
న — ల : నేబు — లేబు.
: తర్గోజల్ — త్రోజల్.
: అనిఞ్ — మొనిఞ్.
హ్రస్వ, దీర్ఘ : గొపారి — గోపారీ.

కొందరు పలికినప్పుడు కొన్ని మాటలకు అకారము పూర్వమందున్నట్టు ఉంటుంది. నిఘంటువులో ఒక రూపము కనబడకపోతే రూపాంతరముగల మాట గ్రహించుకోనేది.

(*b*) కొన్ని మాటలకు కొసను "అన్" స్వార్థమందే చేర్చడము కద్దు. అప్పుడు "బోఇ" అనే మాటవంటి ఇకారాంతముల "ఇ" వర్ణము "జ" అవును. ఉ॥ బోఇ - బోజఞ్, బండ్రాఇ - బండ్రాజఞ్ ; మరికొన్నిటిలో "అన్"కు ముందుగా "డ్" చేరును. ఉ॥ జా - జాడఞ్ ; ఒంతి - ఒంతీడఞ్.

(*c*) అనేక మాటలకు పదమధ్యమందే, అనగా మొదటి హల్లుకున్నూ దాని తర్వాత ఉండే అచ్చుకున్నూ మధ్యను "అఞ్", "అర్", అఞ్ + అర్ = అన్ర్ = అన్డర్, "అప్" చేరి రూపాంతరములు (ఒకప్పుడు అర్థములో భేదము కలిగేటట్టుకూడా) వాడుకలో కనబడతవి. ఉ॥ గా - గనా - గరా - గఞ్డ్రా ; గొఇ - గరొఇ - గఞ్రొఇ - గఞ్డ్రొఇ. డేనా - డపేనా. మాటకు మొదటను అచ్చు ఉంటే, దానికి పూర్వమే "అన్" వస్తుంది. ఉ॥ ఇ - అని.

(*d*) సమాసములో మార్పులకు ఉ॥ కినా - సుడా - కిడ్.

ఇటువంటి మార్పుల తత్త్వము (Philology) "ఫిలోలజి"ని అనుసరించి కనుక్కోవలసినది.

సాధారణముగా లోకులు వాడుకోని తెలుగుమాటలు ఈ నిఘంటువులో వ్రాయలేదు. మామూలు మాటలకుగాని సంస్కృత మాటలకుగాని వాటికి సరియైన మామూలు తెలుగుమాటను పట్టి సవరమాటలు గ్రహించేది.

ఈ నిఘంటువులో వాడుక చేసిన సంకేతములు :—

ఉ॥ ఉదాహరణము, ఉత్తమపురుష రూపము.

ఏ॥ ఏకవచనము.

ఓ॥ ఓఢ్రభాషలోని మాట.

కా. స॥ కాప సవరమాట.

గు॥ గుణుపురం సవరమాట.

చూ॥ చూచుకోనేది.

తె॥ తెలుగు మాట.

ధా॥ ధాతువు.

ప్ర॥ ప్రథమపురుష రూపము.

ప్రా॥ ప్రార్థనార్థక రూపము.

బ॥ బహువచన రూపము.

భూ॥ భూతకాల రూపము.

భూ-వి॥ భూతార్థక విశేష్యము. ఉ॥ "బుమ్" అనే మాటనుంచివచ్చిన "జనుమ్" అనేరూపము "తినినది" అని భూతార్థకమైన విశేష్యరూపము.

మ॥ మధ్యమ పురుషరూపము.

మొ॥ మొదలైనవి.

వ॥ వర్తమానకాల రూపము.

రా॥ రామగిరి సవరమాట.

రూ॥ రూపాంతరము.

(?) స్పష్టము కాదు ; ఇంకా పరిశీలించి కనుక్కోవలెను ; తెలియదు అని భావము.

( ) ఇటువంటి బ్రాకెట్ల మధ్యను వ్రాసినవి సవర మాటలయితే, కొన్నిచోట్ల రూపాంతరములనిన్నీ, మరికొన్ని చోట్ల అర్థము బోధపడడానికి ఉంచినవనిన్ని గ్రహించేది ; తెలుగు మాటలు అయితే అర్థము స్పష్టమున్ను కావడము కోసము చేర్చినవే

గ్రంథములు లేని సవర భాషవంటి భాషకు నిఘంటువు వ్రాయడము ఎంత కష్టమై ఉండునో, తెలిసినవారు, ఈ నిఘంటువు సంపూర్ణమైనది కాదనిన్ని నిర్దుష్టమైనది కాదనిన్ని ఆక్షేపించక, లోపములు పూర్తిచేసి, తప్పులు దిద్ది, మన్నించగలరని నమ్ముతున్నాను. దేహదార్ఢ్యము, ధనబలము, తీరుబడి, పెద్దల ఆదరణ, మిత్రుల తోడ్పాటు, చాలా కలిగి ఉండేనే ఇట్టి కార్యములు చక్కగా కొనసాగుతవి. ఇవి నాకు లేకపోయినవి. తెలుగు భాషకయినా ఇది వరకూ సరి అయిన నిఘంటువు వ్యాకరణము ఎవరూ వ్రాయలేదు. నాలుగైదు సార్లు పట్టి, చేస్తూ ఉన్న పనిమాని, ఒకమూల పడవేసి, తిరిగితిరిగి పూనుకొని, ఎన్నో విఘ్నములు కలిగినా, ఆరంభించినది ఏదో ఒక లాగున యథాశక్తిగా కడతేర్చగలిగినాను. ఇది భగవంతుని ప్రేరణవల్లనే అని నానమ్మకము.

ఈ గ్రంథము చిత్తుకాపీలు సవరించి మొదట మ॥ మామిడన్నం సమూరస్వామి కవిగారున్ను, పశ్చాత మ॥ బలివాడ నారాయణప్పడు పట్నాయుడుగారున్ను సాపు వ్రాసినారు. ఏమీ ప్రతిఫలం కోరకుండా నాకు సాహాయ్యం చేసిన ఈ ఇద్దరు స్నేహితులున్ను నాకు వందనీయులు. నా కుమారుడు వెంకటసీతాపతి, బి-ఏ, ఎల్-టి, వ్రాతప్రతులు ప్రూఫ్‌షీట్లు దిద్దిపెట్టి కొంతమట్టుకు నాకు శ్రమ తగ్గించినాడు.

విజయనగరము, ఈశ్వరార్పణమస్తు !

ది 15 వ జనవరి 1914 సం॥ రం. గిడుగు వెంకటరామమూర్తి.

సవరా నిఘంటు.

అ.

అంకిలి. డరజ్, డనజ్. గసుర్ డరజ్ ఇరా ఇతె=వాన అడ్డు వచ్చినవి.

అంకిళ్లు. తనాలూ.

అంకుడు. కెరెనేబ్. (రూ) కెరేడానేబ్. కెరెడోల్ కొప్పల్ పత్తేజి_అంకుడాకులు డొప్పలు కుట్టుతారు.

అంకురము. బుడజ్. అనెబ్=చెట్టు. బిసూతా=నారు.

అంకురించు. బుడజ్. అబఇ బుడజ్లె_గింజ మొలిచినది.

అంకె. అంకె అనిడ్.

అంకెము. గోనె. (తె)

అంకెవేసుకొను. యుమ్నా.

అంగ. తనోంప.

అంగడి. బజారన్.

అంగమొల. ఉర్డిడన్ ; బడోజ్సు.

అంగిలి (అంగుడు) గనేల్తి. రంకి జీన్నెతె గనేల్తి= మెతుకు అంగుడుకు అంటుకొన్నది.

అంగీకరించు. ఒడేయా.

అంగు. లజా. మంద్రా సింద్రీన్ అయోల్లెన్ తింద్రోఇలె ఇరేతె=మనిషి బట్ట వల్లెవాటుగా వేసుకొని అంగుగా (అందముగా) వెల్లినాడు. తింద్రోఇ. తింకుడోఇ.

అంగుటము. అబోబ్సీ.

అంగుళము. అంగుడం (తె)

అంచనా. అన్సనా (తె)

అంచు. డారా. కుండి డారా=కత్తి అంచు. అతోరా.సింద్రి అతోరా=పంచ అంచు.డంకి అతోరా=కుండ అంచు. అతోరా సేజ్ బాన్ పుత్రె=పంచ అంచు వద్ద చిరిగినది. కొక్కొజ్. కొక్కొజ్ రేజ్ గత్రె=రాతి అంచు తగిలినది. మనేజ్. తజోర్ మనేజ్ డకూతే నాఇ=దారి చివరను ఉంటాను. గనోడోజ్. అనేబన్ గనోడోజ్ లేజన్ ఓంతి గోబేతె=చెట్టు చివరపిట్ట కూర్చున్నది. డండి. కింతాల్ డండి అల్డుజ్లె=గోడ అంచు విరిగినది.

అంజ. అడమ్, తుయె.

అంజనము. కాకతె (కా. స.) ఏ సెలా! ఊనమ్ పాన్పాలె, కుయాన్ కుఇలె, మన్నమ్ కాకతేనా=ఓపడుచా! నీజుత్తు దువ్వుకొని, కొప్పుపెట్టుకొని, నీ కండ్లకు కాటుకపెట్టుకో.

అంజలి. అడోబన్. ఉంతా మంద్రా గర్గారింతెడో అడోబన్ జంద్రుమ్ తియా=అ మనుష్యుడు యాచించినాడు గనుక దోసెడు గింజలు ఇయ్యి. అడోబ్లె తియా=దోసిలితో ఇయ్యి. డనోబ్. బాగు డనోబ్= రెండు దోసిళ్లు. డంద్రోబ్. (రూ.)

అంజె. తనూజ్ప (ధాతు. తుజ్ ప. భూ. వి. తనూజ్ప) మంద్రా తుంపాలే జిబ్జిబ్లాగ ఎర్నాఇతె=మనిషి (జాగరవేసి) అంజవేసి వేగము వేగము పరిగెత్తి వస్తున్నాడు.

అంటు. కరజ్. ఞేన్ ఇర్తాఇగామ్లె అనిన్ అమన్నాత్రుల్లాఇ అపుజ్లెకరజ్, జాడీ ఒడె సుసుబ్ ?=నేను వస్తానని నీతో వాడు చెప్పినది నిజమా అబద్ధమా? కన్ద్రజ్.

అంటుకట్టు. అజీలె తోబాడా ; బబత్తోబాడో. పడమోల్, ఉడాఓల్, కెరెడోల్ రుకూఁలె అజీలె తోబాడా=మోదుగాకు, మామిడాకు, అంకుడాకు కలిపి అంటకట్టు. ఎరండీఓల్ బబత్తొ బాల్లె సతాడి పడా= అన్ని ఆకులు అంటకట్టి విస్తరి కుట్టు. .

అంటిచెట్లు. కింతెనేబ్. కింతెగల=అరటిగొల. కింతెపడి=అరటిపెడ. కింతె అత్తారా గుర్=అరటి పళ్ల గొల. చూ. అరటి.

అంటించు. అజీడా, అజీతాఇ (వ.ఉ.ఏ.) అజీడేతె. (భూ. ప్ర. ఏ.) అనజి (భూ. వి.) సింద్రిన్ యాగా-సాయ అజీల్లె=బట్టకు నల్ల రంగు అంటించినావు. బత్ (ధా. బడ్) బడా, బత్తాఇ, (వ.ఉ.ఏ.) బడేతె. (భూ. ప్ర. ఏ.) బనడ్ (భూ. వి.) అనిన్డోజ్-ఞేన్ జొబ్బాన్ బడింతె=వాడు నాకు బురద అంటించినాడు. గతర్ (ధా. గతర్) గతరా, గతర్తాఇ (వ. ఉ. ఏ.) గతరేతె.

(భూ. ప్ర. ఏ.) గనతర్ (భూ. వి.) ఆమ్ ఇజాబాతె తుఇతుఇలె, జంతుఆ ఆశోజన్ గత్రరె=కోల వింటితో ఎగసినాడు, జంతువుకు తగిలినది. (జనిడ్, జరిడ్, జన్‌రిడ్.) అజాబ్ (ధా. జాబ్) అజాబా, అజాప్తాఇ, (వ. ఉ. ఏ) అజాబేతె (భూ. ప్ర. ఏ), అన-జాబ్. సీజన్ రడేతోడన్ అజాబేతె=ఇంటికి నిప్పు అంటించినాడు.

అంటుకొని. జిఇన్లె.

అంటుచేను. అర్రెఈ.

అంటుపోగులు. కడుపి, కుడుపి. కొడుపి.

అండి. గనాఇ, గఇ, గెనాఇ, గిగితోజన్ ఆఇబ్బా, గఇ=ఆట చూపుకు వెళ్తామండి. జాబా, గాఇ=రండి.

అంత. కుడుబ్. రనా, రుప్పా, తజ్‌లి, బొజ్జెల్ జంద్రుమ్ కుడుబన్ తిత్తాఇ=బంగారు, వెండి, ఆవులు, గేదెలు, గింజలు, అన్నీ ఇస్తాను. 2. అల్లాఇ. మంద్రాంజల్లాఇ=మనుషులు అందరూ. 3 ఎరండి. ఎరండిమంద్రా ఎన్నిగొఇ అపుర్తెజి=మనుష్యులందరూ ఈ లాగు అంటారు. కుడుప్‌కడుప్. (నానా జనులు) 4. డిత్తె. డిత్తె అలామ్ తిత్తమ్=అంత గడ్డిఇస్తాను. (పరిమాణము.) 5. డిన్నె, ఇంత. డక్కాతె. డక్కాతె అతాజ్లే=ఎద్దు అంతది. డక్కాన్నె రబాల్ డక్కాతె మరజ్లె=ఇంత పిల్లవాడంత పిల్లవాడుగా పెరిగినాడు.

అల్లఇ. మంద్రాన్ జల్లాఇ ఎడాక్కాలె డకూనే తేజి=మనుష్యు లందరు సంతోషముగా ఉందురుగాక.

అంతట. తెతెసిల్లె. సికొక్కాఇ. అ'తీకి (చూ.) అందుమీద. ఉంతాఅకీడి=అప్పుడు.

అంతము. సను (ధా. సూ). బసు బారా సూల్లె=కొండ పని అంతమైనది. మనేజ్; మనేజ్ నీజ్=కొన ఇల్లు. గుడి; గనాఇ గుడిల్లె=దుంపలు సరిపడినవి. గొడోజ్. డండి-(చూ) అంచు. (చూ. ముగియు-అయినది.)

అంతరించినది. మాయాలె. జంద్రుమ్ మాయాలె=గింజ లంతరించినవి.

అంతె=డిత్తె.

అందక. గతరి-గతరాజె అపురాడా కల్‌కల్ డేలె=వాడు ఊపిరి అందకగింజుకొన్నాడు.

అందము. (చూ. అంగు.) బంగ్నా, లంగా, అంబసె.

అందరు. కుడుబంజి. కుడుబన్. ఎరండి అల్లాఇ.

అందాకా. జరాఒఇ. జరాఒఇ పబ=అందాకాపద. తెత్తెసికొక్కాఇ. డిత్తెసికొక్కాఇ (కాలము).

అందికొను } ఒఇజ్ ఇరాబ్. ఉంతాతోడోరన్
అందుకొను } ఒఇరాబా=ఆగంప అందుకో. ఒఇరాబ్తాఇ. (వ.ఉ ఏ) ఒఇరాబేతె. (భూ. ప్ర. ఏ) అనోఇరాప్ (భూ. వి). జా. మాడా పల్లి జాఆ=అటకపై కుండ అందుకో జాతాఇ. (వ. ఉ. ఏ) జాయేతె. (భూ. ప్ర. ఏ) జన. జన్డ్రి. (భూ. వి) ఉఆఇ. బియోజి బరాబాన్ ఉఆఇనా=రేపు పనికి అందుకో. అజఆఇతాఇ=పనికందించుతాను. ఎర్ అనుఆఇ. అందలేదు.

అందియ. అండిడొక్కా. (గు); అండిడుక్'ఆ. డగ్గర (కా. స.). పరజడ్డా,

అందు. ఉఆఇనా. బారాన్ ఉఆఇనా=పనికి అందు. లేజన్; లోజన్. ఉంతా మంద్రా నీజ్ లోజన్ డకు=ఆ మనుష్యుడు ఇంటిలో ఉన్నాడు. బా; బాన్. బరుబాన్ నారజా ఇన్ గిల్లాఇ=కొండవద్ద నారింజచెట్టు నేను చూచినాను. ఆమజన్. కుడామజన్ అజల్ ఎర్జనోంతో=పొయ్యిలో నిప్పు రాజలేదు.

అందుకొను (చూ. అందికొను.)

అందుమీద. 1. తీకి. గనుర్ గనుర్రె; తీకి లాబొలుఊజ్లె; ఉలాన్లె సకు=వర్షము కురిసింది; అందుమీద భూమి నాని చల్లగా ఉన్నది. 2. కీకి. (కా. స.) 3. తెతెసిల్లె కనిమంద్రా ఏంతె అమేఏతేడో ఉంతా సెలా తెతెసిల్లె నొజ్‌బాబా అమ్మెన్నొ=ఈమనుష్యుడు ఏమి చేసినాడోగాని ఆచిన్నది అందుమీద మగనిమీద ఇష్టములేనిది అయినది. 4. బార్. బరుఅమజన్ తుజెప్తాఇ; బార్ లాలాతెనాఇ; తికెజంద్రుమన్ బిర్తెనాఇ=ముందుగాకొండ (లోని) చెట్టుచేమ సరిపెట్టుతాను. అందుమీద పోడుదువ్వ

తాను. పిచప విత్తనములు జల్లుతాను. 5. సికొ్క్ఇ. అమన్ ఞేన్ ఇర్రాఇవెన్ సికొ్క్ఇ, అనిన్ ఇరాఇతె=నీవు నేను వచ్చినతర్వాత వాడు వచ్చినాడు. 6. అఇంతెన్ (రూ) ఆఇంతెన్. గొ్గ్జాజ్ పంౘ్డాంజి అల్లాఇ అమజన్ బయాఞో అసుర్దెజి; అయింతెన్ బయా బారాతుత్తేజి=గ్రామస్తులు అందరూ ముందుగా కొండ దేవతలకు పండుగచేస్తారు; అందుమీద కొండపని చేస్తారు.

అందువలన 1. ఉంతెనమ్మేలె. గనుర్ తె; ఉంతెనమ్మేలె డాగా ఉంద్రూపయాల్లె=వాన లేదు; అందువలన ఎండ మిగులవేడిగా ఉన్నది. 2. ఉంతేనాసస్. అమన్ పుర్ప్రెజ్; ఉంతెనాసన్. కితుబంజి సిన్నెతమ్జి. నీవు కొలిచినావు గనుక దేవతలు నీ యెడల కనికరిస్తారు. 3. ఉంతేనప్పెలె. తజ్జీ జుమ్లెసెల్లెజి; ఉంతానస్పెలె సరొసెడెతె=పశువు మేసివేసినవి; అందుచేత వరి (చేను) పాడు-అయినది.

అంచె (చూ. అందియ.)

అంధకారము. లొమొ. కాడుకా=అమావాస్య పెంపేజ్ సంకెయోల్=అసురసంజ, అరపడ్డుగల్ (అరమడ్+డయల్) అసరసంజకన్న కొద్దిగా గాఢమయిన చీకటి. ఒజోల్=దీపాలు ముట్టించువేళ. ససర్ గడోజ్=తెల్లవారగట్ల, మునుముసు చీకటి. కన్నీమోల్=కోడికూతవేళ. అమజోలన్. సుడోలీన్=తొలికోడి కూతవేళ. బనారోలిమన్=మలికోడికూతవేళ. జేయోజ్=అరుణోదయము.

అండి. గలెజి; జి; బాజి; గౌరవము తెలియజేసే మాటలు. ఎర్బాగఇ, గలేజి=వెళ్లండి.

అంపకము. జుంబాస్. అఇ జుంజూఇజ్ బా=వచ్చి నన్ను అంపకము చేయండి. జుజ్. జుజ్-జుజ్ బొఇ=అంపకము అయిన స్త్రీ, (కోడలు). జనుజ్. ఞుఇన్ కుయారన్ జీ అసీజ్ జనుమ్ డేలె=కోడలిని మామగారి ఇంటికి అంపకము చేయడమయినది.

అంబలి. సిత్రిపూడూ.

అకట=1. అబనూయుమ్ డాగె. 2. అనూయుమ్ డాగె తగల్డాసిల్లె బారాతుబాన్-తుల్లె ఇయ్యేలె, ముఆఇలె, అనూయమ్ డాగె=ప్రొద్దుటనుండి పని చేసి చేసి అకటా అలసినావు. అకటకట. ఇయ్యెలె. డారజన్ రబాలన్ అన్తిడెతె ఇయ్యెలె ముసముస అనూయుమ్ డాగె=పిల్లడు అన్నము జల్లివేసి-నాడు, అయ్యయో. ముసముస=అయ్యయ్యో.

అకస్మాత్తుగ. అబోబ్మూజ్. జాడా అబోబ్మూజ్ ఇరాఇతె=గెడ్డ అకస్మాత్తుగా వచ్చినది. కినా అబోబ్మూజ్ ఇమేతే=పులి హఠాత్తుగా పట్టుకొన్నది. ముంజోజ్ బరు అబోబ్ముజ్ గలోలె=కొండశిఖరము అకస్మాత్తుగా పడిపోయినది.

అక్క. కాకి.

అక్కడ. కొత్తె (అక్కడకు) తెత్తెన్, ఎడెత్తెన్, ఒడిత్తెన్, ఒత్తెన్.

అక్కర. అకారా (తె). లాడా (ఓ). ఞేన్ అసాయాఇ=నాకక్కర లేదు.

అక్కలించు. ఇల్లాఇ. (ధా-ఇడ్+లాఇ) ఇల్లాజా. (ప్రా) ఇల్లాఇతాఇ (వ. ఉ. ప.) ఇల్లొజేతే. (భూ. ప్ర.ప.) కింపోజ్నమ్ ఇల్లోఇనేతె= నీ కడుపు అక్కలించుకు-పోయినది. ఇల్లాఇతీజ్ కింపోజ్=నాకు కడుపు అక్కలించుకు-పోయినది. పెంతోఇపోజ్, పింతోఇపోజ్. [పెంతోఇ (=వెల్తి)+కింపోజ్ (=కడుపు)]. పింతోఇపాజ్నా=కడుపు అక్కలించు పింతోఇపాజ్ లీజ్=నాకడుపు వెల్తి అయినది. పింతోఇపోజ్ తమ్. నీ కడుపు వెల్తి అవుతుంది. పిం ఇ పోజమ్ తె. నీ కడుపు వెల్తి కానీ. పింతోఇపోజ్ తీజ్=నాకడుపు వెల్తి కానిమ్ము. అపింతోఇపోజ్ తెనాఇ=నా కడుపు వెల్తి చేసుకుంటాను.

అక్రమము=ఎర్సి. డోసా. ఎర్మజ్. పాపమ్.

అగత్యము 1. బయా, ఇడమ్. లియ్యెల్, రీజ్. 2. అక్కరా.

అగపడు. (రఒజ్ ధా.); రబజా. రబజ్జాఇ. (వ. ఉ ఏ) రబజేతె (భూ. ప్ర. ప.) ఎర్రనబజ్. ఓయోజి రబజా; అపుజ్జాఇ=రేపు కనబడు; చెప్పుతాను. లజనా. లజేతెనాఇ=కనపడుతాను. లజ్జెఇజ్జె=నాకు కనపడినాడు. లజేలాఇ=నేను కనపడి

నాను. తినా లజెలాఇ=పులి మాకు కనపడినది. మొజ్జా లనాజేతె=ఎవ్వరూ కనపడలేదు. గిత్తానా (ధా. గిఇ) మొయె గిత్తాలమ్ డో, బెర్నా అనవుజ్లమ్. ఖారమెగిత్తానా =మొన్న కనపడినావు;కబురుచెప్పలేదు; ఎల్లుండి కనబడు. ఇత్తాఇడోజ్ అగిన్నాఎ=వస్తానుగాని కనపడవు. ముకానమ్ఖేన్ అగిత్తాఇజ్=నీ మొగము నాకు కనపడదు. మడ్ఖేన్ అగిత్తాఎ=నాకు కళ్లు కనపడవు. మన్నమ్ ఎజ్జా, ఉంతా నష్మెలె అగిన్నె=నీకు కళ్లులేవు అందుచేత చూడలేవు.

ఆగప.=కునర ; కొఒ.

అగపరచు (ధా. అనూ్నఇ, అపూ్నఇ.) అపూ్నజా. అపూ్నఇతాఇ. అపూ్నజేతె. అనప్ సూజె=కనపరచడు. ఎరనప్ సూఇ=ఇంకా కనపరచలేదు. అపూ్నఇగోజ్=కనపర్చకు.

అగిసె.

ఆగు (ధా) డే. డేతె=అగును. డేలె=అయినది. ఎర్డని=ఇంకాకాలేదు. బారాఖాన్ గడెల్లె. పగో గడెల్లె=ధాన్యమయినది. రబాలన్ మంౘ్రా గడెల్లె=పిల్లడు పెద్దవాడు అయినాడు. బారా గడెల్లె=పని అయినది.

అగును. ఓ. గడెత్తె

అగౌరవము. (చూ. మర్యాద.)

అగ్గి. తొగె. బుఇ (పిల్లలముద్దుమాట). రజెతొ. కాలుతున్ననిప్పు. రజెతొ రగఇడమ్ డకు=కాలుతున్న నిప్పు యెర్రగా ఉన్నది.

అగ్గి-పుడక=అనార్-తొ.

అగ్గి-పెట్టె=అనార్-తొ-పేల్.

అచ్చంగా. సత్తజ్.

అచ్చు. పడి. పడిమార్=మొదటివాడు. మంచిమనిషి. పడిరుజ్=మంచి బియ్యము. సర్డా సోర్, బడూసోర్, రెస సెడ్సోస్=అచ్చ సవరలు.

అచ్చు. తసజ్ (ధా. తజ్) ఇబోల్తజ్లేజ=ప్రాంతము వేసినారు.

అచ్చుకోను. డంగ్రముల్ తీఇ

అజాగ్రత్తగా. అపజ్ కెరెడాలె.

అజీర్తి.ఎర్గసేను (ధా. లేను) గాలాఇడో కింపోజ్-లేజన్ ఎర్ల నేమ్=తిన్నానుగాని కడుపులో జీర్ణముకాలేదు. ఎక్ లేమన్.

అజ్ఞానము. బుడ్డి-తె అనొగండి.

అటక. కుతరా. మాడా. పత్తిలిన్ మాడా-లంకాన్ డకొక్క-ఆ.=కుండ అటకపైని ఉంచు.

అటిక. బెసాడి; సంౙ్రబ్ పడజ్ (ఎంపుడు కుండ)

అటు. (చూ) కొత. ఒత్తె. ఒడిత్తె. కొతె.

అటుకులు. 1. తజ్డారా (రూ) తజ్డా 2. తజ్డాడన్.

అటువలె. 1. ఎత్తెగొఇ. 2. అన్సోఇ. అమన్ అపుత్తిజ్ అన్సోఇ డకుతిజ్=నీవునాతో చెప్పినట్లు ఉంటాను.

అటు మొగముచేయు. (ధా. ఒనేజ్) ఒసెజ్నా. రజా గోగో కుౘ్రె ఎర్తె;ఒజ్లెగిబ్బా=రాజు గుర్రముపైని కూర్చుని వెళ్లుతున్నాడు ; అటు మొగమయి చూడండి.

అటువంటి. ఎత్తేన్న. ఎత్తెన్న మంౘ్రా ఎజ్జా=అటువంటి మనిషి లేడు.

అటునైపు. 1. ఒండోలె. 2 ఒతత్తె తజ్లేజన్ ఒండోలె ఎర్నెతె; ఒతెత్తెగిజా=ఆవు అటువయిపు పరుగెత్తినది ఆవైపుచూడు 3. కొండోలె.

అట్టు. 1. ఉసాల్=పండోఇజెజ్నా జఇతాఉసాల్. 2. జనిడన్. తిత్తిజ్ జనిడన్ తిత్తిష్=చింతపండు అడనాకియ్యి. తిత్తిజ్ జీన్నెతె=చింతపండు అట్టకట్టుకుపోయినది. 3. జని (ధా. జీ.) కడూడాజని తజ్లీజన్ తియా: గంజిపై అట్ట ఆవుకుపెట్టు. రూ. జన్డి). కడూడాజి కిన్సోరన్ జుమ్ సెడేతె=గంజిమీది అట్ట కుక్క తినివేసినది. 4. లల్లర్. అడుబ్ లల్లర్ రమేజన్ జుమ్సెడేతే=పాలపై అట్ట (మీగడ) పిల్లి తినివేసినది. అడుబన్లల్లర్ మనాగామ్ డకు=పాల (మీగడ) అట్టరుచిగా ఉంటుంది.

అట్టు. పోపో. పిత్త. ససర్పి.

అట్టుకట్టైను. జీల్లె. జీనెతె. సిౘ్రకూడూ జీనేతె=అంబలి అట్టుకట్టినది.

అడ. జని. తిత్తిజని=చింతపండు అడ.

అడంగు (ధా. లడ్) లత్తాఇ. లడేతె. గోగో

మంద్రాంజినమజ్ లల్లె డకోనా=పెద్దలకు అడగి ఉండు.

అడకువ. లనడన్. (ధా. ల=శ్) లనశ్ మర్ =అడకువగలవాడు.

అడచు. ఉల్లడా.

అడప- తడప 1. తెతెన్ తెతెన్. జాజాసుజా, తెతెన్ తెతెన్ తకుళ్లాఇ = అప్పు అప్పు డప్పుడు తీర్చినాను. 2. అజానజాన్ గను ర్రె = అప్పుడప్పుడు వానకురుస్తున్నది.

అడరు. బంతోజ్; బతోజ్.

అడలగొట్టు. బంతోజా.

అడవి = 1 తులబ్. ఎగ్గోజ్ తులబ్ లేజన్= అడవిలో వెళ్లకు. 2. కింద్రజ్. కింద్రేజ్. చిట్టడవి. 3. అరాజాజన్. 4. బడోశ్ (గు). కొండమీదనున్న అడవి.

అడవికుక్క = 1. ఒల్లా. 2. ఒల్లాసో.

అడవిమేక. జడూమె. జడోమె. అలెబ్.

అడుగు (ధా. గార్.) గారా. గాన్తాఇ.(వ.ఉ. ఏ.) గారేతె. (భూ. ప్ర. ఏ.) ఎర్గనార్. గగ్గర్ గగ్గరా. గగ్గర్తాఇ. గగ్గార్తె. గోడోడా గగ్గ్రెపజ్తాఇ = మజ్జిగ అడిగి తెస్తాను. గగ్గర్ మార్=ముష్టివాడు. జాజాసుజాగా ర్రా డో అనిన్ అతియె=అప్పు అడిగినాను గాని వాడు ఇవ్వలేదు.

అడుగు=1. ఒఆలా. ఒ ఆల్తాఇ. (వ. ఉ. ఏ.) ఉ. ఆలేతె. (భూ. ప్ర.ఏ.) అనిన్ జాజా ఇాన్ డకు డోఒ ఆలా=వాడు నాకు బాకీఉన్నాడు, అడుగు. డేసాటిన్ మూర్తమన్ ఒఆల్తాఇ =జన్నివాడిని ముహూర్త మడుగుతాను. మూర్తమన్ ఇాన్ ఎరనోఆల్ =మూర్తము నేను ఇంకా అడగ లేదు. ఇాన్ మూర్తమన్ ఒఆలాఇ=నేను మూర్త మడగను. మూర్తమన్ అబ్ ఒఆల్ తాఇ= మూర్త మడిగించుతాను. 2. ఆత ల్ జేజ్. అతల్ జేజ్ లేజ్ ఇాన్ ఎబ్బాడేఇ జ్ తె=నా అడుగులో (పాదములో) ముల్లుగుచ్చుకొన్నది. 3. లోజన్. రబాలన్ తడాలేజన్ పతుల్లా, అలోజన్ ఇమ్మెతె= పిల్లవాడు చెరువులో మునిగి అడుగు పట్టినాడు. నీండాలేజన్ జొబ్బాడకు= నూతిఅడుగున (లోపల) బురద ఉన్నది. 4. జఇతాన్=కింగను.

అడుగులఖాడ. అడిడి.

అడుచు (ధా. యో). యోత. యోతా ఇ. (వ. ఉ. ఏ) యోయేతె. (భూ. ఏ.) ఎర్ యనో. అనిన్నా కింటజ్ యోటేజి= వాడి గర్వము అడచివేసినారు. కెంటజ్నామ్ యోనానా=గర్వమడుచుకో. అనన్ అకెం తజ్ యోనెతే=వాడు గర్వ మణచు కొన్నాడు. కెంతజ్ నమ్ ఆయోనాతేజి =నీగర్వము అడగించుతారు. కింతజ్ నమ్ యోనేతెపోజ్ ?= నీ గర్వ మడగినదా ? కింటజ్ అయోనాతమ్=నీగర్వమడగించు తాడు. రమెజన్ కెంబులన్ ఇల్లె ఆయో నాయేతె=పిల్లిఎలుకను పట్టి నొక్కివేసినది. బంద్రాబన్ అయోనాయేతె = కోపము అడచుకొన్నాడు. లక్రడకా = నొక్కుడు.

అడుసు=జొబ్బా. సొడ్డా.

అడ్డ. పడి.

అడ్డము.=1 డనజ్. ఇాన్ అఇరాఇన్ అకిడి నఇ డజేతె=నేవచ్చేటప్పుడు ఏరు అడ్డినది. ముడ్డుకాలేజన్ రంకి డజ్జేతె=గొంతులో మెతుకు అడ్డుకొన్నది. జతే డజ్తామ్= ఏమిటినిన్ను అడ్డుతుంది? రబ్బా ఎర్రా ఇడో అడజ్ జేన్ జిజ్జితె = వరద వస్తూ ఉన్నదిగాని అడ్డానికి ఏదీలేదు. బెర్నా ఇాన్ డక్లె అపుజ్ గోజ్ = నామాటకు అడ్డు చెప్పకు. మొజ్జాజా ఇాన్ అడ్డజెన్ జి=నాకేపీ అడ్డన. 2. అరోజ్. రాజ్. (కాలువ మొ॥) అడ్డంగా. 3. ఒంద్రజ్. జోడా ఒంద్రక్లె డకు = గెడ్డ అడ్డముగా ఉన్నది మంద్ర ఒంద్రక్లె డీమానెతె = మనుష్యుడు అడ్డముగా పడుకొన్నాడు. మంద్రా, కినా, జాడన్, అనెఒన్, తక్లజన్ కుడబ్ తజోరన్ ఒంద్రక్లె డకూలెజి = మనుష్యులు, పులులు, పాములు చెట్లు ఆవులు, అన్నీ దారిలో అడ్డముగా ఉన్నది. 3. లర్లక్లె. తెంగోటన్ కెనా లర్ లేన్ డకు= పులి దారిలో అడ్డముగా ఉన్నది. (గసర్ ఇడన్ ఇడమ్ గక్లె లాద్రె ఇరాఇబ =పరికోతకోసి వేగము అడ్డముగా రండి.)

అడ్డుకొను. తుడబ్‌నా.
అడ్డుగడియ. అనాతోర్.
అడ్డుపడు. ససాఇలజ్
అణచు (చూ అడుచు.)
అణ. యాగిలేబు.
అతగాడు, అతడు, అతను } అనిన్. వొని (కా. స)
అతి. 1. అఇండమ్. 2. అమిడ్డప్. 3. బొఇ బొఇ. 4. అబ్బల. 5. అగ్గడ. 6. అఉర్. 7. గరు 8. అలా.
అతికించు (ధా. బొమ్) బొమా. బొరొ బొమ్టాఇ = బొరిగ అతుకుతాను. అతికెనకర్ర= బొమ్ అర.
అతిక్రమించు. అఉర్
అతిశయము (చూ. అతి.) కిస్సా. రూ. కిష్సా. కిస్సా మాక్ = గర్వపు మనుష్యుడు. కింతజ్. అమన్ డిస్నేకింతజ్ గోజ్నె = నీకింత గర్వము కూడదు. లెజ్ గె: తిండికి లేకున్నాడా బుచేసేగుణము.
అతుకు=1. బనోమ్. పారా బనోమ్ డేలె. =పారకు అతుకు పడినది. రూ. బన్డొిమ్. 2. అక్కబా. సక్కబా.
అత్త. 1 కినార్ (భార్యాతల్లి). 2. అవాజ్ మేనత్త; మేనమామభార్యా.
అత్తము.కెంతె అత్తారా-గుర్=అరటి పళ్ళగొల.
అత్తెసరు. 1. అన్ఇడార్. అన్ఇడార్ కూడు ఉంద్రూతె డోజన్=అత్తెసరు కూడు ఒంటికి సెగ చేస్తుంది. 2. జక్కమ్-కూడు.
అత్యాశ. 1. ఆసాగరు. 2 సింగిడిగి- మడ్. చూచినదంతా అడగడం. 3 అర్రొ; అలా మడ్.
అదనము (చూ అతి.)
అదను. అయమ్
అదలించు. 1.కఇా. తజ్లీంజి జుమాఇసెత్తెజి; కఇా = ఆవులు మేసివేస్తున్నవి; అదలించు. కఇ్లాఇండేన్ ఉంతా అఇరజ్జి = అదలించినాను, అవి వెళ్లలేదు. రబాలక్ బెజ్ బొఎర్నె తుబెతె కరజ్, కఇా=మీ కుర్రవాడు తప్పు చేసినాడు గట్టిగా చీవాట్లు పెట్టు 2. ఒరోల్నా. ఒంతిడంజి జంద్రుమన్ జుమాఇసెత్తెజి ఒరోల్నా. ఒరోల్లాఇ, ఎరని = పిట్టలు గింజలు మేసివేస్తున్నవి అదలించు. అదలించినాను, వెళ్లలేదు. 3.గు ఆల్‌నా. ఓంతిడంజి గుఆల్‌గు ఆల్నా = పిట్టలను అదలింపు అదలించు. ఒంతిడంజి ఎర్గుఅలెంబె, ఇంజిడొ అండీలెన్ ? = పిట్టలను అదలించకుండా యెందుకు ఆడుకొన్నావు ?
అది. ఉంతె. ఉంతా; కని; ఇంత్రె.
అదిగో. కుండె. ఉంత్రె. ఇంత్రే.
అదరిపడు. ఉజా.
అదుము. కఇా.
అదివరకే. అంద్రేజ్. అదివరకే తెల్లవారినది= అంద్రేజ్ పలెల్లె.
అదే. 1. ఉంతెనా. ఉంతెనా ఓంతి ఇయా ఇతె=ఆ పిట్టే వచ్చినది. 2. ఉంతెమాఇ. (కొళాకోట).
అద్దు. తన్నో. తనోడన్. అంబె ఎల్లెన్ ఓంతె తన్నోడ ? = మీకు మాకు సంధి యెక్కడ ?
అద్దము. తరాగిడ్డమ్. రనప్పడా అడ్డమజ్. (కా)
అద్దె. బడి.
అధికము. అతేజ్‌డమ్ (చూ. ఎక్కువ)
అధీనముచేసికొ. (ధా. కొబ్) కొబ్నా ఉంతె సెరోబా అనిన్‌కొబ్నెతె = ఆపాలము వాడు స్వాధీనముచేసి కొన్నాడు. ఆతెమజన్‌డకు= అది అతని స్వాధీనము లోనే ఉన్నది.
అనిన్ జుప్తె=వాడే అనుభవిస్తున్నాడు.
అధైర్యము. 1. బంతోజ్. 2. పిరికి(కా. స.)
అనంతము. 1. గొడోజ్ ఎజ్జ. లొబోన్ గొడోజ్ ఎజ్జాతె = భూమి అనంతము. 2. ఎర్గుడి. కని బారా ఎర్గుడిల్లె డకొతె. ఆ పనికి అంతము లేదు. రు ఆజన్ అగు డి-తె =ఆకాశమునకు అంతంలేదు.
అనగా 1. గామ్లొండన్. 2. గామ్లమన్ (కా. అనాకారి. స) ఎర్గితిడ్-బొఇ.
అనాదరము. 1. అరోఇమడ్. ఇడ్డాసెజ్లెనాఇడొ అరొఇమల్లెజి = చుట్టము ఇంటికి వెళ్లినాను గాని మన్నించలేదు. 2. ఎర్సినాన.

అమన్ ఇరాఎండేన్ ఎగ్ సిన్నేలబెపోజ్ ఆడకు ఆమ్? నీవు వస్తే నిన్నుమన్నించ కుండా ఉంటామా? అసిన్నే. ఎర్సిన్నెల బె డకోలెండెన్ ఎర్సి=మేము మన్నించ కుండా ఉంటే తప్పు.

అనాయాసము. ఎర్మంగ. ఎర్మజ్గాలబె బారా లాఇ=అలియకుండా పనిచేసినాను.

అని. గాహ్లె. బజ్యాగాహ్లె జా ఎర్సిగాహ్లె జా అనపుజ్లె=మంచి అనిగాని చెడ్డ అనిగాని చెప్పవు.

అనుకూలము. కొనొన్నె (ఓ.) మనసు (తె)

అనుగ్రహము. అబసుయేమ్.

అనిపించు. అగ్గమ్‌గామా.

అను. 1. గామా. 2. బెరా. తమ్మి-బెర్నా-నమ్ =నీవు అన్నట్లు'.

అనుపు. (చూ. అంపకము)

అనుభవించు. జుమా.

అనుమతి. సెలుఅ. రాజీ బేర్.

అనుసరించు. 1 (ధా. మయ్) మఇనా. అని న్నాత్రుల్లాఇ ఎరా=వానితో కలియుము. మయాన్ మఇలె ఇరాఇ=కలిసిరా. అకె డోజ్ బాన్ ఎరా. వాడివెనక వెళ్లు.

అనుకొన్నాను. 1. ఒగండీలాఇ. 2. పడేడుమ్ లాఇ.

అనుమానించకు. ఈమేల్ గోజ్ (=చూడకు.)

అనువు. తాఊ.

అనే. =గాహ్లెనా.

అనేకము. అఇండం.బొఇబొఇ.అగ్గడా. (చూ. అతి.)

అన్న. కాకు.

అన్నదమ్ములు. కాకుబొభ్యాబ్ జి. కాకుఉబజ్ జి. బొత్రెజ్ జి. (గు) గతాల్ జి - (సెరుజ్ ముతా.)

అన్నము. 1. డారఇ. డారఇతుల్లాతుమ్‌పోజ్? బడెబడె. అన్నముచాలునా? చాలును. డరాఇ గోసురా, సబీర్ రూతమ్=అన్నము బొరిగచేసుకో పులుసు పోస్తాను. 2. కూడు (గంజితోఉన్నది) కడూడాకూడు=గంజి అన్నము. అసూఇకూడు అసుఇ కడూడా తీయా=కొద్దిఅన్నము,కొద్దిగంజి ఇవ్వు. 3. బాబా (పిల్లలకుపెట్టేది). అఇ,పసి! ఉఆఇన్ డోజ్, నానాఇన్ డోజ్, రుంకూఇన్ డోజ్, రాజీ-యోజ్ ఇన్; బాబా తిత్తమ్; జుమా=రా, పిల్లడా, నాతండ్రీ, నానాయనా, నాబాబూ, చక్కనివాడా, బువ్వపెట్టాను; తిను. 4. పరూజ్ డారాఇ=పొడిఅన్నము (ఎండినఅన్నము) బక్కా తేనాఇం= మొదటి ఆరగింపు చేస్తాము. 5. ఒంద్రజ్ డార్ (వరిఅన్నము). గోగోమార్ ఇయాఇతె ఒంద్రజ్ డార్ తీయా=పెద్దలువచ్చినారు ; వరిఅన్నము పెట్టు.

అన్ని. (చూ. అంత.) డిత్తె.

అన్నీ. కుడుబ్.

అన్యాయము. నాయమ్ త్రె, గమాజన్ లన్‌సమన్ పాజ్లెడో నాయమన్ అతియె, నాయమ్త్రె= గొమాంగు లంచం పుచ్చుకొన్నాడు, గనక న్యాయము ఇవ్వడు-న్యాయము లేదు.

అన్యోన్యము. 1. ఒన్‌సిత్రె ఒత్రేజి. ఒకరికొకరు సహాయముగా దున్నుతున్నారు. 2. అల్. బరూ బారా అల్‌తోడూ తేంజి=పోడు పని ఒకరికొకరు సహాయము చేసుకొంటున్నారు. అల్ బత్రేజి=ఒకరితో నొకరు మాట్లాడుతున్నారు.

అపకారము. డోసా. ఎర్సి.

అపనమ్మకము. ఎర్ డనేర్.

అపనింద. అసింగెన్ డోసా.

అపరాధము. పడో. ఎర్సి. డోసా (ఓ) నేరమ్(తే.)

అపానవాయువు. అతాఇ (ధ్వనిగలది). పసో ఇతాఇ (ధ్వనిలేనిది.)

అపాయము. అసు (=నొప్పి.)

అపుడు. 1. సెలెతె. సెలెతె బెర్నా కరెడాలమ్=అప్పటి మాట మరచినావా? సెలెతె సిత్లెనమీ సికొన్కాఇ ఎత్తెగోఇ డకు=అప్పటి నుండి ఇప్పటిదాకా అలా గేఉన్నాడు. 2. అకిడి. తెత్తె యోజన్నాకిడి గేఇన్నా=అంత పొద్దప్పుడు కనపడు. ఇత్తాఇ గేఇన్నాఇ= వచ్చి కనపడుతాను. గెఇత్తాఇబీజ్ డకూతమ్ పోజ్, ఎజ్జా పోజ్ ? = కనపడుతాను గాని నీవు ఉంటావో ఉండవో. ఉంతా కెడి. (ఆసమయము).

అపుడపుడు. (అప్పుడప్పుడు) 1. ఆజాజా.

అజాజా గే-ఇన్నా=అప్పుడప్పుడు కన పడు. 2. తెత్తెన్ తెత్తెన్. తెత్తెన్ తెత్తెన్ గిత్తానా=అప్పుడప్పుడు కనపడు.

అపేక్ష. చూ. కోరిక

అప్ప=కాశి.

అప్పగించు. త్రిల్లె-సెడా. పాడమ్ కేనా

అప్పటికీ. డేలేజా. పిల్లవాడయినప్పటికీ = పకిడేలేజా.

అప్పు 1. జాజాసుజా. అప్పుఇచ్చుట పుచ్చు కొనుట. జాజాలె తియా=రుణముచేసిఇచ్చు. లగితేంజినమ్మెలె జాజాసుజా పజ్జాఇ=మ దుపులనిమిత్తము అప్పు తెస్తాను. గోజా లాఇ=అప్పులపాలైనాను (అప్పులలో కూ రోచ్చపడ్డాను) 2. రయా (వెంటనే తీర్చెడు అప్పు) రయ పజ్జాఇ=అప్పు తెచ్చినాను. అమన్ డియెన్ రయమజ్జె=ఎంత అప్పు చేసి నావు. డిత్తెరయు, ఎన్తగామ్ తకుత్తె = ఇంతఅప్పు, యేలాగు తీర్చుతావు. అఇం డం రయాలెనాఇ = చాలా అప్పుతెచ్చి నాను. 3. కడి. (రయ=వడ్డీలేని అప్పు) అలా రయ డేలిజ్=చాలా అప్పు నా కైనది.

అప్పుడు. సెలేతెన్.

అబద్ధము. 1. తల్లు. తల్లుమర్ అమన్=నీవు అబద్ధపు మనుష్యుడవు. 2. కుజ్ కుజ్ గో జిజ్=నావద్ద అబద్ధమాడకు. 3. సాస్సా (బ్).

అబ్బు. ఉఆజ్.

అబ్బా! అగాఇ!

అబ్బాయి. 1. రబలన్. 2. రబారి. రబా-రిజ న్. రబల్లోన్నా తో అజితిడజ్ డో, బడోర్ ఒడెర్తె=పిల్లవాడి నోరు చిన్నది గాని పెద్దకేకలు వేస్తున్నాడు.

అబ్బును. 1. ఇజ్జె. కుని గొర్జాజ్ జంద్రుమన్ ఇజ్జెబె=ఊరిలో విత్తనములు దొరుకుతవి (అబ్బుతవి). ఉంతెనాతె లేబున్ ఇజ్జెబె = దీనికి సొమ్ము దొరుకుతుంతి. 2. ఉక్కా- లె. అనిన్నా కెంకెన్నా ఉక్కాలె=వీనికి చదువు అబ్బెను(పాట అలవాటుఅయినది.)

అభ్యాసము. ఉక్కా-.

అభిలాష. మెనొ (ఓ)

అమర్చు (ధా. రుకు). 1. రుకు ఆ. ఇంద్రమన్ జి కుడుఒన్ రుకూన్ రుకూలె బరు బా రా తుబా=పనిముట్లు అన్నీ కూర్చి పో డు పని చేయ్యి. ఉఊ. ఒడే, రుకూతా ఇ=సరే; మంచిది, కూర్చుతాను. 2. (ధా. తిర్+తుమ్) తిర్తుమా. తంకాబన్ తిర్తు మాలెండెన్. అవన్ గోగో ఆమ్తె=నీవు సొమ్ముకూర్చితే, గొప్పవాడవు అవుతావు. 3. కొబా, కుబా. సరోబానమ్ కొబీజ్ గాఇ=నీపొలము నా కమర్చు ఓయి. ఇాన్ అ ఒర్రాఇ నాసరోబా అసిన్అ కొబ్బా యేతె=నేను దున్నే పొలము వాడు అమ రించుకొన్నాడు. ఆబ్ బొమోఆ. పుర్పుర మ్మెలె కొప్పాలంజి ఎరండి అబ్బొమోలేజి.

అమర్యాద. ఎర్ సిన్నె.

అమావాస్య. కడుక్కా-, కాడూకా. పఖీ- గాఇ. నజానమ్ పఖీగాఇ; తురుబ్లె లుమో డన్ అబ్బల=నేడమావాస్య; మబ్బువేసిం ది. చీకటి అధికము.

అమ్మ. 1. ఇయాజ్. 2. ఇయోజ్. 3. మేమే జ్ (తా. స.)

అమ్మకము. తెమ్ తెమ్. తెమ్తెజల్=అమ్మకపు క్రరలు. తెమ్తెమ జాతి=అమ్మకపు వస్తువు. తనెమ్. తనెజల్ నా జనాతి డిత్తె= అమ్మకపు క్రరల ఖరీదు యింత. తనెమ్ జోజీ ఖోజ్? అమ్మేచీపుర్లా? తేఘ్జాతె ముంబాఖాన్ ఎజ్జా=అమ్మకపు నువ్వులు నావద్ద లేవు. నీజ్ ఖాన్ డిత్తె జాతె డకో లాఇ=ఇంటిఖర్చుకు నువ్వులుంచినాను. తే మా=అమ్ము. ఆతేమాఇ=అమ్మను. అతేమ్లిం డెన్ అతేమ్తెమ్తాఇ=అమ్మకుంటే అమ్మించు తాను.

అమ్మవారు. 1. సోనుమ్. యోజ్ ఖోనజ్. పా పురీగడా యోజోబ్జానమ్మెలె కన్నిమన్ తిత్తాఇ=పాతపట్నపు అమ్మవారికి కోడి ఇ స్తాను. 2. రోగాబోఇ. (స్ఫోటకము) అని న్ రోగాబోఇ డేలె అయింతెన్, బంతోజ్ తె; మే జ్జె=వీడికి అమ్మవారైనది, (స్ఫో టకము) దిగినది, భయములేదు, బ్రతుకు తాడు. కిరింగెబోజన్ (ఆటలమ్మ). అగా రిజెబోజన్ డేలె; అమిడ్డళ్ అనూ డెళ్ళె

(కస్తమన్ డెల)=గాలి జల్లినది; చాలా కష్టమైనది.

అమ్మో! ఆగాఇ!

అమ్ము (ధా. తేప్) తేమా. తేమ్హాఇ. తేమేతె. కింౡడుమ్ తేమ్హాఇ. సస్తాలె తిత్తమ్. ఇీ తేపోఇ్? =జీణుగులు అమ్ముతాను. చవకగా ఇస్తాను కొంటావా?

అమ్ము (=కోల). ఆమ్. జంతుఅన్ ఆమ్‌బాతె తుఇ్ తాఇ; జంతువును బాణముతో కొట్టుతాను. డేజ్ డాజమ్మేలె ఇత్తెనాకెడి ఆమంజి అగ్గడ పాజా=వేటకు వెళ్లేటప్పుడు అమ్ములు లావుగా తీసుకువెళ్లు.

అయితే కాదు=అగడేఎ.

అయిను. మొల్లాఇ.

అయినప్పటికీ. 1. డేలెడోజ్. అనిన్ కుంౡడారి డేలెడోజ్ డరమమ్ అమ్మేతె=వాడు తల్లి తండ్రిలేని వాడైనా ధర్మము చేస్తాడు. 2. డేలెజానజ్. కినాలర్లజ్లె; డెజ్ డామర్ డేలెజానజ్, బంతోజేతె=పులి ఎదురుపడెను. రొప్పేకాడు అయినప్పటికీ భయపడ్డాడు. కినాన్ గిల్లాయెండెన్ బంతోజ్ డేతిజ్=పులినిచూస్తే భయపడుతాను. బంతోజ్ డేతేడేలె జానజ్=భయమునాౣ.

అయిపోయెను. 1. (ధా. సూ) సూజ్లె. అవిన్నాౣ బరూ అఎబ్బెజ్ సూజ్లె=వాని కొండపని అయినది. 2. గడిజ్లె. ఒౡరొగడిజ్లె=దుక్కి అయినది. 3. గుడిజ్లె. బారా గుడిజ్లె=పనిపూర్తి అయినది. 4. రజ్లె. బారా అరెజ్లెనాఇ=పనిపూర్తి చేసినాము. 5. రఇజ్లె. కూడురఇజ్లె=కూడు అయిపోయినది. 6. ఒనుజ్‌లె. ఒౡరొఒనుజ్జాఇ=దుక్కిపూర్తి చేసినాను.

అయ్యయో! అగాఇ! యోరి! అబసూయుమ్ డాగె.

అయ్యోఅమ్మా! ఒక్కోయోజ్! (బాధ).

అర. అకుల్ అకుల్; పెత్తెరుబన్.

అరక 1. కపడా. కపడాలెజన్ అంబసుడేలె=బుజముపై పుండు పుట్టెను. 2. లగుజ్. తజ్లింజి లగుజ్లెజి=ఎడ్లకు అరకైనది. బిడారన్ తంబెలాఇ డో లగుజ్‌వమెతె కపడా ఉసాల్ సానెతె=కావిడి మోసినాను; అరకచేత (బరువుచే) భుజము తొక్కి ఎక్కిపోయినది. లగ్గిన్.

అరగదీయు. (ధా. గోన్) గోడా. సజ్బజన్ గోడా=పసుపు అరగదీయుము.

అరగిచెట్టు అరఇ నేబ్.

అరచెట్టు. ఒంబెత్త నేబ్. కాంతాలె నేబ్.

అరచేయి. తల్పి.

అరటి. కింతె. అపూడీతేజ్ రా'లె=అరటి కొసపువ్వు పూసెను రుబన్, డొఇనాౣ-ఓల్ డేలె=నిన్ననే కోటాకు వేసినది. దుజ్గలన్ ఎంౡడజ్ ఉర్నె=మొగ్గ ఇంకా విడలేదు. కింతె అగరె బొలఇ=అరటి దవ్వ లేతది. తుంటా లేజ్-ఖేన్ కంజీజి-తెజ్, కత్యా-తేజ్ పుఆ-తేజ్, త్రైపె-తేజ్ డకు=అరటితోటలో అమృతపాణీలు, బొంతు అనటులు, బత్తిసాలున్ను (పిలకలు పెట్టక గెలఎత్తినపైని చని పోయే మరిఒక తరహా) అరటిచెట్లున్ను ఉన్నవి. ఆఓన్-తేజంజి ఉంజి తిత్తిజ్ పోజ్? = నాలుగు అరటి పిలకలు నాకు ఇస్తావా? కింతె శేబ్ తఎజ్లె; అబొబ్ తేజ్ గాయా-అరటి చెట్లు చచ్చినవి అరటిదుంపలు తవ్వు. కింతెసనోజ్ సోజ్లె=అరటి చెట్టు గెలవేసినది. సంౡడోజ్ తార్ కంజీజతెజ్=అమృతపాణి. కత్తుఆతెజ్= బొంతు. పుఆతేజ్=బతిసాలు. త్రైపేతేజ్ (పిలకలు పెట్టక గెల ఎత్తినపైని చచ్చేది) 1. డొఇనా ఓజ్లె=కోటాకువేసి. 2. సనోజ్ సోజ్తె=గెలఎత్తెను (ఇదిఇంకా పొట్టలోనే ఉండును) 3. దుజ్గజ్లె=గెలబైటకు వచ్చినది. 4. రా'లె=పూసెను. 5. ఉౡరె=విడినది. 6. పడోజ్తె (గెలల కుండే పెద్ద దొప్పలు రాల్చెను. 7. ఉంజిపడి అతారా పెడేతె=నాలుగు పెడలు వేసెను. 8. జడజ్లె=ముదిరినది.

అరదండాలు. సంకల్లి సీ. పర్నామంజి సంకల్లి సీలె, ఉరుజ్తెజి జాంబురాంజి=బంౡట్రోతులు చేతికి అరదండాలు వేసి దొంగలను తీసుకు వెళ్లుతున్నారు. సంకెడీ.

అరతేగ=కొరింగాఇ; గొడుగాఇ.

అరతెగడచెట్టు. తంపతొాడా.

అరప=1. రంతాల్. కంబారీ, రంతాల్ అసె ల్లిండేన్ ఇమ్బర్తమ్=తంబారీ,అరప వేయ కుంటే మాటపడుతావు. 2 జిర్రజ్.

అరమర. 1 గంఢ్రోఇ. గోగోమార్ గిల్లెనా అకిడి గంఢ్రోఇమల్లె బారా ఏంతెగామ్ గడాల్తా=పెద్దమనిషి చూచినపుడు (సిగ్గు పడితే) అరమరఅయితే పని యేలాగు అవు తుంది. 2. డనజ్.

అరవలు. కార్వామాడ్జి. అర్వా.

అరవై. యూగికోడి.

అరికాలు=తల్జెజ్.

అరిగిపోయినది! (ధా. గోడా) గొల్లోతె. కతాఉ గొల్లోతె=పావలు అరిగిపోయినది. జేరజ్-బోజ్ గొల్లోతె=గడె కొొగులు అరిగిపోయినవి. 2. లేమ్లే. కూడు లేమ్లే.

అరిచేయి. అతల్సి.

అరిల్లు. లెగ్లాజ్-బోజ్ (హరివిల్లు). కితుజ్ నాఇజా.

అరిసెలు. నక్కా పోపో.

అరుగు 1 పిండా(ఓ). సీజ్ బెజ్ పిండా-తె= మీయింటికి అరుగులేదు. అమజ్ పిండా ఎజ్జాతొాడెన్ సీజన్ లంగ-తె=ముందుకు గు లేకుంటే ఇంటికి అందముండదు. 2 (ధా. లేమ్) కూడూ లేమ్లె=అన్నమరిగినది. ఎంఢ్రజ్ల నేమ్ కూడూ (అలేమడోజ్) అడోలెఇ-డాఇజ్=కూడు అరగలేదుగనుక నాకు ఆకలి లేదు.

అరుచి. అమన మన-తె. నాకు అరుచి=అమ నాతమిన్.

అరుచు. (ధా. బడురి), బడోర్నా. పసిజంజి బడోర్తంజి=పిల్లలు అరుస్తున్నారు. బడో ర్రాఇ డో అమన్ అండజె= నేను కేకలు వేసినాను గాని నీవు వినపడలేదు 2. తు తూనేతె (పులిమొ) గూ; గుగూ; (పక్షు మొ||). 4. రుగమ్ గాల్లె. (పులిమొ|| వలె) కాంఢ్రుమని. 5. బూకర్ బూకర్ గామ్ (ఎలకమొ|| వలె) కిచకిచమని.

అరుడు. అపుర్బాడాగె. అలామన్ అసిగ్గాజ్ అపుర్బాడాగె=గడ్డిపోగొట్టకు, అరుడు.

అరుపది (చూ. అరవై.)

అరువు. రయా.

అర్జీ. ఒర్జి (ఓ). ఒర్జిఓలా.

అర్ధరూపాయ. పప్పాల్, పాల్పాల్.

అర్థము. గరమ్-గామ్

అలంకరించు. (ధా. రు)రు ఆ. సింఢ్రింజి రూలె, రంఢ్రూంజి రుఅ. బట్టకట్టుకొని నగలు పెట్టుకో.

అలక 1. బంఢ్రాబ్. బర్రాబ్. పసిజన్బర్రా బ్నేతె=పిల్లడు అలిగినాడు.

అలయు. (ధా. మజ్గ) 1 మగ్గా. మగ్గాతా ఇ. మగ్గాలె. బారా తుబ్తుల్లె మగ్గాలిజ్ =పని చేసిచేసి అలసినాము 2. మొ ఆఇ డాలిఙ్=అలసిపోయినాను.

అలవాటు. ఉక్కా-. గరీగార్. డీతా తుల్లెన్ డెన్ ఉక్కాతమ్=ప్రతిదినమూ చేస్తే అలవాటు అవుతుంది.

అలము. 2. అజ్జిజ్. బరూలేజన్ అజ్జిజన్ నేల్లె జాబా! తబ్నా ఇ=పోడులో గాబు పుట్టినది పదండి తీతాము. 3. అగబ్. నరోబాలెజన్ అగాబన్నేల్లె జాబా ; త బ్నా ఇ=పొలములో గాబుపుట్టినది పదండి తీతాము.

అలవి. రనప్తి (ధా. రప్) కనిబారా అతు బ్బజ్ అరప్తియాఇ=ఈపని చేయుటకు అలవికాదు.

అలసట. మనగ్గా, లులూనా=అలసట తీర్చు కో.

అలికిడి. సడ్డా.

అలిగి. ఏలఇలల్లె బంఢ్రాల్లె.

అలిపిరి. సరూమర్ సరూడమ్మర్.

అల్లిచెట్టు=లయిడానేబ్.

అలుకు (ధా. జొాడా) జొాడా ఆ. సీజ్ జొాడా తాఇ= ఇల్లు అలుకుతాను.

అలుగు. 1. ఆమ్. సరాకా త్రుల్లాఇ ఆమ్ గతర్రె,పాంజీలాన్ పాజీల్లె,గోల్ లుఅడన్ బాతె తొబాడా = జాయకర్రతో అమ్ము గుచ్చి గోసన గాయనారతో ఆకర్ర చీల్చి కట్టు. ముంబాఖాన్ ఉడాడజ్ (ఓడడన్) అడ్డిఆమ్, బలెఆమ్, పప్పాడాఆమ్, సరూ ఆమ్, డకు=నావద్ద గిట్ట కోల (జాయకర్ర కుతగిలించినవి.) అంపగరిబాణము; మూతి

వెడల్పు బాణము, సన్నపు బాణము ఉన్నవి. సరాకా అగతర్బేజ్ నమ్మేలె బలేడన్ తియా=బాణమునకు (గాయకర్రకు) కట్టడమును గిరి ఇమ్ము. లూ ఆమ్ గత్రాయెం డేన్ ఒలఇడాన్ తోపతోప్తె=చెవులుగల బాణము మనకు గుచ్చుకుంటే పేగులు తీసివేస్తుంది. కాడాసిలమ్ బాతె ఓంతి డేన్ తుఇలెబెన్, గబల్ గాల్మె ఎరుల్ లోంబె డకూరేజ్జె=మూతి గుండ్రముగల వెదురు గిట్టకోలతో పిట్టను మనము ఏస్తే తటాలున కదలకుండా ఉండిపోతుంది. ఆమ్ లుఆజ్ అల్ డజ్లె=బాణము ఇనప చెవి విరిగిపోయినది. 2. బండ్రాబ్. బెర్నా ఇాన్ అనండంజ్లండెన్ బండ్రాబ్ ఒతిజ్ =నామాట వినకుంటే కోపమువస్తుంది. పసిజన్ బర్రాబ్నెతె=పిల్లడు అలిగినాడు. అసానా. కూడూన్ రూలమంజి, అసానా=కూడు ఒడ్డించినట్లైతే వద్దనుమీ. (అనగా, అలుగుమీ అనిఅర్థము.)

అల్పుడు. సన్నామార్. గల్లూమర్. ఫుపామర్.

అల్లము. సిజగ్. కింపర్ కింపిల్లెడకు=(అల్లము) కొమ్ములు అల్లుకొనిఉన్నవి.

అల్లర. బిజారా.

అల్లాడు. (ధా. డో) 1. డోండోనా. డండ్రో డోండోతేన్. 2. తెత్తెతెన్ ఒలాఓల్ = ఆకుతో ఆకు కొట్టుకొంటున్నది. కండారన్ డోఇలెన్ తెత్రతెన్ = కొమ్మ పంగి కదులుతున్నది.

అల్లు. (ధా. తాఇ). 1. తాజా. తాఇతాఇ; తాఇతె ఎర్రనాఇ. సీజ్ తఇతేజి= ఇల్లు (లేక, బట్ట) నేస్తున్నారు. తఇ తఇతేజి. సింద్రు తఇతేజి. తోడోర్. సుండ్రుడు న్ తఇతేజి. 2. లాజ్. లుఆడన్ లాఇా (తాడుపేను.) 3. ల్యాజనో గలేతె తజ్లిజన్ గిలా.

అల్లుడు. 1. రయమ్. 2. మొస్సె (మేనలుడు)

అల్లుకొని. 1. కెం పల్ కం పెలె. మండ్రాంజిెం పెల్ కం పెల్లెంజి = మనుష్యులలుకొన్నారు. 2. గళ్లెజ్. లనామ్జి గిల్లెజ్ డకు = తీగెలు ల్లుకొని ఉన్నవి.

అవకాశము. అయమ్. అయమ్తిజ్, ఎర్రె=నాకు ఆలస్యమవుతుంది; వెళ్తాను. అయాయెజ్.

అవతల. మిత్తల్.

అవధి. 1. అయమ్. 2. కంతు. కనాంతు (వరతు)

అవమానము. గండ్రోఇ. గరాఇ.

అవసరము. అకార (తె).

అవి. ఉంతె. అసింజ.

అవియు. పతానా.

అవిభక్తులు. 1. అన్ రుక్కుకాకు బోయాజ్ జి 2. అబారుక్కుడకోతెనామండ్రాంజి. 3. అబామిడ్డజ్ డకొ తెనా మార్జి. బా బి రిండాంజి.

అవును. ఒజ్; ఓ, ఒగె. ఒఓనడె, ఓడోజ్. 3. డేతె; గడెత్తె.

అవ్వ. యోయొ.

అసడ్డె. ఎర్సడెలెబెజ్ =తప్పిపోకుండా. కెరెడా.

అసలు. అబోబన్.

అసహ్యము. ఎర్గితిడాగె.

అస్తమయము. 1. ఒరుబ్. 2. బుజ్ యోజన్. 3. అసంకొ యోల్. 4. అరమ్మడ్ డయల్.

అహహా! అగీ!

అక్షరము=ఇడోల్ సిత్రా.

ఆ. ఉంతె. చూ. అది.

ఆకలి. డోలఇ. డోలఇ గాతిజ్ =నాకు ఆకలి వేస్తున్నది, డోలఇనా మండ్రా గనాగా రూతెబె=ఆకలి గొన్నవానికి అన్నము పెట్టుదాము.

ఆకారము. డోజ్-రూపమన్ (కా. స). ఢండ్రోజన్.

ఆకాశము. రుఆజన్.

ఆకు. ఓల. తంకెయోల్ = ఎంకిలాకు. ఆనే బన్ రుయోల్లె=చెట్టుఆకు రాల్చినది, రుయోల్ నేబన్=ఆకు రాలిన చెట్టు. రుయోల్ ఈటన్=ఆకు రాలు కాలము.

ఆకుచిలక. కొంకడఇ-బు.

ఆకుపచ్చ.-1. ఏడూడమ్. 2 కూలిఇ. 3. సాయిమే (2, 3, పలము, వమనము, నీరు మొదల యినవాటిని గరించి).

ఆకుమడి. బిసూతా.

ఆ.

ఆకులము. అనుజ్ (ధా. ఉజ్.) కుడుబ్ మంద్రా ఉజ్లె డకూజి=మనుష్యులందరూ ఆకులముతో (జడిసి) ఉన్నారు.

ఆక్రమించు. 1. రుఇనా (ధా. రుఇ) సెరో శాశ్ఞాన్ రుఇనేతె=నా పొలము ఆక్ర మించుకున్నాడు. 2. వన్నా (ధా.వన్) నే న్నమ్ ఇాన్ పత్తేనాఇ=నీ యిల్లు నేను ఆక్ర మించుకొంటాను. కరుజ్ నీజ్-ఇాన్ పడాన్ పల్లె యాగిమిన్నుమ్ డెలె=నాఇంటిపెరడు ఆక్రమించుకుని మూడుఏండ్లు అయినది 3. కొబ్నా (ధా. కొబ్). లొబొనమ్ కుబ్తాఇ పో=నీ భూమి నేను ఆక్రమించు కుంటా నా? ఉంతా మంద్రా కుబ్నె తె=ఆమనుష్యు డు ఆక్రమించుకొన్నాడు. 4. డక్రేఆ.= ముందుగాచేరు; హాజరుఅగు.

ఆక్షేపించు. ఎన్ సెలజా.

ఆగాకర. సకూడా. సకోక్డ. తైకోడ.

ఆగు. డెడేఆ. (ధా. డె) ఇాన్ ఇరాఇ వంత్తె కొఇ అమన్ డెడేఆ=నేను వచ్చేదాక నీవు ఆగు. అమన్అమ్మెలె డొయలంజి ఎర్తాజి; డెడేఆ. నీ కొఅకు చుట్టాలు వస్తున్నారు ఆగుము. డెడెతమ్ అమన్ఇరాఇతె వంతె కొక్కఇ=నీవు వచ్చేవరకూ నీకోసము ఆగు తాను. అమన్అమ్మెలె డనే డేడేలమ్=నీ కొరకు నేను కాసినాను (ఆగినాను.)

ఆగ్రహాము. బంద్రాల్.

ఆచారము. ఉకాక్.

ఆచు. డజా.

ఆచూకీ. సడ్డా. బెర్నా.

ఆజ్ఞ-బెర్నా. సెలుఅన్.

ఆట. 1. ఆరండి (ధా.అండి) అండీడన్. అన్ ద్రన్‌డి. రొంద్రడ ఆరాలఇ అరండిడన్ లొబొ బజ్ని సెబా=ముందువాకిలి దిగువ ఆటకు జాగా బాగుచేయండి. పడఃన్ అం డే తె=పిల్లమ ఆడుకొంటూఉన్నాడు.2.తొ జ్నేఇన్. కొంకెజ్లె తొజ్నిజ్నా=పాడ ఆడు. కొంకెజ్నెన్,తొజ్‌నేఇన్, టెబ్బిజన్,బాయి లెనాంబ్డి తొఃజా, కొంకెనా=పాటకు ఆ టకు వాద్యమునకు కలిసేలాగు ఆడు,పాడు.

ఆటంకము. 1. డనజ్ 2. ఒంద్రజ్.

ఆటకత్తె. తొజ్నెజ్ బోఇ.

ఆటకాడు. తొజ్నెజ్ మార్.

ఆటు (చూ. చాలు).

ఆడంగి. ఇన్ సెలో

ఆడది. ఇన్ సెలో

ఆడంబరము అమెరె.

ఆడించు. 1. అతొజా. డొండొలొజన్ పసిజన్ అడకూతె డో, అతొజా=ఉయ్యాలలో పిల్ల ఉన్నదిగదా, ఆడించు. 2. తేడా= ఊపు. 3. అబండీడా. కరూ అబండీడా= కోతిని ఆడించు. డుండుజ్ తెల్లె, పసిజన్ అబండీలెన్ డెన్ అండీతెన్=ఉయ్యాల ఊపి పిల్లను ఆడించితే ఆడుకొంటుంది.

ఆడితప్పుట.పడొబెర్. తిత్తమ్‌గామ్లె, అతిల్లిజ్, పడొబెర్రమ్=నాకు ఇస్తానని ఇచ్చినావు కావు, మాటతప్పినావు.

ఆడు. (ధా. అండి) అండేనా. అండేతేనాఇ. అండేనేతె.

ఆడుది. ఇన్ సెలో.

ఆడుపెయ్య. కల్లోడి. (తా. స.) కల్లోడి-బోఇ=గేదెపెయ్య; కల్లోడి-తాజ్= ఆవుపెయ్య. ఓన్-తాజ్=ఆవుపెయ్య. కల్లోడి-తాజ్ డుముల్-గామ్ ఎజ్జా=ఆవు పెయ్య పుష్టిగాలేదు. జెల్ జెల్-గామ్ ఎజ్జ =కండగాలేదు.

ఆతురపడు. అజసరో ఇఃజాఇ!=ఎవ్వడు దొరుకుతుంది!

ఆదమరిచి. యగర్-గామ్లె.

ఆదాయము. 1. ఎనేరన్. డజిత్ జంద్రుమ్ ఎనేరన్ ఎర్తాఇ సిజ్ బేజ్?=మీఇంటికి ఎంతపంట రాబడి వస్తుంది? ఎర్నా. డజిత్ సరో ఎర్నానమ్?=నీకెన్ని ధాన్యము రాబడి?

ఆదరించు. ప్రిన్నెయా.

ఆదరువు. మరెజా. మరఇనా

ఆదివారము. అడ్డిమూరా. అడ్యారా.

ఆనొండ-చెట్టు?

ఆదోకగా. అడో-అడోలె సనాన్నలె.

ఆధారము. డనెర్

ఆనందము. ఇడక. ఎడక. సర్గా. మనసు.

ఆనక. తీకి. కికి. (కా. స.) బారన్. నమోడె. బో కడి డేలె. సిక్కొ్కిఇ.

ఆనపకాయ. కాఇన్. కోజ్ (కా. స.) (సమాసమం'దుకు' లేక, 'కొ', అవుతుంది. లనామ్కు (కొ)=ఆనపతీగ. కో-తుంబబాతె డా ఇమ=ఆనప తుంబతో నీళ్లు పట్టు. కుంతుబ్ పుతా్రె=తుంబ కన్నము పడినది. కుంతుబ్ పడా్రె; లమెబాతె బిబ్బిడా=తుంబ పగిలినది; మైనముతో అంటిచు. 2. రొంజం. కో; గరెండాకొ=పొడుగు ఆనప కాయ.

ఆనవాలు. సిత్త.

ఆనుకొను (ధా. ఇండేల్) ఇండెర్నా. ఇండేర్నా జిజ్జిజా ఎజ్జా=ఆనుకొనుటకు ఏమీలేదు. తుల్. కడుమర్ డంగు తుల్లె ఇాతె=గుడ్డివాడు కర్ర ఆనుకొని నడుస్తున్నాడు.

ఆనెపుకర్ర. పతేక.

ఆపద. దుకాి(ఓ).

ఆపు. 1 డజా. తజ్ లీన్ డజా. ఆవును ఆపు. 2 దుమా. తుంతా దుమ్తాలెజి=తోట ఆపు చేసినారు. 3 సంతబా (అడవినిగు॥)

ఆపోవని. అబెలజ్ గనాగా=ఆపోవనితిండి.

ఆబ. ఆస(ఓ).

ఆబాలగోపాలము. పసిగూలాఇ.

ఆబూరు. గొగోగొ

ఆఁబోతు. 1. కుంగబ్ తాజ్. 2 కింగమ్ తాజ్. 3. గుంపబ్ తాజ్ (కా).

ఆమడ. గల్జిఅరేజ్. మిడ్డుప్ తజోర్.

ఆముదాలు. కింతెడా.

ఆముదము. కింతెడా-మిఖోల్. 2. పసిరితోల్ (చిట్టాముదాలు) కింతేడా-మె నాఇ=ఆముదము ఇయ్యి. పసిరితోల్-మె, పసిజన్నా అగాఅ=చిట్టాముదము పసిపిల్లలకు పట్టు. కింతెడా-మెబాతె ఇాడా పసిజన్=చిట్టాముదముతో పిల్లను కాచుము.

ఆమూలము. 1. కిన్నెబ్ సిల్లె. కుల్లుబెర్నా, అకిన్నెబ్ సిల్లె బారపుజాఁనకా కథ తిరిగీ (మొదటినుండీ) అమూలముగ చెప్పు. 2. అజేడన్ బాతె పుయాపెయా=వేరుతో (అమూలముగా) లాగివేయుము.

ఆయత్తము. ఒసా్కిఇ. సీబన్ ఒసా్కిఇలె=ఇల్లు తయారైనది. బరు ఒసా్కిఇలే=పోడు తయారైనది.

ఆయాసము. మనంగ. ముఆఇ.

ఆయాసము తీర్చుకో. లాలోనా.

ఆయుధము. ఇంద్రమ్. (ధా-ఇమ్).

ఆయువు. పురాడా. పుడారా (కా. స.) అర్గాలన్ గాలాఇ డో తుబ్ తుబ్ పురాడా లేనాఇ=దప్పిక పుచ్చుకున్నాను గదా, ప్రాణమునకు త్రాణకలిగినది. పురాడా సతిత్తె=ప్రాణము వస్తున్నది. అబలేజ్ పురాడా డకు=(చివరప్రాణము) కొద్ది ప్రాణమున్నది.

ఆరంభించు 1 మోండె. (అవ్య). కెంకెవన్ మోండె=పాట ప్రారంభించు. మొజ్తాఇ=ప్రారంభించు తాను. డెబ్డిజన్ ఆనిన్ మొజెతె=వాద్యము వాడు ప్రారంభించినాడు. 2. కిన్నెబా. బరూబారా కిన్నెబా=ప్రారంభించండి. కిన్నెబ్తాఇ = ప్రారంభించు తాను. 3. ముజా. (కా. స.) రుబన్నా ఒర్రో ముజ్లాఇ; గమర్ అగాసా=నిన్న నే దుక్కి ప్రారంభించినాను; వాన లేదు. ఒర్రో-ఇన్ మునుజ్ డేలె=నాదుక్కి ప్రారంభమైనది. 4. ఊనా. కెన్ కెవన్ ఊనా=పాట ఆరంభించు.

ఆరాధించు. 1. పుర్పుర్. డియెన్ పుర్పుర్ పుర్రెండెన్ అకిడిన్ కితుజంజి సిన్నా అగాసా=ఎంత పూజ చేసినప్పటికీ దేవుని దయలేదు. పుర్పురా. కితుజ్ సోనుమన్ పుర్పుర్ తాఇ=దేవుని దేవతలను పూజచేస్తాను. పురా;పిరా (జంతువులను బలియిచ్చి చేయు). 2 కొబా. (పాలు, పేలాలు, పళ్లు మొ॥ వాటితో ఆరాధించు).

ఆరికెలు. అడజ్ సర్.

ఆరు. తుర్రు. తుర్రు. తుర్.

ఆరు. పరొ; పరు. లిజమ్ పరుజ్లె=చెమ్మ ఇగిరినది. తడా పరోజ్లె. డడా ఊ పరోజ్లె=తడిజాత్తు ఎండినది. సింద్రిన్ పరొజా=బట్ట అరవేయి. పరుజ్తాఇ=ఆరవేస్తాను. సింద్రిన్ ఉంతా మంద్రా పరోజతేపో=...ఆర వేయనీ. ఇాన్ అపరోజాఇ= నేను ఆర వేయను.

ఆరుద్రపురుగు. జె-గనుర్-బొ. రుఆజ్-బొ.
ఆరుపు. గుఆల్. గుఆల్ గోంగ్నా=అరవకు. ఒంతిడంజి గుఆలా=పెట్టలను అదులు. గుఆరీతేనాఇ=ఫిర్యాదు చేస్తాను. (మొర్ర పెట్టుతాను).
ఆర్పు. 1 పఖీఅ. తొగిన్ పఖీడా=అగ్గి ఆర్పు. సీక్ జుంతూతె = ఇల్లు మండుతున్నది. ఎజీపఖీలెన్ జే అపఖీడె=ఎంత ఆర్పినా ఆరలేదు. 2. సిరాఅ. తొగిన్ సిరాఅ=నిప్పు ఆర్పు.
ఆలచిప్ప. గోకుర్ (కా). గొల్లా=నత్తగుల్ల. గొంద్రకు.
ఆలంకించు. అండజా. బెర్నా-ఖాన్ అండజా =నామాట విను. అఅండజె = వినడు. డా-లూడా=చెవిని పెట్టు. (డఇ+లూ).
ఆలస్యము. 1. అయమ్ అప్సెలె=ఆలస్యము చేసినావు. 2. లీసిమ్అప్మెలె 3. రగొడెలె. 4. ఈమేల్. ఎజె అయమ్లె=ఎలాగుననో ఆలస్యమయినది. రగోడోలమ్=నీవు ఆలస్యము చేసినావు. అప్మేల్ గొజ్ నె. ఆలస్యము చేయకు.
ఆలాగు. ఎత్తెగోఇ. ఎత్తెన్ గామ్. ఎత్తెన్ గామ్లె. ఎత్తెలె.
ఆలి. డుక్రి.
ఆలువ. ఆరబొ (కా. స.) అరబొ గరి=ఆలువ చిప్ప. అర్బొ.
ఆలుమగలు. సిమిలింజి.
ఆలోచించు. ఒగండీయా (—నా)
ఆవంత. 1. అజీతిమాఇ 2. డిత్తెడేలేజా. మిఖోల్ గారాఇడో డిత్తె డేలేజా అతియె=నూనె అడిగినానుగాని అంతైనా ఇవ్వలేదు.
ఆవగింజ. సర్సు. సర్సుంజి. (బ. వ.)
ఆవము. డంకి-సాఇసాఇ కుడా (కుండలు కాల్పుభొయ్యి).
ఆవరణ. 1. తొత్తోర్ (కంగ). 2. కుత్తా (కా. స.) కంచె. 3. కింతోర్ (ఆకము పాతికుండా వేసిన కంచె).
ఆవల. మిత్తల్.
ఆవలెల్లుండి. కెన్-ఖార మే.
ఆవలింత. ఆజ్గిడా (కా. స.). అమ్.
ఆవహించు. మేరా. సోనుమ్ మేర్కే=దేవత ఆవహించినది. మేర్ బోఇ మే రై=వెజ్జూరాలు శివాలు వేస్తున్నది.
ఆవి. 1. అజిమాజ్ (కా). డా అజిమాంజ్= నీటి ఆవిరి. 2. ఉముల్. 3. ఉఖోడా. ఉఖ్ ఇుల్ (కా.స.).
ఆవు. తజ్లి. ఓన్ తాజ్=చూలావు. తజ్లి ఇజోన్ లె=ఆవు చూలున్నది. యాజ్ తాజ్; ఒంబ్రాతాజ్=ఈనిన ఆవు. తజ్లి ఒంబర్రె అఓక్తాజ్=ఆవు కోడిపెయ్య పెట్టినది. ఉంజి బెండా ఒంబర్రె=నాలుగు కోడిపెయ్యలు పెట్టినది. ఒంబర్ కల్లోడే; డుస్త్ల్ గామ్ఎజ్జా=(కా.స.)—పుష్టి లేదు. బాగుజి సెజీనేతె=(కోడె) రెండు పళ్లుచేసినది. తజ్లి అర్నామ్ తే=ఆవు పొర్లుతున్నది. తజ్లి-మల్లిక్-తీ-లెజన్ అంబసు డెలె=ఆవు కరియందు పుండుపుట్టినది. అఓన్ తాజ్ అంబూయెతెడో పన్న ఉఆలె (కా. స.) =ఆవు పెయ్య కుడిచింది గనుక చేపువచ్చినది. తజ్లీ లర్గా తై=చేపుతుంది రల్లబెన్ ఇల్లోజే తె=పితికితే ఎగ చేపింది. అసాజ్-తాజ్, అసుమ్-తాజ్, తబాన్ తబ్లె, సోడాన్ సోలె, లాల సెడ=పేడ, ఉచ్చతీసి, ఎత్తి జల్లివెయ్యి. సొరూమె ఇ జెబె పోజ్=ఆవు నెయ్యి దొరుకుతుందా? తజ్లి అతర్బా ఎంద్రజ్ సెడే=ఆవు మావి ఇంకా వెయ్యలేదు. అఓన్ తాజ్ డెక్కా (కా. స.). అమమ్మా డెక్క సిబ్-సిబ్లె తబ్ తబా=పెయ్య డెక్కలు చిక్కి వెయ్యి. గొల్ల. డెక్క అసర్ తాజ్ బాతె గుంపమన్ తేరేడా= పిడకతో మూపురము ఎత్తు. కొప్పా. గుంపు. ఓన్ తాజ్ అడుప్సోజ్ సెడేతె=పెయ్య రేణము వేసినది. ఆవు మొ॥ పశుయోని=మల్లిక్ తీ.
ఆవేశము. పుసెర్-సొనుమ్. సొనోమన్ డోఇ నేతే=దేవత ఆవేశమైనది. సోనోమ్ డో ఇనేతెడో మేర్బోఇ మేర్రె=దేవతావేశమైనది గనుక శివాలు వెజ్జూరాలు వేసినది.
ఆవైపు. 1. ఒడితె. 2. ఒడి. ఒడిత్తే ఇయా= ఆ వైపు వెళ్లు. ఒడిత్తెన్నా మంద్రాజ ఎంద్రజ్ ఇరాజి=ఆవైపు వెళ్లినవారు ఇంక రాలేదు.

ఆశ. ఆస. (ఓ).
ఆశ్చర్యార్థకము. అగాఇ. యాజ్ డోళ్! అసె ఎల్లేన్ అజాతి ఇఇజ్లె; ఏ తెయాజ్ డోళ్! =పోయిన వస్తువు దొరికినది ; ఏమి ఆశ్చర్యము.
ఆసక్తి. మొన్నొ (ఓ).
ఆసనము. గొరబ్ గోబ్. (ధా. గోబ్).
ఆస్తి. జంద్రుమ్-గండ్రా. ఇంద్రమ్. బిత్తి.
ఆస్త్రులు. అనింజి సెలోంజి.
ఆహా. ఒక్కొయోజ్ ; ఒగాఇ.
ఆహారము. 1. కూడు. 2. గనాగా. 3 అగాబన్. 4. జుంజుమ్న. 5. జునుమ్జుమ్.
ఆక్షేపించు. డునేయా. డోసా ఆ (ఓ). అగ్రోజా. అనిన్ అగ్రోజిత్తె=నన్ను సిగ్గుపర్చినాడు.

ఇ.

ఇంక. ఎంద్రజ్ ఎంద్రజ్ బారన్ అతుబె.
ఇంకు. (ధా. ఇడ్.) 1. అళ్ ఇడా. అళ్ ఇడార్ =అత్తెనరు. కూడూలేజన్ డా అఇడాడె=అన్నములో నీరు ఇగరలేదు. అజాగా సుండా అఘాల్లె=అస్థలం చెమ్మ ఇగిరినది. అడోళ్-డా పరోజ్లె=ఒంటి తడి ఇగిరినది. తడాడా ! ఇన్నా=చెరువు నీరా! ఇంకు. డారజన్ ఎజ్జానమ్మేలె అఇత్తిళ్ =కూడు లేకపోవుటచేత నేను ఎండుతున్నాను. 2. పరోడా. ఉమానే తేడో ఉడు పరోజ్లె=స్నానము చేసి నాను గదా జుత్తు ఆరినది. కూడు పరోజ్లే. నరోబా పరోజ్లె. తడా పరోజ్లె=చెరువు బొత్తిగా ఇరిగినది.
ఇంచుమించుగా. అసున్-అతెజ్ మొల్లఇకొడి మండ్రాజి డకు=సుమారుగా నూరుమంది ఉన్నారు.
ఇంటిపై కప్పు(లేక. పెణకలు) బలేజ్. ఉంతానీకె తంజాజ్ బలెజ్ లస్సోలె=ఆఇంటి పెన్ను పెణకలు కుంగినవి. బాగు ఆబలేజ్ పేత్తె=(రెండు) పెణకలు కారుతున్నవి.
ఇంటిల్లిపాది. సిజ్-లేన్-అమండ్రాంజి కుడుబంజి.
ఇండుగవిక్క. కడి-బఇ.
ఇంత. 1. డెన్నె. 2. జిన్నె (కా. స.). 3. డక్కొన్నె. 4. డి'జ్జాఅయమ్=ఇంత కాలము.
ఇంతనుండి. నమిసిత్లె. నజానజ్ సిత్లె.
ఇంతే. అడజిన్నె.
ఇంతేకాకుండా. 1. బార్. 2. మినన్.
ఇంద. నప్! జా'=ఇంద! అందుకో. ఇాన అజాఇ=నేనందుకోను. (నాకు అక్కర లేదు).
ఇందాకా. ఒస్నూన్.
ఇందు. తెన్నెన్. అడెన్నె.
ఇంపు. మన. బజ్సా.
ఇక్కడ. తెన్నెన్. అడెన్నె.
ఇకను. నజనమ్.
ఇగిలించు. సాసాజీనా,(పళ్లిగిలించు.)కరు సాసాజీతె.
ఇగురు. 1.(ఇగుళ్లు)జీ-జేల్. అజీజేల్ పుజతె; అనూ డెలె=ఇగుళ్లు ఉబ్బినవి నొప్పిచేసినవి. 2. ఎలేడేజ్ (ధా. లేడజ్) అనేబన్ నమిన్నె రుయోల్లె లేడజ్లె=చెట్లు ఇప్పుడే ఆకు రాల్చి చిగురు పెట్టుతున్నది. తిత్తిక్-లేడేక్ మొన్నొసు-తమ్పొ ?=చింత చిగురు నీకిష్టమా? ఎంద్రజ్ అలెడేక్ ఒడె? ఎల్లెడతేక్ (లెడేజె)=ఇంకా చిగర్చలేదా? చిగర్చలేదు. 3. గాజిక్. 1. కా. స. (గాఇ-ఉఆప్) గాజిక్ఆప్. గజాక్ =ఇగురుకూర. ఉఆబన్ గాజిజ్జా=కూర ఇగర్చండి. ఉఆబన్ గాజిజాన్ గాజిజ్లె, లజిగ్లె, జుమా=కూర ఇగిర్చి తాలింపు చేసి తిను.
ఇచట. అడెన్నె; తెన్నెన్.
ఇచ్ఛకములు. ఒసాఇ-బెర్.
ఇటిక. పిడకల్లా.
ఇటీవల. కనియాలోజన్ కనీలేజన్.
ఇటు. కొన్నె. ఒడిన్నె. ఒన్నె. ఎన్నె. ఓతా, ఒండోత.
ఇటుఅటు. 1. కొడికొత (అటుఇటు). 2. కొత్తె-కొన్నె; 3. ఎత్తె-ఎన్నె (అటుఇటు).
ఇటువంటి. 1. ఎన్నెగామ్, (ఎన్నెగామ్మండ్రా=ఇటువంటి మనుష్యుడు. 2. ఎన్నె-గొఇ. ఎన్నె-గొఇ కినా=ఇంటువంటిపులి.

3. ఎత్తె-గాప్లై. 4. ఎత్తేలె. 5. ఎన్నే-డమ్.
ఇటునైపు. ఒండోతా.
ఇడు (ధా. తీ). 1. తియా. అనిన్ జునుమ్ జుమ్ తియా=వాడికి తిండి పెట్టు. 2. (ధా. డక్షు) డకుఆ. అజల్-బిడారన్ డకుఆ=కఱ్ఱలకావిడి ఉంచు. 3. (ధా ఒసా.) కొక్కొరియాల్ ఒడిత్తె ఒసా. ఆకులకట్ట అక్కడ ఉంచు. ఒసాడా=ఉంచు.
ఇతడు. కని మంఱ్డా. కొమ్మొని (కా. స).
ఇతరము. ఔగడా.
ఇత్తడి. రిడి.
ఇది. కని.
ఇదివరకు. ఎంఱ్డజ్.
ఇదిగో. కండె ఇంఱ్తె. కండె గిజా; ఆన్ పర్తాఇ=ఇదిగో చూడు; నేను తెస్తాను. నప్! జా! ఇదిగో! పుచ్చుకో.
ఇద్దరు. బాగు మంఱ్డా.
ఇద్దుము. బాగుమాడి.
ఇనాము. అలీగా. ఇనాపన్. (పాం)
ఇనుకుట. (చూ) ఇంకుట.
ఇనుమారు. బారె. బారె తియొతె=రెండు మార్లు యిచ్చినాడు. అమన్ అమ్మేలె బారె ఇయాఇతె=నీకొసము రెండు మార్లు వచ్చినాడు. 2. బాగుతూర్.
ఇనుము. లుఅజ్.
ఇన్ని. డిన్నె. జిన్నె (కా. స.). అడజిన్నె.
ఇన్నూరు. బాగు ఒండ. (తె).
ఇప్పచెట్టు. అబానేబ్ కనీలె=ఇప్పచెట్టు మొగ్గ దొడిగినది.
ఇప్పుడు. నమి. లమి; లమ్; నమ్; నమోడె. కనాకన్నె (కా. స.); కనాడెవ్నన్=ఈ లాటి సమయములో.
ఇబ్బంది. కక్కల్. కల్ కల్. డుకాకా. కస్తా (ఓ.).
ఇముడుట. అజ్ తె. అన్నబె. పుత్తిరుజ్ తో డోరన్ అన్నబె=గంప పుట్టెడు బియ్యము పట్టెను. 2. అఖన్నప్. గనాగా అఖ్ ఇమ్ నడ్ ఉంబఇడంబఇ డేతె అకెంపోజ్ లే జన్=తిండి ఇమడ లేదు; వాడి కడుపులో తిప్పుతున్నది.
ఇమ్ము. 1. తీ. తిత్తమ్=నీ కిస్తాను. 2. నాఇ. కని సింఱ్డి నాఇ=ఆబట్టఇయ్యి; 3. కుబా. కొబా. బో జిజి అలామన్ అనిన్ కొజేతె=ఒకమోపు గడ్డి వాడికిచ్చి వేసినాడు. డాన్ కుబా=నీళ్లుఇయ్యి. లేబు కొబా. డబ్బులియ్యి; (కుబా అని కోపము తోవాడుతారు.) అబ్ డీడా. సెరోబా అబ్డీలాఇ=ఖాలము తిరిగి ఇచ్చినాను. అబ్ యెఱ్రె తిల్లాఇ=తిరిగి ఇచ్చినాను.
ఇయ్యడము. తరితి. తనిఇ. తనిజ.
ఇరుకు. 1. అగెగె. 2. అస్కల్. కపడా-ఆన్ అస్కల్ డేలె=నా జబ్బలో ఇరుకు పట్టినది. 3. బజ్ బజ్. డియా బజ్ బజ్ లే=నడుము ఇరుకు పట్టినది. 4. సకల్లె. సకల్ గా అన్నబడ్=ఇరుకుతోవ పట్టవు.
ఇరుగుడుచెట్టు. కరిసెఅనెబ్.
ఇరుగుపొరుగు. 1. బారిసిజ్-యేరీసీజ్. 2. బోఆర్-నేజ్, పామజ్ నేజ్. (కా. స.).
ఇరువది (ఇరవై). బొ-కొడి (ఓ).
ఇరుసు. సగడా-ఒంఱ్డిజ్డా (కా). సగడా-ఒన్డిరిజ్.
ఇల్లరికపువాడు. కినార్-సిజ్-మర్. కినార్-సిజ్ రయామ్=ఇల్లరికల్లుడు. లో-తబ్-మర్. లో-డమ్-మర్ (గు).
ఇల్లాలు. 1. కొఇ. 2. డుఱ్కి. 3. ఆఇ (చెల్లి అని ప్రేమతోపిలిచినప్పుడు). 4. బొఇ. 5. డుఱ్కి-బొఇ (ముసలిదయినప్పుడు).
ఇల్లు. నీజ్. నూజ్. (పుత్తా-నీజ్=ఒంటిఇల్లు.) మనేజ్-నీజ్=కొసఇల్లు. డియానీజ్=నట్టిల్లు. ఒలూనీజ్=గొందిల్లు (మూలఇల్లు) కొండిల్ నీజ్=రొక్కటపుఇల్లు. అకుల్ నీజ్=గది. కని కుడబన్ సిజ్-ఖేన్ డకు=ఇవన్నీ నా ఇంట్లో ఉన్నవి. గోజ్ గు-నీజ్ బజ్నా అమ్మేఆ=సాల బాగుచేయుము.
ఇవతల. అగొడిన్నె.
ఇష్టపడు. ఒడెయా. బెర్నా-ఆన్ ఒడేయా=నామాట ఒప్పుకో. బకానా.
ఇష్టాగోష్టి. (సల్లాపము.) బెఱ్రెన్ రఇలెన్ చరెతె=ఇష్టాగోష్టి సల్లాపము చేసినాడు. మఇలెన్ సోల్లెన్ బెఱ్రెన్ రఇలెన్ బెత్తెంజి=కలిసిమెలసిఇష్టాగోష్టిగామాట్లాడుతున్నారు.

ఇసీ! తుత్. సీ.
ఇసుక. లక్కి. లక్కిజన్.

ఈ.

ఈ. 1. నాఇ 2. తియా. 3. కని సింద్రి నాఇ, తియా=ఈబట్ట తే, ఇయ్యి.

ఈక. 1. ఉప్పర్. తలఇబా అడోజన్ డ కూతెనా ఉపగంజి బాశిలె=ముసలివాడి వంటిమీదని ఉన్న వెంద్రుకలు తెల్లబడినవి. ఉప్పర్ మడ్=కనురెప్ప వెంద్రుకలు. 2. బలె. ఆమన్ ఓంతిడన్ ఆబలె-లేఞ్ గతర్రె=బాణము పిట్ట రెక్కలో తగులు కొన్నది సోరాంజి రూతెనా అతఙ్గమ్ బలే లేఙన్ కోడానా బలె తంగఙ్ త్తేజి=సవరలు ధరించుకునే వెంద్రుకలకు కుచ్చులో కొంగ ఈకలు ఉంచుతారు.

ఈగ. 1. అరోయన్. 2. బర్తాఙ్=జోరీగ. 3. సుల్బఙ్=కందిరీగ. 4. పరోఇయా=కళ్లకు ముసిరే దోమలవంటివి చాలా చిన్న ఈగలు. 5. అడఙ్-బో=తెనెటీగ. 6. తేరమ్-బో=చిన్న తేనీగలు. 7. కశొడోపీఙ్=తూరీగ.

ఈగి. 1. బనాఇ. అఇండం బనాఇ మిన్నే తె. చాలా (ధర్మము) త్యాగము చేసినాడు. బనేర పఙ్గాఇ=దానము తెచ్చుకొన్నాను. బనాగి-మర్ గర్గ్రెండెన్ బనాఇ తిత్తాఇ= దరిద్రుడు (లేక) యాచకుడు నన్నడిగితే ఉత్తనేఇస్తాను. 2. బనాంతె. బితి-ఖాన్ బనాంతె తిత్తాఇ=నా ఆస్తి దానము చేస్తాను. 3. తని. తనిడేలె=ఇమ్చుట అయినది. 4. తిరితి, తరితి. (క్రి) సెసైె. బఇ డాగన్ ఉమానా-బాశ్ కెరెడాలిఞ్; నే ల్లా ఇ=సున్నపుకాయ స్నానము (చేసిన చోటు) వద్ద మరచినాను; పోగొట్టు కొన్నాను.

ఈగు. చూ. ఓడు.

ఈడిగిలబడు. రడోనా (గట్టిగాఅగుట) తఙ్లి రఙ్డోలె=ఎద్దు ఈడిగల బడినది. 2. జెన్ జెజ్నా. (కాళ్లు ఊనుట). 3 ఘో ఙ్ ఘోజ్నా. పసిజన్ ఘోఙ్ ఘోఙ్ తె=పిల్లడు ఈడిగిల బడుతున్నాడు.

ఈడు. మరనన్, అనిన్ డియేమరనన్ డెలె= వాడికెంత వయస్సైనది. అనిన్ ఆమర న ఉంజి మిన్ను మ్=వాడి వయస్సు నాలుగు ఏండ్లు. మరనన్ పడేతె=వయస్సు దాటినది. 2. మిన్ను మ్. 3. సరిగోఇ. ఞాన్నా త్రుల్లొఇ సరిగొఇ ఎజ్జా అనిన్ నాతో వాడు సరి కాడు.

ఈడువచ్చిన. కిడా. కిడామర్. పడుచువాడు కిడాబోజన్, కిడాసెలా=పడుచుది.

ఈడుజోడు. జోఙ్ జోఙ్. ఉంత బాగు ప సిజంజి జోఙ్-జోఙ్ల డకు=ఆ ఇద్దరు పిల్లలు ఈడుజోడుగ ఉన్నారు.

ఈడెపంటు. అరెజా-గుర్.

ఈడ్చు (ధా. డీఙ్) డీజా.

ఈతచెట్టు. 1. సిండి (పెద్దఈత) 2. ఒండెఙ్. (చిట్టీత)

ఈదర. 1 రిజె 2. రజారిఙ్; సరియెఙోగ తితె=చలిగాలి నింపాదిగా కొట్టుతున్నది.

ఈదు. ఏజా. తడాకాన్ మంద్రాంజి ఏ జ్తే జి=చెరువులో మనుష్యులు ఈదుతున్నారు. అయో ఏ జ్తెజి=చేపలు ఈదుతున్నవి.

ఈనపుడక. జనెురంపిడి.

ఈనుట. కనొ. తఙ్లి కనొ డేలె=ఆవు ఈనడం అయినది కనా సైలో కోడేతె. ఒంబర్రె. కూయేతె. ఒంబక్ తాఙ్=ఈనిన ఆవు.

ఈయన. కనామంద్ర.

ఈరికె. అజీమిడఙ్.

ఈరు (చూ. పీరు.) కొమ్మోర్జి (కొ.స.) 2. (ధా. తీ) అతితూజి=ఇవ్వరు. 3. అఓన్ ఈ. (ఈరుపేను)

ఈల. 1. సిసింగోల్ (నోటితోచేయుధ్వని. 2. పెసి. (నోట వేలుంచి చేసే ధ్వని) పెసీ నేతె=ఈలకొట్టినాడు.

ఈలాగు. ఎన్నెగొఇ. ఎన్నె. ఎన్నెన్-గామ్లె. ఎన్నె-గామ్.

ఈవి. బనాఇ. బనాగిమర్ బనాగిలెండెన్ బనాఇ తిత్తాఇ=అడుగుకునే వాడు అడు గుకొంటే ఈవి ఇస్తాను.

ఈవైపు. ఒడి ; ఒన్నె ; కొన్నె ; అడెన్నె కొండోతా.

ఈస (చూ ఈల.)

ఉ.

ఉంకించు. ఉర్సుకోజా. కినా ఉర్సుకోజ్జె ఏజెతె=పులి కుప్పించి దాటినది. మంద్రాజ్ ఆంజి సంతి ఉర్సుకోజ్తె; అఉర్ అఉర్సుకోజె=మసి షి నాలుగు మూళ్లు దాటుతాను; అధికము దాటలేదు. అనుర్సుకోజ్ డేలె=కుప్పించుట అయినది.

ఉంకింపు. అనుర్సుకోజ్.

ఉంగరము. ఎన్సి.

ఉంగరములకొప్పు 1. ఎన్సి ఊ. 2. పపాఊ (పఇ+పఇ+ఊ.) పఇ=గిరివేయు, చుట్టుకొను) 3. సర్ సర్ ఊ.

ఉంచు. 1 డకుఅ, డకోఅ. పరుఅనమ్ అడకుయె=నీపరువుంచడు. 2. ఒస్నా. ఒస్పాసిడా. (కా.స.) మాడ లంకాన్ పత్తిలి ఒసాకా=అటుకమీద కుండ ఉంచు. పరుఅనమ్ అడకోఆఇ=నీపరువుంచను. 3. తలా. ఊ తల్లెజి=కొప్పు ఉంచినారు. పసిజన్ ఉఊతల్ సియా=పిల్లవానికి చుట్టుకొప్పు ఉంచు. బయా-బారా అతళ్లిండెన్ ఆతలమ్=పోడు-పని చేయకున్నట్లైతే నిన్నుంచను. తనుబ్-ఖాన్ అర్గాల్ తలిజ్ బా=నావంతు తిండి నాకుంచండి 4. పిడా. రుంకూన్ పత్లి-లేజన్ పిడా=బియ్యము కుండలో వేయుము (ఉంచుము). 5. ఒరమ్నా. అర్గాల్ ఒరమ్నా=తిండి ముందుంచు. అఒరమ్లెనా-కూడు తబ్ నేడా=ముందలి అన్నమును తీసివేయి. 6. గుమా. (నోటిలో ఉంచు.)

ఉంచినది. డనకు. డనకు కూడు=ఉంచిన అన్నము. డరకు=కాపురము.

ఉండకట్టు. గుడే అమ్మేయా (కా.స.) రోడెవ్ అప్ సెయా. లోబా జీనెతె=మన్ను ఉండకట్టుకొని పోయినది.

ఉండలు ఉండలు (మేక పెంౘికలువంటివి.) డోడమ్లై-రాడమ్లై.

ఉండు. డకోనా. ఉండిపో=డకోరేజ్ నా.

ఉక్క. తగెగామ్-ఉసాఇ. అనుఉసాఇన్నమ్లెలె డోజ్-ఖాన్ తగెడమ్లె=ఉక్కచేతను నాదేహము (కాలుతున్నది,) మండుతున్నది.

ఉక్కిరిబిక్కిరి. 1. అతెజ్. 2. పతెపతె. బారా-ఖాన్ అతేజ్ డకు; ఎంద్రజ్ ఒంతుజాఇ=నా పని ఉక్కిరి-బిక్కిరిగా ఉన్నది; ఇంకా తెల్లలేదు. పతపతె గాలె డోజాడన్ కిండోడన్ మోయెతెన్ అమ్డిరిగా బోగా ఎర్తాఇ=ఉక్కిరిబిక్కిరిగా తిన్నాడు గదా పాము కప్పను (ఎర) మింగినట్టుగ (తిప్పుకొంటూ) ఈడుకొంటూ వస్తున్నాడు. (ఈమాట పరియాసకపుది). కొత్తిల్లా-ఖేన్ పజ్జాఇ=నాదుక్క తీసుకు వచ్చినావు (అనగా ఉక్కిరిబిక్కిరిగా తిన్నావు). మువూడాగేమ్లె=ఊపిరిరాకున్నది. 3 అప్పడెయెమ్. అనిన్ అప్పడేయేమ్ గాలె గోబెతె=ఉక్కిరిబిక్కిరిగాతిని కూర్చున్నాడు.

ఉక్కు. ఉక్కులాజ్.

ఉగ్గము. డనఇ-డోఇ.ముఇ నేతె డనఇడోఇ లుఆడన్=ఉగ్గము తాడు చిక్కువిడిపోయినది (అనగా జారినది.) 2. తెల్లాడి (మూతవేసి కట్టిన ఉగ్గము). తెల్లాడిలెండెన్, అతోర్నాఎ (అఒఇం తాయె) అడుబన్=మూతవేసి ఉగ్గము కట్టితే పాలు తొణకవు.

ఉచ్చ. అనుమ్. అనుమ్నా డేతె=ఉచ్చవస్తున్నది.

ఉచ్చరించు. గామ. ఉంతాబెర్ నా అరత్తి-అగామాఇ=ఆమాట నేను పలకలేను. ఉంతాబెర్నా అగామ్బేక్ తో-ఖాన్ అడె=ఆమాట అనడమునకు నానోరు ఆడదు.

ఉచితము. బజ్ స. అంబెసె. బసేత్రి (డబ్బు పుచ్చుకోకుండా ఇచ్చినది).

ఉట్టి. 1. అనుజ్. అనుజన్ గిత్తాఇ. ఉట్టి పేన్నుతాను. 2. అనుజ్ డా. చిన్న ఉట్టి. 3. అనిజ్. 4. అనజ్. (రూ.)

ఉట్టిపడుట. 1. అబోమూ గేఏతె=ఉట్టిపడ్డాడు. అనిన్ అబ్ ఓముస్ గిల్లాఇ=వాణ్ణి తుళ్లిపడి చూచినాను.

ఉడకపెట్టు 1. అన్ సీనా. కూడు అన్సీనెతె=అన్నము ఉడికించినాడు. ఉఅబ్ అసిన్ లె

=కూర ఉడికినది. 2. ఉసాయా. సరో, గసాఇ ఉసాయా. ధాన్యము, దుంపలు, ఉడకబెట్టు. ఉసాయి-రుజ్=ఉప్పుడు బియ్యము. బరడబజ్ ఉసాయ=బోతంతె ముకూర ఉడికించు. (ఉప్పు, కారము లేకుండా, అరటికాయలు మొ|| ఉడక బెట్టుటను వాడుతారు.) 3. డీఇూ. ఉఅ బన్డిఇూఇ=కూర వండుతాను. డిష్డిఇూ అస్కీనై పోజ్=వంట అయినదా ?

ఉడకబోసినఅంబలి=అడర్సి.

ఉడుకు. సీనా. ఉడకదు=అసీనె.

ఉడుచు. గుఅ. ఉడానేబన్ గూతె=మామిడి చెట్టు ఉడుస్తాడు. సరో గూతె=వరి ఉడు స్తాడు. గుసీనా=చోళ్లు ఉడుచు.గుసర్నా =వరి ఉణుచు.

ఉడుత. గొండి. తుత్తోడ్.

ఉడుము. బసర్.

ఉతక. లూఅర. పడీసక్

ఉతుకు.1 తుడబ్నా. (బట్టలు మొ||).2.రీడజూ (కా)సింద్రి డీజ్ఞె రీడజెండెన్ఎరడిల్లె బెజ్ డకూతె=బట్టలు ఉడికించి ఉతికితే, మురికి లేకుండా ఉంటవి.అద్రీడజ్ లెబెన్ ఒన్ అడీ లన్ అన్అడీలె=ఉతకకుంటే మురికిపోదు.

ఉత్త. అమడోఇ.

ఉత్తది. 1. అరిక్క. బెర్నానమ్అరిక్కా= నీమాటఉత్తది. అరిక్క అపుజేతె=ఉత్తనే చెప్పినాడు. 3 సోసోబ్. గొపారిజన్ కెనా ఎరాఇతె గాల్లె సోసోబ్ గూయేతె.

ఉత్తనే. సోసోబ్ సుసుబ్. సుసుబ్-గామా= ఉత్తనేఅను. అసింగన్.

ఉత్తిపుణ్యాను. 1. బారా ఎజ్ఞానకెడి. 2. రాయూ జన్. అరాయోంజ్ లె ఎర్రాఇ=(పని) తీరు బడిచేసుకుని వచ్చినావు.

ఉత్తసుసుష్యలు. కజ్జామంద్రడాజి. ఉత్త ఎము కలు. సత్తజ్ అజాక్.

ఉత్తరపు. కంబోల్.

ఉత్తరక్రియలు. గఅర్; తిగ్గోర్; కార్జా; ఆగమ్. (పెద్దగనాలు, 3 దినములు చేసేది.) సింకొంం డా=చనిపోయిన గొండవాడు చేసేది. తిగ్గోన్-గుఅగ్=గ్రామస్తులంతకూ కలసి తమలోని పెద్దలకు రెండు మూడు సంవత్సరములకొకమారు చేసేది.

ఉత్తరించు=చించు. పేరూ. రిడా. పాఅ.

ఉత్తరేణు. ఆడీజ్-జనిడ=(కా.స). రరాడ్ ఇమ్.

ఉత్సవము. అడుక్-అత్తాజ్.

ఉదయము. 1. తగల్లాన్. 2. రీల్తగల్లన్. 3. రిజల్తగల్లన్. 4. డుజ్రోజాలె (తెల్ల వారకమునుపు, అనగా ఉషఃకాలము). 5. కన్నిమోలన్. 6 ససర్గడోష్. 7. పలె 8. డుజ్యోజ్. 9. అరె-డీ-ఒయోజ్ (చిలు కలు లేచేవేళ) 10. సాద్రె. (చూ. అంధ కారము).

ఉద్దేశము. ఏమిఉద్దేశము?=జితెన్అమ్మెలె ?

ఉద్యోగము. గోడన్. బిసిజ్-గోడన్; పోస్టీట్-గోడన్.

ఉనికి. డనకు. డరకు.

ఉపకారము. ఇసోసమ్. (తె)

ఉపదేశము. బుద్ధి. ఇఇ్ఇజన్. కంకేజ్న అనిన్ఇఇ్ఇ జిక్తె=చదువు వాడునాకు నేర్పినాడు.

ఉపద్రవము. కర్రా.

ఉపవాసము. 1. అనమ్. (ధా. అమ్)కనిన్నా అడిన్నామంగడారా ఉమాలెన్ఆమా=ఈ రోజు మంగళవారము స్నానముచేసి ఉప వాసము చేయుము. 2. అజ్నా (మాంస ములేకుండాతిను). 3 అన్సీనా.

ఉపాయము. అనొగండి.

ఉప్పని. 1. కారాబ్. ఉఅబన్కారాబల్లె= కూర ఉప్పగాఉన్నది (విశేషక్షారము). కారా. కారాబద్దా=ఉప్పనినీళ్లు. 2. లగ్ ర్ లగర్ గాలాఇ=ఉప్పుకలుపుకుతిన్నాను.

ఉప్పు. బసి, బసిడన్. బసిక్ (కా.స.). కారా బూల్లె=ఉప్పు ఎక్కువైనది.

ఉబ్బసము. కొకొ. అఇండమ్కొకొ పురాడా అసిఅఇతె=మిక్కిలి దగ్గు; ఊపిరి రాదు.

ఉబ్బు. పుజన్. పజ్జెజ్=కాలు ఉబ్బు. తంపోజ్ పుక్లె=కడుపు ఉబ్బినది.

ఉమ్మడి. మొోన్ బెబారా (తె).

ఉమ్మి=బిజోల్.

ఉమ్మెకపన్లు=తిరిగుక్ (గు).

ఉమ్ము. (క్రె). బిజోలా.

ఉష్మెత్త.

ఉయ్యాల. 1. డొండోడ. 2. తనఇ. (గు.) డొండూడ=డొండూయెతె=ఉయ్యాల ఊపెను. తనఇ తేడేతె=ఉయ్యాల ఊపెను. తనఇ తెతేనాఇ=ఉయ్యాల ఊగుతాను.

ఉరి. 1. అనోడెక్. 2. పనోఇ. 3. సనురుఇ. సరుజా=బిగించు. ఓడెజ్లసరూజా=ఉరి పోసి బిగించు. తోడమ్నెతె=ఉరిపోసికొన్నాడు. 4. సనరుఇ (సరుజా=బిగించు) 5. తోడమ్తేనాఇ ఉరిపోసికొంటాను. తోడమిజ్=నాకు ఉరిపోయి.

ఉరిడీయు. తోడంబ్వా. 2. డొఇలెసెడా. తోడుమ్నా=ఉరిపోసుకో.

ఉరియు. 1. పేఆ. సీజన్ పేయెతె=ఇల్లు ఉరిసినది. 2. జొరొఆ. డంకి జొరొయేతె=కుండ కారినది. సీజన్ జొరోయెతె=ఇల్లు కారినది. బోజా (ధారగా అంటికారు). అంబసుగుర్డా బొఇతె=పుండుచీము అంటికారుతున్నది. పత్తలిన్ సిల్లె డాన్ బోజెతె=కుండనుంచి నీరు అంటికారినది.

ఉరుకు. 1. ఏజా. కింతాలన్ సిల్లె ఏజా. 2. ఉరా. కింతాల్లంకాసిల్లె రమెజన్ ఉర్రె=గోడమీదనుండి పిల్లి ఉరికినది. ఇాన్ ఉర్రాఇ=నేను ఉరికినాను.

ఉరుము. 1. తుత్తూఇనా. తరుబ్ తుత్తూఇనేతె=మేఘము ఉరిమినది. 2. తరుబ్ తుత్తూలె తర్రెడన్ గళోతె=ఉరిమి పిడుగు పడ్డది.

ఉలకన: 1. బుబ్బారి-లో=ఉలకన మన్ను. 2. లియార్. అలామన్ బిడార్ లియార్=గడ్డికావిడి చులకన. ఓలా లియార్రె డకు=ఆకు చులకనగా ఉన్నది. 3. లకుఇ. సరోబలకుఇలె డకు=పాలుమెత్తగా ఉన్నది. ఒర్రొ లకుఇ-గామ్ డేతె=దుక్కి మెత్తగా వస్తున్నది. లకుఇ-లకుఇ. 4. లమాలొబో=మెత్తనిమన్ను.

ఉలవలు. ఒడఇ; ఒలఇ; సపఇ.

ఉలి. స.జన్. సజన్ శా'తె సకేతె=ఉలితో దొలిచినాడు.

ఉలికిపడు. 1. లకుల్ (కొ.స.) లకుల్ డేలెప్రాడా=ప్రాణము ఝల్లిపడెను. 2. పస్ సర్నా. కెరేలే డకూనేత్తె, అమన్ ఇర్రాఇ, పసిర్ నెతె=పరాకుగా ఉన్నాడు, నీవు వచ్చినావు, తుల్లిపడినాడు. పసక్ గోజ్నా=తుల్లిపడకు. అబోమోజ్ గిజెతె; పసర్రెగిజేతె; లకుర్రె గిజేతె=తుల్లిపడి చూచినాడు.

ఉల్లి. అన్ సూడా. పలూఅన్సూడా=తెల్ల ఉల్లి.

ఉష్ణము. తగెఅసు.

ఉసికొల్పుట. పుసేడ=(కొ. స.) పుసోయేతె డో డుడుడుడు ఎరేతె. బెంతామర్ కి న్సోర్ పుసేయేతె=వేటకాడు కుక్కను ఉసికొలిపినాడు.

ఉసిరిక=ఏజెర్.

ఉసురు. 1. ఉసురు. డోజ్-ఇాన్ కల్కొల్లెడో ఉసురుఇాన్ తజాత్తమ్=నన్ను అల్లరపెట్టినావు గదా; నా ఉసురు నీకు తగులుతుంది. 2. పురాడా.

ఉస్సురుమనుట. అగె-గాప్లె గోజ్నెతె=అమ్మా అని పడిపోయినాడు. అగె-గోబ్=ఉస్సురని కూర్చుండుట. మనజా-గోబ్=అలసట పొంది కూర్చుండుట.

ఊ.

ఊక. సుడా-కిమ్. అజడమ్-కిమ్ (=చిట్టు). కినమ్=తౌడు. అబొలె-కిమ్ (=మెత్తని తౌడు). కినమ్డా గతీలె తియా=కుడితి కలిపి పెట్టు.

ఊకొట్టు. ఓల్లె డకునా.

ఊగించు. 1. తేడా. అండారా తెత్తెల్లె డో అల్-డుడ్లె=కొమ్మ ఊగించినాడు గనక విరిగిపోయినది. డొండు తేడా=ఉయ్యాల ఊగించు. డొండూ తెత్తేనాఇ=ఉయ్యాల ఊగుతాను. 2. అబ్ ఊనాఆ. కండాగాన్ అబ్బానా-గోజ్; ఉడాగుర్ లఇతుఆఇతెజి=కొమ్మ ఊగించకు; మామిడిపండ్లు రాలిపోవును. 3. అయ్యూనా. అనేబన్ రింగ అయ్యూనాతె=చెట్టును గాలి కదిలిస్తుంది. ఉత్తొత్తె=కదిలి ఎగురుతున్నది, లేక, గెంతుతున్నది. 4. మెమెయూ=కదలించు.

ఊగు. 1 ఊనా. అమన్ ఊనోక్నె=నీవు కదలకు. 2. యునా. రజానమ్నెలె యూ

తేన్=చలి చేత వణుకుతున్నాడు. 3. తేనా. డోంగోడన్ తెత్తెనాఇ=ఉయ్యాల ఊగుతాను.

ఊట. 1. ఒఇూా-డా. అసి, అకెజ్ ఒఇూడాలె=చెయ్యి, కాలు ఊటకారుతున్నవి. ఒఇూా-డానమ్మెలె పాఇడా-జేజ్లె=ఊట చేత కాళ్లు ఒరిసినవి. 2. ఒలెజ్. అతోడన్ ఒలేశ్ డు జ్తెనాఇ=నోరు ఊరుతున్నది. 3. డా లెమ్మె=నీరు ఊరుతున్నది.

ఊడ. 1. అ . . 2. తర్జి (కా. స.) తబార్ తర్జి=మర్రిఊడ. ఇతర్జి=జువ్విఊడ. 3. తోంజె. 4. లాప్జి (ఊడకొనలు, లేక, చిగుళ్లు). తబార్ తర్జె అరా-రాజోజన్ సజ్జాతెబె=మర్రిఊడకర్ర పూజ చేస్తాము. 5. అజీడన్; 6. అజూడన్ (కా. స.)=వేళ్లు.

ఊడగొట్టు. తబ. సుండాజన్ తబ్సెడా=రాటు ఎక్కతీయి.

ఊడపీకు-పుఇనా. పుజ్జేత్తెనాఇ=వేళ్లు(మొయ్యా) తీసివేస్తాను. పుజ్జి జ్తెనాఇ=గాబు తీస్తాను ఊ పుఇనాఇ=జుత్తుపీకుతాను. బోబ్-ఖాన్ అసూ; ఉఊ-ఖాన్ పుయ్యా; పుఇలె గడ్డోళ్లాఇ; అసుడకు; బొ-కడితత్తె=నాతల నొప్పి; నా జుత్తు ఊడపీ ఊడదీసి పీలించినాను; నొప్పిఉన్నది; ఒకగడియకు పోతుంది. పనోఇ డోలె=ఊడతీయడమైనది. పేయా-పేకుఇ (బొరిగతీయి). ఇది ఒక సవర పండుగ (కుఇ=బొరిగ. పే=తీయు.) అజీతి-నేబ్ పేయా=చిన్న మొక్కలు ఊడదీయి.

ఊడిక చెట్టు. అంకొఇలానెబ్. కని అంకొ ఇలానేబన్ అంకొ ఇలా-జాడన్ డకు; అడమ్ ఇల్లెబెండెన్ అలాబా తిత్తె=ఈ ఊడిక చెట్టులో ఊడిక పాసున్నది. దగ్గరకు వెళ్లితే నోకనో కొట్టుతుంది. అంకొ ఇలా-రా తెంబర్ గడెత్తె=ఊడిక కర్ర నిట్ట అవుతుంది.

ఊడు (గా. ఊడవీసు) పుయినా. ఊ పుయి నే తె=జుత్తు ఊడదీసుసన్నాడు. అడుర్రె, అప్పుల్లె=ఊడిపోయెను. రపుఇలె (జుత్తు మొ.) పుపోజ్ నీలె=చేతులు ఊడిపోయినట్లు.

ఊడ్చు. 1. బ్రాబోఅ. జనోబాతె బొఇఅ. చీపురుతో ఊడ్చు. బరో-జో. కొండ చీపురు. సీక్ జాబాతె జాజోలెన్ డెన్ లకిజన్ జిజ్జితె=ఇల్లు చీపురుతో తుడిస్తే ఇసక ఏమీ ఉండదు. 2. అర్రామా (అర్+రమ). నీనమ్ బాతె అర్రామా=చేతితో తుడువు. ఎర్ డకూలెబె సెయెతె; జంద్రుమన్ అర్రమ్లెసాస్సోడా=ఉండిపో కుండా, చెడిపోతవి; గింజలు ఊడ్చి ఎత్తు. 6. అర్ జొఅ (అర్+జో.) జనోబా-బాతె తినలన్ బజ్సాలె అర్ జోలెండెన్, లకిజన్ జితెన్నా డకూఎని=గిటి కంపతో కళ్లము బాగా నొక్కి తుడిస్తే, బుగ్గి ఎందుకుంటుంది? 4. అరా. కొరిజన్ పారాన్-బాతె అర్రెసెడా=గరిక పారతో ఊడ్చివేయి. జొబ్బాన్ అర్రె-సెడా=బురద ఊడ్చు.

ఊత (చూ. ఆను) తనూడి డజ్ బాతె తుడీతె నాఇ=ఊత కర్రతో అనుకొంటాను.

ఊద. సాఅ.

ఊదు 1. పేడా పనేడన్ పేడా=వెలనకర్ర ఊదు. బజ్సా పేత్తాఇ అండజా. బాగా ఊదు తాను విను. 2. ఉంపేడా (పొయ్యి మొ.) తొగి ఉంపేడా=నిప్పు ఊదు. మల్లోజ్-ఖాన్ లకిజన్ పుల్నేతె; ఉంపేడా=నా కంట్లో బుగ్గి పడినది; ఊదు.

ఊపిరి. పురాడా (ఓ). పుడారా (కా. స.) కుడుబ్ మంద్రా అపురాడా ఒయ్యేమ్తెజి. అందరుమనుషులూ ఊపిరి తీస్తారు. పురాడా-ఖాన్ అన్ ఒయేమిఖ్=నాకు ఊపిరి తిరగదు. ము మూడాయేమ్లె=ఊపిరిరాక.

ఊపు. తేడా.

ఊబ. లెగిని-బొగిని. లకుర్ లకెర్.

ఊబి. జొబ్బ.

ఊరక. అసిజెన్, సాస్బాబ్.

ఊరకంద. గనూడ్.

ఊరకుండు. కడిజ్ గామ్. కడమ్నా. కడబ్.

ఊరగాయ=సోయోఊల్.

ఊరట. ఉలూనా. ఉలూతేనాఇ=విశ్రమించుతాను. ఊరడించు 1 బయ్యోఅ. పసిజన్ ఎతే; జనుమ్జుమ్ తిల్లె బయ్యోఅ=పిల్లడు ఏడుస్తున్నాడు; తిండిచ్చి ఓదార్చుము. బయ్యోలాఇ=ఓదార్చినాను

ఊరపిచిక. 1 జంద్రుమ్ డా తి. 2 సరిజ్-తి (తి=ఒంతి)బంగారు పిచిక. లేక గిజిగాడు. సరియోఞ్-తి డొండోర్‌పిల్లాన్ బజ్వాలె లాఞెంతె=బంగారుపిచిక గూడు బాగా అల్లుతుంది.

ఊరించు. 1 సోడా. అబా సొల్లాఇ డో గుర్ర=విప్పపువ్వు ఊరబెట్టినాను; ఊరి నది. సొబ్బాతెనాఇ=(విప్పపువ్వు) ఊర వేస్తాను. సొబ్బాలేఞ్ పోఞ్?=(విప్ప మొగ్గ) నాన వేసినారా? 2. తిల్ డా ఉరుజన్ తిల్ డా=వెదురు ఊరబెట్టు.

ఊరు. 1 ఒలేజన్ డుత్తెనాఇ. నోరు ఊరు తున్నది. 2 ఒలేజన్-ఞాన్ మోతెనాఇ. నాఉమ్మి మింగుతున్నాను. 3 లేఞ్ లెఞ్.జునుమ్-జుమ్‌గిల్లాఇడో ఆలోడన్ లెఞ్ లేత్తె=తినుబడి వస్తువు చూచినాను గనక నోరు ఊరుతున్నది. 4. గొర్జాఞ్;డా; సిఞ్; నూఞ్: ఊరు అనుఅర్థముగల ప్రత్యయములు. ఉ॥ తోరగడా; పుత్తానిఞ్. 5 డయరి=మెరకపైనున్న ఊరు. పొరుగూరు 6. పద్రా-గొర్జాఞ్=బేచిరాకు గ్రామము.

ఊహ. ఒగండి, బుడ్డి, గలమ్.

ఋ.

ఋతువు=ఈజన్. డాగా-ఈజన్-ఎండకాలము.

ఋషి=కింతోర్.

ఎ.

ఎలి. తంగె. తంగా ; (కూడు). ఎంగిలాకు=తంగెయోల్.

ఎంచుకొను. సెయా ; సెసెయా. అండారాజన్ సెసెలె, ఞీనా=వంకాయలు ఎంచికొను.

ఎంచుట. సంద్రబ్. ఊడా సంద్రబ్లె సిమా=మామిడికాయలు ఎంచి లెక్కపెట్టు. సింద్రి సంద్రబ్-గామ్ పజాఇ=బట్ట ఎంచితే.

ఎండ. డాగా (డా+గా) డాగా ఊంద్రుపియాల్లె డకు=ఎండ మిక్కిలి పేగా ఉన్నది. పప్పర్‌లొగె డాగా (కాలు కాలే ఎండ). పప్పర్‌లోగెడాగా-లేజన్ ఎర్రాఎండెన్,డోజన్ బూతె=గాఢమైన యెండలో వెళ్లినయెడల ఒళ్లుకాలుతుంది.

ఎండబెట్టు. జేరా.సర్రోన్ డాగా-లెజన్ జేరా=ధాన్యము ఎండలో ఎండబెట్టు. సింద్రి అసరా. బట్ట ఆరవేయి. అసత్తాఇ=ఎండ వేస్తాను.అయో అసరా=చేపలు ఎండబెట్టు.

ఎండిన. అసర్. రసోర్డోల్=ఎండిన ఆకులు.

ఎండు. అసర్. తడా అసర్రె=చెరువు ఎండినది. సీర్రె. అంబసు గుర్డా సీర్రె=పుంతచీము ఎండినది.

ఎంద్రికి, కినాడా ; డాకిన.

ఎంత 1. డజిఞ్. కని జనాతి డజిఞ్?=దాని వెల ఎంత ? 2. డియె.

ఎంతెంత=ఏంతేంతె. ఎజేజా. ఎజేఇ.

ఎందరు. డజిఞ్ మంద్రాంజి. డియె మంద్రాంజి

ఎందాక. డియెన జాఇ. డజిఞ్ సజాఇ డఞ్ఞ్ పంతిక్కొఇ ఎత్తె అమన్?=ఎందాకా వెళ్లుతున్నావు నీవు ?

ఎందుకు 1. ఏతెనాసన్. 2. జితెనాసన్ 3. ఏత్తానేలె. 4. జితెనమ్మెలె. 5. ఇంజిడోఞ్ 6. జితెనప్నెలె.

ఎందుచేత. ఏతెనమ్మెలె. ఏతెనప్నెలె. జితెనమ్మెలె.

ఎకసెక్కము. సొసొఇ. సొనాఇజా=వెక్కిరించు. తోక్లా. తోక్లానా=నవ్వించు. మనా-బెర్-నవ్వుమాట.

ఎకాఎకి. అర్రొజేల్.

ఎక్కడ 1. ఉఆన్. 2. ఓ ఆస్తె. 3. ఓజా. 4. ఓజానేజన్. 5. ఒఆన్ డెన్.

ఎక్కించు 1. ఆన్‌డాజా 2. అడాజా. 3. అడేయా. ఇజన్ పనరె ~ అడెయా=వింటికి నారి ఎక్కించు. ఇజన్ పసర్ బె. ఏ-గామ్ డకు=వింటికి నారి బిగిసి ఉన్నది.

ఎక్కరించు (చూ) ఎక్కసెక్కము.

ఎక్కలి. సగ్గిడ్డా.

ఎక్కుట. డనాజ=. (ధా. డ ఇ.) అసేబ్ డజాన్ డఇలెజో అడజా=చెట్టు ఎక్కకాయలు కోయు. డాలూబెర్నా (డా+లూ+బెర్) మాట చెవి ఎక్కింది. కర్రిల్లా

లనామ్ సమ్‌డాన్ డఇవె లాహ్తె=కాకర తీగ పందిరి ఎక్కి పాకుతున్నది.

ఎక్కుదించు 1. అలస్నూఆ. పనారన్ అల స్నూఆ=నారి ఎక్కుదించు. లత్తూరా. పనారన్ అలత్తూర్లొండెన్ అల్‌డి క్తె=నారి ఎక్కు దించకుంటే విరుగుతుంది.

ఎక్కువ. అఇండమ్. అడుర్. అలా అగ్గడ. అబ్బల. అమిడ్డప్; బడియూర్. బొఇబొఇ. ఆంబసు అడుర్రె=పుండు ఎక్కువైనది.

ఎగతాళి. తొక్లా.

ఎగదీయు. అజసుఆ. సింద్రి అజసూడమ్నె తె=(జారిన)బట్ట ఎగదీసికొన్నాడు. అనిన్ గుండామ్నె తె. డొల్లకచ్చకట్టుకొన్నాడు.

ఎగయు. తుఇూ. డేజన్ గిల్లె తుఇూన్ తుఇ్ తొండెన్, ఓంతి కివత్తె=గురిచూచి ఎగిచి తే పిట్ట చస్తుంది.

ఎగరగొట్టు 1. పుయ్యేజా(కా). సరో పుయే క్లెన్, పొల్లన్ ఉల్లె-సెడ=ధాన్యముగాలికి పోసి పొల్లు ఎగరగొట్టు. 2. ఎల్లె-సెడా. తినలన్ డకొతెన్ అ జీజ్ ఉల్లె-సెడా=కళ్లపులోని తొక్కు ఎగరగొట్టు. 3. పుయ్యేజా.

ఎగరచేయు అంగురా. అంగుర్తెనాఇ=పండు ఎరవేసి పట్టుకొంటాను.

ఎగరవేసి పట్టుకొనుట. అనజుర్.

ఎగసనతోయు 1. ఏరిజా (పొయ్యి కర్రలు మొ॥) అనోడే ఎరిజా. 2. అన్‌డాజా. అనోడే అన్‌డాజా=వత్తిఎగదోయు.

ఎగిరి. ఏలాఇలె, డీమా తేనా-మంద్రాన్ ఏలా ఇగోజ్=పడుకున్న మనిషిని దాటకు. ఏలాయూ (ప్రా)

ఎగుచు. తుఇూ ఎర్తనుఇ్=ఎగయలేదు. తనుఇన్=ఎగిచేది.

ఎగుడుదిగుడు. జైతా-లంక. లంకా-జరూజ్. గల్లుజ్-గల్పజ్ (కా. స.)

ఎగురుము. అప్‌ఎజా.

ఎచ్చు. (చూ. ఎక్కువ.) అఇండమ్. అడుర్.

ఎటు. ఓన్తె (సేజ్ తమ్)=ఎటు (వెళ్లుతావు నీవు). ఓన్తె సేజ్లమ్=ఎటువెళ్లినావు.

ఎటువంటి. 1. ఎత్తెమర్=ఏలాంటివాడు. జితెమర్=ఏమిమనిషి(అనగా ఏజాతివాడు మొ॥)

ఎట్లా. ఏంతె. ఏంతె-గామ్ తియేతె=ఏలాగు ఇచ్చినాడు? ఉంతె కబాడా ఏంతె అమేయూఇ=ఆపని యేలాగు చేస్తాను?

ఎడముగా. సజాఇ. ఒడిఒడిత్తె. కొడికొడిత్తె. తంపడా. బిన్న. జెగడ.

ఎడతెగకుండా. 1. తోడ్డోక్జె. జితెనమ్మేలె అమన్ తోడ్డోక్జె ఇత్తాఇ=ఎందు నిమిత్తం నీవు సదా వస్తావు? 2. డీతా. బశి డీతా తిల్లొండెన్ ఒర్తాఇ=సదా కూలి యిస్తూ ఉంటే దున్నుతాను. 3. జదూర్ గామ్. గనురన్ జదూర్-గమ్ గూర్తె=వాన ఎడతెగకుండా కురుస్తున్నది.

ఎడబాపెను. సజాఇలెజి(దూరముచేసినారు) తంప్డాలేజి.

ఎడమ (చేయి). కర్రబ్డి (సీ), కంద్రాబ్డి (సీ). కంద్రాబ్‌డి సడిక్లె డీమానా=ఎడమపక్క ఒత్తిగిలి పడుకో.

ఎడ్లు. తజ్లెజన్. ఒర్రొతాంగ్ జి.

ఎత్తిపొడుచు. ఒడోలా. అనిన్-అ-బెర్నా ఒడోల్తాఇ=వాని మాట ముదలగించుతాను.

ఎత్తు. 1. డపేనా అబొబ్-లేజన్ డకూ తేనా-పత్తిలి డపేలె ఇజ్జెక్లె పేనా=బుర్రమీద ఉన్న కుండ ఎత్తి కాలు అని దించుకో. అబొబ్-లేజన్ డకూతేనా సుంద్రుజన్ లగిన్; బొబ్-ఇన్ ఉంద్రాబ్లె డపేతాఇ=నా బుర్రమీద గంప బలువు; నాబుర్ర మండుతున్నది. (బుర్రమీదనే, దించుకోకుండా మీదికి) ఎత్తుతాను. 2. సుసూడా. సరోన్ సుంద్రుఇ-లెజన్ సుసుక్లె, కొక్కొర్-లేజన్ రుమా=ధాన్యము గంపలోకి ఎత్తి గాదెలో పోయి. 3. రుమా. జంద్రుమన్ కొక్కొర్-లేజన్ రుమా. 4. తేరేడా. సరోబాన్ ఈడి తేరాడా=పొలముగట్టు ఎత్తు. సీజన్ తేరెడా=ఇల్లెత్తు. బిడారన్ తేరెతాఇ=కావడి యెత్తుతాను. అరెజన్ తెరెలె, తేక్తాఇ=రాయి ఎత్తి (బుర్రమీద) మోస్తాను. 5. తమ్డాజా. పసిజన్ తమ్డాక్లె, కుక్కర్ తమ, సుంబాఆ=పిల్లను చేతులతో ఎత్తి ముద్దుపెట్టుకో. (చుచ్చు అని ముద్దపెట్టు.) ఆలామ్ బిడార్ తమ్డాక్లాఇ, లియార్ గామ్ డకు=గడ్డికావడి

(చేతులలో) ఎత్తినాను, చులకగా ఉన్న
ది. 6. సోడా. కూడు సోడాన్ సొలె రుఆ
=ఎత్తుకొని వడ్డించు. 7. మినా=అరికాన్
మాడాలంకాన్ మినా=అటకమీద గంపలు
ఉంచు.

ఎత్తు. 1. లగ్గిన్. కని అరా అగ్గడ లగ్గిన్=ఈ
కర్ర ఛాలా బరువు. 2. డెంకా. కంబా-
నేబ్ డెంకాలె డక=తాటిచెట్టు ఎత్తుగా
ఉన్నది. 3. జెలు. కింజర్ జెలూలె ; అజి
ఎడా=నిట్ట ఎత్తైనది; కొంచెము నరుకు. 4.
క్రి. గోడా. ఉంతా తోడోర్-లేజన్ డకూ
తెనా జంద్రుమ్ అగ్గడాలె; బెగడా సుం
ద్రుఇ-లేజన్ గొడాన్‌గొల్లె సెడా=ఆగంప
లోని గింజలు లావైనవి; వేగొకగంపను ఎత్తు
కొని పోయి. లోజన్‌సిత్లె లొబా గోడా=
గోతినుండి మన్నెత్తు. కుఆ-లో గోడా=నూ
తిమన్ను తియ్యి. 5. అన్‌బకోజ (ఊడ్చిం
చు). మిఖోలన్ లాలె; అన్‌బకోజా=నూనె
ఒలికినది; ఊడ్చి ఎత్తు.

ఎత్తుకపో. 1. సోలే పజా (కనబడకుండా)
2. తంబేలె పజా (బుజముపై) 3. తేక్లె
పజా (నెత్తిపై) 4. తద్దూమ్లెపజా (చేతు
లపై) 5. జిక్కూల్లెపజా (చంకలో). పసిన్
జిక్కూల్లె పజా=పిల్లను చంకనెత్తుకు పో.
6. జిడోక్లె పజా (మూటకట్టి). పసిజన్
లనామ్‌బన్-బాతె జిక్లె పజా=పిల్లను పైట
తో కట్టి ఎత్తుకో. 7. లకూడా. పసిజన్
లక్కూలాఇ జలోలె;అంగనూతాఇ=పిల్లను
చంకనెత్తు కొన్నాను; జారిపోయినాడు.
పైకి ఎగ తీస్తాను.

ఎత్తుకో. 1.లక్కూడా (పిల్లను) 2. జిక్కూడా.
3. కిక్కూడా. 4. డాడూడా (ముద్దు
మాట). 5. జిడోజ్నా. 6. లాలోర్నా
బట్ట ఒల్లెవాటుగా కట్టిపిల్లనెత్తుకొమ్ము.

ఎత్తుని చెట్టు=కురడ్డిబొంగా-నేబ్.

ఎదిరించు 1 రాత్తె. కన్నిమన్ అడాజన్‌రాత్తె,
డేయర్రె=కోడి గద్దను తన్ని ఎదిరించినది.
2 మెడేఆ. జుంబురన్‌జి ఖానామరన్
మెడేలె రుజూలెజి=దొంగలు బాటసారిని
నులిపి దోచుకొన్నారు. సడుల్‌డేనా. కిన
సధుల్ డేలీక్=పులినాకు ఎదురుపడినది.
అమన్ ఖాన్ సడుల్ డేలాఇ=నాకు నీ
ఎదురు పడ్డావు. 3. తుమాకుబ్నా. సా
యల్ తుమాకుబ్లెడో బంతోక్లాఇ=కారు
పోతు ఎదురు పడ్డది గనుక; భయపడినా
ను.అమన్ ఖాన్ తంజోరన్ తుమాకుప్తాఇ=
నీవూ నేనూ దారిలో కలుసుకొందాము. 3.
డయరా. (డయరాఇ తిరిగిపో; తిరిగిరా)
ఇఖ్ బెరిఖ్ తె=ఎదురు జవాబు చెప్పినా
డు (అనగా మెడ్డివేసినాడు).

ఎదుగు. 1. బడానా (బలము అగుము). అనె
బన్ బడాలె మరంగ్లె=చెట్టు బలమై యెది
గినది. 2. మరజ్నా. పసిజి మరజ్లెజి=పిల్లలు
ఎదిగినారు. డకన్నాతె డకెతె మరజ్లె=
ఇంతది అంతదైనది. 3. బడ్డెనా. కితుజ్జి
బడ్డెలేజి=దేవతలు వృద్ధిపొందినారు 4.
గిరజ్నా ; 5. ఉరజ్నా, 6. అఉర్నా.

ఎదుట. 1. అమజన్. తెమజన్. అఖామోన్.
మూంబాబాన్. 2. తుమాకుబ్ (గు). తుమా
కుబ్నెతె=ఎదుట పడ్డాడు.

ఎదురుగ. ముకమిల్లాలె. అమజన్; తెమజన్;
ఆతాగ్రై. కునా తుత్తుఇ అతాగ్రై డకు=ఆ
నక్షత్రము నీకెదురుగా ఉన్నది. అంబెన్
అతాగ్రై గొఇతొఇలెన్ డకూనబ=మీరు
ఎదురుగా వరసగా ఉండండి.

ఎదురుపడు. తుమాకుబ. ఖాన్ ఎర్తాఇడో, కి
నా తుమాకుబ్లె=నేను వస్తూవుండగా పులి
ఎదురు పడినది.

ఎదురువరసగా. అల్-తాగ్రై-తాగ్రై. గాఇలో
న్నా అబొబ్బాఇ పఇడానెన్ అల్-తా
గ్రై-తాగ్రై గూలేజి=రోడ్డు పక్కలను కొ
బ్బరిచెట్లు ఎదురు వరుసగా ఉడిచినారు.
తుమాకుబ్లె ఆనేబంజి డకు=వరసగా చెట్లు
ఉన్నవి.

ఎద్దు. తక్లిజన్. ఒర్రొతాక్.

ఎద్దుముస్టెతేగ=ఓమోడిజ్-గాఇ.

ఎనుబది=ఉంజికొడి.

ఎనిమిది. తక్మి.

ఎనుపు. గతియ. ఉఆబన్ గతీలె తబా=కూర
(కలిపి) ఎనిపి తియ్యి.

ఎనుబోతు. బొజ్జెల్.

ఎన్నుపట్టె. అడోజన్

ఎన్నడు. అశాన్. అజీజా.

ఎన్ని. డజిజ్. డియెన్.

ఎప్పుడు. అశాన్. ఆశాతె. అశోజా. అజెజా. అజాకెన్నె.

ఎప్పుడెప్పుడు. అశాజా.

ఎముక. అజాక్. మెడఎముక=పగోడా జాఙ్ వెన్నెముక=కింజాఙ్.

ఎర. అగాబన్.

ఎరుగు. గలమ్నా.

ఎరువు. గత్తమన్.

ఎఱ్ఱని. జే. జెడమ్. బొఱెజ్. జబక్ (తాక్)=లక్క (ఎద్దు).

ఎఱ్ఱగులివింద=గుజ్జీ-నేబ్. గుంజీ-నేబ్.

ఎఱ్ఱగోగు. సున్ సున్ వాబ్.

ఎలక. 1 కుంబుల్ 2. తెంబేర్. (విప్పపూవు తినేది). తడుమ్కుమ్. (తోడలూ రక్తార్థము ఉంచుకొనేవట) 4. కుక్కుమన్. పిల్లల ముద్దుమాట. 5. సంతుఇ. (చుంచు) 6. పడే లాకుమ్ (పెద్దెలుక. 7. గుంతూర్ (పెంటల పైనుండే ఎలుక). 8. ఒంఱెక్కుమ్ (చిట్టెలుక) 9. ఒంబోక్తి (పందికొక్కు) 10. కొక్కొరాతేల్. (అడవిలోనుండే పెద్ద ఎలుక) 11. పిరోఇకుమ్ (తెల్ల ఎలుక) 12. గతోకుమ్ (అడవి ఎలుక) 13 కిడికుమ్ (కారు ఎలుక).

ఎలుగు 1. కంబూజన్. కంబూడన్. కంబూఇ. 2. కరోల్ (కా. స.) ముర్డీకాఖేన్ కరోజ్ లె=నా గొంతుక ఎలుగు రాసినది. ముర్డీకానమ్ కరోలమ్=నీ గొంతుకు ఎలుగు రాసినది. 3. కరొళ్లె. అర్గోలె. ముర్డీకాఖేన్ అర్గోతిష్=నాగొంతుక ఎలుగు రాసినది.

ఎలుగెత్తి. బడూర్. బడూఱోతె గూతె=ఎలుగెత్తి అర్చెను.

ఎల్ల. 1. సండి 2. తన్నో (డన్) 3. తిఇబ్. 4. కుడుబ్ మంఱాజీ=అందరూ.

ఎల్లప్పుడు. అర్జో (గు). తోడోక్. డీతా.

ఎల్లుండి. అన్ బియో. ఖేరమె. కిన్ ఖేరమె=అవలఎల్లుండి.

ఎవడు. 1. బోతె 2. అయేజా మంఱాడా=ఏ మనుష్యుడు. 3. ఆనామర్ (రా. స.)

ఎవతె. బోతెసెలా. ఆయేజా సెలా=ఏ ఆడుది.

ఎవ్వరైనా. బోతెడోక్. అనింజి బోతె-డోక్=వారెవరు. బోతె డేలె=ఎవరైనా.

ఎసరు. తనెక్డా. తనేక్డా అబ్బలా; తప్పెడా=ఎసరు అధికము; తీసివేయి. తక్డా ఎసరుపెట్టు.

ఏ.

ఏ. అయేక్. ఆయేజా (ఆఈజా) కినా=ఏ పులి? సుడాకిక్ (—డ్)=పెద్దపులి. ఆఇయా. ఆడే, (ఏవార్థక ప్రత్యయము.)

ఏకము. అబోఇ. అనింజి రుక్కూలేజి=వారు (కూడిరి) ఒక్కటైనారు. అనింజి రక్లేజి=వారితోకలిసి ఏకమైనారు. అబ్బోఇ నామైలేంజి=ఒక్కటిగా కూడిపోయినారు. బారిసీజ్జి యేరిసిజ్జి అబ్బన్ సాఇలేజి=ఇరుగు పొరుగులవారు కలిసి వాణ్ని ఒంటిగా చేసినారు. (కా. స.)అతక్ సాఇలేజి.

ఏకు. రఆల్డి; (కా). లఆర్డి.

ఏగాణి=మూడేకాలు.

ఏగిస=ఆమేనేబ్

ఏటవాలుగ. 1 ఇండేఱె. అనూ-నమేతె కింతాల్ ఇండేర్నెతె=సంకటముచేతగోడకు చేరబడినాడు. 2. గోంగొడ్గామ్. మంఱాంజి గోడ్గోడ్గామ్ గొట్లెంజి=మనుష్యులు ఒరిగి కూర్చున్నారు. సేజన్ గోంగొడ్గామ్ డకు=ఇల్లు ఒరిగి ఉన్నది. 3 లేక్ లేడ్గామ్. మంఱాంజి లేక్ లేక్ గామ్ గొట్లె జుమ్జుమ్తేంజి=మనుషులు ఒరిగి కూర్చుని తింటున్నారు. అనేబంజి లేక్ లెక్ గామ్ డకూ తేంజి=చెట్లు ఒరిగిఉన్నవి. 4 రేన్ఱెక్-రేన్ఱేక్-గామ్ జుమ్తేజి=పక్కకు ఒరిగి(ఎడంగా)తింటున్నారు. ఖాన్ అప్రక్ లమన్, రేన్ఱేక్ గామ్లె ముంకాలె; అగన్ లూలమ్ బెర్నా ఖాన్=నీకు నేను చెప్పితే మొగము తిప్పివేసి నామాట చెవిని పెట్టినావు కావు. 5. పెంకడార్ గొట్లె జుమేతె=కాళ్లు పంగచాచితిన్నాడు.

ఏటికఱ. ఇన్ సా. ఎర్రుబన్ ఇన్ సా గతఱె,

ఇన్నా జయిత్తాన్ డకూలె, రాజోజన్ అలం కాన్ రాజ్లె, తోబాడా=నాగలికి ఏటికర్ర తగిలించి, ఏటికర్ర కింపను, పూజ మీదను, చేసి కట్టు.
ఏటు. తనక్. మంర్రా కీ బాతె తుజె=మను ష్యుడు చేతితో గుద్దుతున్నాడు. డంగు-బాతె తుక్సరేతె=కర్రతో (కొంచెము దూరే లాగు) పోటు పొడిచినాడు. డంగూ-బాతె తుక్ రాజతె=కర్రతో (మూసికొనిపోయే లాగు) పోటుపొడిచినాడు.
ఏకేటు. డీమిన్నుమ్.
ఏడిపించు 1. అయ్యో ఆ. ఉంతా పసిన్ అయ్యో గోక్=ఆపిల్లను ఏడిపించకు (కా. స.). అజేయా. అజేగోక్=ఏడిపించకు.
ఏడు. 1 మిన్నుమ్.(కాలము) 2 గుల్ జి(సంఖ్య).
ఏడుపు. ఏయా. యనె. ఏగోక్=ఏడవవద్దు. ఏతెగూలె గుఆకినేతె=ఏడ్చి మొర్రపెట్టి ఫిర్యాదు చేసికొన్నాడు.
ఏతాము. కీకడన్. తెండా. కీకడన్-బాతె. సిండా డాన్ గెండాఆ=ఏతాముతో నూతి నీళ్లు తోడు.
ఏది. ఒజా. నీలేక్ నమ్ అతిల్లె-బెన్ అజాతి ఓజా;=నీ చేతికిచ్చిన వస్తువు ఏది. 2. ఏతేఇఆఇతే=ఏదివచ్చినది. 3. జితె. కని బాగులెన్ జితె బజ్నా?జితె బజ్నాతె=ఈ రెంటిలో ఏదిమంచిది ? ఏదిమంచిదికాదు? 4. ఆయేజ్ ఆయేజ్ బజ్నా, ఆయేక్ బజ్నాతె=ఏదిమంచిది, యేదిచెడ్డది?
ఏదుపంది. కంజీక్.
ఏదుపందికోల. కంజీక్ బెడ్
ఏదైనా. జిజ్జాజా. ఎతెజా, ఏతెడేలె.
ఏదైనా ఒకటి. అఘక్ డోక్ అబొఇ
ఏదోఒకలాగున. 1. ఇఇజా. 2 ఎంగిజ్జానక్ డేలెజా. (కా).
ఏనుగు. రఆ. రఆంజి, (రాజి)బాతె, సనారంజి, సండింజి, పేలాంజి, ఎరండింజి సజ్బాతేజి=ఏనుగు దంతముతో పన్నెలు మంచాలు పెట్టెలు మొదలైనవన్నీ చేస్తారు.
ఏపు. బశా. మరక్. బడ్డె.
ఏబది. బాగు-కొడి-గజ్జి.
ఏమంటే. జితేగాప్లె. ఏతెగాప్లె.

ఏమి. 1 ఏతే లుమ్తె=ఏమి చేస్తున్నావు. 2 ఇన్ జిడో, ఇన్ జియ. జిడో. ఏలక్కిన్! జిడోగాఇ. ఏతెఅమెతె?=ఓ లక్కియ ! ఏమండి ! (ఎందుకండి?)ఏమిచేస్తున్నావు? నీజన్ లుమ్తాఇ=ఇంటివద్ద ఉన్నాను. బరూ బారా ఏతే డేలె=కొండపని ఏమైనది ?
ఏమిటి. జితె. ఏతెడోక్.
ఏమీలేదు. జిజ్జితె. అతత్తడ్ అగాస.
ఏరు1 ఇీడా. ఉడా ఉయోజ్లె; ఇీడా మామిడి కాయలు రాలినవి; ఏరు. సరో గలోలె; ఇీడా=ధాన్యము ఒలికినవి;ఏరు.అలామ్; ఇీడా=గడ్డి ఏరు. 2. సెసెఆ. రుంకూలె-జన్ గొడిన్డకు సెసెఆ=ఆబియ్యములో రాళ్లున్నవి, ఏరు.
ఏరు 1 నఇ. 2.గోయా. గోయాగలా. ఆయెన్ ఆగోయగలాఇ?=ఏరుపూయుము.ఏయేరు పూతును ?
ఏరువిడక. అసర్ అసోజ్తా.
ఏర్పడుట. తనుబ్. అనింజి అనింజి తనుబంజి తనుబ్ డేలె=వారికీ వారికీవంతులు ఏర్పాటైనది.
ఏల. జితేనాసన్, ఏతేనాసన్.
ఏలాగైనా1ఉంతా బారా ఏంతె డేలె?=ఆపని ఏలాగైనది? 2. ఏజా డేలెజా=ఏలాగైనా.
ఏలు.1 లోనా. రాజాన్ డేసా లోతె=రాజు రాజ్యము చేస్తున్నాడు. 2. లూనా. ఓంతి డన్ లుఅ=పిట్టను పెంచు.
ఏవి. ఓజా. ఏతే
ఏవార్థకప్రత్యయములు. ఆఇజా. ఆడె. ఆ.
ఏవేళ. అజా. ఆఇజా ఒయోక్.

ఐ.

ఐ. 1. జేలె 2. గడేల్లె.
ఐక్యము. మేనఇ.
ఐతే. బిండో.
ఐదు. మొల్లొఇ.

ఒ.

ఒంటరిగ. అన్ సోన్. ఇన్ సాఇ (ఇన్).

ఒంటి. 1. పుత్త. పుత్తా సీజ్=ఒంటిగా ఉండే ఇల్లు. 2. మిల్లి. మిల్లిసీజ్=ఒంటిఇల్లు.

ఒంటె. సిసలాఇ.

ఒండుమన్ను. గత్తమ్ లాంబా. అతిరీసోల్.

ఒక. అబోఇ. బోఇ. మిసీ=ఒంటి చేయి. మిజ్జెజ్=ఒంటికాలు. సమాసములో 'మి.'

ఒకగడియ. బోగ్రామో (చుట్ట కాల్చినంత సేపు) గోగ్రామో జెర్తినాఇ=ఒకగడియ మాట్లాడుతాను. బోపడ్. బోకడికా.

ఒకటికి కూర్చుంటే. లడా లేనాఖాన్ డేన్. అనుమ్ లెండెన్.

ఒకటికి వెళుతున్నాడు. అనుమ్తె.

ఒకటిగ. అబోఇలె.

ఒకతట్టు. సపోక్ తెయాఇ, ఇయెతె; తెయా పోక్ సపోక్ లె (కా.స) (ఎక్కడికో ఒకతట్టు పోయినాడు. (నిశ్చయము చేయ జాలనివైపు); సమకోక్ ఎరేతే=మాటవిన కుండా పోయినాడు. అనిన్ అబెర్నా సమ కోక్. వాడిమాట నిరర్థకము.

ఒకింత. అజీతి. అరీతి.

ఒకొక్క. బిజ్ బోఇ-తక్ బోఇ. ఒకొక్క ఇల్లు=మిల్లిసూజ్.

ఒక్కమారు (అనగా కలిసి ఏకసమయమున). అబోఇరోఇత్తాడన్, అబో ఇరోజోల్. నిశ్చయముగా. తోయ్యేమ్ తోయ్యేమ్మిజ్ =నాకు వగర్పు వస్తున్నది.తోయ్యేమ్గోజ్ =వగర్చుట. లోకెలోకె. సజెఇ; సజోఇ సజోఇ (ఎగ ఊపిరితీయుట). అలపు.

ఒగరు, పిసజ్ (చిరిచేదు). కనా జా బోల ఇనాతె, పిసజ్-గామ్ డకు=ఆకాయ లేతది; ఒగరుగా ఉంటుంది.

ఒగ్గు. వడా. జాలాపత్తేజి=వల ఒగ్గుతున్నారు. తుల్కాతల్కా-బాతుల్కా-డా=దన్నుపెట్టు.

ఒట్టు. 1 పరమాడా. 2 ఆ ఓలా. కిత్తుజన్ లేమ్లె అపుజా.3 జెమ్నా, జెబ్నా, 4 అడా జి-డ్గోజ్ గొడాజిడ్గోక్-5 సిడ్డజా.

ఒడంబడిక. 1 అబ్యేర్రే ఇడోల్. (తిరిగీల్రా సినది) 2 అనోడె-ఇడోల్.

ఒడలు. డోజన్.

ఒడి. గోప్పక్. సింద్రిలోజన్ జాయేతే గోపజ్నతే=బట్టలో అందుకొని ఒడికట్టుకొన్నాడు.

ఒడిస. అనజ్ తిల్లూడన్. అనజ్ తిల్లూడన్-శాతె తిడేతె=ఒడిసతో కొట్టినాడు. (అనజ్ తిడ్+లూఆడ్+అన్).

ఒడిసతాడు. అనజ్ తిల్-లు ఆడన్.

ఒడిసికర్ర. కరడ.

ఒడుపు. డనోల్. డ్రోల్లె ఇమ్తాఇ. (కాచి) ఒడుపుగా పట్టుతాను (సమయము చూచి పట్టుతాను).

ఒడ్డు 1. మనేజ్. తడా-మనేక్=చెరువుఒడ్డు. జోడా మనేజ్=గెడ్డఒడ్డు. 2 ఈడి (చూ. అంచు.)

ఒత్తిగిలు. ఒస్పెక్‌నా. ఒస్పెజ్లె ఉంబుజ్నేతే=ఒత్తిగిలి పడుకొన్నాడు.

ఒత్తుకొను. 1. లల్లన్నా (ధా. లడ్) అరేజన్ ఒంద్రోఇజాంగన్ లత్తె=రాయి పక్కఎముకకు ఒత్తుకుంటున్నది. అరేజన్ లల్లగ్గరు=రాళ్లు ఒత్తుకొంటున్నవి. అడా-డా-గోజ్ లల్లా తేజి=ఒంటి తడి ఒత్తుకొంటున్నారు. 2. జజ్జడ (కా.స.) పసిజన్ అబ్ ఉమాలాఇ; అడోజన్ జజ్జడ=పిల్లకు నీళ్లుపోసినాను; ఒళ్లుఒత్తు (లేక,తుడువు), 3 జుబ్‌జుబ్‌నా; 4 గొసోనా.

ఒదుగు. 1 ఒంగ్నా. ఒజ్నాలె బారాన్ తుబ=ఒళ్లు వంచి పని చేయి. ఒస్పెజ్నా=ఒత్తిగిలు మంద్రా అమాతాఇ, ఒసెజ్నా=మనుష్యుడు వస్తున్నాడు, ఒత్తిగిలు.

ఒద్ద. అమజన్. తెమజన్. మజ్ బా. మజ్ బా-ఇజెన్=నావద్ద.

ఒప్పందము. అనోడె.

ఒప్పుకొను. ఒడేనా. ఒడేడమ్నా.

ఒర. (చూ)వర. తోడి. తుడి. ఒర-కాస్.

ఒరుగు. గోజ్నా. అనేబన్ గోంగ్నతే=చెట్టు ఒరిగినది.

ఒరియు. 1. పుఇడా. పుఇడా-జేజ్=కాలు ఒరియుట.

ఒర్ర. సాయొ. సాయొ-నమ్మెలె సాయొ-తిమ్తె కారముచేత నోరు మండుతున్నది.

ఒలుకు. లా. సతేజన్-సిల్లె డా లాలె=కుండ నుండి నీళ్లు ఒలికినది.

ఒలువు. 1. లూజా. (ఒక్క ఒలుచు) ముగ్గా-జో లూజా=పెసరకాయ ఒలువు, అరా-కు

[illegible] బాజా=క్ర తోక్క ఒలువుము. 2. సాఆ. ఉసాల్ సాఆ=చర్మము ఒలు వు. కుర్రజ్ సాఅ=తోక్క ఒలువుము. లుఆడన్ సాలె సీజన్ తోబాబా=నార తోక్క ఒలిచి ఇల్లు కట్టండి. నీచర్మము ఒలిచి పద్దెలమూస్తాను=ఉసాల్-నమ్ సాల్లె కండి[illegible] జస్తాఇ 3. సాడుజా (సా+డు జ్) (నార ఒలువు). కొక్కారె-లూడన్ సాడుజా=చావకీనార ఒలువు.

ఒప్పె. ఒప్పియా.

ఒప్పు. [illegible]జన్.

ఓ.

ఓ. [illegible]. కనిపో (జ్) కునాపోజ్=అదో [illegible].

ఓంద్రజెట్టు. [illegible] గూత్తె=గాడిదె అరుస్తు [illegible].

ఓటి. పలజ్. పలాజ్-డాజ్=ఓటి శర్ర ; ఓటి కుండ. మాట నిలకడలేనివాడు.

ఓడ. పడుఆ (తె). బుపజ్.

ఓడు. కోకోనా. ఆండేడన్ కోకోలె నాఇ= ఆట ఓడిపోయినాను. అండినా కోకో లిజ్=ఆట ఈగినాను. ఆల్ నూల్లె కోకో లమ్=దెబ్బలాడి ఈగిపోయినావు. 2. ఇ [illegible]. [illegible] అల్ బాడి ఇజెలాఇ= [illegible] ఈగినాను. ఏర్ అర్రెలెం [illegible]లాఇ=పరి[illegible]త్తలేక ఓడిపోయినాను. ఓడకొట్టు=అక్కొకోఆ.

ఓడ్రపాలు. ఒడియా-మర్రి.

ఓడ్రదేశము. ఒడియాదేస;పర్బ్వదేస.

ఓపిక. ఇరమ్. కనిబారా అఈరజెజ్=నాకి పనికి ఓపిక లేదు. తలఇబామర్ డేలెన్ అంత్ర ఇరస్తె దారాన్=ముసలివాడైనా పనికి ఓపిక ఉన్నది.

ఓపు. దప్తేనా. ఉంతాబారా ర[illegible]త్తాఇ=ఆ పనికి ఓపలేను. [illegible]నమ్ ఖాన్ అర ప్తి [illegible]=నీమాటలకు చాలలేను.

ఓయి. ఆక్. గాఇ. గెఇఇ. ఎమంద్రా. ఏ! [illegible]! జాఇ! జాఇ! (=రా! రా!)

ఓ[illegible]. 1. [illegible]తా-గి.2. సేజ్ గిగ్గిజన్.

ఓర్పు. కడ్డమ్నా. బోకడి కడ్డమ్నా, ఖాన్ గిత్తాఇ=ఒకగడియ ఓర్పు, చూస్తాను.

ఓసే. ఏ సెలా! (ఏ).

ఓహోయి. ఉస్. ఉంత్రే. ఇంత్రే.

ఔ, (ఔను.) ఓ. ఒడె.

ఔనండి. ఏర్బాజి.

ఔనే! ఏసెలో!

ఔరా! ఏగఇ రబ!

క.

కంకణము. కడు. కనాడు.

కంకర. గొడియర్.

కంకి (సెరో) పుల్లా. కిల్లాపో (కా).

కంచము. రప్తాల్.

కంచరగాడిద ?

కంచరవాడు. కిస్సరామర్.లుఆరామర్ (ఓ).

కంచె. తొర్గోర్. తొర్తర్. కింతోర్ (పాత కుండా వేసేది. చెవుల పిల్లి వేటయందున్న ఇది ఉపయోగిస్తారు.)

కంటబడచెట్టు. కొంతబాడా.

కంటె. 1. పగోడా. 2. (సిత్తె ప్రత్యయము, పంచమి). సిజ్-ఖాన్-సిత్తె సిజ్-నమ్ గో గొ=నాయింటికంటె నీయిల్లు పెద్దది.

కంఠము. 1. సంకాన్. 2. గుంగుమ్.

కంఠనాళము. ముర్డుకా. ముర్డెక్కా.

కండ. కుంగడ్-జెలు.

కండచీమ. తూకమ్.

కండె. జని. (పిట్టలు పట్టేటప్పుడు ఉంచేది).

కంతి. బొతో; జా ; అబా. డొజ్జా.

కంద. 1. గనఇ. 2. అడబ్ (పందిముక్కు తేగ. తెల్లనిది పొడుగుది.) గడోగాఇ (ఆరి కతేగ, తెల్లనిది.) 4. గనుడ్ గొడన్) (కంద మూలము) తుమాజన్ (నారి తేగ)(రూ.) గనో.• నల్లని సన్నమయినది. 6. పరోగాఇ (శ్యామలవర్ణముది) 7 పెతక-గొ.(తినరాని కంద) 8. బొర్రెజ్-గొ=ఎర్ర కందమూలము. 9. పలూ-గొ (తెల్ల కందమూలము) 10. గతు-గో (దూలకంద) 11. సారు-గో (రూ) సారూ-గాఇ.(చేమ-సారకంద)12. తుల్ బా-గాఇ (తెల్లని అడవిదుంప) 13.

జాతి-గాఇ (చేదుదుంప) 14 పర్గోడి-గాఇ (మురుకుంటితీగె) 15. మర్సా-గాఇ (నేతిదొండదుంప.)

కంది. రోగో. సుడా సాజ్ (పెద్ద కందులు). సడాఇ(వి త్తనముకందులు). సడాజన్ (గు). గోగో=ఉడికిన కందులు. సోఇాల్-సాజ్ (నల్లకందులు). గుడి-సాజ్ (చుక్కచుక్క కందులు.) తెప్పా-సాజ్ (కందికట్టె. డబ్బీ కట్టెలవంటిది) రోగో గొడోజాఇలే=కంది మొగ్గెత్తినది. పుర్రేంకాలె=పువ్వు విడిచినది. రోగొన్ పోజేతె=పిందెతొడిగినది. కసీతె=పిందెలైనది. కుంబుల్ జీజాఇతె=ఎలుకలోకమోస్తరుగా పెట్టినది. గూ-సజ్=విత్తేకందులు ; రుఇ-సజ్=దూసినకందులు ; కి-సజ్=విసిరిన కందులు; గఇ-సజ్=వేచిన కందులు ; అసర్-సజ్= ఎండు కందులు ; (అ) రా-గజ్=కందిపూత; అబయి-సజ్=కందిగింజ ; అనేబ్-సజ్=కంది మొక్క ; అమేజ్-సజ్=పచ్చికందులు ; అసొతఇ-సజ్=పువ్వికందులు.

కందు. అసినా. అసిస్లె (భూ). డోజన్ అసీస్లె=ఒళ్లు ఉడికిపోయినది.

కందెన. ఒంర్రెజ్-డాజ్-మిఇాల్ (ఇరుసుచమురు.)

కంప. రంజాల్.

కంపు. సో-సో; అనుగ్.

కంబచెట్టు. కడంబి నేబ్.

కంబలి. ముకుర్ ఉప్పుర్-సీజ్.

కంసాలి. కంసాలామర్.

కక్కు. బాజా (ధా. బఇ.) పసిజన్ అడుబన్ బాజేతె=పిల్లపాలుకక్కినది. బబ్బజన్ డజ్ఞతెపోజ్=వాంతికట్టినదా ?

కక్కురితి.

కచేరీ. కసేరీ-సీజ్.

కచ్చ. గుండాడప్. గుండా డప్తెనాఇ=కచ్చ కట్టుకొంటాను. అమన్ గుండా డప్లెన్ జా; డోండోజ్ నేతె=నీవు కచ్చ కట్టుకొన్నావు గాని విడిపోయినది. గుండాడప్ అడుర్రెె=కచ్చ విడిపోయినది.

కచ్చిక. అసోజ్-తా-జాంతో-రి పేయ్కు.

కటకట. ఉఇపఇ. అనిన్ బారాన్ తుబాగా ప్లెమె ఔన్ ఉఇ పఇ్యేతే=వానిని పని చేయమంటే కటకట లాడుతాడు.

కటకటా. ఒగాఇ. అబ్ అసూయయుమ్ !

కటికవాడు. గగ్గడ్ జేల్-మార్ (గడ్+గడ్+జెలు+మార్).

కిటుక్కునకరిచినాడు=ఇకెర్-గాప్ర మేతె.

కట్ట. 1. జిజి. అజలన్ జిజి=కర్రలమోపు. 2 ముత్తె (తె). అలామన్నాముత్తె (తా) గడ్డి మోపు. 3 ముడియా. సరో-ముడియా= ధాన్యము కట్ట. రోగో ముడియా=కందుల కట్ట. 4 కొయొల్ (రూ) కొక్కా యొల్ =ఆకుల కట్ట. కొయొల్ లజన్=దబ్బగడ్డి కట్ట.

కట్టకడ. మనేజ్. మనెజ్ నీజ్=కట్ట కడ ఇల్లు. ఉంతా మంర్డా మనేజ్ గోఔతె=ఆ మనిషి కట్టకడ కూర్చున్నాడు.

కట్టు. 1 జీ అ. అజల్ జిజిఅ=కర్రలు కట్టు. సింర్డి జిజీనా=బట్ట కట్టుకో. 2. గుఅ. గుసుజ్నా (గుఅ+సూజ్)=ఇల్లుకట్టుకో 3. తోబాడా. అజలన్ తోబాడా=కర్రలు కట్టు. నీజన్ తోబాడా=ఇల్లుకట్టు. తనోల్ జా-లూడన్ తోబాడా=కన్నెకట్టు. తనోబా=కట్టినది. తజ్జెజన్ అతనోబా ముఇబొన్నే తె=ఆవు కట్టు బుక్క దూర్చుకొన్నది.

కట్టు. 1. జిని. అజల్ జని=కర్రలమోపు. నీజన్ జీఅ, ఉరుజన్ తోబాడా=ఇల్లు కట్టు, పెండెలు, (వెదుళ్లు) కట్టు 2. డబా. మూరే డబ్నె తె=చీమ కట్టినది. మిఇామన్ డబ్నెతె=నెత్తురు కట్టినది. 3 జీనా. రబ్బా జీనా=పాగా కట్టు 4 రె రేయా. రెర్రేడు రెరెయా=జుత్తు-ముడి కట్టు 5 రుఅ. సింర్డి రూనా=బట్ట కట్టుకో.

కట్టె. అజల్. అరా. కుక్కుతే-బాతె సాఔతె. అనసనీబన్ గలోలె=బాడిజెతో చెక్కినాడు. పేళ్లు పడ్డవి. అజలన్ పాల్లెం జెన్ పనాల్ జేతె=కర్రలు కొట్టితే పేళ్లు పడ్డవి (అవుతవి).

కట్నము. అరీగా. ఇనాపున్. లుఅడి.

కట్లపురుగు. బాజా (పెద్దపాము).

[illegible]. [illegible].

[illegible]. [illegible].

[illegible]. [illegible] (రక్తము+[illegible]).[illegible]-తి [illegible]. ఒడి[illegible] [illegible]. [illegible], పత్తిలి అజా[illegible]=ము[illegible] అయినది; కుండ ముట్టదు. నీజ్-క[illegible]=ఇంటి వెరదు పట్టినది.(అ[illegible] [illegible]డినది.

[illegible]. అ[illegible] [illegible] ఏరా=కడతేరాచేసి [illegible].

[illegible]. అ[illegible].

[illegible] 1. అ[illegible]=తక్కినవాళ్లు. [illegible]=మిగిలినవాడు. తీకిమం[illegible].

[illegible] 1. [illegible]. పెద్దకడవ 2. బండి-పడజ్ ([illegible])3 [illegible]-పడజ్ (చిన్నకడవ) 4. [illegible]పడజ్ (చిన్న[illegible]తికుండ) 5. సం[illegible]-[illegible]. ([illegible]తిడించతగినది) 6. పత్తిలి-[illegible] (పెద్దకుండ) 7. గుండి-పడజ్. ([illegible]టికుండ) 8. పడజ్ చిన్నకుండ) 9. [illegible]-పడజ్ (బిడ్డికుండ) 10. గూన-పడజ్ ([illegible]) 11. కుంపి-పడజ్ (కల్లుకుండ) 12. [illegible] ([illegible]) 13 [illegible]-[illegible]-పడజ్ (చిన్న [illegible]లు) 14. జరీసూల్ (మూతిసన్నపు [illegible] 15. [illegible]-జరీ-సూల్ ([illegible]లెడునీళ్లు [illegible])16. [illegible]-సూల్ ([illegible]నెకలశ) 17. [illegible] [illegible]) 18 మం[illegible]రు-పడజ్ ([illegible]) 19. [illegible]-పా(దేవతలకొత్తికట్టే [illegible]).

[illegible]. అ[illegible] (వెనుక). అతేరెబాప్ ,అతనే[illegible] ([illegible]).

[illegible] 1. [illegible]. [illegible]-గాజ్ [illegible] [illegible]=[illegible]న్నను [illegible]చేస్తాను. 2. [illegible] [illegible] ఉఆబన్ స్క్రుప్తా[illegible]=[illegible] [illegible] తీస్తాను. 3. తనీపర్. బా[illegible] [illegible] [illegible]= ప[illegible]డు కూర [illegible] [illegible] తీస్తాను.

[illegible]. [illegible]. [illegible].

[illegible]. [illegible] ([illegible] వెగిననీ[illegible]) [illegible] (కడుగునీరు). గిడ్డారుజ్నె [illegible]యమును [illegible]కొన్నాడు. గిడానా. ([illegible], [illegible] రుజ్నబ=బియ్యము కడగండి. గిడ్డా-పన్నబ (గిడ్+డా+పడ్+న+బా)=కుండలు కడగుకోండి. గిడ్డా-జేజ్నా=కాళ్లు కడుగుకో. మరిమతజ్ గిడ్డా-జేజ్నబ=శుభ్రముగా కాళ్లు కడుగుకొండి. గిడ్డా-సేజ్ తెనాఇ=బట్ట ఫులుము కొంటాను. గిడ్డా-సీ-తెనాఇ = చెయ్యి కడుగుకొంటాను. అంబోయా=పాని తుడుం.

కడుపు. కింపోజ్. జైతాపోజ్ అసూ డేలె=పొత్తికడుపు నొప్పిగా ఉన్నది. సెలో కింపోజె. ఉంతాసెలా తుఇకూలె (తుక్కూలె), ఉంజి అజాఇ డేలె=ఆ ఆడుది కడుపుతో ఉండి నాలుగు నెలలైనది. తోలొక్కెలె. ఉంతాసెలా పంగు[illegible]రె. పజుర్ అమన్ గల మైపోజ్=ఆఆడదికడుపు (తోడుండడము) నీవు ఎరుగుదువా.

కడుపునొప్పి. అసు-పోజ్.

కణకణ. రగఇ. రగఇ తో=కణకణలాడేనిప్పు.

కణత. తనా-లూ.

కణపచెట్టు. తెరానేబ్.

కణము. ఆజిమిడజ్.

కణిక. కణుజు.(గోకర్ణమ్రుగము)పర్గడప్; కిన్నర్(?) కణుపు. అమమ. అమడన్=గుంపు, కన్ను.

కతుకు. తకాప్. కిన్ సోర్ తకాప్తె గాతె=కుక్క కతికి తింటున్నది.

కత్తి 1. కుండి (చిన్నకత్తి) 2. కండాతుర్ (కండాకత్తి) 3. కోకోరా (కల్లుకోసే వంకకత్తి) 4. కడి (తరవాలు) 5. సుడాలజ్ (పెద్దకత్తి)6. కనుజ్ (మంగలికత్తి)7. సరఇమొఇకోజన్ (చాకు)8. సీ-సత్తి (చెట్టునరికేచేతికత్తి)9. సుగల్ల(రెండు వైపులాదారు గలది)10.సకత్తి, సకఇతిజ్ (చెట్టుకత్తి)11. సురికోజ్ .(సూరకత్తి.) సిసమల్లాకోడ్.

కత్తిమందు. సరే, కఇతి.

కత్తిరించు. రాల్లెసెడా.

కత్తెర. సిప్పాలాజ్.

కథ. కత. బెర్నా.

కదా. 1. పనజ్. ఇర్ బెజ్ పనజ్ తిత్తమ్=వెళ్లి తేగదా నీకిస్తాను. (2) బిజ్=(ఏని, ఐతే)లక్కి అపుజ్ లెబిజ్ అమన్ అండజా=లక్కిగాను చెప్పితే విను. (3)పడే (=కా

బోలు) అనిన్ అపుజ్జేవడె ; ఎజ్జాలెన్ అమన్ ఎన్నెగోఇ ఇంజిడో అపుత్తె=వాడు చెప్పినాడు కాబోలు లేకుంటే ఎందుకు ఈ లాగంటావు(4)పరేజ్ (=కాబోలు) 5. పరజ్ (=కాబోలు) 6. రేతరోజ్ (=కాబోలు)ఉఊ రేతరోజ్. అవును కాబోలు.

కదలడు అఊన్నె. సీ-ఇాన్ అఊన్నె. నా చేయికదలదు. ఒలా అఊన్నె.ఆకుకదలదు.

కదుముకట్టుట 1 కుంబులజ్ (ఎలుకవలెఉండేది) (కా). కుంబులన్ డుజ్నాఇతె=కదుము బయలు వెడలినది.2. జీలె మమ్మానెతే (భూ) 3. ఒజ్ బాలాఇలె (కర్రతోకొట్టినప్పుడు) కదుముకట్టినది.

కదురు. 1 తొజ్ డిజ్ రా(కా)2. తొజ్ డిజ్ లూఆజ్ (గు). ఒండ్రజ్-డాజ్.

కదులు 1 ఉన్నా. ఉత్తొజ్, ఇంజిడొ=ఎందుకు కదులుతావు? ఇాన్ అబున్నాగోజెజ్=నన్ను కదపకు. అనిన్ అబున్నాలె గిజ ; అనిన్ జితె గామ్తె=వానిని కదిపిచూడు; వాడేమంటాడో. 2. మేమే. ఉ॥ జీ-ఇాన్ జిమెమెఆఇత్తేన్ నాపండ్లు=కదులుతున్నవి.

కదుపు 1 గతెయ. కింపోజ్ ఇాన్ గతితేజ్=నాకడుపులో తివ్వుతున్నది(రూ.గతియా). 2. అబున్నాఆ.అనేబన్ అబున్నాలెన్ డెన్ అగూరజ్ గలోతె=చెట్టు కదిపితే పళ్లు రాలుతవి. 3.అజజా,అఇ+అఇ+ఆ 4. అఊన్నాతొగిన్ అజాజా=నిప్పు కదుపు. ఆరిగమైజన్ తొగిన్ అబూనాలెండెన్ అపఇీతె=(కుంపటిలో నిప్పు కదిపితే,ఆరిపోదు.) 5. మెమె యా.

కనవడు 1. రబజ్నా. 2.గెలజ్నా. గిల్లజ్నా. (గు). 3. గిత్తా నా. 4. గెయెన్నా.

కనరు. పిసాజ్. ఎర్ తనబ్బఇ-జాతెపిసాజ్=చేనువ్వులు కనరు.

కనిపించు. (చూ. కనపడు).

కనిపెట్టిఉండు 1. లాఇ-లాఇలె డకూనా. కని గిడ్రా లాఇ లాఇలె డకూనా=ఈ మాట కనిపెట్టి ఉండు. 2. డెడెనా. 3. ఒరమ్లె డకూనా. 4. డుమ్మాలె డకూనా.5. లాలోనా. 6. రజ్లె డకూనా. 7 డొల్ డొల్లెడకూనా.

కనికారము సూచించుట. అబసూయుమ్ డాగె. అసూయుమ్ డాగె.

కనుక. ఉంతేనాసన్. ఉంతేనమ్మెలె. ఉంతేనప్పేలె.

కనుగొను. (కనుక్కో.) 1 గిజా. 2 ఒగండీయా. 3 గలమ్నా, 4 మెత్మెలా.

కనుగీటు. ఇమ్మడా. ఇాన్ సిండ్రిన్ తిఇగోజ్ ఇఇ్ గామ్లె ఇమ్మల్లెపోజ్?=బట్ట నాకు ఇవ్వవద్దని కన్నుగీటినావా? అఇమ్మల్లాఇ=కన్ను గీటి నాము. డిమ్మల్లెపోజ్, ఇమ్మల్లెపోజ్?కన్నుమూసినాడా,కన్నుగీటినాడా?

కనుచాటు. డాల్ మడ్. డాల్ మల్లె కంబారి సిండ్రిన్ పాజేతె=కనుచాటుచేసి కంబారి బట్ట పట్టుకపోయినాడు.

కనుట (ప్రసూతి) ఒంబరన్ (కా. స.) కొడేతె=పురిటాలైకన్నది. ఉమానేతే=(స్నానము చేసినది.) ఒజేర్-పసీన్ ఉమాయేతెన్. (మగపిల్లకు నీళ్లుపోసినది;అనగా,కన్నదిఅని అర్థము.)

కను-చీకటి. అసంకోరెయాల్.

కనుపరుచు. 1. అసోఇజా 2. అప్నాఇజా 3. అతుఇజా.

కనుబొమ. 1ఈడ్డెర్-మడ్ 2. కండిడీ-మడ్.

కనురెప్ప. ఉసాల్-మడ్.

కనువిచ్చు. మల్లాఇమడా. పఇమల్లె గిజా=కళ్లు విప్పిచూడు.

కనెను. 1. కోడేతె 2. కొయేతె 3. ఒంబ్రె (కా. స.)

కన్నము. 1. పుతర్ 2. పతు (చిన్నది) 3, లుజర్. లోజన్. (ఒండ). వతు-పతూడేలె=కన్నము పడ్డది.

కన్నీరు. అమడ్-డా.

కన్ను. అమడ్. అమడన్. గొతెమన్నా=కన్ను నలుపు. ఇమ్మడా=కన్నుగీటు. పిమ్మడా=కన్నుమూయు.పఇ-మల్లెన్ గిజా=కన్నువిప్పి చూడు. ముల్లఇ-మడ్=కన్ను చిగిలించు. రిజా. రిజాజా-మడ్=కన్నుచిగిలించు.

కన్నె. తనూల్ జాలూ 2. తనూలమ్(గు) 3. డురా-లుఆడన్. తనూలమ్ తొల్ బల్లెసడ=కన్నె కట్టి వేయి.తనూల్ జా-లూ-బాతె తజ్ లీ తొబాడా=కన్నెతో ఎద్దును

కట్టివేయుము.

కన్య. కిడా-బోఇ.

కపటము. ఇసంగ. తల్లూ. సుబ్-సుబ్.

కపాలము. తసీకాఇ. అజాజ్ బొబ్. గరీబొబ్.

కప్ప. కిండోడన్. కండోడన్ (కా).

కప్పతాళము. పనడన్.

కప్పు 1 పేలా-రుబ్ (పెట్టె-కప్పు). రనుబ్. 2. తనికిడ్. 3. అయోమ్ (గుండి) పడ్లేజన్ రనుబ్ తకీడా=కూటి కుండపైని మూతచే మూయుము. తనకిఙ్ డేలే=మూతవేయడము అయినది.

కప్పు. క్రి. 1 రుబ. మాడీపా-లేజన్ అరమోడన్ గలోతె, రుబ=నీటికుండలో చెత్త పడుతుంది, మూతవేయి. తొనమ్ రుబా=నోరు ముయ్యి. అకుప్ తమ్‌నా. నో రుమూసికో 2. డబ. పత్తిలిన్ పేత్తె; లమేడన్ బా'తె డబ=కుండ కారుతున్నది. మైనముతో కప్పు. పుతార్ తూడబా=కన్నమునకు బిరడా పెట్టు. 3. ఇజర్నా. సనజన్ ఇజుమ్ రున్నా=తలుపు మూసుకో 4. తిల్బా. లూంగర్ తిల్బా=గొయ్యి కప్పు. లోజన్-సరో తిల్బా=ధాన్యము పాతర కప్పు.

కప్పుకొను. గుసఇనా. గుసఇసీజ్నతె (మెడమీదినుండి బట్టకప్పుకొన్నాడు.) 2. ఇంకుబ్నా. ఇంకుప్సీజ్నతె=తలపైని బట్ట ముసుగు వేసికొన్నాడు. 3. సొమ్మెనా (పిల్లలతో అనే ముద్దుమాట). గిజా పనిజన్ సొమ్మోతె నాఇ=చూడు బాబూ కప్పుకొంటాను. 4 ఇంకొబ్ ఇమేర్నా=కాళ్లు, చేతులు ముణుచుకొని తల మొదలు పాదమువరకు కనపడకుండా ముసుగు పెట్టుకొమ్ము.

కమరు. ఉర్పెజ్ (నీచువాసన). ఉర్పెజ్ లజ్తె=నీచుకంపుకొట్టుతున్నది.

కమలాఫలము=కమలాగుర్.

కములు. ఖాపీర్. పనిజన్ తొగి జబ్లెండెన్ అషోజన్ ఖాపీత్తె.

కమ్మ. కంబా-ఓల్.

కమ్మని. మనా. లగర్.

కమ్మరవాడు. కమ్మర-మర్ (తె). లుఆరమర్ (ఓ).

కమ్మి. 1. కడుపి. 2. కొడుప్పి. లంకా-కుప్=చెరమకమ్మి. 3. జైతా-కుప్-కింది (అడ్డు) కమ్మి.

కమ్ము. సోఆ. అనిన్ అతుచ్ తేనా బారా సోయేతె=వాడు చేసినపని కమ్మినాడు. జుంబుర్-బిత్తిసోయేతె. దొంగ-ఆస్తి దాచినాడు.

కరక్కాయ. తోసా.

కరకర. జబ్‌జబ్. యగోర్-యగోర్. ఇకోర్-ఇకోర్.

కరిగించు. అల్లెమేరా. లమేడన్ అల్లెమెరా=మైనము కరగించు.

కరుగు. 1. తుల్‌నా. 2. లేమా. లేమ్నా. బసి లేమెత్తె=ఉప్పు కరిగినది. లేమేర్ బిల్లె=ఉప్పు కరిగినది. బనిడ్-బసె: చమ్మగాఉన్న ఉప్పు. పురాడా-ఖాన్ లేమ్లే=నా గుండె కరిగినది. 3. లేమేరా. లేమేర్-లోలె=మన్ను కరిగిపోయినది. ఉగ్గర్ ఖాన్ లెమెరె=నాగుండెలు కరిగిపోయినవి (భయముచేతను).

కరుచు. 1. కోరా. కిన్‌సోర్ కోర్రె, కుంగల్ జేల్ డజ్లె కుర్రె జుమ్‌తె=కుక్క కరిచి మాంసపు కండ లాగి పళ్లతోగిరి తింటున్నది. 2. రమా. రమేజన్ కుంబలన్ ఇమ్లె రమ్తె=పిల్లి ఎలుకను పట్టుకొని కొరుకుతున్నది. 3. డోలా. జాడన్ డోలతె=పాము కరిచెను (లేక పొడిచెను.) డలా. డల్‌జీనేతె=పళ్లిగరగరచుకొన్నాడు. బరు-సిత్లె మంద్రా గలోలె డో అరేజన్ డల్‌జీలె; జెల్లాజ్‌లె; డనాంతి తమ్నెతే = కొండనుండి మనిషిపడ్డాడు రాయి గడ్డమునకు తగిలి కరుచుకొన్నాడు. 5. కిక్కిబో. అబఇ కిడిరిడి-గామ్ కికిబ్లె జుమ్తె=గింజ పటపటమని (ముందుపళ్లతో) కొరికి తింటున్నాడు.

కరణము? కరడామర్. కరడమ్-మర్.

కరదూపము. అరమొ.

కరువు. కంతారా.

కర్షము. కరమా. కరష్నా.

కల్లు. 1, అర. 2. డజు (సాధారణపు కర్ర) 3. అజల్. 4. సాఇసాఇ అజల్; సనెజల్ (వంటచెరుకు). తెమ్‌తెమ్-అజల్ అష్మే

కర్రలు. 5. పరుఇడాజ్=చుట్టపు కర్ర. వీరకాడియింటికి వెళ్లినప్పుడు పట్టుకొనే కర్ర. ఇదివీరకాడు తాను తన వీరకాని చేతినుండి పుచ్చుకొని తన ఇంటుదాచి కల్లు మొదలగునవియిచ్చి, సత్కారము చేస్తాడు. 6. కొంతిడాజ్ (కొంటికర్ర) 7. సుజర్ డాజ్ (మునకాల కర్ర.)

కల. 1. గనుమ్తె. 2. గినుమ్తె (కా). గనుమ్తా. గనుమ్తె డున్నె తె=కలగన్నాడు.

కలక. అసూ-మడ్. అమన్ అసూమల్లమ్=నీకళ్లు కలిగినవి. అసూమల్లె జోతె-మల్లమ్=కన్ను కలిగి నీకు పుసి కట్టినది. అసుజ్ మల్లం=నీకన్ను పుసికట్టినది. జీనేతె=అంటుకొంటున్నది.

కలకలపెట్టు. 1. ఉర్రూఆ. అసీంజి-బొతె డాన్ ఉర్రూతేజి=నీళ్లు చేతితో కలకల పెట్టుతున్నారు. 2. పుప్పూడా. పసింజి ఏజ్లె డాన్ పుప్పూడాతెంజి=పిల్లలు ఈది నీళ్లుకలకల పెట్టుతున్నారు. 3. ఉంద్రు. గొడోడా ఉంద్రూతేజి = మజ్జిగ చిలుకుతున్నారు. డా ఉంద్రూతేజి=నీళ్లు కలకలచేస్తున్నారు.

కలగొట్టుచెట్టు. తర్గనా-నేబ్.

కలచు. (చూ) కలకలపెట్టు.

కలబంద. కలబంద (కా).

కలము. ఇడోల్ కప్పా.

కలువపువ్వు. 1. కుంపేడా-తార్. (కా. స.) తుంపేడా-తాక్.

కలసికొను. 1. మఇనా 2. మడ్డానా, 3. మన్నా (మత్తేనాఇ). 4. ఉఆఇనా(అందుకో).రబలన్ బొరాన్ ఉఆఇతె=పిల్లడుపనికి అందుకున్నాడు(అనగా అంతవయస్సు గలవాడైనాడని తాత్పర్యము.) ఉఆఇలోనా గుఆల్లెజి=అందేలాగు కేకవేసినాడు. బడోర్ గామ్ ఉలఇగామ్ గూయేతె=గట్టిగా అందేలాగు పిలిచెను.

కలసిన. మఇడమ్. మఇనేతెన్నా.

కలిమి. 1. జజ్జజ్. జంద్రజ్. 2. సపత్తి 3. జంద్రుమ్. 4. మరేజ్. 5. మంద్రేజ్.

కలియబడు. సుకాబా, రూ. సుకాఆ. అన్ ఎతేలే ఇరేతె; కిన్ సోడన్ సుకాబేతె=వాడు ఇలాగు వెళ్లేవాడు, కుక్క కలియబడ్డది. అన్ అసీజన్ సుకాబీతె=వాడు ఉత్తనే నాపైనికలియబడ్డాడు (కుక్కలాగున)-ఈ క్రియ పులులుకుక్కలనుగురించి వాడుక చేస్తారు.

కలియబెట్టు. గతియా. తున్డా.

కలియుట.జత. మిడ్డానా. మిడ్డాతె ఎరాఇ=కలసి రా.

కలిసి.రుఆన్, రుఆతె 1. రుఆనా. (ప్రా.) 2. గల్నా (ప్రా.) 3. గల్లోజ్నా. రుఆన్ (గల్లె, గల్లోల్లె,)ఎరాఇ=కలసి జట్టుగా రా. 4. తుమాకుల్లె. తజోరన్ ఎల్లెన్ తుమాకుల్లె అప్రాఇ=తోవలో మేము ఎదురుపడి వచ్చినాము.

కల్పించినమాట. గొఇజెర్. సనజ్ఞాకెంకెనన్=నవ్వుతాలుగా కల్పించిన పాట.

కలుపు. 1. మయా. కుడూన్ మాఇతె జూమా=అన్నము కలిపి తిను. కలమ్ లోంబేజ్ మాయిజ్బా=నన్ను మీకులములో కలపండి. ఏఅమరఇనా=ఏమిటి కలుపుకునేది? 2. సోసోంగా. అసరమ్-డా-తెజన్ బసిక్ సోసోంగా=తరవాణిలో ఉప్పుకలుపుకో. 3. మిడ్డాఆ. కూడుమిడ్డాగా=కూడు కలిపి తిను.

కలువపువ్వు. 1. కుంపేడా తార్ (కా). 2. తుంపేడా తాక్.

కల్ల. కల్లు. కుజ్కుజ్గొడిజ్=నావద్ద అబద్ధమాడకు.

కల్లము. తనుజ్(కా. స.) తినలన్ గు. తనెల్-తేత్తేజి=కల్లము అమర్చుతున్నారు.

కల్లు. 1. అలి.2. డీకి బొ-సాల్ (పండినవిప్ప కల్లు)3. ఆరా-సాల్ (జీలుగకల్లు) 4. సల్పం అలి (జీలుగు కల్లు). 5. అఒడోం (తొలి పొంగు కల్లు.) 6. నింపీ-సాల్=ఈతకల్లు 7 డీసరా-సజ్. కొసా-సాల్. సర్కారు అమ్మించే కల్లు 8. బొండీసాల్=బ్రాంది. 9. రుంకూ-సాల్=నూకలు లాగు కాచేకల్లు.

కవలు. జొడాకోజ్లి. జొన్రొకోడంజి?

కవ్వము. గొడో-డాజ్. గోడోడా-బొతె గొడోడా ఉంద్రూనా=కవ్వముతో మజ్జిగచిలుకు.

కషాయము. సాఓక్-డా (సలసలమరిగిననీరు) అసోఓరాన్ అసాఓ్రె తిన్గెన్, అనూత త్రె=కషాయము పెట్టి ఇస్తే నొప్పి పోతుంది.

కష్టము. 1. దుక్కా. 2. కల్ కల్. పురాడా కల్ కల్ డేతిక్=నా ప్రాణము కొట్టుకొంటున్నది. 3. కయితమ్లె. బడ్డిమరంజి కయితమ్లె బారాలేజి=కూలివాళ్లు కష్టపడి పనిచేసినారు.

కస్తూరిపసపు. 1. సుల్లి. 2. సాజో. (చేదుగా ఉండే ఒకజాతి అడవిపసుపు. పసుపువలెనే ఉంటుంది.)

కా.

కాంగ్రుమని. రుగమ్-గామ్.

కాంతి. పలెబన్-పెప్పర్. తనాక్. (ఒయోజన్-అ తనాక్) తర్తర్. తంద్రర్.

కాకర. కర్లె.

కాకి. 1. కాక. 2. లంకమాల (మాలకాకి) 3. గంకులుకు. (చెనుదుకాకి).

కాకితము. ఇడోల్. కాయితమ్.

కాగు. 1. తనిగ్గె-పడ్ (నీళ్లుకాగు). 2. క్రి. బుఆ.డా బుపోలె=నీళ్లు కాగినవి. అబ్బూ-డాలాఇ=నీళ్లు కాచినాను.

కాగుచెట్టు. కరంజనేబ్.

కాచు. 1. గోపానా. 2.గోపా. ఏ గొపండారి! తక్లిక్ అడోన్గా గోపా=ఓపసులకాపరీ! ఆవులు తోలికాయుము. అమన్ గోపాలెడో అన్ అజుమక్=నీవు కాసినావుగాని మేపలేదు. తక్లిక్ అడెతె అడేతె అబ్ ఎందుక్లె గోపాలె; అల్లె పక్లాఇ ; అన్ అజుపక్ = ఆవులను అందందు తిప్పికాసి తోలుకువచ్చినావు; మేపలేదు. 3. ఇడా. పసిజన్ అకింపోజన్ ఇడాన్ ఇల్లెరేగపన్ అగ్గాతేజి=పిల్ల కడుపు కాచి (ఉగ్గు) మందు పట్టుతారు. తోగి ఇన్ఇన్నేతె=అగ్ని కాచుకొన్నాడు. మొడో ఇఇత్తేజి=కీనుగు కాల్చుతారు.

కాటక కాకతె. (కా. స.)

కాడ, (కడ్డీ.) తుంతి. అజాక్.

కాని. జా. అనిన్ జా కనిన్ జా=వాడు గాని వీడు గాని. 2. (బిండో; బడిక్డో;) బియోంజి ఇయాఇ; ఒఓబిక్డోక్, బారా ఇఔన్ డకు=రేపు రా; జౌనుగాని రేపునాకు పనివున్నది. 3. ఓడోజ్. లక్కియారి ! కనా బారా తుబ; ఒఓడోక్, తుప్తాఇ=లచ్చిగా యీపని చేయి; కానీ చేస్తాను, 4. ఒడె. అమన్ తిల్లిక్ డోజ్; ఒడెఒడె. డకుడకు బారా-నమ్ అఇమ్-ఇమ్తమ్=నీవు కొట్టినావుగదా కానీకానీ. ఉండుండు నీ పని పట్టించుతాను. 5. అకుబర్. 6. ఒడే ఆప్. కని బారా తుబ్లె డోక్ ఒడేఆప్, డకుడకు, బారానమ్ అఇమ్ఇమ్తమ్=ఈ పనిచేసినావు, కదా; కానీ, ఉండుండు, నీపని పట్టించుతాను.

కాపాడు. లోఅ. లోతమ్=నిన్ను రక్షించుతాను. పోసెనా (ఓ).

కాంపు. 1 కాంపుమర్. 2 అరక్ (తోట మొ॥)

కాపురము. డరకునా-బేక్ అమేజ్ అ గొర్జాజ్=మీ ఉనికి యేవూరు?

కాబట్టి. ఉంతేనాసన్; డో.

కాబోలు. పడె (చూ-కదా).

కామచెట్టు=కడంజనేబ్.

కాయ. అజో; ఆయజ్; కసి(=పిందె); అబాలఇ (లేతది).

కాయలగుత్తి. అతపా. రుంబ.

కాయు. 1 జోఅ. అనేఏబన్ జొఓలె=చెట్టు కాచినది. 2. రజా. సరోబాన్ గుర్రెర జ్తాఇ=పాలము పండినది కాస్తాను. 3. ఒరోలా. తోంతా-లేజన్ ఉడా-గురన్ ఒరొత్తెనాఇ=తోటలో మామిడిపళ్లకు కాపు వుంటాను.

కారణము. 1. జితెనమ్మేలె (ఏందుకు గూర్చి) జితానిప్పెలె. 2 కని అనప్పె బజ్ సా-తె.

కారము. సాయు. సోయో. మరిసా సాయో-గామ్ డకు=మిరపకాయ వగ్రగా ఉన్నది.

కారిజము. అగరె.

కారు. 1 పేయా.నీజన్ పేత్తె=ఇల్లు కారుతుంది. డంకి పేత్తె= కుండ కారుతుంది. గిడ్రాపేత్తె=మూట కారుతుంది. 2. లాఅ.

డంకి–సిల్లె డా లాతె=కుండనుండి నీళ్లుకారుతున్నవి. 3. డుర్తె. అంబసు పుతుర్లా; గుర్డా డుంర్కె=పుండు చితికి చీము కారుతున్నది. అజరు (ముక్కు వెంబడికారు).

కారుచెంబు. చెంబ.

కారుపసుపు. సుల్లీనేబ్. సాజొడార్.

కాలము 1 అయమ్. నజె అఆయాఇ (కా. స.) అయమ్ దేతే=ఈరోజు రాను; ఆలస్యమవుతుంది. (వేళపట్టును). 2. ఈజన్. కనుర్ ఈజన్ =వర్ష ఋతువు. రుయోల్ ఈజన్= ఆకు రాలు కాలము. 3. గాఇజుమ్=తిండివేళ. 4. కరీగాఇ. సడీగాఇ=నడిపొద్దు వేళ 5. తంబ =మధ్యాహ్నము 6. జజోఇ=మూడవ జాము వేళ. జజోఇనేతె=ప్రొద్దుతిరిగినది. 7. తిత్తోయాజన్=సాయంకాలము. 8. బెడన్. సార్బెడన్=ఉదయము. ఒరుబ్బెడన్ =సంజ. బియోజెన్నె బెడజ్=రేపీపాటి వేళకు. బెడన్ (ఓ) 9. ఊల్. గంద్రూఊతల్=పంటకాలము. సెరొఊల్= పరిపంటు కాలము.

కాలితోవ. ఈడీ–తజోర్. పాడీ–తజోర్.

కాలిమడమ. అన్ డోడో కా–జేజ్.

కాలువ. అలో (తూము కాలువ). మదుజ్ (కా).

కాలు. జేజ్. పుతా జేజ్లె=కాళ్లు పుండుపడినవి. పుడా–జెజ్లె (కా) (కాళ్లు పీకినవి). పుఇడా జేజ్లె=కాళ్లు ఒరిసినవి. ముత్తా జెజ్లె= కాళ్లు వాచినవి.

కాలు. 1 జెగా. సరోబ జగాలె=పొలము మాడిపోయినది. (ఎండిపోయినది) 2. గయాలె. అయో గయాలె. జెలు గయాలె=చేపలు మాడినవి. మాంసము మాడినది. 3. పొరోడా (మంట). అజలన్ సాఇలె అపోరోత్తె =కర్రలు రాజబెట్టి పొగ చేస్తున్నాడు. కింపోజ్ గయాలె పారొలె=కడుపు కాలిమండుతున్నది. 4. జొంతూనా (పనికి రాకుండా కాలుట). బరూ జొంతూలె పోజ్ ? గయమ్లె=పోసు కాలిపోయినదా? మాడిపోయినది. సింద్రీ జొంతూలె= బట్ట కాలినది. 5. తగెనా. పడుగూలామ్ తగెలె= గడ్డిపడుగు కాలిపోయినది. 6 ఎఖేరా (దుమ్ములో). తుమ్లామ్ తగెలె= గడ్డికుప్ప కాలినది. సీజన్ తగెలె=ఇల్లు కాలినది. 7. సర్ సనర్ పాపా= (పెనముమీద) కాల్చిన రొట్టె. 8. బుడూ బోక్లిఙ్ = నాతల కాలుతున్నది. (వేడి అంబలి నెత్తిమీద పోయుటచేత).

కాల్చు. (1) సోయా. కింద్రేజ్, బరు, నేఏ బంజి; అలామంజి కుడుబన్, సోయాన్ సాలె, జమ్మోల్ సెడా=అడవి, పోదు, చెట్లు, గడ్డి, అంతా కాల్చి, విత్తనములు వేయి. (2). బాలా (జంతువును కాల్చడము గురించి వాడుక) కిన్ సీమన్, కిమ్మెడన్, పండేరన్ బాన్లె, గన్లె, అజెలూన్ జుమా=కోడిని, మేకను, చెవులపిల్లిని కాల్చి కోసి ఆ మాంసము తిను. అయోంజి బాలా=చేపలు కాల్చు. మడో బాల్బా=శవము దహనము చేయండి. (3). పడ్డోఆ. 1. ఉరుజ్ యో, 2. కండోయో, 3. అసజ్ యో, 4. రెయ్యాల్ యో, 5. మాగురీయో, 6. సపడయో కని పడ్డాన్లె జుమా=ఈ (ఆరు జాతుల) చేపలు కాల్చి తిను. (4) రూగాబా (నిప్పుపోసి తిరగబోర్లవేసి కాల్చు) అయో రుగాబ్లె జుమ్మాఇ=చేపలు కాల్చి తింటాను. కింపోజ్ ఞాన్ రుగాబ్లెజి=(వారు నా కడుపు కాల్చినారు) నాఅన్నము తీసివేసినారు. (5) తింగబా. (పొట్లముకట్టి కాల్చు) అయో, జెలు తింగబా=చేపలు మాంసము పొట్లముకట్టి కాల్చు. 6. అఞారా (దుమ్ములో) కాల్చు. అర్గడి=కాలే పోదు.

కాలేజము. (చూ) కారిజము.

కాఁడి. బిడారన్. (బిడ్+అర-బిడ్ బిడ్ గాన్లె?)

కావలె. 1. అక్కరా. 2. డేఇజె. గనాగా డే ఇజ్ తజ్; సింద్రీ డే ఇజ్ తిజ్; తజ్లి డే ఇజ్ తిజ్=నాకు తిండికావలెను; గుడ్డ కావలెను. ఎడ్లు కావలెను. సాఇతెపో? నీకు కావలెనా? డేతమ్పో? నీకుకావలెనా? జితెసాఇతె అమన్?=నీకు ఏమికావలెను?

కావిరి. నెమ్మోరీ. మెమ్మోరీ మోరతె=కావిరి కప్పెను. కావి=బొరెఙ్. జే ఒయోజన్, గిల్లాఇ ఞాన్, మన్ ఞాన్ బరీజ్ బరాజ్లె= నేను సూర్యుని చూస్తే నాకళ్లు మిరిమిట్లు కమ్మితవి.

కావు. రజా. కంబూకన్ రజ్జె డకూతెనాఇ=జొన్నలు కాచుకొని ఉంటాను.

కావురనెను. ఇాఇగామేతె. పసిజన్ ఇాఇగాజ్లై ఏతె=పిల్లడు కావురని ఏడుస్తున్నాడు.

కాసు. కాసు (తె.)

కాసెకోక. ఒల్లియా.

కాస్త. అజ. అకితి.

కి.

కింక. 1. గాడ. అరాలి గోడ-గోజ ఏతె=పంటికిల్లి కింక చేసి చేసి కింవపడి ఏడుస్తున్నది. 2. కుంద్రాక్.

కింద. 1. జఇతాన్. 2. అరాలిఇ. ఉంతా అరాలిఇ గొజ్జాక్ డకూతేనాఇ=ఆక్రింద ఊరు ఉన్నది.

కిందటి. ఒష్నన్; ఉష్నన్(గు.). బరుబాన్ ఒసూన్నన్ ఒసూన్నన్ ఇరేతె=పోడువద్దకు ఇందాకా ఇందాకా వెళ్లినాడు. మోయె అంగాఇ=కిందటి నెల. మిస్నుమన్=కిందటి ఏడు. బాగు సజంత కింగోజ్ లి=రెండు వారాల కిందట.

కిక్కిరిసి. కుండకు-గాజ్లై (కుప్+కుప్.) మంద్రాంజె కుక్కుప్-గాజ్లై డకూజ=మనుషులు గుమికూడి ఉన్నారు. సగోసే బంజె కడ్డానేతె=ధాన్యపుమొక్కలు కలిసి పోవలాగు అయి-పోయినవి.

కిటికి. గటిగి.

కిటుకు. తొంత్రక్(ఓ)

కిచకిచలాడుతెా. సకీజే. బూకెర్-బూకర్.

కితికిలి. గొతుర్. గొతూతిక్కె=నాకు కితకితలు పెట్టినాడు గొతుక్పిక్కి = కితకితలుపెట్టి నవ్వడము. గొతుక్కిక్కి ఇవ్ తిత్ మాజ్జాఇ. కిడ్డేఆ=వేలితో పొడు.

కిరాతుడు. ఎమా-మక్.

కిరుకిరుమని. కిక్-కిక్.

కీ.

కీడు. ఎర్పి; ఎర్పు పాపమన్; డోసా (ఓ.)

కీసీడ. ఉఇుంల్.

కీర్తి. పెమెక్.

కు.

కుంకపుచెట్టు. గొసా-నేబ్.

కుంకుడు. కరోక్తై-నేబ్.

కుంచము. మాడి.

కుంటివాడు. కుంతిమార్. సోత్తామర్ (తె).

కుంటుతూ. తి త్తిడొఇలె ఇానేతే=కుంటుతూనడిచినాడు.

కుండ. డంతి (సమాసమందు డాక్.) పడక్. (సమాసమందు ప-పాత్ర త్తిలి-ప; గుండి-ప; బండి-ప; కర్సి-ప; గూస-ప; కుండి-ప. సీడాతా-ప; పండో రా-ప; మిఇొల్ సూ-ప; సోనుమ్ప (దేవతలకుమీదుకట్టిన కుండ.)

కుంజేలు. పండేర్.

కుంపటి. ఆంగమ్.

కుంపా (పెద్దది.) కంతె.

కుంబిచెట్టు. కుంబీ-నెబ్(కా.);కుంబిరి-నేబ్.

కుక్క. కినోసోర్.

కుక్కగొడుగు. జాపుడన్ (చెడుది). బతి-నేబ్.

కుక్కి. సండీ లసోన్నలె=మంచము కుక్కిఅయినది (దిగబడ్డది).

కుక్కు. యోఆ. (ప్రా.) యోయెతె. డంకీలే జన్ రుంకు యోజ్-గోజ్. కుండలో బియ్యము కుక్కుకు. సుంద్రు లేజన్ ఉడా యెయోఆ=బుట్టలో మామిడికాయలు కుక్కు.

కుక్కురోకో. కొక్రొజో.

కుచ్చు. 1. బలెక్. బలేడన్ (సవరలు తలనుంచుకొనే వెంట్రుకలకుచ్చు. బేస్. మారా బేస్=నెమలిపింఛము. 2. పిష్. తింకుడో-అలా-పి=పిగిలిపిట్టతోకకుచ్చు.

కుంటుంబము. 1. బిరిండ. 2. కంత.

కుట్టు. 1. వడ. సతాడి. కొప్పల్ పత్తాఇ=విస్తళ్లు, దొన్నెలు కుట్టుతాను. 2. బోజా. బొవఇబాతె సింద్రిన్ బోజా=సూదితో

బట్ట కట్టు. 3. సితరా. సింద్రిడి పుత్రె, సితరా=బట్ట చినిగినది, కట్టు.

కట్టూపిరి. బలేక్ పురాడా. 2. జల్లాపురాడా 3. సలియేమ్.

కట్టె. తంత్రమ్; పీసకత్తి; అల్లార.

కడిచేయి. జంద్రుమ్-సీ. జంద్రుమ్-సీ కంద్రాడ్ డి అఓగండియె=కుడి యెడమ ఆలోచింపడు.

కడితి. కెనామ్-డా.

కడుచుటం. గన. అర్గల్ గన డెలె=కూడు తినుట అయినది. మెమెడస్. పసిజన్ మెమేలె=బిడ్డ నన్ను కుడుస్తున్నది.

కడుపు. 1. అజూమా. ఏపసి! బాబా అజూమ్తున్ =ఓబాబూ నకు బువ్వ తినిపిస్తాను. 2. మేమేగూ నన్ను కుడుపు. అదుల్ తాన్ అమోన్ తొాటస్ అమమె=ఆసు పెయ్యను కుడపదు. పసిజన్ అమోన్ మెమేయెలె= పిల్లను తల్లి నన్ను కుడిపినది.

కుడుము. [illegible].

కుదుపు. యను. అసునస్మేలె, [illegible], యను డెలె=ఉష్ణముచేత [illegible] కుదుపు [illegible].

కుదురు. 1. [illegible] ([illegible]) [illegible] కంగా [illegible] డ [illegible]. [illegible] గా (ఉంచు) కుదురు. 2. బలూగు (తిన్న). [illegible] కుదురు [illegible]. 3. గరిగాం. [illegible] కుదురు గా ఉంచు. 4. అ[illegible]. (మట్టు.) [illegible] అస [illegible] [illegible] ఉంచుకొం [illegible]. 5. అనిశేని. (లు[illegible]=మ[illegible] [illegible] కుదురు.) 6 [illegible] [illegible] కుదులు [illegible] రుగా ఉంచు

కు[illegible]. [illegible]; [illegible]. [illegible] నుకు [illegible]న్నది.

కుదు[illegible]. [illegible]. [illegible]. (ఒక కునుకు.)

కుప్ప. 1 [illegible]; [illegible]; [illegible] కుప్పా. అలా[illegible] [illegible]=గడ్డి కుప్పగా [illegible]ట్టు. అరేబంజ తుంబుజ్లెన్ డకు=రాళ్లు కుప్పగా ఉన్నవి. గొడియార్‌నా తనుంబుజ్ జలోలె=గొడియాల కుప్పజారినది.

కుప్పపెట్టు. (చేయు) తుమా. ఉడా తుమా గామ్ గలోలె=మామిడికాయలు కుప్ప రాలినవి (ఒత్తుగా). సెలో తుమా= ధాన్యము కుప్ప తోయుము. 2. కుప్పా అ. (రూ.) గుటూర్, జొాడి, [illegible], కూడూ, అలి, కుడ్డబ్ [illegible] అప్మేలె కుప్పాలె కొాబ్నా లేజి=పప్పు, కాయలు పానకము, అన్నము, కల్లు అన్నీ దేవుని కొాసము కూడబెట్టినారు. జంద్రుమన్ కొాజె తేజి, అసు[illegible] ఇ=వి[illegible]నములు కూడ బెట్టి పూజచేగాని, తీసుకు వత్తాము.

కుప్పించు. ఉర్సుకొా[illegible]. ఉర్సుకొాజ్లెఉరా. కుప్పించి [illegible]. ఉ[illegible]కొా[illegible]ఇ=కుప్పించు తాను. అఉర్సు[illegible]=కుప్పించును.

కుమారుడు. ఒఓన్. ఒజేర్-ఓన్.

కుమార్తె. సెలూన్; సెలోపసి; ఓన్-సెలో-

కుమ్మరివాడు. కుంబి-[illegible].

కుమ్మరించు. రుమం. సతుడ-లెజన్ కూడూన్ రుమం=వి స్తరంటలో అన్నము కుమ్మరించు.

కుయ్యి. [illegible] [illegible] [illegible] లెన్ కంతాలస్ అ[illegible]=మన్ను కుప్పి, గోడ పెట్టుదాము.

కుయ్యా ముద్రో. అగాఇ; ఒకొ్ర-ఇ.

కురిపించు. అగుర్గురా. కితుజన్ జి నగూరిన్ అగుర్గూరాబ్=దేవుల్లారా! వర్షం కురిపించండి.

కురియు. [illegible]రా. గనుక్ [illegible]=వాన కురిసినది.

కురుచ. జ[illegible]; [illegible]; కుజ్జ (ఓ.)

కురుపు 1 ము[illegible]; ముడి. సులి సిర(లె). అం బసు. (పుండు.)

కుర్రవాడు. రబలన్. రబారి; రబ; పకి; పని రిజన్. కులము; కులమన్; జాతి.

కుల్లుడి. అసోఒ. అయుక్ అసోఒ=కాయ కుల్లివి.

కుసి. అలా. సండి అలా=మంచము కుసి. తుబన్ అలా=కొామరు కుసి.

కుష్ఠము. ఇనపరా=బొల్లి. తత్తారక్

కుక్తిపట్టు. అల్ సూనా. ఎడికా అల్ మొడె.
కుసుంబచెట్టు. బండ్రొ ఇజన్ - నెబన్.

కూ.

కుకటి. తలసీ.
కూతలుపెట్టు. కాఞా. పసిజన్ అల్లారా అమేతె కాఞా=పిల్లడుఅల్లర చేస్తున్నాడు, గదుము.
కూడా. 1. అంప్రా. 2. జా;అమన్ జా. అసన్ అత్రుల్లాఇ ఇయూయి=నీవు కూడా వీంతో రా. కని జా బారా కుని జా బొరా ఖాన్నాపక్తాఇ=కుపనిన్నీ అవనిన్నీ నేనే చేస్తాను. సంబ్రా(శా.స.) రుఆన్. తుమ్. మఇలెన్.
కూడబెట్టు 1 రుకూఞ. తంకాబన్ రుకూన్ రు కూలెండెన్ పబాలె డమ్కాలె గాతెబె. సొమ్ము (బాగా) కూడబెట్టితే తీరుబడిగా ఉంటె తిందాము. అగోగో ఆ సన్న రుకూ లెప=చిన్నాపెద్దా సభ కూడినారు.
2. అరబా. అసోజ్-తాజ్ రుకూలె డో జలోలె; అరబా=పేడ కూడబెట్టినదిగాని జారిపోయినది; (పైకి) కూడ తియ్యుము.
కూడిక. రుక్కు.
కూడు. 1. గనాగా. 2. కూడు. 3. అర్గల్. 4. డారాఇ. 5. జామ్ జమ్ను 6. జునుమ్ జామ్. 7. సజ్ సజ్ - డాక్ =(సన్నఅన్నము) 8. ఒండ్రజ్-డాక్ (ముతక అన్నము) 9. తంబ్రూక్-డాక్ (జొన్న అన్నము.) 10. కొంగాఇ-డాక్=(గంటె అన్నము) 11. బు రాఇ-డాక్ (కొర్ర అన్నము) 12 సా వాడాక్ (చామన్నము) 13. ఇల్బ్య- డాక్ (జొన్నల లాగుంటే ఒకదినుసు అన్నము) 14. సిజాడా కూడు; సిడడా (చల్లంది) 15. అఇ-డాక్. జక్కుం కూడు (అత్తెసరన్నము). 16. మేతజ్-డాక్ (పూ) మేతమ్ కూడు (జావ).
కూతురు. సెలోన్. ఒన్ సెలా.
కూతురు జోడిచెట్టు. జమ్మి-నేబ్.
కూనలు. పిసంజి. పిఙ-బోజంజి = పంది కూనలు.

కూసీ. కూసీ; సపరు; కనిడ్.
కూయు. 1 గుఆ. మండ్రాంజి గూతేజి=మను షులు పిలుస్తున్నారు. కినా, పేకక్, కిన్ సోర్, తజ్లి, బొం కేల్, కింబోజ్ కింపో డన్, గూతేజి=పులి, గాడిదె, కుక్క, ఆవు, గేదె, పంది కప్ప కూస్తున్నవి. తజ్లీ ఉండ్రోతె. 2. ఓల్. కన్సిమోల్=కోడి కూత. సుడోలీమన్ జా, బనారోలీమన్ జా, లేత్తెనాఇ=తొలికోడి కూతకుగాని మలికోడి కూతకుగాని నిద్రలేస్తాను. జె యొాజన్నా అకెడి ఓంతిడంజి ఒ లేజి=అరు ణోదయము వేళను పిట్టలు కూస్తవి. (ప్రం జుతప్ప తక్కినపిట్టలు పగటిపూట అరిచిన పుడు ‘గూ’ ధాతువు వాడుతారు. రాత్రి అన్ని పిట్టలకు ‘ఓల్’ అని ప్రయోగిస్తారు.)
కూర. ఊఆబ్.

సపరలు తినేకూరలు :—

1. బరడాపె=బోదంటెముకూర ;
2. అరజ్ డా=పుల్లేరుకూర ;
3. ప్రుంపుజ్ తూరప్=?
4. సున్ సూనాప్=తెల్లజనపకూర ;
5. మాడుసుజాప్=ఎర్రజనపకూర ;
6. గరోడీఆప్=గురుముకూర.
7. బొంరెజ్ సూజాప్=మరిఒకజాతి ఎర్ర జనపకూర ;
8. తిత్తిజాప్=చింతకూర ;
9. ఉడాఆప్=మామిడికాయకూర ;
10. తాబజాప్=వెదురుకంజి ;
11. సతీడాఆప్=అసిరిపిత్తకూర.
12. కెన్లాఇఆప్=గుమ్మడి ;
13. గనాఇఆప్=కందలకూర ;
14. మక్గోడిఆప్=మురివంటితీగలకూర ;
15. తుమజాప్=నారితీగలకూర ;
16. గాపోఆప్=ఆరికతీగలకూర ;
17. పణోఆప్=ముళ్లతీగలకూర ;
18. ఆడాఆప్=పందిముక్కుతీగలకూర ;
19. రోగాఆప్=కందులకూర ;
20. అండారాఇఆప్=వంకాయకూర ;
21. గనోఆప్=కందమూలముకూర ;
22. ఎర్రనెయూప్=తోటకూర ;
23. సొత్తియూప్=సొత్తిదుంపలకూర ;

24. మర్నాఆప్ = నేతిబెండకూర ;
25. అరాగోఆప్ = కర్రపెండలముకూర ;
26. కంద్రూమాప్ = జిణుగులకూర
27. సర్కాడాప్ = ఆగాకరకూర
28. కింతెలఆప్ = అరటికూర ;
29. సెన్నరాసిఆప్ = చేదరాసికూర.
1. తనుజాల్ (రూ)తనోజాల్. ఉఆబన్ డీఫ్ లే తోజాల్ తెజి=కూర వండి నంజు కొంటారు. పరోశ్ రాంకి,తనోజాల్ ఎజ్జా; జిజ్జాజా మర ఇనా ఎజ్జా; ఎంతె గామ్ గా ఆఇ=పొడి మెతుకులు, కూర లేదు; కలుపు కొనేది యేదీలేదు, ఏలాగు తిందును? 2. గా జిజ్ ;గజిజ్ =ఇగురు కూర. జితే డిఫ్ లె= ఏమివండినావు ? గజిల్లాఇ=ఇగురు కూర వండినాను.

కూరుకొని పోయెను. 1. గన్ సెల్లా. 2. యో యోలె. పూతార్ లెజన్ అరెజన్ అన్ గన్ లె యోయోఆ=కన్నములో రాళ్లుపోసి కూరు.

కూర్చుండు. 1. గోబా. తత్తిలోబన్ గోబా. గోకుర్నా=గుర్రముమీద ఎక్కు. గోగోమాల్గిగొబ్ గొబ్ లేజి= పెద్దమనుష్యులు కూర్చున్నారు. 2. తంకమా. (కా. స.)

కూర్చుండేది. గొరబ్ గోబ్.

కూలి. బడి. బడి తాతె=కూలి ఎక్కువ దొరుకుతుంది. బడి తిత్తాఇ=కూలి ఇస్తాను. గసి బడి తుంకుఇతాఇ=చోడి కోతకూలి అధికము దొరుకుతుంది. బడి అత్తాఅక్ = కూలిలావు లేదు.

కూలు. లసున్నా. నేబన్ లసూన్నా=చెట్టుదిగు. సండి లసోన్లె=మంచము కుక్కి అయినది. కుటులాగోఇలె, లసోన్లె; అరల్లె=నుయ్యి మన్నుకూలి (దిగిపోయెను) పడిపోయి కలిసిపోయింది.

కూల్చు. అలసూన్ఆ (దింపు)

కృత్తిక. రుక్కుఇ-తుఇ. రుంకు కుత్తామ్-తుఇ.

కె.

కెరటము. తొంద్రాడా.

కెరడు. కిమ్డార్ =అన్నపు కెరడు. కెలకరించు-ఉర్రూఆ. డాన్ ఉర్రూతేజి= నీళ్లు కెలకరిస్తున్నారు అరుమానాగో ఉర్రూ-గోజ్=నీళ్లరేవు కలకలచేయకు.

కెలగించు.కోడి పెంటకుప్ప కెలగించి పురుగులు తింటుంది=కన్నీమన్ అసోజ్ తా-కుప్పా అకర్ జేజ్ బా'తె,అజాఇలె బుబూ జూమ్తె.

కే.

కేక. 1. ఏ. ఎపొత్తి ! ఓపొట్టిగా ! 2 గు. ఆల్. 3. ఉఆఇగు (పిట్టలను అదుల్చుట;) ఉఅఇగుఆల్నా (ప్రా) 4 బడోర్నా. తూనా. మంద్రా బడోర్నెతె=మనుష్యుడు కేకలు వేస్తున్నాడు. కంబూడన్ బడోర్గామ్ గూతే=ఎలుగు కేకలువేసి అరుస్తున్నది. కిన తూత్తూలె గూఏతె=పులి గర్జించి అరిచింది.

కేగంటిచూపు. జైతాగి.

కేసరము. 1. జుంజూరా. 2. ఉపుర్.

కైపు. తడాఇ. అలి గాలె డో తడాఇలె=. కల్లుతాగెను గనుక నిషా చేసినది మసల్లా.

కొ.

కొకు, ంట్లచోట్లు. సెర్కఇ.

కొంగ. కోడా.

కొంగు. గోపజ్. గనోజ్రోజ్-కీజ్.

కొంచెము. అజి. అజితి (తిత్) అసూఇ అసుఇ కొకొమిడ్డజ్=మిక్కిలి కొంచెము. కొంచెము రుచిచూచినాడు = తిమఇ తిమ జెతె.

కొంటికర్ర. కుంతిడాక్ (కర్రగు॥ ఉపయోగిస్తారు). 2. తలెజ తలెజినేబ్ (కొండతామర చెట్టు ద్వారబంధము మొ॥ పనులకు ఉపయోగిస్తుంది.)

కొండకొబ్బరి. బరోపయిడి.

కొండ-చిలువ. తునజ్-జాడన్.

కొండతామర. తలెజ. రాతూనేబ్. (దీని పుల్లలతో పళ్లుతోముకొంటారు.)

కొండతుమ్మిక. కెందూనేభ్.

కొండదూలకంద. గతగఇ.

కొండపత్తి. ఒకుమ్.
కొండపావిట చెట్టు. రగడనేప్.
కొండపిండిచెట్టు. జన్ జన్ నేప్.
కొండపెసర. బిరి.
కొండమర్రి. కంబాక్లూ.
కొండముచ్చు. అర్సి,
కొండరేవడిచెట్టు. గతినేబ్.
కొండవంకాయ. బయూన్ డారాఇ.
కొండవాకచెట్టు. కొర్రొండ.
కొండెముచెప్పు. 1. సుబా. అనిన్ అసుబమ్ తె=వాడు నీతో కొండెము చెప్పినాడు. 2. అసోఇజెర్.
కొంత. అసుఇ
కొక్కు 1. కజెర్. అజర్ర కడేర్రె=కోడి పెట్ట కొక్కు పెట్టినది. 2. బుకర్ బుకర్ (ఎలుకకొక్కు)
కొట్టుకొన. గ ాక్. మజక్. మనేజ్.
కొట్టించు. అతిత్తిడా.
కొట్టివేయు. తిర్లా-సెడా. పఖీడా.
కొట్టు. 1. తిడా. 2. అడెజాడా (గుద్దుట పొడుచుట, చేయుము) 3. లబోబ్బా (బుర్ర బద్దలకొట్టు) 4. తుడా (లెంప కాయకొట్టు). 5 తుజా (మోచేతితో) 6 రుప్ రుప్. అపురాడా రుప్ రుప్ గామ్ దకు=వాడి ప్రాణము కొట్టుకొం టున్నది.
కొడవలి. 1 కెడెత్తి (గిజ్జ) పేడేమ్ 2. పేడే మూ 3 పొడా-ఇము (కొడవలి.)
కొడుకు. ఓన్; ఓంగొర్ ఓన్.
కొణుసు. తింక.
కొత్త. తమ్మె.
కొదమపెయ్య. బెండా-బాక్ (ఎనుముజాతి-మగపెయ్య.) బెండే-తాక్.
కొదువ. 1. అలగ్గ. అలగ్గ మంద్రాంజి గుఅ =మిగిలిన మనుషులను పిలువు. 2. అసూఇ. అరక్ (సబీక్)లేజన్ బసి అసుఇ=పులు సులో ఉప్పు తక్కువ. 3 అసూన్.
కొద్ది. అసుఇ ఆజితి.
కొన (చూ. అంతిమం.) కొట్టకొన.
కొనచెవి. లంకాలూ.
కొనితూచు. సీక్నిఆ (మెచ్చు). గలమా.

కొను. ఇళిఆ. అండారాఇ ఇళీలాఇ=పంకా యలు కొన్నాను. దజక్ తంకాబన్ జామేతె బాక్ తేల్=ఎన్ని రూపాయిలు తిన్నది పోతు ? (ఎంతకుకొన్నావు?)
కొన్నాళ్లు. అసుఇడినా.
కొన్ని. అసుఇ. అసుఇ జాక్రిజి=కొన్ని వస్తువులు.
కొప్పు 1 ఉఊ. కొక్కొ-ఇ-ఊ(ఆడుదాని మెట్ట) కుఇ=మెట్ట. ౨ రేడూ (మగవాడి ముడి)
కొబ్బరి. పఇడ.
కొమరు. తులుకాక్క.
కొమారుడు. ఓంగొర్-ఓన్.
కొమార్తె. ఇన్ సెల్లా-ఓన్.
కొమ్మ. అండారా. కండారా. కంతా(జంట).
కొమ్ము. డేరక్. డేరేక్.
కొయ్య. డాక్, కుబ్బ(తా. స.). డంగు.
కొరడా. అర్జొఇ-లూడన్.
కొరత. తింపోక్.
కొరకంచు. జొంతూజక్.
కొరకు. అమ్మేలె. అసన్. అప్పేలె (ప్రత్యయములు).
కొరవి. జొంతూజక్; సోడంగ; కొత్తిల్లా-తో (బుగ్గిలోపాల్లించినది).
కొరుకు 1 కొరా. అకి కొరా=చేయి కరువు. కుర్కుర్, కొర్కుర్. 2. కుప్ కుపా. రొగో-బఇ అపజ్-జి-బాతె కుప్ కుప్తె=కంచె గింజ ముందు పళ్లతో కొరుకుతున్నాడు. 3. రప్పూజీ (పళ్లతోకొరుకు). సెరుకూన్ రప్లె జామ్తె=చెరుకు కొరకుకొని తింటాడు.
కొర్ను. కిడా. లాబొ కిడాలె డకు=భూమి కొర్నుఅయి ఉన్నది. సిత్రి జన్నోక్ కిడాలె డేలెజా,గు ర్తె=చోడి గుడ్డె కొర్ను గాఉన్నా పండుతుంది. (తా.)సిత్రిగు (సిత్రిగుడ్డాజన్) బజ్జ-తె;కిడాలె డనక్కు-చోడిగుడ్డె కొర్నుగా ఉంచడము మంచిది కాదు.
కొల్లలు. బుసొఇ. అబుర్. కొండాబూక్ (జాబ్బుకొల్లలు). డుక్ బుర్ నేతె=కొల్లి వెన్ను బయలుదేరినది.
కొలత. తవరేడన్ (భూ-వి) తరేమల్-బాతె

సిత్రి తరాదా=కంచములతో చోళ్లు కొలువు. తరేదన్ తింపోళ్లె దకు=తూము(కొలిచినది) వెళ్లగఉన్నది. [illegible]

కొలది. తనోడన్. తనోడన్ ఎల్లా అసంత్రమ్=మితిలేని భాగ్యము.

కొలుచు. లరేబా ([illegible]) కొలువుము. సరా లరేతాఇ=ధాన్యము కొలుస్తాను. 2. సంతియా=మూరలతో కొలువు. సింత్రే సంతియా=గామంచ మూర వేయండి. 3 [illegible]. సోనుమన్ [illegible]=దేవతను కొలువుము.

కొల్లపెట్టు. రుజా[illegible]. [illegible] ఎల్లా; [illegible] గోజ్జాజ్ అరు[illegible]తాఇ=[illegible]లేము; ఆ ఊరు దోచుకొంటాము.

కొవ్వు. 1 [illegible]. 2. [illegible] (గు). కిప్పెడన్ కరీలె=మేక కొవ్వినది. [illegible] ఎద్దు కొవ్వినది (బలిసినది).

కొస. గడోక్. మనేక్. [illegible]. అగుడి. కొసవాడు=[illegible].

కొసరు. కొసరు. [illegible] ([illegible])

కో.

కోక. [illegible]; [illegible].

కోట. గడా. (పే.)

కోడలు 1. [illegible]. [illegible]. 2. [illegible] (మేనకోడలు) 3. [illegible] ([illegible]) (కొడుకు పెళ్లాము). [illegible] [illegible] [illegible] అల్లు [illegible]?

[illegible]. 1. [illegible] 2. [illegible] ([illegible]) 3. కో[illegible] ([illegible]) 4. [illegible] ([illegible]). [illegible].

కోడి [illegible]. [illegible].

కోడికూత. [illegible] ([illegible], [illegible].)

కోడజాతు. అతుంచి జే. [illegible].

కోడిగ్రుడ్డు. అక్షు [illegible]; [illegible].

కోడిపెట్ట. 1. అ[illegible]. 2. [illegible] 3. కన్నెమూ[illegible]. [illegible].

కోడు. తులు[illegible]. సండి తులా[illegible]-జెక్=మంచము కోడు.

కోడ. బెండ (కా). బెండి. బెండి-తాక్=కోడె ఆలదూడ. బెండి-బోక్.

కోత. గగ్గడన్, గనడ్. ఉంబి గనడ్ గత్తాఇ=నాలుగు కోతలు కోస్తాను. సరో గగ్గడన్ గడెన్ల=పరికోత అయినది.

కోతి. కరుఇ. అర్రి.

కోదులు. కోడు. కండ-మార్జి.

కోనేరు. తడా.

కోపము 1. బంద్రాబ్. 2. కోపావేశముతో పకుక్-పకెక్ గె.

కోమటి=కు[illegible]మర్.

కోవిల. గంతులుతూడన్.

కోయు 1. గడా. సిత్రి గత్తాఇ. (రూ) గ[illegible]తాఇ=చోడి కోస్తాను. [illegible] గత్తాఇ=మాంసముకోస్తాను. జెలు కుబక్ కుబక్ గత్తాఇ=మాంసము ముక్కలు ముక్కలుగ కొట్టుతాను. 2. రుఅ. అజో బనంద్రీ బా[illegible] రూతాఇ=కాయలు దానికర్రతో కోస్తాను 3. [illegible]. 4 బఇ-బఇతాఇ-(కాయలను ము॥)

కోరపల్లు. పాం-జి.

కోరింజ (తె). [illegible]గాఇ-జుల్=కోరింజపు కర్ర

కోరిక. అకార. [illegible] సాఇతే=ఏమిటి కా[illegible]వాను?

కోరు 1. కోరా (తె) 2. గారా. సింద్రీ గ[illegible]=బట్ట కోరను. తోడూ గారేతె=సహాయము కోరను. 3. సఇనేతె. 4 (గడ్డము॥) గాసోరా. [illegible] గొసోరతె=ప్రవాహము కోరి చేసింది.

కోల. అకు. (చూ. అలుగు.)

కోలుక్రు. 1. పరాం[illegible]. 2. సరాకడ్.

కోలాముపన్ను. తల్లండా.

కో[illegible]. సనగ్గపడి. సమర్తపడి.

కోనుగా. కొడగామ్. సింద్రీన్ రఇలాఇడో బాయ్యోడ్ కోడేగామ్ ఎరేతె=బట్ట చించినానుగదా ఒకతట్టుపంకగా వెళ్లిపోయినది.

కోసంగిచెట్టు. బన్రు-నేబ్.

కౌ.

కౌగిలి. కుండోఅ. కొండోఅ. అటనన్ కొండోతె, జకూర్లె, కొక్కర్ తమేతె=కొడుకును కౌగలించి ఎత్తుకొని ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు.

కౌలు. కఈలు-ఇక్కోల్

క్షమించు. మన్నా (హిం).

క్రూరుడు. అవక్ మర్ రాఉ-మన్. అవర్ = క్రూరము. ఊరాల్ మన్.

క్షీణము. బలెంజెమ్.

క్షౌరము చేయు. కుజా. కొజా.

ఖండించు. కజా.

ఖడ్గము. కడీవన్. కుండీ.

ఖనిము. జవాతి.

ఖైదీ. బందీమన్.

గ.

గంగడోలు. అడజమ్. తక్లెన్ అత్తజమ్-లెజన్ బుర్రాతె=ఆవు గంగడోలు పురుగు పట్టినది.

గంగాళము. గంగలమ్. మలాడు.

గంజాయి. గంజాయి.

గంజి. కామోడా. తని కామోడా తియా= ఉడుకు గంజి యిమ్ము.

గంట. గొజ్జప. (ఎద్దుకు కట్టేది.)

గంటు. 1. సన్సఇ. కెల్లాయన్ సఇ సఇ తేవ=కర్రపైకాయకు గంట్లు పెట్టినారు. 2. గర్జన్.

గంటె. 1. కొర్రాఇ. 2. గనంద్రజ్జిక్కోర్ (పిట్ట గంటెలు) 2. సత్తువ. సత్తుఅవాతె కూడూ తియా=గంటెలో కూడు కలుపు.

గండము. [illegible]

గండమాల. తవొక్కిజ. గండమాడ. (తె).

గండము. గండమున్ (తె.)

గండలు. తలొక్. తాలా (చెపరాయి)

[illegible]. ఆలి.

గంప. గోడి (కా).

గండు 1. ఏదాన్నా. 2. ఏజ్జేజ్జా రూ, ఉమ్ము కొజ్జా (కక్కించు).

గందరగోళము. అల్ బెవాట్. అల్ బెవాట్ల తేవ=గోల్లు పడుతున్నారు.

గంప. ముద్దిఇ. తొక్. (చూ. బుట్ట)

గగ్గోలు. బకోక్. అల్లాయి (తె.)

గచ్చ పొద. గొసి-బఇ-యుంకుడి-దెబ్.

గజగజ. కర్-కర్.

గజనిమ్మపండు. నారిజ ? సుడాలింబో (హిం).

గజ్జలు. దనెక్కుడ్-జెక్క్.

గజ్జి. గత్తి. జెరిజ్ (చెమటపొక్కులు).

గట్టి. 1. కడ్రజ్. అక్రజ్ కూయేతెడ్ లూడన్ తిజ్-తిజ్ తజ్-తజ్ లె=గట్టిగా పిలిచినాడు, చెవులు గింగురుమన్నవి. 2 దడ. దజు దడాలె దకు=కర్ర గట్టిగా ఉన్నది. అరెజన్ దడ=రాయి గట్టి. 3. రక్కో. రక్కోర్ గామ్ కూయేతె=గట్టిగా పిలిచినాడు. అరా రక్కోగామ్ దకు=మూలము గట్టిగా ఉన్నది. అసిన్ అక్కోజన్ రడు=వాని పళ్లు గట్టి. 4 అరితబ్ దక్ అతొగిలెజన్ గనఇ బొలాఇడో. ఎంద్రజ్ ర ఎడె=కుమ్మరిస్పలో దుంప కాల్చినాను ఇంకా కాలలేదు. అక్కోజన్ రఎగామ్ దకు=వాడిశరీరము గట్టిగా ఉన్నది. 5. ఉఆఇలోగె. ఉఆఇలోగె కూపీతె=గట్టిగా పిలిచినాడు. 6. జడీర్ గామ్. జడీర్ గామ్ బెర్తె=గట్టిగా మాట్లాడుతున్నాడు. 7. భక్కోర్. బక్కోర్ గామ్ బెర్తె=గట్టిగ మాట్లాడుతున్నాడు.

గట్టు. ఈడి. ఈడీ ఇల్లెజి=గట్టు వేసినారు. ఈడీ తెరెలెజి=గట్టె త్తినారు.

గడ. బంద్రి. మంద్రి (కాని).

గడగడలాడు. బతోజా.

గడన. 1. అసవ్. అవిన్ జంద్రుమ్ అసవేతె=వాడు విత్తనాలు గడించినాడు. 2. తుర్తుమ్. అవన్ తుర్తుమేతెడ్ రెవల్లె = వాడు గడించినాడు గాని పోయింది.

గడప. అనోనోజ్. గడప (కా.స.)

గడబిడ. బిజార్.

గడించు (చూ). గడన.

గడియ. కడిక.

గడియ. 1. పనాడన్. 2. దరక్ అరా. (అడ్డ కర్ర). అసక్కు (తిరుగుడు) పాజ్ సనజన్ (మీదిగడియ). అనాతోర్ (అడ్డగడియ).

గడియవేయు. పడా. సనజన్ పడా=తలుపు వేయి.

గడుచు. 1. డేనా. ఉంజి డినా డేలె=నాలుగు దినము లైనది. 2. పజేతె (భూ). అసిన్ కింపోజ్ అద్రతుల్లాఇ ఉంజిఅజొఇ

పడేతే=అది కడుపులోనుండి నాలుగు నెల లైనది. 3. గడెల్లె (భూం)బాంా గడెల్లె= పం అయినది. ఉంజి మిన్నుమ్ దేలె అమన్ గెఎల్లె=నీవు కినపడి నాలుగు ఏళ్లు అయినది.

గడుపు-కీల (ఓడ). గడుపుకో = అంకుంకు ఇనా.

గడుసరి. కింతజ్-మాన్.

గడ. జాడా. డజ్‌జోల్=గడ్డకు అడ్డముగ కట్టిన గట్టు; అనగా పూను.

గడ్డపూతికచెట్టు. జాడర్ సాన్ నెబ్.

గడ్డపూతికబడ్డు. రోసన్-గుర్రంబి.

గడ్డము. 1. కుసూతమ్. కారూతమ్. 2. గొల్లూతమ్. 3. లూలమ్=నాలుగు వెం డ్రుకలు గలగడ్డము. గులూమి-గులూమి (వెండ్రుకలులేని గడ్డము). పొసుంఎ-తమ్ (మీసకట్టడ, వెండ్రుకలు లేని). దసాం కితమ్=వసడ.

గడ్డి. అలామ్. అలాన్. రినూడి. లియాడి (చెత్త). కజ్జాలా (గడ్డిగడ్డి).

గడ్డిపరక. బోలామ్.

గతిసంవత్సరము. మిన్నుసుస్.

గతి. కరమ్మా. (ఓ).

గత్తర. అసోగన్.

గత్తమ్. గత్తమ్. (గా). అతోజ్ తా-లో.

గద. 1. కరజ్, 2. సజ్ (కురజ్). 3. పడే- 4. దో. (1) అనిన్ వర్రాఇలెన్ కరజ్; ఇాన్ తిత్తాఇ కిరజ్=వాడు వస్తాడట; నేనిస్తానట. అమన్ అండజ్ల కరజ్; జిలె నాసన్ అనపుజ్=నీవు విన్నావట; ఎల చెప్పవు. తెన్నెకజ్ ఏతేన్‌బోక్ తమ్మె ఔర్ గడెల్లె కరన్=అక్కడట ఏదో క్రొత్త మాట (విం) పుట్టిందట (2) అమన్ అపుజ్లెనా అజెర్నా ఓపరజ్=నీవు చెప్పిన మాట నిజమవును సుమా. అనిన్ ఇర్రాఇతె పరజ్=వాడు వచ్చినాడుగాబోలు. బెర్నా-ఇాన్ అపుక్ తేజి పనజ్=నామాట చెప్పు తారు కాబోలు. (3) అనిన్ ఇర్తాఇ పం జ్=వాడు ఎస్తాడు రాబోలు. అమన్ జాప్తూఇ పడే=తింటావు కాబోలు. పజ్జాజె పడ్డజ్=నాకు తెస్తావు కాబోలు. తన్లెడో=

తీసినావుకదా. అపుజ్తాఇ డో=చెప్పు తాను గదా.

గది. లో-కీజన్. అన్‌లూ-కీజ్. అకుల్-కిజ్.

గదుము. కాఇా.

గద్ద. అడాజన్.

గని. గని (గ్రా.స.)

గనుక. డో. అనిన్ గా మేతెడో అన్నెగోఇ తు న్తూఇ=వాడు అన్నాడు గనుక యీలాగు చేస్తాను

గన్నేరు. గన్నేరు పర్నా నెబ్.

గబ్బిలము. కింగోన్.

గయ్యాళి. ఒంగిర్ కింబోఇ (=మగవాడిలాగు మాట్లాడే ఆడుది). రాడెతిన్నోజ్ల. (దెబ్బ లాడేది.)

గరగర. సాస్సొర్. యగోర్-యగోర్.

గరళము. ఇసమజ్. ఇసమ్.

గరిసె. కోరీజన్. అగాట్ (పచ్చగడ్డి).

గరిసె. సన్తుఆ. కునర.

గరిసె. తంజార్. సెరా లంజార్ తియా= గరిశె ధాన్య మిమ్ము.

గరుకు. సాసొన్సర్. బల్లాజ్ గసొన్సర్రె డకు= బల్ల గరుకుగా ఉన్నది. డిబజ్ సొసొర్రె డకు=ఒళ్లు గరుకుగా ఉన్నది.

గరుగుచెట్టు. ముడెకాక్; గరొడ(రూ).

గరుపాడిచెను. శారజాఇలె. డిబ్ ఇాన్ జా రజాఇలె.

గర్జన. పడుమ్‌గుమ్. పడుమ్‌గుమ్‌తుత్తు. (గా.)

గర్భము. కింపోక్. కింపోజ్ ఏలె=కడుపుతో ఉన్నది.

గర్వము. కిస్నా. కింతజ్.

గవుదు. గోడుమర్.

గనరుచెట్టు=బిరాజ్.

గలగడ్డి. సల్కా. సల్కానాఇబా = గాబు తియండి.

గలగల లాడును. 1. యగోర్-యగోర్ యేతేజి. 2. బజ్-బజ్ జేతె.

గల్లంతు. బెగాట్.

గల్లుగల్లుమన్నది. బరితె. వింజిజన్ బరితె= మువ్వలు ధ్వని ఇస్తూఉన్నవి.

గవ్వ. కఉసి.

గా.

గాజులు. గాజుల్కి.
గాడిద పేకుర్. పేకుఇ.
గాఢము యగర్ (గామ్) డీమాల్లిఞ్=గాఢ
ముగా నిద్రపోయినాను.
గాడె. కాకో్రుక్. లంబిడి. (పదిహేనుపుట్లది).
గాబు. జీబన్. ఫుజిజ్నా=గాబుతీయుము.
ఫుఇడా జిక్నె తె=గాబు తీసినాను.
గాయము. కెపిజన్. కనేజన్. పారా. అంబుసు.
గారవించు. సిన్నాఅ.
గాలి. రింగె. సరియె రింగ్-బా ఇత్తె=చల్ల
గాలి వద్దకు వెళ్లుతాను.
గాలికిపోయుము. పుయేజా.
గాలివాన. రింగే-గుమ్.

గి.

గింజ. అబాఇ.
గిజుకొను. 1. గతరి గతిరాంగె అపురాడా
కర్ కర్ డేలె=వాడికిఊపిరి అందక కొట్టు
కొంటున్నాడు. 2. సఇడమ్నె తె. (చేపలు
మొ॥ దెబ్బతగిలినపుడు వాడుతారు) 3.
తిరింగాఇ లోగె.
గిట్ట. ఆమ్. (చూ. అలుగు.)
గిడుగు. పనూక్.
గిడుగురు. (నల్లది) పరోషో. (తెల్లది.) బొం
తొన్న.
గిడ్డ. అర్రెకడ్. బొ ఞెలన్నాఅర్రెకడ్.
గిద్దె. (బొ) మల్లీఞ్ బసి తియెతె=ఒకగిద్దెడు
ఉప్పు ఇచ్చినాడు. బొ మల్లీఞ్ మిఞోల్
తియా=ఒకగిద్దెడు చమురు ఇయ్యి. (మల్లీఞ్
=గ్రమిడె).
గిన్నె. డుమాబన్ (బోడ్గిన్నె). తపేలా (చిన్న
గిన్నె). మండి(కంచము).
గిరవేసి. (చుట్టూకామకొని) లాన్లె; రాన్లె
(వేటయుండువాడుక).
గిల్లు. సిబ్బా అజడఞ్ పొఞ్ అబొలఇ పొఞ్
పిల్లె గిజా ఉఅబన్=మువరో లేతోకూర
గిల్లిచూడు.

గీ.

గీచట (కర్రమొ॥) ఒజా; (పారకో) సా
బా; ఇడా. ఒఇ లాశ్నా=నాలుక గీకకో.
ఆరా.
గీత ఈఃడి. ఈఃడి ఇత్లెజి=గీతలు గీసినాను. సీగు
సాగు.
గీతకంపచెట్టు. జనోబర్.
గీయు 1. ఏలా. ఉడా ఎత్లె అరర్ లెజన్
నెడా; సకీ డేతె=మామిడికాయ గీసి
పులుసులో వేయి. సరి పడుతుంది. 2.
ఒజా. ఉరజన్ అమస్మడ్ ఒఇలెసెడా=
వెనుక గుంపు చెక్కి-వెయ్యి. 3. కుజా.
ఎల్లూడన్ కుజా, కోకుజా=వోసకా
య ఆనపకాయ గీయుము. బోబన్ కు
జా=బుర్ర గీయుము. నేబన్ కుజో=చె
ట్టు బోడిగాచేయుము. 4. సరెలా. అ
జోఞ్ సరెలా=కాయలు గీయుము. 5.
సార్బాలె. ఒసుఞ్జ్ఞ్ డో గరీజన్ గత
ర్రె అడోజన్ సార్బాలె=జారిపడితిని గ
నుక పెంకు తగిలి ఒళ్లు చీరుకుపోయినది.
6. పరాలి. డోఞ్-ఞాన్ పరాలిఞ్=నా
ఒళ్లు గీసుకుపోయినది. 7. అర్రెజ్ నా.
పాపాబా'తెఅలా-ఞాన్ అర్రెజ్ తెనాఇ=బ
ద్దతో నాలుక గీసుకొంటాను. 8. అరర్రా
ఇ. (చెవులపిల్లిని కాల్చి) గీస్తాము. 9
సెమజా (జీలుగ) కల్లుగీయి

గు

గుంజ. సుండాజ్.
గుంట. లోఓజన్.
గుంట కలకర ?
గుండ. 1. రిడిడా. 2. రయబ్ (కుండలు, ఆ
కులు మొ॥ వా॥) 3. ప్రత్యయము. ఆమ్మే
లె. అనిన్ఆమ్మేలె కనాబారా డేతమ్=
వానిగుండా ఈపని నీకవుతుంది.
గుండు. కుడజ్-రేజ్. కుడబ్ లుఆజ్ (ఇనపది)
గుండె. పుడారా (కా.స.) మయోజ్. పు
రాడా.
గుంద్రని. కుడబ్, (రాయి, బుర్రమొ॥) తె

డేర్. (తలకట్టు, ఆకుమొ॥ వాటివంటిది),
బొండిజ్ (మొద్దులాటిది). రొండేబ్ డమ్

గుంపు 1. మమ్మక్. మమా-డజ్ ఎజ్జాలె డకు=కర్రగుంపు లేకుండా ఉన్నది. అమడన్. వెదురుగుంపు=ఉరుజన్ అమడన్. 2 రుక్కు. మంద్రాం రుక్కూలే డకు=మనుష్యులు గుంపుగా ఉన్నారు. 3. ఎమేర్ అయోజి ఎమేర్ గామ్‌డకు=చేపలు గుంపుగా ఉన్నవి.

గుంపులు గుంపులుగా. బడోఇ-బడఇ.

గుంపెనచెట్టు. ముదెక్క.

గుక్క. ఖోడి-ఖోడి. అమన్ ఖోడి-ఖోడ బెర్తె=నీవు గుక్క విడవకుండా మాట్లాడుతున్నావు.

గుక్కెడు. బోగనుమ్. బోగనుమ్ డా ఈజ్ =ఒక గుక్కెడు నీళ్లు నాకు యిమ్ము.

గుగ్గిలము. సర్గఆ. (సర్గాల్).

గుచ్చు. రోఆ. కింద్రడజ్ జేజ్ రోఆ=అడవి పందిని పొడువు. కంతజ్ రోఆ=గోడ పొడువు. మంద్రాన్ రుఆ = మనిషిని పొడువు. రనో. గుచ్చుట అయినది. అడ్డెయూ. ఎక్కుంచు ఎబ్బా జేఇంతె = ముల్లునాకు గుచ్చుకొన్నది. జుజ్జులా. జుజ్జుల్ తజ్జా=పూసలు గుచ్చు.

గుజారు అగరె.

గుజ్జు. తులక.

గుటకలు. ఓరేజన్. ఓరెజన్ మోతె=గుటకలు మింగుతున్నది.

గుడిసె. ఓన్-సీజన్.

గుడ్డి. కడుం-మర్.

గుడ్డు. అల్రె.

గుడ్డె. గుడ్డజ్.

గుడ్లగూబ. బుడుల్‌తి. (బండిగూబ).

గుణము. తరుబ్బ (ధాతుజ్). రేగమన్ తరుబ్బ దేలె=మందు గుణమిచ్చినది. తుర్లె=పూర్తి అయినది.

గుత్త. గుత్తి. (తె).

గుత్తి. మమ్మా-జెజ్=కాలిగుత్తి. 1. రుత్త. ఉడా రుత్త=మామిడికాయల గొల(గుత్తి) 2. రుంబ. నారజా రుంబ=నిమ్మకాయల గుత్తి. రుంబా-ఊల్ = మామిడికాయల గుత్తి. 3. గలె. గలెసెర్.

గుదికట్టు. గల్‌డాజన్.

గుప్త. అసంబి. కీలి.

గుద్దు. కమ్మిఆ. తుజా. బోతనుజ్ తుజా=ఒకగుద్దు గుద్దు.

గునపము. లుఆజ్-డజ్.

గుప్పిలి. కిండుప్.

గుబగుబ. జక్కుమ్-జక్కుమ్-గాల్మె తుజేతె=గుబగుబ గుద్దినాడు.

గుబ్బున. అబోమూ. అబ్బోమూ ఇరాఇతె=గుబ్బున వచ్చినాడు.

గుమ్మడికాయ. కిల్లాఇ. ఆతుజ్ (కా).

గుమ్మము. ముఅడ.

గురి. జేజ. జేజ్‌లె చిక్కా=గురి చూచి ఎగురుచు. డగెజ్. జెర్నా ఖాన్ | జేజ్‌లె అండజా =నామాట గురిఉంచి (శ్రద్ధగా) విను. బన్నె డగెజ్-మర్=మంచి గురిగల వాడు

గురించి. అసన్ అమ్మెలె. అప్పెలె.

గురుకు. 1. కడోక్ (టొకురు). కడోర్ లోగ డీమానేతె = గుర్రు పెట్టి నిద్రపోతున్నాడు. 2. లడూర్. కోకోనమ్మెలె లడూర్‌లోతె = దగ్గు చేత గురుకు అవుతున్నది. 3. జబ్బాక్. జబ్బాబ్‌లె తుఖా ఏడా(గుచ్చుకొనేటట్టు.)

గురుగుచెట్టు. మొర్‌దెకా-సెబ్.

గురుతు. సిత్త. మరన్న. డసియ్యర్.

గుల్లము. కుర్త (శా.స). కుడత.

గుల్లపుతంటెము. కుర్తాసా; కొండకరెత్తా. సెబ్.

గుల్లు (చూ. గురుకు.)

గులగుల. గెమేర్-గమేగతా డేతె=గులగులమని దురద పుట్టుతున్నది.

గులిమి. అసోజ్-లూ.

గుల్ల. అరిక్క. గొలు.

గుల్లిచెట్టు. ఆడేఇమ్‌జిక్-సేబ్.

గువ్వపిట్ట. కుక్కుర్. గోగోతుమ్ (పెద్దగువ్వ) రగాఇ-కుర్ (కోరెండముగువ్వ).

గుసగుస. బొసజెర్. వసోసజేర్. ఫోస్ బోసె అల్‌బెర్తెజి = గుసగుసలాడుతున్నారు.

గుహ. లుబర్. లోబర్.

గూ.

గూడ. గుడ(తె.)
గూడు. పక్షుల. ఒక్కె-సీజ్ సీజ్-తె(పిట్టల).
గూబ. అకుల్-లూడన్.

గె.

గెంటు. అమ్మష్మాబా. అసంకా ఇాన్లె అమ్మ ష్మా-బా=మెడపట్టి గెంటండీ.
గెంటెపట్టు. జీవల్నా (వేటకట్టు). రజాన ష్మెలె జీవ-ళ్నె=చలిచే వేట-కట్టు కట్టుకొన్నాడు.
గెంతు 1. ఉన్నుకోడా. రూ. ఇర్నుకొడా. ఞాన్ ఉంజిసంతి ఉర్రె ఉర్నుకోత్తాఇ=నాలుగుమూళ్లు కుప్పించి గెంతుతాను. 2. ఏలాయా. ఉంతామంద్రా ఒండ్జె డీసా నేతెత్తో, ఞాన్ ఏలాఇలె ఇర్రాఇ=వాడు అడ్డముగా పడుకొన్నాడుగాని (వాణ్ని) దాటివచ్చినాను. 3. ఏడా. అయోంజి ఏత్తజ=చేపలు గెంతుతున్నవి. రుఆజన్ అడాజంజి అవేత్తజ=ఆకాశము మీద గద్దలు ఎగురుతున్నవి.
గెల. రుంబ. రుత్త, గలె.
గేదె. బొక్-తేక్. యాక్-బోక్.

గొ.

గొంగడి. గంగడీకాప్.
గొంగడిపురుగు. కొడో-బా.
గొంతుక. ముర్డు.
గొంతుపిసిక. 1. ముర్డీకా. (రూ. ముర్డూకా.) అగమ్గమ్; అగమ్గిమ్ (కా.స.); అగుక్ గుమ్.
గొంతు కూర్చుండు. తింద్రుఇ-గోబా.
గొంది. ఒలోఇ-కీక్. అన్లోఇ-కీక్.
గొగ్గివళ్లు. తుక్ డేన్జీ.
గొట్టము. పత్తా-పతూడుర్. ఉరుజ్ పత్తా. ఉరుజన్నా పత్తుబా'తే రేగమన్ తంగ్లిం జన్ ఇంబా=వెదురు గొట్టముతో పశువుకు మందు పట్టండి.

గొడగలవాడు. గొడగల్లా-మర్.
గొడియరాళ్లు. రగడి.
గొడుగు. కింతుర్ పాతా=తాటి-ఆకు గొడుగు. కంబాసూల్. వెదురు గొడుగు=ఉరుజ్ సూల్.
గొడ్డలి. ఎంజుమ్. తంగి, లేక చిన్న గొడ్డలి.
గొడ్డువాడు. అంజా-మూర్.
గొద్రాలు. అంజీ-బోఇ.
గొప్ప. గోగో. సుడా. గోగో-మాక్=గొప్ప వాడు. సుడా-మర్=పెద్ద వాడు. గమజ్-మర్=నాయుడు; భాగ్యవంతుడు.
గొప్పవాడు. గమాక్. గోగా-మర్.
గొప్పి. పఇడా. పనఇపో=గొప్పిపెట్టిన పొగాకు. పఇడాయేతే.
గొయ్యి. పడోర్. లుంగర్
గొరక. గనోడజ్=గొరక చీపురు. జనోర్ గుడిల్లె=చీపురు గొరక అయినది.
గొరుకు. గోడా.
గొరుగు. కుజా. కనుజా. కనుక్-కూజన్ బంగ్నా-తే=క్షౌరము బాగులేదు. కుక్-కుజ్ గొక్-ఇక్=నావద్ద అబద్ధమాడకు కుజ్ కుజ్ జబ్బగఇ బెర్నా=అబద్ధము ఆడకండీ.
గొర్రె. మురొక్కొండిడి. ముకుర్. ముకుర్మె. ముకురన్. ముక్కుడ. (చిన్నరకము కొండ గొర్రె.) పేకత్. (చిన్నది,) అలేప్(పెద్దది)
గొలుసు. సింకిడి.
గొల్లవాడు. గొల్లా-మగ్. గోపారిజన్. గొపండా.
గొల్లెచెట్టు. జాఇపాడో.
గొండ్లెము. సింకిడి. ససజన్ సింకిడి పడా=తలుపు గొలుసు పెట్టు.

గో.

గోంగూర. సున్సూనాప్.
గోకు. గిడా. గెడా. గొడా. గుర్రాబా. కిం డోక్-ఞాన్ గీడా=నా వీపు గోకు.
గోగునార. సునూనజ్-లూడన్.
గోచి. పాకీ-కాప్. పాకీ-సీజ్(కా.) పాకీ జొత్తెనాఇ=గోచి కట్టు కొంటాను.
గోటుగలవాడు. లంగా-మర్.

గోడ. కింతల్. జోడజ్-తల్=పూజచేసే బొమ్మలురాసినగోడ.

గోనె. గోనె. (తె).

గోరువంక పిట్ట. రామి-తి.

గోరు. కర్సి. కాలిగోరు=కర్జెజ్.

గోరు వెచ్చన. పఖుమ్.

గోళ్లు. కర్సి. (చేతివి.)

గోళ్లతీయు. కర్సి తబా.

గ్రా.

గౌరవించు. సగల్నా. సిన్నానా.

గ్రహణము. మొ-గాఇ. మొ-యోజ్=సూర్య గ్రహణము.

గ్రామము. గోర్జాజ్. డాఆ, ఊల్, సీజ్ మొ॥ అంతమందు ఉంటవి. తుల్లండా ముసీజ్

గ్రుంకెను. (సూర్యుడు) ఖుబ్ యోజ్లె. ఆరుజ్లె ఒరుజ్లె.

చ.

చంక. లోపడ్.

చంటిపిల్ల. అర్రెసా-ఓన్. అరా-ఓన్.

చంద్రుడు. అజాఇ. అజాఇ డెలె=చంద్రోదయము అయినది.

చంపించు. అకీయొడా. అక్కియ్యోడా.

చంపు. కివడా. కేవడా. పఇజ్లె కీయొడా=మొత్తి చంపు.(కియొ-డజ్లె) కె-డజ్లె డకూనా=చచ్చినట్టు ఉండు.

చక్కగా. బజాన్లెలె. బజ్స-గామ్. తింద్రోఇ. తింకుడోఇ. అమ్మరెలె. లంగా-డమ్.

చచ్చు. కివడ్. కివలె=చచ్చినాడు. రడుజ్ తిక్నా=చస్తాను.

చచ్చెను. 1. కరియొ.అసన్ కిక(?)=వాడు చచ్చినాడు. క్రియొ బెర్నా పన్గాజి=చావు కబురు తెచ్చినారు. 2. కివజ్లె. కెవజ్లె.

చట్ట. సాపా. సాపా-జేల్. చట్ట మాంసము. సాపా-లేజన్ అసూ డెలె=చట్టలో నొప్పి కలిగినది.సాపా-జేజ్-ఖాన్ అలి కిన్నెతె=నాచట్టలో ఇరుకు పట్టినది.

చట్టి. బొసాడి.

చదువు. కొంకేనా. సదువు. (కా. స. తె.)

చన్ను. మెమె.

చన్నోన. అజో-మె.

చప్పని. జబేజ్. జబె. జబోజ్.

చప్పట్లు. తర్జా. తర్జబ్ లేజి.

చప్పరించుట. 1. సబుఇ. సబుఇ-సబుఇ-గాజ్లె జబ్డాతోడో?=నోరు చప్పరిస్తున్నావా. 2. జబ్డాఆ (ప్రా.)

చప్పుడు. సడ్డా. జాకి. రికె (కిల్లు మనేది)

చప్పున. తిజప్. తిజప్ గాజ్లె ఇర్రాఇతె.

చమురు. మిఖోల్.

చమ్మగిల్లుట. ఒఖోడా. డంకి ఒఖోడాలె=కుండ చెమ్మగిల్లినది.

చరిచెను. తాడేతె అకిండోజన్ బీజ్-బీజ్ బాజ్బెజ్-గామ్ తాడెతె=వీపుపైని జామాఇంచే లాగు చరిచినాడు.

చర్మము. ఉసాల్. ఉసాల్ సాలా=చర్మము ఒలువుము.

చల. జల్లా.

చలి. రజా.

చలిచీమ. ఖలామ్, ఖలమ్.

చల్ది. తంబ. తంబాలె డోజ్: ఇడ్డా మరంజి ఎద్రజ్ అన్ ఇర్రాజి=చల్దివేళ అయినది చుట్టాలు ఇంకా రాలేదు. చల్దికూడు=తంబాడోల్.

చల్లగా.-ఉలా-మాతా. సయూలె.

చల్లగుమ్మడిచెట్టు.

చల్లన. ఊలమ్. ఉలామ్. సయూ. సయో.

చల్లారు.సయూనా.డోజ్-ఖాన్ సయూనెతె. కోపముచల్లారినది=బంద్రాబ్ సయూనేతె.

చల్లార్చు. 1. లియ్యోరా. కూడున్ తగె; లియ్యోరా=అన్నము వేడిగా (ఉన్నది); చల్లార్చు. 2 పఖీడా. లోకన్ పఖీడా=అగ్గి చల్లార్చు. మలీన్ పఖీడా=దీపము ఆర్పు. కుడా పఖీలె=పొయ్యి చల్లారినది.

చల్లు. బిరా (కా. స) రూ. బిడా. బిబ్బిరా. జంద్రుమన్ బిరా=విత్తనములు చల్లు.

చవక. సస్త. సపక. (కా. స.)

చవడచేప. తండేనల్-యో.

చవుడు. కారిలో.

చవి. మాజా. మనా. సబీర్ మాజా=పులుసు రుచిచూడు.

చా.

చాకలి. డుభ్యామార్. (ఓ).
చాచు. ఒఘూబా. అజెజ్, అనీ ఒఘూబా= చేయి కాలు చాచ జేజ్నమ్ రోంఁడ్రోజ్ ఖెలె; అసూ డేతె; ఒఘ్యూబా=కాలు ముడుచుకొన్నావు; నొప్పిపెట్టుతుంది; చాచుకో. (ధా. ఒఘూజ్)
చాప. బసేల్. తత్తి. సాపా. అరసాతీ=చాప పరువుము (గా.)
చాపరాఇ. తాల (గండశిల.) తకోజ్.
చాపుట. 1. ఖోఖ్ఖోజ్ ఖోఖోజ్నినా=చేయి చాపుము. ఖోఖోజ్-జేజ్నా=కాలు చాపు.
2. ఒఖోజా (అందుకో). ఖోఖోజ్-డోజ్నా=ఒళ్లువిరుచుకో.
చామలు. గంగా.
చాయ. లుస్కు.
చారకలంద. సారూగాఇ.
చాలదు. అతుల్ల-తె, అతుల్లఎ.
చాలా. అఇండమ్. అయన్. గంఁడాజ్. అబ్బలా. అగ్గడా. బొఇబొఇ. బొబొఇ. అమిస్టప్. అడుర్. (చూ. ఎక్కువ.) తుల్లా లెబె (చాలినంత); బడోక్ గామ్.
చాలించు. 1. బడెఅ. బయా బారా బడేయా= కొండపని చాలించు. 2. కడ్డమ్నా. కెంకేనన్ కడ్డమ్నా=పాట చాలించు.
చాలు. 1. బడె. బాగు సత్తుఆ అకూడూ బడె=రెండు లెడ్డుల అన్నము చాలును. 2. తుల్లానా. కూడూ తుల్లానా=అన్నము సరిపుచ్చుకో. కూడూ తూల్లాలె=అన్నము సమృద్ధిఅయినది. 3. రప్తి. అనిన్ రప్తీ తాఇ=వానికి నేను చాలుతాను. అనెన్నా అరత్తెమె=వాడు చాలలేడు.
చావు కేయేడమ్. కీయెడమ్.

చి.

పేయూ. సింఁడ్రి పేయూ=బట్ట
2 ... కెమ్మెడన్నా అపూ డిజ్
చించివేయుము.

చింత. సినింత.
చింతపండు. తిత్తిజ్.
చిరాకుపడేవాడు. ముంజి-మర్.
చిక్కనగ. జక్కమ్లి. జకోకజ్ గామ్. జకర్ గామ్.
చిక్కము. సిక్కపన్. జిక్కడన్.
చిక్కిన. 1. అసర్. అసూడేలేడో అనిన్ అసఁరె=రోగము వచ్చినది గనుక చిక్కినాడు. 2. అక్కానేతె. ముర్డికా-లోజన్ రంపిడి అక్కానెతె=గొంతుకలో పుల్ల చిక్కుకొన్నది.- 3. రాజె. కండారా-లెజన్ అసరజలన్ రాజ్నె తె=కొమ్ములలో ఎండుకఁర చిక్కుకొన్నది. ముర్డూక్కాలెజన్ రాజ్జె=గొంతులో చిక్కుకొన్నది. 4. అల్జీజ్జె. 5. అల్జూలె.
చిట్టిఅంకుడు. కెఁరొఇ.
చిక్కు. (చూ. చిక్కిన). 1 (నీరసించు), 2 చిక్కుకొన్నది. అక్కానేతె.
చితారుతీగె. అంతనారి.
చితికినది. పతాఇలె. పతాజఇలె (గుస్టుమొ॥)
చితుకగొట్టు. తుత్తుఅ.
చిలుక అఁరేడన్. కేతాపురా-తీడన్.
చిల్లర. అరడి.
చిల్లి. 1 పుత్తర్. 2. పతు.
చివర. 1 గడజ్. 2. గడోజ్. 3. గోడ్డోజ్ 4 మజజ్. 5. మనేజ్ 6 మనజ్ 7 గనోడ్డోజ్. 8 గుడి. 9. గనోడి. చిఁర వాడు=డుఆమర్.
చివుకు. 1. లపఇె. లు ఆడన్ లపఇలె=నార చివికినది. 2. సోలె.
చివురు. లేడేజోల్.
చిన్న. సన్నా. అరితి. అందరికన్న చిన్న వాడు=డుఆమర్.
చిన్నఅరచెట్టు. తాండోకె-నేబ్.

చీ.

చీకటి. 1. ఒజల్. 2. కాడూకా. 3. లుమో. 4. పర్జెడా 5. పెంపెం-కామక్కా. (మిక్కిలి చీకటి) చూ. అంధకారము.
చీకాకు. బంఁడాబ్. కోరా. పిస్కాత్తి.

-చీకు. ((క్రి)బుజా. ఉడాగూర్ బుఇతే=మామిడి పండు చీకుతున్నాడు.
-చీటి. కంబోల్.
-చీటికిమాటికి. అరీతాఅరిజ్ గోఇ బంద్రాబ్ డేతమ్=చీటికి మాటికి కోపము వడతావు.
-చీడ. జాంబా. (ఒంటికి, చేనుకు, పసువుకు.)
-చీదర. ఎర్రుమ్. నీజ్నుమ్ ఎర్రుమ్-ఎర్రుమ్ డకు= నీయిల్లు చీదరగా ఉన్నది.
-చీదు. సెమూనా. సెమూ సెయునా=చీమిడి చీదు.
-చీపురు. 1 జనో. 2. జనోబురన్. 3. జనాలి (రామగిరి)=చీపురుపుల్ల. జనోబర్.
-చీపురుతీగ=ఉసల్ డ-నేబ్.
-చీమ. ఇలజ్ (చలిచీమ). అబూఇ. (పుల్లె చీమ). ముఇడా. ముడ్డా(గు). తూకిమ్= కండచీమ. జెయమూజన్; బోరెజ్ ముఇ డా=ఎర్రచీమ.
-చీము. గుర్దా. అజీమర్=పుండుపలుకు.
-చీముపట్టు. లడప్ లడప్-అంబుసు లడప్-లడప్ తే=పుండుచీము పట్టినది.
-చీర. జాంకాప్ ; గతూకాప్ ; తుజ్ సిబ్ (గుండారుపోకికొనేది).
-చీరిక. పనాల్. పన్ని (-చీపురుబద్ద.)
-చీరు 1. లాఇ. లాజా. కమ్మెషన్నాపూడి లా లాజా=మేకపొట్టు చీరండి. అతుజన్ లా లాలాజా=గున్నడికాయ చీరండి. లాలా జేతె. (భూ.3 పు.) 2. గొరా. గొర్గొర్రా. పూడి గొర్గొర్రా. అజలన్ గొర్గొంబ్. ఎన్ లూడన్ గొర్గొర్రా=పొట్లా చీరండి. కర్రి లు చీరండి. దోసకాయ చీరండి. గొర్గొ రేతె. (భూ.3 పు)3. పాలా. ఎంగుమన్ బా తే అనేబన్ పాలా=గొర్రులితో చెట్టు చీ రండి. 4. పాఅ. జనోబార్ పాఅ=ఈనక ర్ర చీరు.
-చీలమండ. మమ్మ-జేజ్.
-చీల్చు. చూ చీరు.
-చీవాట్లు. ఉగ్గ; ఇనాళ

చు.

-చుంచు. సంతుఇ.

చుంచు. ఉగ్గుసా.
చుక్క. తుతుఇ ; సిత్త ; జత్తడా (సిటేబో ట్టు). జనతత్ ; జనతనడ్.
చుక్ష్. (అనుకరణము) సర్. కాలిన పెనము మీద నూనె వేసినప్పుడు కలిగే శబ్దము.
చుట్టు 1. రేడా. బొయా-సింద్రీ రేడా. జన్ని చీర చుట్టు. అనగా జన్నిహోదా యిమ్ము. 2. రేనా. పాగా రేనా=పాగా చుట్టుకో. 3. ఎడా. అనీతేలన్ ఎడాన్ ఎల్లె తేజా= చుట్ట చుట్టి, నెత్తిమీద పోయి. 4. సు గ్గబో=పాగచుట్ట. 5. బొలోనా. డియా నమ్ బొలానా=నీ నడ్డికి బట్టచుట్టుకో.
చుట్టములు. ఇడ్డాలంజి ; డఇలంజి ; పారూ యంజి.
చుట్టు. 1. యయ్యార్. యర్ యర్ (పాము చుట్టలు). 2. ఉంజినేబన్. 3. లాగ్లె న్ (వేట జంతువుగు॥) 4. రాగ్గెన్ (వేట జంతువుగు॥).
చుట్టుకొని. సాయెల్లె. కింపోక్-ఖాన్ సా యెల్లె సెత్తె=నాకడపు చుట్టుకొని పోతు న్నది.
చుంఇచుంఇమను. అనుకరణధ్వని. సరబెజ్ సొఅర్-లాతె. సుఏక్-సుఏక్.
చుబుకు. 1. తర్కా (ఉపాయము.) 2. ఒవేం క్ ; ఎగిర్ గామ్ ; సుఎర్. తోగె ఉబ్ లెండెన్ సుఏర్రిమ్, జొంతూతమ్=నిప్పు ముట్టితే కాలుతుంది. అతరుక్ నా-మర్
చులకలు. గగడన్ ; గగ్గర్; డోల్ డోల్ గా. బ్. (మనుష్యులగు॥) అరొంరొలాక్ బా, తె గల్గాలన్ గాత్తేజి.
చులకని. ల్యార్ ; ల్యార్లె.
చుల్ల. కూతి.

చూ.

చూడు. గిజా. అగిజాయె=చూడలేదు.
చూపించు. అప్పూనజా. అతూజా.(కా.) అనిక్ మల్గిడ్డాలిక్=వాణ్ని చూడవలెనని అభిలా ష నాకు ఉన్నది. కుడజన్ ఇరాఇతే ; సీనమ్అగొఇనా=వైద్యుడువచ్చినాడ చేయిచూపించు. రోసిఅ (వేలితో

చూపు. గిగీడన్ ; గిగ్గిమడ్ ; గిమ.
చూలాలు. తింపోక్-బోఇ.
చూలావు. ఇక్-ఓన్-తాక్. పజ్ గుర్-తాక్.
చూలు. ఇజోన్ (ఇజా+ఓన్.)
చూరు. అజియార్.

చె.

చెంగున. తిఇాగామ్ ఎర్తె=చెంగునపరిగెత్తుచున్నది. సిర్ గాప్లె.
చెంత. బాన్ ; అమజన్ ; అడమ్ ; తుయె.
చెంప. తనాలూ.
చెంపకాయ. తన. బో తనా తాడేతె=ఒక చెంపకాయ కొట్టినాడు.
చెంబు. మూంతే. ముంతా. డండీ=చెంబు అంచు. సీముంతా.
చెక్క. సనఇ; పనల్.
చెక్కు. 1. సజా (గోలపాడువు.) రాజోజన్ సజా=పూజు దోలువుము. అరెజన్ సజా=రాఇ చెక్కు. 2. ఒజా (గీయి). ఉరుజన్ వప్పాల్లె ఒజా=వెదురు చీరి గియ్యి. 3. సఇా. (ముక్కలుగా చితకగొట్టుట.) కిమ్మెజాజన్ సజా=మేక యెముక చిదగగొట్టు. (లేక. గుండకొట్టు.) 4. సబ్ సబా. (దంచు) సరోసబ్ సబా=ధాన్యము దంచు. రియాడీగాబ్ సజ్లె పంజాఇ=గరిక చెక్కి తీసుక రా. 5. సాబా. (చెక్కు.) అరా సాబా=దూలము చెక్కు. 6. లాబా అపెల్లా. లాబా అపెల్లా ఈడీ తోబాడా=గట్టుకు చెక్కు కట్టు.
చెట్టు. అనేబ్. అనేబన్. అరా.
చెడ్డది. అంబెస్తె; అంబెసితె; అనర్; బంగ్నాసి-తె; సెడ్డా.
చెడ్డవాడు. అసేడన్ ; అనర్ మర్.
చెడ్డవాడయినాడు. అనర్రె.
చెదపురుగులు. తర్నాల్; తరోల్.
చెదగుడ్లగూడు. తకొ.
చెప్పు. 1. అప్పజా; గామా (=అను.); బెరా. (పరోక్షమందుపలుకుట); ఉర్లేమా (గతించినది లేక మరచినది పలుకుట). 2. పండేయాన్. అజేజన్ తగెతె, పండేయాన్ రుఆ=కాళ్లు కాలును, చెప్పులు తొడుగు.
చెప్పుడుమాట. అన్ అపుజ్-బేర్. ఇనజ్. ఇనజ్-బేర్. సనుబ్-బేర్. అన సుబ్బేర్.
చెమట; ఇఘోల్. (కా. స. ఒఇుల్. ఒఘోల్=చెమటపొక్కులు.
చెమటకాయ. బెరిజ్.
చెమ్మ. డడా, ఒఘోడా.
చెమ్మగిలు. డడాఆ.
చెముడుకాకి. గంతులూతూ.
చెయ్యి. సీ.
చెరమ. లంకామూ.
చెరుకు. ఆకు. (ఓ.)
చెఱుగు. గుమా. ఒర్యోర్ బాతె రుంకూ గుమాన్ గుమ్లె, గతేలె, తర్తఇలె, పుప్పాల్లె, అరేజంజి సెస్సెజా=చేటలో బియ్యము చెరిగి, మలిచి, మలిచి, అడ్డం పట్టి, కోడి, రాళ్లు ఏరు. గతేఆ, తర్తజ (మలచుము); సెస్సెల్లె, పుప్పాడా (అడ్డంపట్టు). సెస్సెజా (కోడు.) సెస్సెఆ (రాళ్లతీయుము.)
చెరువు. తడా ; బండ (ఓ) ; చెరువు (తె).
చెల్లించు. 1 తక్కోడా(జాజ) ; 2 డూలా (రయన్).
చెల్లెను. 1. అంతుల్లె, (రూ.) ఒంతుల్లె. బరూబారా అంతుల్లె=కొండవని చెల్లనది. 2. రేల్లె. సిరుజ్-అ బోజి అరెల్లె పోజ్=పెళ్లిభోజి చెల్లెనదా. 3. అఖిల్లె. బారా అఖిల్లె. రుంకు అఖిలె. 4. కుఇలె. (అమ్మకమునకు తెచ్చిన సరకు చెల్లిపోయినది.
చెల్లెలు. ఆఇజ్, అఖిజ్.
చెవి. లూ. లూడన్. సీ లూడేతె=చెవి నులిపినాడు. లూ-ఇన్ తాడ్జాఇనెతె=నా చెవులు గడియలు పడినవి. కడుపి. డోడోఇలూ, అకూజోక్, పప్పాకోఎజ్జా=బావిలీలు, కుట్టు కమ్మలు ఉంచుకొనుటకు వట్లులేవు.
చెవిలో మందమయిన శబ్దము. డెడిక్-డేక్.
చెవిటివాడు. కల్లామర్ (ఓ).
చెవుడు. కల్ల (ఓ).
చెవులపిల్లి. పండేరన్ ; పండేర్.

చే.

చేట. ఒయేర్. ఒయార్.

చేటకట్టులివ్వ. రాడ.

చేటు. అసూ ; బెంబెమ్. అనుర్.

చేతికట్టు. అసఙ్-జేల్.

చేతికర్ర. ఇంద్రమ్-డఙ్.

చేతులతో పయికిఎగరవేయు. అజూంగా.

చేదు. అసఙ్.

చేదుదుంప. బుతి-గఇ.

చేను. జంద్రుమ్.

చేప. అయో. ఉరుఙ్-యో=వెగరుచేప. కండో-యో, అసఙ్-యో, రెయ్యెల్-యో, మాగురీ-యో, సవడ-యో, జలాంబాన్-యో.

చేపు. పన్నఉఅలా. తంగ్లిటన్ పన్నఉఆలె.

చేబియ్యము. ససబకూతి-రుఙ్. రుంహాససుబ్ కూతీలేజి=బియ్యము పైపైని దంచినారు.

చేమ. సారూగాఇ ; బుత్తి.

చేయు. 1. అమేయా. ఏతేఅమెతె=ఏమి చేస్తున్నావు. బారా అమేతాఇ=పని చేస్తున్నాను. 2. మినా. బరోమినా. సరోబామిన్లై=నీవు పల్లము చేసినావు. మనిఙ్. 3. తుబా డిఙ్డిజ్నా, కకెనా బారా తుస్తాఇ=వంట గింట సనిచేస్తున్నాను. 4. లియా (ఇది తరుచుగావాడుతారు) జితె లిస్తై?=ఏమి చేస్తున్నావు?

చేరబడు. ఇండేర్నా.

చేరు. అదుఅ. అదుఆఇ. గోపారి! అసుఆఇ; తజ్జీ అదూతాఇ=పశువుల కాపరీ! రా ; ఆవు వస్తున్నది.

చేరుపు. (=చేరబెట్టు) అబిండేరా, కింతాలన్నా అబబ్బా అబిండేరా=గోడకు తలగడ చేర్చు చేయి.

చేరెడు. లుఙ్. లూఙ్-సీ.

చేర్చు. మయా ; సెరా.

చేవ. సేవ(తె.) ; సవా. అసేయా అరా.

చేవలి. కొకోర్కెరె.

చేవలినార. కోర్కోర్కెరే-లూడన్.

చేసైగచేయు 1. అఇగ్గోలా. అనిన్ అఇగ్గోల్లాఇ. (ఆఇ+గూ+లా) 2. సీడుమ్నా.

చేష్ట. బారా.

చొ.

చొంగ. అబూబు ; బిజోల్.

చొచ్చు. గనా.

చొప్ప. కొయల్.

చొప్పన. గొఇ. డియెన్ డరా. ఎంపిచొప్పన (ధర). ఎన్నె-గొఇ=ఈ చొప్పన బొతంకాన్ ఉంజి మూడి బాతె తియా=మాపాయికి నాలుగు కుంచముల చొ॥ ఇయ్యి.

చొరబడు. గనా.

చో.

చోటు. జాగ (తె) ; సేజన్.

చోద్యము. తమ్మైడన్

చోడి. సిత్రి. కొండచోడి=బరో-సి. గసినా=చోడికోయి. గడ-సీ=చోడిపిండి. అడా-సి=చోడి అంబలి.

చోరీ. జుంబురన్.

జ.

జంకవాడు. (తె). జంకా-మార్. (తె). బయామార్ (తె). జడా-మర్ (ఓ). (చూ. జడ్డి.)

జంపు. రజా. అగజా డామ్ పోఙ్?=నీకు జంపులేదా? బతోఙ్

జంట. అకంత. కంత-తెఙ్-గుర్=జంట అరటిపళ్లు.

జంతువు. జెలూ ; జనొంటర్; జంతుఅ (తె.); జాఆతి

జగడమాడు. అల్రొజేనా ; అల్మొడెనా.

జగ్గిలివాడు. జగ్గిలి.

జట. లాఇా. లనాయన్ లనాఇా. గల. గలేతె=జటవేసినాడు. (అల్లినాడు).

జట్టుగా. జతాలె (తె.) రుక్కూలె. గల్లె. రుఆన్, మఇలె.

జడియు. డెర్నా; బంగోజ్నా ; అగజాడా.

జడ్డి. జడ్డి. జంక. బయా. కేతా. తోకా.

జతపడు. పొండేనా. తెంగిజ్జా అపొండేమర్=ఎక్కడా జతపడలేదు.

జనపనార. సున్సునబన్=జనపకూర. సున్సూనబ్-లూ=జనపనార.

జన్నివాడు. కుడాజన్; డేసారీ; జన్ని-మర్; బోయా.
జన్నిది. కుడాజ్-బోఇ.
జబ్బు. డండే-క్నీ.
జబ్బుగా. అసూల్లె-జల్లాలె; రాఉల్లె. అసూయుమ్‌డాగె, (పా), అబసూయుమ్‌డాగె= పోనీ, పాపము! కష్టపడ్డాడు, అని కనికరించినాడు.
జమ. తనిఇ.
జమచేయు. రుకుఅ(మనుష్యులు,వస్తువులు మొ॥).
జమిలి. సిమిలి. గల్‌గల్.
జమ్మిచెట్టు.
జయుల్, జఇల్-సీజ్. బొండి-సీజ్. లుముడీ-సీజ్.
జరుగు. డేనా. అనిన్‌డేనేతె=వాడు జరిగినాడు. డనేన్. డనెజన్. డనెడన్. 2. గజ్జె. జరిగినది. (కార్యము.) 3. డేఅ. జతె డేలె?=ఏమిజరిగినది?
జరుపు. డెడా.
జలగ. షేలెబ్. షేలెబ్-కుఇ=జలగవంటి కొప్పుగలది. షేలోమన్. (కా. స.) జలోబాజ్.
జలజల. బడో'ఇ-బడాఇ.
జలుబు. వడీసు అ. (తె).
జల్లించు. సల్లాయా; సల్లాఇలె=జల్లించినాడు. (నీరు, విత్తనాలు. మొ॥)
జల్లుమనుట. రిక్కుల్. రిక్కుల్‌డేలిజ్ పురాడా-ఫేన్. జొరజాఇలిజ్=నాప్రాణము జల్లుమన్నది, గరుపొడిచినది.
జల్లు. 1. అజెజ్-గుమ్. (వానజల్లు.) 2. తిగ్గుల్లె (ఎదురుజల్లు కొట్టినది.) 3. బిరా. జండ్రుమన్ బిరా=విత్తనాలుజల్లు. 4. బిడా. 5. పులా. రేగమ్పురేతె డో అనిన్ గోజ్ నేతె= మందు జల్లినాడు గనక వాడు పడిపోయినాడు.
జల్లెడ. సనల్; సానిడి (కా.)

జా.

... డీమానా.

... గోబన్=కూర్చోడానికి (జా... ఆగాస=ఇల్లుకట్ట...

జాగుచేసినావు. అయుల్లె. గుడోలమ్. అలిల్లె (తె. ఈమెల్‌గోజ్. ఈమేల్లమ్.
జాగ్రత. జాగరత. ఎర్-అమొఇసాలజే. గిగిల్లె. ఐజ్‌సాలె ఎరా.
జాజి.
జాడ. సిత్త.
జాడించు. తమ్డాఅ.
జాతి. జాతి.
జాత్ర. జాత్ర. (ఓ.)
జారు. 1 గలోఅ. లేబు గలోలె=డబ్బులు జారినవి. 2. జలోఅ, జలోపా. జొబ్బానమ్తె లె జలోపాలిజ్=బురదచేత (కాలు) జారిపడ్డాను. [పరాలె (గీసుకుపోయినది)].
జారుకర్ర. కంతోర్ జాన్.
జాలము. అయ్యామ్. అయమ్‌గోజ్న=ఆలస్యము చేయకు. ఈ మేల్‌గోజ్. రగుడోగోజ్న. అబడోయిలె=జాలము చేసినావు.
జాలారివాడు. జాలారి-మన్.
జాలి. సిక్క-మన్. (తె).
జావ. మేతమ్-కూడు. రగ్రెడబ్-కూడు.

జి.

జింకమన్ను. జగిడ్-లో.
జిగటమన్ను. జిగగ్-లో. జిగిడ్-లో.
జిగి. జగి-గామ్. డడా.
జిగురు. బంక (డె.) తూలెర్. (తె) చెట్టుది.
జిడ్డు. జక్కో-జ్.
జినుములు. కిండ్రోమ్; కిండ్రోమన్.

జీ.

జీడి. ఒలజన్. లంకజీడి=గనుజ్‌లోఇ.
జీడిగింజ. ఒలజన్-అబాఇ.
జీతము. జీతమన్.
జీర్ణకోశము. అపీనన్ (పక్షులకడుపులోనిది).
జీలకర్ర. జిలకరా. (తె.)
జీవనము. జంగాడా. పురాడా. మరెజ్‌నా.
జీవించెను. మేపేజ్జె.

జు.

జుట్టు. (పిలక.) ముడా-ఊ.
జువ్విచెట్టు. రిజో'ఇ-నెబ్.

చాట్టు. సరరూడా. సబీరన్ సరూడేతె=పులుసు జుర్రినాడు.

జె.

జెత్తి. మమ్మార్; కుక్క-సాలా=అగ్గిజెర్రి.
జెత్తిపోతు. పోడర్-జా.
జెలగ. జలోశాన్. ఖీలోమన్ ఖీలెట్.
జెల్లలు. ఊరక్-యా.

జే.

జేగురు. బొర్రెక్-లా. జె-లో.
జేన. వఖె-సి.
జొన్నలు. కంబూర్ జొన్న (శా.)

జో.

జోకొట్టు. తత్తాడా. తత్తాలె ఆడ్డీమా డో పసి జన్=పిల్లను జోకొట్టి నిద్రపుచ్చు.
జోడించు. మాయా. రబా. అబొబ్బడా. అబొబ్బల్లె తొబాడా=జోడించి కట్టు.
జ్ఞాపకము. మత్తెక్. ఖాన్ మత్తెనాఇ=నాకు జ్ఞాపకము ఉన్నది.
జ్వరము. అసూ.
జ్వాల. డిమ్డిమ్. తొగి పుయొాక్-పోయొాక్లె డుమ్డుమ్లోతె=నిప్పు గబగబమండి జ్వాల వెళ్లుతున్నది. ఖెమక్-లొ.

ట.

టక్కరి. తొంత్రో-మార్ (ఓ)
టక్కు. తంత్రో (క్), తరకాక్క. తరకాక్క-డిమ్=టక్కునిద్ర.
టపాకీ. వతాకింజి. ఒడడ్ డాక్-తొ.

టి.

టిక్కొన్నది. గగలె. (తె.)
టీక. తీకాలు. (తె)
టెంక. తంక.
టేకిచెట్టు. తేకి-సేట్.

డ.

డంకా. సుడా కడిజన్.
డంబము. లయర్లూపె. సింద్రి కాప్రి గుండా డాలె, లయర్ లూపె తోక్ సీక్త=బట్ట గిట్ట కట్టుకొని డంబముగా నాట్యము చేస్తున్నాడు. లడుఇ-మర్=డాబుగాడు.
డగ్గుత్తిక. కర్కర్ సర్రాక్ (గద్గదస్వరము. కెరోజన్.
డప్పు. కడిజన్.
డబ్బి. పేలా.
డబ్బులు. రడి; లేబు; సేబు (శా. స.)
డాలు.

డీ.

డీకొలుపు. అబ్బల్సూఆ. బాగు మొక్కడా అబ్బల్-సూఆ=రెండు పొట్టేళ్లను డీకొల్పు. సన్నూఆ. అస్సన్నూఅ.
డీలుపడు. బంబానా (త్రి)
డుల్లు. (=దులుపు.) గోజా, ఒసేజా. ఉడా యుఆ=మామిడిచెట్టు దులుపు. తత్తి తమాడా=చాప దులువు.

డె.

డెక్క. కుర (ఓ). డెక్క (శా.)
డెప్పె. గుడ్డక్. జిరక్. జన్నోక్

డే.

డేగ. అన్నసేబ; ఇమ్మార్; జమ్మ.(శా.) తుర్ డేజార్ (బైరిడేగ). సర్ డెడాఇ.

డొ.

డొంక. కుర్రమ్మెట్ (శా); జీబక్. రంపుడి. జింపు. కొర్రబన్=గాబు.
డొంకచెవుడుచెట్టు?
డొక్క 1. డాపూక్. కంద్రాబ్డి డాపూక్-ఖాన్ అసూడేతె=నాయెడమ డొక్కలో నొప్పిపుట్టినది. డాపుక్ (డా=నీరు; కింపుక్=కడుపు) 2. కుర్రక్. పఇడీ-కుర్రాక్ లూసెడా=కొబ్బరిడొక్క ఒలువు. 3. డోజన్. డోక్ ఖ్యాన్ బంగ్గా-తె=నాదేహాలోము బాగులేదు. 4. ఉగ్గర్.
డొల్ల. పీక.

డో.

డోకి. డుష్షి; డుంబిడి.
డోకు. బబ్బఇ.
డోలు. డోండూ; రామడోలి.

త.

తంగేడు.
తంటా. కల్కల్; అల్లార్. (తె.)
తంటెపుచెట్టు. కెరెతా-నెబ్.
తండ్రి. ఉఆజ్; పెత్తండ్రి=తాతాజ్. పిన్న తండ్రీ=డాడి. తండ్రితల్లి ఉఆ-యాజ్.
తంత్రము. తంత్రమన్.
తంపి. తుంపోఆ=తంపి చేయి.
తక్కిన. ల్గొతెనా. తీకి.
తక్కువ-అయినది. తెంప్రజ్లె; అసోలె.
తక్షణము. తాడో.
తగరము. తర్పు (గు).
తగలబడెను. జొంతూలె. జుంతూలె.
తగవు. రోడె (జగడము). తగుఆ. (తె.) పెడియా, గుఆరి. ఖాయమన్
తగిన. సరి-గొఇ; జొజె; జొజ్-జొజ్.
తగిలించు. 1. సెరా. బిడాకన్ అనజన్ సెరా=కావడికి పట్లు తగలించు. పుతర్-లేజన్ డంగు సెరా=కన్నములో కర్ర పెట్టు. 2. గతరా. ఒంతీడన్ ఆమ్-బా, తె గతరా=పిట్టను బాణముతో తగిలించు. (కొట్టు.)
తగ్గుచున్నది. అఖాత్తె. తడా-డా అఖాత్తె=చెరువునీరు తగ్గుతున్నది. తింపోజ్తె. (నొప్పి, నీరు మొ॥ వాటినిగు॥ అఖత్తె వాడుతారు.)
తగులుకొను. తగులు 1. గతర్నా ((ప్రా.) మండిడి గతర్రె=ముణుకు తగిలినది. 2. పబ్బాలె (పాదమునకు). కుడ్డగన్ అతల్-జెబ్లెజన్ పబ్బాలె, తుమ్మూలె=మొరడు అడుగుకుతగిలి బోరగిల పడినది. 3 తజిల్లె. (నుదురు, బుర్ర గురించి). ఖేన్ ఇర్రాఇడోన్ ఉరజ్జా తజల్లాఇ=నేను వస్తూఉండగా వాసము తగిలినది. అనిన్ తజడ్ ఇఖ్ జ ...గా వచ్చి వెళ్లేట ు తగలడము గురించి). అనిన్ తుమాకుష్ల ఇర్రాఇడోన్ తమోజ్ల డోజ్-ఖాన్=వాడు ఎదురుగా వచ్చినాడు గనుక నావంటికి తగులుకొన్నాడు. అకొల్నే తె=తగులుకొన్నది. అల్తమోజ్ల=ఒకరి ఒళ్లు ఒకరికి తగులుకొన్నది. 5. రజ్లె. కండారాలేజన్ సింద్రి రజ్లె=కొమ్మలలో బట్ట చిక్కుకొన్నది. 6. సమ్సమ్లిజ్. కింతల్ సమ్సమ్లిజ్=గోడ నామీద పడ్డది. 7. లత్తిజ్లిజ్ (గోడగాని, చెట్టుగాని,) నామీద పడ్డది. 8. అకాక్నేతే (పుల్లమొ॥ వా॥) 9. తిస్నేతె. అజల్-డజ్ డోజ్-ఖాన్ తిస్నేతె=కర్ర నావంటికి తగిలిది.
తగ్గించు. 1. అడొఇనా. అనీజన్ అరా అడొఇనా=ఇంటి దూలము తగ్గించు. అనగాదించు. 2. డిజ్లోజా. మలీన్ డిజ్లోజా=దీపము తగ్గించు నేబు-కరుచు జా, జంద్రుమ్-కర్చు జా డిజ్లోజా=డబ్బులు ఖర్చు గింజలు ఖర్చు తగ్గించు. 3. తాఉజా. తొగిన్ తాఉజా=నిప్పు తగ్గించు. 4. అత్తడా. నరోబా అడా అత్తడా=పొలమునకు నీరు తగ్గించు. బుడూన్ అత్తడా=వేడి తగ్గించు 5. తాసోజా 6. తాలోజా అనీజన్ అనేబు-కరుచు తాసోజా=ఇంటి ఖర్చు తగ్గించు. 7. డుజ్లోజా. అర్గెమన్-ఆ బుడూ డుజ్లోజా=కుంపటిసెగ తగ్గించు.
తగ్గెను. అఖిల్లే. బిరిండా అఖిల్లేజి; జంద్రుమ్ అఖిల్లె=కుటుంబము తగ్గినది; గింజలు తగ్గినవి.
తటతట. రుప్రుప్. పురాడా ఖేన్ రుప్రుబ్ డేతె=నాగుండె తటతట మంటున్నది.
తటస్థించినది 1. లజేలె. కినా లజేలె=పులి ఎదురుపడినది 2. డేలె.
తటాలున. అబోబ్మూ ఎరాఇతె=తటాలున వచ్చినాడు.
తట్ట. తాతేజ్.
తట్టు. ఒడిత్తె; ఆటట్టు; ఒశిస్నె; కొడిత్తె; కొడిస్నె.
తడక. తొర్సు. నవజన్ (కా.స.) తొర్సు తొబాడా=తడక కట్టు.
తడకర్ర. ఉకర్డాఖ్. సిమ్సిమ్.
తడబడు 1. కెర్సు కర్సొ (కా. స.) రూ. ఎ

ర్చుకుర్సు 2. అరోజెర్. అరోతమ్ తె. ప
గిడ్ లాంజ్ తె.

తడవ. 1 సబ్బు (తె.) 2 తజోర్. బాగు తజోరి
అప్పుజ్లాజి. 3 తూగ్.

తడవు. సుమ్సుమా. సిమ్సిమ్; సిమ్సిమ్లె ఎర్రాఇ=
తడవి తడవి వచ్చినావు. డోజ్-ఖ్యేన్
సుల్లె గిజా=నావళ్లు తడవిచూడు.

తడి. డడ. బాగు డడా డాన్ సరోబాన్ తీజ్=
రెండు తడులు నీరు పొలమునకు నాకు
ఇయ్యి. డడా-సీన్. లజిమ్-సిన్ తడిబట్ట.

తడియు. డడానా. డడాలె=తడిసినది. జమ్
తిర్ జివమాలె=బాగా తడిసినాడు.

తడుపు 1. అడాడాఅ. సండి, తత్తి బారన్ సిం
డ్రి, అడాడా= మంచము, చాప, పరిన్ని
బట్ట తడుపు.

తడుముకొను 1. సిమ్నా. కడుమర్ సిమ్సిమ్లె
ఎర్తె= గుడ్డివాడు తడుముకొంటూ వెళు
తున్నాడు. 2. సఇడన్నా. (దెబ్బతగిలి
నప్పుడు వాడుతారు.)

తన. అ. ఉంతామంద్రా అ నీజన్ ఎరేతే=
ఆమనిషి తన ఇంటికి వెళ్లినాడు.

తనఖ. తిక్కుఇ. తింకుఇ (గు). తిక్కుఇనా=
తనఖా పెట్టు.

తనిఖీ. మెల్ మెల్ తనికి.

తనివి. బెబె.

తన్ను. తఖ్యాఅ. పాడా. తజ్జీ బెబె. బిసెపా
డతె.

తప్పక. ఎక్-పడోలెబె.

తప్పించుకొను. తజిర్రే ఎరేతె. సిల్లె ఎరేతె. సా
డా. సమజ్లె ఎరా, సిడా, తజిరా, సాడా,
సమజా.

తప్పిపోయినది. పడోలె.

తప్పు. ఎర్సు; ఎర్సె; ఎర్సి; ఎర్సుఅడ్డ; రంక.
ఎర్సుఅడ్డా గత్రె = దోషము తగులుకొ
న్నది.

తప్పుట. పడో.

తమకము 1. గీమడ్డా. కిక సెలోగి మడ్డాలిజ్=
ఈ ఆడదానిమీద తమకము నాకుకలిగి
నది.
2. బంద్రాబ్.

తమలపాకు. పన్నా-ఓల్.

తమాషా. గిగ్గిడన్. గనిడ్

తమ్మి=జఇతా-లూ.

తమ్మిచెట్టు=ఒన్ డోఇమల్లి-నేబ్.

తమ్ముడు 1. ఉబ్బజ్. 2. తోనా. 3. బాఇాజ్.
4 బద్రెజ్. 5 గతల్.

తరి. గడనీ. గగ్గల్-బో గరేతె రడని=తిరిపు
రుగు తరిగుండ రాల్చినది.

తరుగు 1. రాడా. ఉఆబన్ రాడా=కూర
తరుగు. 2 (చూ. కోయు.)

తరుచు 1. కబుజ్. జంద్రమూమన్ కబుజ్లె=
విత్తనములు ఒత్తు అయినవి కబుజ్-కాప్
=దళసరి గుడ్డ. 2. తడ్డెజా (కా. స.).
తడజా. తోగన్ తడ్డెజా=నిప్పు తరిచి తి
య్యి 3. అప్పెజా. అదుప్ అప్పెజా.
4 బాబ్బాజా. 5. పుడాఆ.

తరుము. గోజా. పండేరన్ ఇర్తె, గోజా=చెవు
లపిల్లి వెళ్లుతున్నది, వెంటబెట్టు.

తరువాత 1 అఇంతెన్. 2. అఖెతెన్. 3. తె
తెసిల్లె. 4, సిక్కోఇ. అమన్ ఇరాఇతెనా
సిక్కోఇ=నీవు వచ్చిన తరువాత. 5
అతీకి. 6. అకీకి (కా. స.)

తర్పణము. సనిర్ జతస్తెజి, జతస్తెజి=తర్పణ
ము చేస్తున్నారు.

తల, బోబ్.

తలనొప్పి. అనూ-బోబ్.

తలపెట్టు=ఒగండియా.

తలంపు. సగల్. ఒగండి.

తలక్రిందుగ. తుంసుబ్-బొల్లె.

తలితండ్రులు. ఉఆ-యొఒజ్ జి. ఉఆ-యాజ్ జి.

తళుకు. కడిర్ గామ్. కనిడా మడిర్-గామ్ గత్తె
డాగాన్ అమ్మెలె=మంచు ఎండచేత జిగ
జిగలాడుతున్నది.

తలుపు. సనజ్. సనజ్ ఇజన్న (లోపునుండి)
తలుపు వేసికో. సనల్ ఇడ్డా=తడక (పై
నుండి) వెయ్యి. అనక్కా పసడన్ పడా=
తిరుగుడు గడియ వెయ్యి. అరాసన్.

తల్లడించు. బంతోజ్నా.

తల్లి. యొాజ్ (రూ) యాజ్. మేజ్ (కా). అ.
యొాజన్. బార్ష్వెన్ సెలో=ఇద్దరు బి

డ్డల తల్లి. ఎరో్స్యాన్ సెలా=ముగ్గురు బిడ్డల తల్లి. ఒఓన్-బొఇ (రూ.) అయోజ్-బొఇ= పిల్లతల్లి.

తళతళ్. కమగ్. తనర్.

తవుడు. కినమ్. అగరె-కిమ్ = మెత్తనితౌడు బుడమ్‌పమ్=ఊక.

తవ్వ. డి.

తవ్వు. గాయా బాగు లాఓజ్ గాయా=రెండు గోతులు తవ్వు.

తా.

తాండ్ర. తాండ్ర. అంబసోడా. (ఓ.)

తాగు. గా. ఈగా=వెళ్లి తాగు. ఆ గా=వచ్చి తాగు. పీకే-గా గామోడా=డొల్ల తాగు. గేమ్నా=వెలిగించు. గయాల్. గాఉల్ (కా)=సారా తాగు. గా-గానా=నీళ్లుతాగు బకాతమ్‌పా = తాగుతావా ?= నీకు ఇష్టమా?).

తాచుపాము. పోడడ్ జా.

తాటిఆకు. కంబాఓల్.

తాటించు (గర్వముచేత) ఓడోల్నా. మెమె-బొబ్‌నా. మెమెతెనా.

తాడిచెట్టు. తుబర్-నేబ్.

తాడు. లుఆడన్. అల్లే తాడు. డిజ్ డేజ్ డెన్. డెజ్ డేజ్ (చితారుకు వేసేది).

తాత. జోజో. బనార్ జోజో=తాతతండ్రి.

తాపము. బుఉ. తగెతగె.

తాపి. లేస. డీగ్గాఇ (కా). లేస-గామ్=మెల్లగా తాగు. డీగ్గఇ అంజేజా=తాపిగా నడువుము.

తాపు. తనఖా. తజ్లి తఖ్యా తె=ఆళ్ళు తంతుంది. సుడా తనఖా గతర్రె=పెద్ద తాపు తగిలినది. తఖ్యాఅ.

తాబేలు. కూలున్.

తామర 1. పడోడె-ఓల్ (కా). తుంపేడ; కుంపేడ. 2. బానాల్. అఁన్ ఇోజన్ అల్లాఇ బానాల్లె=వానికి ఒళ్లల్లా తామర అయినది.

తారుమారు. ఒలఇఒల్. సింద్రిడినమ్ సింద్రిడి-ఖేన్ ఒలఇబల్లె=నీబట్ట నాబట్ట తారుమారు చెసినావు. అబారా ఒలఇబల్లేజి. వారి పనులు మార్చుకొన్నారు.

తారు. ఎండుజా.

తార్చు. ఉరుజా.

తాలింపు 1. సనగ్గాఇ. సనగ్గా ఇ మనుగ్గాఇ (ముర్గు) సెల్లాఇడోన్, మనా=తాలింపు గిలింపు వేసినానుగదా, రుచి.

తాళము. పనడన్.

తాలింపువేయు. సగ్గాజా.

తి.

తిండి. 1. ఆగాబన్ (పశువుల). 2. అలామజ్ (కా.) 3. గనాగా. 4 జానుమ్. 5. జుమ్‌జుమ్. 6. జుమ్ జుమ్ నజ్ (మేత, తిండి). గాఇ జుమ్. గాజామజ్=తిండి వేళ.

తిక్క. బయ. (ఓ)-(చూ. జంక.)

తిట్టు. 1. కాఇా. 1 అసేడన్. 2. అడోసాడమ్. 3. అడోమజ్ తమ్=చావుమనితిట్టడము. 4. కోప్పాలమ్ గాతాఇ=నీకొవ్వు తింటాను. (ఎవడయినా చనిపోయిన పిమ్మట దినాలప్పుడు వచ్చే చుట్టములకు దొప్పతో కొప్పెడు అన్నము యిచ్చుట ఆచారము.) 2. ఉగ్గానా=చాలానేపుతిట్టుతునేఉండు. తోడ్డోక్ ఉగ్గాల్ ఉగ్గాల్ డకూతమ్= ఎల్లప్పుడు తిట్టుతునే ఉంటావు.

తిత్తి. బూబె (కొలిమి సంబంధమైనది).

తినిపించు. అజ్జుమా. అగ్గాఅ.

తిను 1. జుమా 2. గా. 3. బక్యానా. దేవుణ్ని పూజించి కొత్తపంట తిను. లిమఇ-లిమజేతె. కొంచెమురుచి చూచినాడు (బాగా తినలేదు).

తినువస్తువు. జనుమ్‌జుమ్.

తినుకు. అఖా ఆ. ఇోన్ అడేజ్ ఆబోము అఖా సెత్తాఇ బడేఇ=నేనైతే తటాలున తినికి వేస్తానుగదా (మరుగులోనికి వెళ్లునప్పుడు)

తిన్నగ 1. బజోలె. 2. రజోలె. సరిలె 4. సరిగోఇ. 5. తండ్రామ్ గామ్ 6. గుడిల్లె. (చూ. నిలువుగా).

తిన్నె. బలూతు.

తిప్పతీగె. తమేలజ్.

తిప్ప 1. పియూ్యారా. తజ్లిజన్ పియూ్యార్రె

పజా౯ఇ=అవును తిప్పి తీసుకురా. గర్రా౯ఇ ఉంతా సేజన్-స్లిత్తె పియ్యాౖరె పజా౯ఇ= (చేను)కోతలవారనుండి తిప్పి తెమ్ము. 2.అబే క్ డుజా పసిన్ ఒత్తె కొన్నె అబెక్ డుజా= పిల్లను అటు ఇటు తిప్పు. 3. గొర్త్యాయా. గొర్మఇ తేక్=నాకు వళ్లు తిప్పుతున్నది. 4. మాడెంగొఇనా. ఉంతా బెర్నా అబకాయె మాడెంగొఇనేతే=అమాట ఇష్టములేక మొగము తిప్పివేసికొన్నాడు. 5. తడఇనా గాలె డో తడాఇలె గోజతె = తాగినాడు గదా మొగము తిరిగిపడ్డాడు. 6 సాయెన్నా. కింపాక్-ఇేన్ సాయేనేతె; ఒంబఇ ఒంబఇడెతె. నాకు కడుపులో తిప్పింది; డోకుడోకుగా ఉన్నది.

తిమ్మిరి. కుకుడా. కుంకుమ్సలా (కా.స.)సయొ. కుంకుమ్సలాలిక్. నాకు తిమ్మిరెక్కినది.

తియ్యని. కగాల్.

తియ్యగుమ్మడి. అతుక్.

తిరిగి. 1.బారెబారె. 2. తెత్తెక్ తెత్తెక్. 3. అర్రెరె; అబ్ యెర్రె. 3 బారా.

తిరుగబడు. డయరా. తంకమ్.ఇాన్ గార్రాఇ డోన్ డసుర్రె,కాఇలేంజి=నాసొమ్ము అడిగితే తిరగబడి తిట్టినారు.

తిరుగలి. గొనిడి. గరోసేడ్డాక్ పిడి (విసెర చేపిడి). గనిడ్డక్. "గొనిడిబెక్ తిఇక్". "ఏతెనమ్మెలె?" "సిత్రిగ రోసి అమ్మెలె" "ఒడె; గొడా." "గొతాఇ"=మీ తిరగలి నాకు ఇయ్యి. ఎందుకు? చోళ్లు విసిరే నిమిత్తము. కానిమ్ము; విసురు, విసురుకొంటాను.

తిరగవేయు. పసల్లాఅ.

తిరుగు. ఎండుజ్నా. పర్పర్ డాగా-లెజన్ ఎండుజ్లె డోన్, ముంకాసి యొర్మల్లె, గోజెతె=కట్టె యెండలో తిరిగినాడు గనుక మొగము తిరిగి ఒక్క మారుగా పడిపోయినాడు. బుడుబుడుగా మ్లెగయ్యతేజి. గయ్యర్రెతొ జ్జేజి. గిరగిర తిరుగుతున్నారు. పియ్యురెంజి. యెర్యెర్ తనోక్, గయ్యెర్ తనోక్, పియ్యుర్ తనోక్(నాట్యములు)

తిరుగుడుగడియ. అక్కా.

తిర్రి. తిర్రి. (మేకలను, ఎడ్లను.) తోలుట.

తీ.

తీగె. 1. లనామ్. పడమోల్ లనామ్ తల్లె సిడా=మోదుగ తీగ తుంచివెయ్యి. లుఅమన్ లనామ్ పియ్యారా=చిక్కుడు తీగ మల్లించు లనామ్ లామ్తె=తీగె సాగుతున్నది. 2. అన్తనారి. (చితారుతీగె) డెండేక్. అంతనారిజా=చితారు తీగ వాయించు.

తీసె. బలూతూ. అనేగుల్.

తీతుపువిట్ట-బుడోర్ తొఇ(?)

తీపు. లగార్, రగాల్ (గు), ఏలేక్.

తీయుము. 1. తబా. బోతె తల్లెంజి తక్ లీనమ్ =నీ ఎద్దు ఎవరు తీసుకొన్నారు. 5. పఉర్ సెడా. తీసి పారవేయి.2 తిసర్నా (వరిఆకు తియ్యి) 3. పెసర్నా (ఆకు తియ్యి)(కా.) 4. సెడా.

తీరిక. 1. రొయొజ్. 2.రనోయొజ్. రొయొజ్లె=తీరుబడిగా.అర్రొయొజ్=తీరుబడిలేదు 3. సబా. బియొ సబాతిక్; ఎరాఇ=రేపు తిరుబడి; రా.

తీరు. నీకోపముతీరినదా? నీఆకాలితీరినదా!

తీర్చు. తకొ్కడా. జాజానమ్ తకొ్కడా. నీ అప్పుతీర్చు.

తీసుకునిరా. 1. ఉరుజా౯ఇ (మనుష్యులను) 2. పాజా౯ఇ (జంతువులను, వస్తువులను). 3. అర్రోజా౯ఇ (పశువులను) 4. అడాఇ.

తీసుకొనిపో. 1. ఉరుజా. (మనుష్యులను.) 2. పాజా (జంతువులను, ప్రాణములేని వాటిని) 3. అర్రోజా. 4. అడా. (పసువులను)తీసివేయు. పోజా అజలన్ పోఇబా = కర్ర లాగివేయండి.పింద్రిపోజా=బట్టలాగి వెయ్యి.

తు.

తుంగ. 1. తుంగ(కా). తుంగాడుంపాక్ = తుంగముస్తెలు (కా.) 2. గఇక్సర.

తుంచు. 2. సిబ్డజా-తడా.

తుండు. 1. రసఇతుక్. 2. అరా.

తుంపర. 1.సిస్సర్. సిస్సర్ లోగబిజోలన్గలో తె=తుంపరగా ఉమ్మి పడుతున్నది. 2. సిర్సర్-ఢా.

తుట్టపురుగు. తుత్తా-జాడన్ (కా.)
తుడుచు. 1. జోఆ. 2. అర్జోలెతిర్జోలె. అంతా నాశము చేసి.
తుడుము. కడిజన్. తమక. డగుడు (కా.)
తుడుపు. 1. జ్హాజోఆ. జనోబా'తె జాజోయే తె=చీపురుతో తుడిచినాడు 2. అంబోయా.
తునక. తనుబ్. 3. అరమ్. (నది, గాలి, అమ్మవారు మొ॥ వాటినిగురించి వాడుతారు.) కోగా-బోజాన్ కుడుబ్ మంగ్రాన్ అర మ్లె పాజే తె=అమ్మవారు అందరిని తుడుచుకొని పోయినది
తుద. మనిజ్. మనేజ్ (చూ॥కొన) అబ్బశ్=తుదముట్టా.
తునక. తునుజ్.
తునకాలు. బిఙ్ సా-డాఙ్.
తునియు. అలా. కన డజు బాగు తనుబ్ అలా =ఆకర్ర రెండు ముక్కలుగా విరువు. అని న్నా డియా అల్లె సిత్తా ఇ=వాని నడ్డి విరిచి వేస్తాను.
తుపాకి. బాడా. పతో ఇసి-బాలన్.
తుప్పలు. కుర్రబంజి గజ్జిన్నా (తుప్పలు కొట్టు; రొడ్డ కొయ్య) డుల్కానాఇబా=కొండపని సరిపెట్టుదాము రండి. కుర్రబంజి ఆఇనాఇబా=తుప్పలు సరుకు దాము, రండి.
తుమ్మచెట్టు. కెండు-నేబన్.
తుమ్మి. కెండు.
తుమ్ము. తామూఆ.
తుమ్మెద. బుజ్ బుజ్-బూ.
తురకలు. తురకాంజి.
తుర్రుమని. పిర్-గామ్లే.
తుల. బిం సా-డజ్.
తుళ్లు. ఉర్సుకుజా. ఉజా. ఆబ్ ఓమున్ గిజే తె= ఇర్ డొడొ ఇతె. (రబ్బరువలె) తుళుతుళ్లుకుపడిచూచినాడు. ఎడికాబా'తె అనిన్ ఇర్ డొడొ ఇతె=సంతోషముతో గంతులువేస్తున్నాడు.

తూ.

— — బారా అజీజ్నా ఇ=ఈరోజు ఓ క్జెనాఇ = రేపు తూగుతాను. ఎన్ అనోజ్=నాకు తూగు బడిలేదు 2. తూడుఊ క్తెనాఇ తూగుతాను అతు ఊజ్ లిజ్=నాకు తూగదు. 3. డొ ఇతె =వేలాడును. కనా పోగా కుర్రబ్ డజిజ్ తూడె తె?=పోగాకు ఎంత తూగినది?
తూచు. 1. తూసేయా. (తె.) 2. తుడేయా. తనూడె ఎర్సి=తూనిక తప్పు.
తూడు (తామర). పడోడీ-గాయన్ (పడోడీ + గాయన్, తుంపెడా-గాయ్.
తూనిక. తనూడె.
తూము. మాడి. మాడియన్.
తూరీగ. కెడోప్పీజ్.
తూర్పు. డరుజ్ దుజ్-రోజ్-నా-సేజన్.
తూరుపెత్తు. పుయెజా. సరోపుయెజ్లెండ్జేన్ అపోల్లాజ్ పుయె క్తె=ధాన్యము గాలికిపట్టితే పోల్లు ఎగురుతుంది.
తూలనాడు. సతిగ్గామా. సతిగ్గామ్ | ఇాఙ్కా తె =తూలనాడి తిట్టినాడు. (మనసు నొచ్చునట్లు).
తూలు. 1. బిర్సాఇనా (బిర్+సాఇ). సరో బిర్సాఇనే తె= ధాన్యము తూలిపోయినది. 2. పాశ్ సిరా. రొగో పాజ్ సిర్రతె=కందులు తూలిపోయినవి. మంగ్రాజి పాశ్ సిర్రెజి=మనుష్యులు చెదరిపోయినారు.

తె.

తెంచు. 1. రుఆ. అగురన్ రుఆ. 2. తడా. లు ఆడన్ తడేతే = తాడు తెంచినాడు. 3. డజా. ముగ్గ, రోగా, తెత్రీజ్, ఉడా, ఒలాకుడుబ్ డజేతె=పెసలు కందులు, చింతకాయలు, మామిడికాయలు, ఆకులు, కోసినాడు (తెంచినాడు). 4. ఉరా. లుఆడన్ ఉరా=నార విప్పు. 5. ఉంగ్రేజా. ఉఊ ఉంగ్రజ్జె=జుత్తు తెంచినావు.
తెండా. రికేడన్.
తెగగొట్టు 1. రజా 2. రఇతూజా. కండారన్ రఇ-తూక్లెన్; తూఆ-గామ్ డకూతె =కొమ్మలుకొట్టివేస్తే వెల్లడిగా ఉంటుంది, అజలన్ రజా=కర్రలు కొట్టు. 3 రరజా.
తెగడు. అఆసుబె.

తెగు. అతడా. పనల్-డెజ్ అతల్లె ఎరేతె=కన్నె తెంచుకొని పోయినది.

తెగులు. అసు. అక్కుమార్ = తెగులుగొట్టు వాడు.

తెగువగా. ఎర్ర్యంతొ జ్ డీలబె. ఉమజ్ గాప్లె. ఉమజ్-మగ్=సాహసముగలవాడు. ఉయు జ్-పుర్.

తెచ్చిఇమ్ము. ప జ్జిజ్

తెచ్చుట. పనాజ్.

తెట్టు. లల్లగ్. (గంజి మొ॥ వాటిమీదిది)

తెడ్డు. 1. లాబోజ్ (ఓడ తెడ్డు) 2 కిబోజ్ 3. సత్తుల(గరిట లేక తెడ్డు) 4. కుగరా. ఉరు జన్-బాతె బుజ్ సాజన్ కీ తేజి=నెదురుతొ తెప్పనడుపుతారు.

తెనుగు. కాపూ-బె.

తెన్ను. లజొర్.

తెప్ప 1. బుశ్నజ్. 2. శోకా.

తెప్పరిలుట (తెప్పరిలుట) గుజ్ గుజ్ పురాడ తడఇలె గోజేతె డో ... గుజ్ గుజ్-పు రాడా తె=ఒళ్లు తెలియక పడిపోయినాడు గాని ఇప్పుడు తెప్పిరిల్లుచున్నాడు.

తెప్పించు. అప్పజ్ పగాఇ.

తెమడ. 1. జు(రి 2. గిజోల్. ...(రి బా(రి పేతె

తెమ్మ. ఒఇగో.

తెర. డాజ్. సిన్.

తెరచు. 1. తుఆడా. సనజ్ తుఆదా=(విరివిగా) తడక తెరువు 2. రేఆ. రేగా. తోం రెయా=తడక విప్పు.

తెలకలివాడు. తెలకలి-పర్. తెల్లి. (ఓ.)(తె.).

తెల్లమద్ది. పలు-అగ్గినా.

తెల్లపాలచెట్టు. రాఇ డా-సేబ్.

తెలియు. గలమ్నా.

తెలిసికొను. ఒఆల్ నా. ఉంతాకబుగు ఒఆల్నా =ఆకబురు తెలిసికొనుము.

తెలివి. గలమ్. అగలమ్. బుద్ధి. ఒగిండి.

తెలుపు. 1. పలూ 2. పోట్ల జ్-(అడ్డి) తాగ్ డమ్.

తెల్లకలువ. దుంపాలిరెబ్బ. పలూతాగ్.

తెల్లమోదుగ. గరంబోజ్-సేబ్.

తెల్లవారుగట్ట. 1. తగల్లాన్. 2. కన్సేన్డుఉలన్. 3. డుజ్ రొఇలె. (చూ. ఉదయము.)

తెల్లవారెను. అసా(రె. పలెప్లె. డుజ్ రొయిప్లె.

తే.

తేగ. గనఇ.

తేజస్సు. అద్దమునుండిగోడమొ॥ వాటిమీదపడే సూర్యకాంతికి తగ్గడిఅనిపేరు.

తేట. 1. మతిజ్. మతిజ్-డా=తేట నీరు. మతిజ్-మడ్=తేట కన్ను. 2. పడిర్ (నీరు మొ. దలయిన వాటిగు॥)

తేనె. 1 ఆడజ్ డా 2. బోగా(పులితేనె) 3 తేమ్-డా=ఇంట్లోగోడలు అరుగులు పుటలో పెట్టే పట్టులోతేనె 4 ఒన్రొన్డన్. (చెట్ల లోనిది.)

తేనెటీగ 1. ఆగాజ్ డజ్ 2 అడజొబ 3. బోఒగ్-బు. 4. పరూఇు-బు

తేనెపట్టు. బొఒగ్. అడజ్. తేమ్. ఒం(డొ గజ్.

తేన్ను. గానేబ్.

తేరిగాడు. తనల్లి గిజా.

తేరుట 1. మతిజ్ జాబ్బా-డా మలిగ్లె=బుగ నీరు తేరినది. 2. గనఇ. ఒంబెమ్నె తె ఒంబెమ్నె తె డో నమీ గనఇ-గనఇ డేతె= కాయిలాపడిపడి ఇప్పుడే తేరుతూ తేరుతూ ఉన్నాడు (తేగవలె పెరుగుచున్నాడు).

తేర్చు. 1. మతిగా. కడీబఇ అరెజన్ రిడాన్ రిగ్లె అలతీ-బాలె డా-లేజన్ మయన్ గయిలె డాన్ మతీయా (మతీజా) 2. అగనాయ 3 అబుఖేజ ఒంబెమ్నె తే డో అగనాఇలెఅబుఖేజా=నీరసించెను; గనుక తేర్చిగట్టవేయుము.

తేలిక. 1 లియంర్. 2. పురొజ్. ఉప్పేజా అంన్డి ఉంతా మం(డా పుయొజ్లె డకు=జీలుగు పండువలె వాడు తేలికగాఉన్నాడు.

తేలు 1 అపేగా. డా-లేగన్ అపేజ్జినాట= నీటిలో తేలుతాను. 2. కుంతుమె. (రూ) కొంతుమె. తంకుమా. తుంకిపేడన్ (తేలు అనగా పోట్టలేక మండ్రకప్ప)

తొ.

తొంగిచూడు. దుజు లె గిజా. డనుజ్ గుగి=దో బూచి. డ(రూ! డ(గూ! జూజూ! జూజూ! =దోబూచి! అనిడుట.

తొంగుండు. డీమనా, జీమానా. యగర్ గామ్ డీమానా నిద్రపో).
తొండ. 1. తంకుమన్. 2. తుత్తుమ్. 3. కొత్త మన్ (కా).
తొండము. తొండమన్. రాఅ-సీ.
తొందర. 1 బయా. బయానా-క్రి. తొందర పడు. 2. డిక్కా-డక్కా 8 ఇఃడ్గో.
తొంబది. ఉంజి కొడి-గజ్జి.
తొక్క. కుర్రజ్. ఉసాల్.
తొక్కు. 1. (క్రి.) ఇఃడా. తొగిన్ ఇఃడాన్ ఇా ల్లండన్ బూతె=నిప్పు తొక్కితే. కాలు తుంది. 2.రియాడి.(కసవు)నీజ్-బాన్ రియా డిదకూ-గోజ్నే తె ఇంటివద్ద గడ్డి ఉంకూడ డదు.
తొగరు.లాడీ-నేబ్.
తొట్టి. డొండూ.
తొట్రుపాడు. 1. రఖి (ఇరుకు). 2. ఉయెజ్. 3 రఖ్యబ్. 2 లనఇలుఆడి రఖిలె=భత్య మునకు (జీవమునకు) తొట్రుబాటుగా ఉ న్నది జంద్రుమ్ ఉయెజ్లె=గింజలకు తొట్రు బాటుగనున్నది. డా రయజ్లె=నీళ్లకు ఇబ్బం దిగా ఉన్నది. కల్ కల్ -డెడేలజ్ తేంజి. అజెజ్ లఖ్నా తె=కాళ్లతొట్రుపడ్డవి (తడ బడినవి).
తొడ బులు. మండిడీ(గు)?
తొడుగు. రఆ. తంగమ్అ. రొతొన్నా (కోటు మొ॥)
తొడి. పాన్న(తె); అనెడ్డారి.
తొడిమె. తొంతి. (ఓ). అజాంగన్.
తొణుకు. 1. ఒఇండ. 2. తొనార్ తడా ఆబరిల్లె డాన్ తొనా రై=చెరువు నిండెను నీరు (అంచులమొయ్యావచ్చి తొణుకు తున్నది.) 1 సలెజ్ ఓఇ(o)డాతె. డాన్ అంకుడొఇతె. నిండుగాఉన్నది.
తొన. అగొల్ గొలన్.
తొప్పె. కూతి. అలఇ.
తొమ్మిది తింజి. తిమ్జి.
తొర్రెచెట్టు.కసాకొడి-నేబ్.
తొజ్జ. పతు(కా). పుత్తార్. ఒసుల్-ఊల్= తొజ్జమామిడి.
తొజ్జి.సా-జి(మర్). సాక-జీ-మర్.
తొలకరి. తమ్మె-గుమన్.
తొలగించు. సాడా.
తొలగు. సానా. సా. సాసా=లేలే. సాడా.
తొలి. అమజ్.
తొలి వెలగ చెట్టు. కుంబల్లి నేబ్.
తొలుత. అమజ్. అమజ్ తజెతె=తొలుత కొట్టెను.

తో.

తో(ప్రత్యయము) 1. బా'తె. అనిన్-బా'తె బెర్రెనాఇ=వాడితో మాట్లాడినాను. 2. 3. తుమ్ 4. అంప్రా. 5. సింత్రి. 6. మఇలె. 7. తోడూలె. 8. రు ఆన్. 9. త్రుల్లాఇ. (చూ. స-తె-నిఘంటు.)
తోక. అలాజ్. లాజ్.
తోకచుక్క. అలా-తూజన్.
తోచుట. 1 అత్రుక్ ఖ్యాన్ జిజ్జా అత్రుజ న్నా ఆఇ=నాకేమీ తోచలేదు. అమన్ ఏతె త్రుజ్నా తె=నీకేమి తోస్తుంది. 2 అతు క్ నడ్=తోచదు.
తోట. తుంత. (ఓ)
తోటకూర. ఎంద్రెయప్.
తోడసె. తాడొ.
తోటికోడలు. (అలాఇజి, అల్ కాకీజి=అప్ప చెల్లెళ్లు). జాడి జనాడి (సవతి లేక తోటి కోడలు). జడూబొఇ; బనింద్రాబ్ =సవతి.
తోడుగా. రుఆన్, త్రుల్లాఇ. అనిన్ త్రుల్లా ఇ ఎరా. (చూ. తో.)
తోడు (ప్రమాణము) జెజ్జమ్. జెజ్జతేనాఇ= ప్రమాణముచేస్తాను.
తోడు. (క్రి) గనా. గన్డాఅ=నీరుతోడు.
తోడుపడు. తొడూఆ.
తోడేలు. కుల్లు.
తోబుట్టు. బొయాక్. తోనా.
తోము 1. గోడా. డంకిన్ గోడా=కుండ తోము. 2. తనాజ్జినా. పల్లుతోము. 3 అంబోయా.
తోయు 1. అమమ్నా అ. లంకాన్ సిత్లె అమ మ్నాజెతె=మీదనుండి తోసివేసినాడు. గెంటి

వేయము=అల్ రూన్డమ్ రూన్ డమ్. అల్ తోసియా. తోసియా. అల్ మమ్మా. మమ్మా. 2. తోసియా 3. రూండమా.
తోరణము. *
తోలు. 1. అడా. తజ్జీన్ అడా=అవును తోలు. 2. అ్రుజా. 3. ఉసాల్ (చర్మము).
తోలుకొనిపొమ్ము. 1. అల్లె పాజా. తజ్జీజి అల్లె పాజా=పశువులను తోలుకపొమ్ము. అ్రుజా
తోవ. తజోర్. ఈడీతజోర్=కాలిత్రోవ. గో.
తోసివేయు. చూ. తోయు.

త్రా.

త్రాగు(చూ తాగు.)

త్వ.

త్వరగా. ఇడామ్; బయాలె; లీర్, తడ్డిఇ-గామ్.

తృ.

తృప్తి బెబె.

ద

దంగుడు. తనుజజ్. తనుజజ్ రుజ్=దంగుడు బియ్యము.
దంగడు అలబ్డె. సరో అలడ్జె=ధాన్యము దంగవు. అలడ్గన్ అసరో గుమ=దంగిన ధాన్యము చెరుగు. బో ఓరియెలెబుత్తా ఇ= నేను వకవాయి, నంచుతాను. తనుజజ్ ఎంద్రజ్ ఎజ్జా=ఇంకా దంగ లేదు.
దంచు 1. తజా డెంకీ-తజ్=డెంకి దంపు, తండిఇన్ అకిడి జెజ్ నమ్ బాతె అన్ బకి యెపోజ్=దంపప్పుడు నీ కాలితో ఎగితో య లేవా 2. తజ్ డేజా=నిలబడిదంచు 3. తుజా(రూ) తుజమ్ డీజా=కూర్చుని దంచు. తుజమ్లిజ్జె, నీనమ్ బాతె బకియా =కూర్చుని దంచి చేతితో ఎగదోయుము.
దంటు. కడ్డ కింబూరా అకడ్డ పాజా ఇ=జొన్న దంట్లు తీసుకొనిరా.
దండ. డండే-సి.
దండకడియము. డండా-సీ-కడు.
దండము. లొమ్లొ. (కా.స.). లనోమ్(కా). లేమ్లెమ్. లనేమ్, గోగోమర్ లేమా=పెద్దలకు దండముపెట్టు.
దండించు. తిడా.
దండు. అల్నూనామర్గి. పర్నాన్గి. తురాక-న్గి.
దండెము. తోలుగు-డజ్ (తె).
దంతము. జీ. రా-జీ=ఏనుగు దంతము.
దంపతులు. ఇమిలింజి.
దక్కుట. పనోండె. పాండె(క్రి॥) జంద్రమ్ పాండెలె వంటదక్కినది ఇజ్జా అఇజె. ఒన్నమ్ అల్లావ=నీకు పిల్లలు దక్కరు.
దగా. పజ్జీ.
దగ్గర. 1 అడమ్ 2. తుయా(జ్).
దగ్గు. కోకో. పడిసుఅ.
దట్టము. కబుజ్లే. తరుబన్ కబుజ్లే డకు=మేఘము దట్టముగా ఉన్నది.
దట్టించు. తజా. బాడా తజా=తుపాకి దట్టించు.
ధనస్సు. ఇజా. పనర్ అడేయాజ్ అడేలె, గినియాజ్ లెబన్ పిల్లె, ఇజా అమ్-బాతె తూఇా=నారి ఎక్కిపెట్టి కొటికకు తగిలించి, కోలతో ఎగుచుము. పనరన్ అడిండిజ్ ఉర్తె=నారికొన కట్టువిడి పోతున్నది.
దన్ను. 1 డజ్నా. ననజన్ డరజ్ నా డకు, అఇరాఇ=తలుపుకు దన్ను ఉన్నది, రాదు. 2. తనుల్. తులా.(క్రి. ప్రా.) ననజన్ గోజ్జె తులా తనుల్ = తడక పడిపోతున్నది దన్ను ఉంచు కి డనజ్.
దప్పి. అర్గాల్.
దబ్బ. బరో (ఊపిరితిత్తి).
దబ్బచెట్టు. తబాట్.
దమ్మిడి. డమ్మిడీ.
దస్సు. జాబ్బా-బర్.
దయ. సిన్నా. కరమూఖాన్ డకుఅమ్మె. డరమూఖాన్ అన్నేనేలె గఇ, డకుఅమ్ తె = నా మీద దయ ఉంచండి.
దయ్యము. బత్తోజ్ (పిశాచము). సోనుమ్.
దరి. మనేజ్గో. (ఒడ్డు.)
దరిద్రుడు. బనాగి-మర్
దర్భగడ్డి. అలాజ్. కొయజ్ = దబ్బగడ్డికట్ట.
ధర్మము. డరమజ్.
దళసరి. కబుజ్.
దపడ. డనాజ్ కీతమ్.
దవ్వ. అడుఅ. గరె.
దస్తావేజు. ఇడోల్-కమ్.

దా.

దాక. 1 డాక. 2. (ప్రత్యయము. వంతె కోఇ. ఖాన్ ఎరాఇ పంతెకోఇ= నేను వచ్చే దాకా. సిక్కో_ఇ.

దాగర. పజోడా.

దాగలి. డాగ్లలి.

దాగి. సోలె-(సోనా. క్రి. ప్రా).

దాగు. సన్నో. సోనా-సోనేతే.

దాచు. సోఅ. ఒసాన్రడా, అప్ సోడా.

దానము. తని. జిజ్జా తనితె= ఏమీ యివ్వలేదు. బనాగిమర్ అడోజక్ తనితిల్లాఇన్ దర వమ్= పేదకు దానముచేస్తే ధర్మము.

దాపు 1. తుయ. 2 అడమ్.

దాపుకరి. 1. కోడా, 2. పర్దు(గు).

దాయాదులు. సరాకుల్. సరాకుల్ అతునుబ్ అస్మెలెఅల్ నూ తేజీ= భాగాద్లు వంతుకు దెబ్బలాడుతున్నారు

దారము. తిరేల్, లుఅ, డోరి(కా), తరే (తెల్లది) యగడోర్ (నల్లది)

దారి. తజోర్. గాఇలో

దారిమ్మ. 1. సా. 2. సానా. సబ్బాజీ= దారి ఇవ్వండి.

దారికొట్టు. తజోర్ సాలా తజోరన్ అసాల్లాఇ; ఔంతాబాన్ ఇత్తిటెనా= దారికొట్టినాము వేటకు-వెళదాము.

దారు. అడేడె.

దారుగా 1 జబజ్జె. 2. అడేడే. కండి-ఖాన్ అడేడె= నాకత్తి వాడిగా ఉన్నది. 3 తిగా డేతె= దారు పెట్టినాడు. దారుపట్టు= అగాడా.

దాహము. అర్గల్. అర్గల్ డాతె= దాహము వేస్తున్నది.

ది.

దించు. 1. పేడిజా. తెంతెజల్ అబోబ్-సిత్లె పేడిజా= నెత్తిమోపును నెత్తినుండి దించు 2. పేనా. లిగజ్జుప్ పేనా= నీబరువు దించుకో.

దించుకొను. 1. పేడిజ్నా. 2. పేనబా.

దిక్కు. సెపజన్. జరుజ్ డుక్-సెపజ్= తూర్పు. బరిజ్ లా-అవేలిదేస= దక్షిణము. బురుబ్బు-ఒయోజ్= పడమర. జడూలా= ఉత్తరము.

దిక్కుమాలిన. 1. కుంద్రా 2. బనాగి.

దిక్కుమాలి. (నది, వాడు) కుంద్రారి.

దిగంబరేత. ఉద్దీ.

దిగదీయు. తాసోడా. కుడాఅజల్ తాసోయేతె= పోయికర్రలు దిగదీసినాడు.

దిగబడెను. [జఇతాన్] లసోన్రయేతె.

దిగబెట్టు. జాల్నా. జుంజజా(కా).

దిగు. లసోనఅ. లసూనానా.

దిగులు. శికిల్. బంలోజ్. అనుజ్.

దిగువ. జఇతాన్.

దిట్టము. 1 తుక్. తుక్ పుడారా. (ధైర్యము) 2 డడా(గట్టి).

దిడ్డి. గిర్గి.

దిద్దు. (తప్పు). గర్ఆ. అబ్బజ్నాఅ.

దినము. 1. డిన(తె). నజానమ్. 2 నజె(కా.) (ఈరోజు). నజెతంబాన్ ఇరాఇ= ఈ రోజు మధ్యాహ్నము రా. 3 ఒయోజ్.

దినసు. జఅతి.

దిబ్బ. 1 పంద్రాజన్ (గంపలలో భేదము.)

దిబ్బడవేయు. కరుకరే. ముఖాన్ కరుకరే డేలిఖ్ 2. జెల్ జెల్ మర్= స్థూలకాయుడు

దిమ్మ. అనేగల్ 2. డనక్.

దిసమొల. బడోక్ నూ. సుండాక్-నూ.

దీ.

దీపము. మలి. మలీ అజూమా= దీపము వెలిగించు. మలీ-ఒగేమా= దీపము ముట్టించు. మలి తాసోడా= దీపము దిగదీయు. డిక్ లోజా= ఎగసనదోయుము. మలీ పణీడా= దీపముఆర్పు.

దీవి. డేనమ్. డేనమ్ లీక్= నాకు దీవి వేసినది.

దీవన. తలఇబాలె, బూడలె డకొంటెంతిక్; మెఎటెంతిక్ గామ్మైజి= ముసలివాడవు అయి వర్ధిల్లుదువుగాక.

దు.

దుంగ. అరా. పుత్తుగొల్లారా=?

దుందుపాము. డుండు-జాడన్.
దుందిక నెట్టు.ముగుఇ.
దుంప. గనాఇ.
దుఃఖము. డుక్కమ్.
దుక్కిటెద్దు. ఒర్రో-తాజ్.
దుడ్డు. డంగు.
దున్ను. ఒరా. సాలుఅ=చాలు పోయుము.
బాగుఎర్రుబ్ ఇమా=ఇనుమారు దుక్కిపట్టు.
దువ్వటి. డోకండి.
దుప్పి. అలేబ్.
దుబ్బు. అతుర్జెడన్. సరో ఎంద్రజ్ తుర్జెనె =వరివేళ్లు నాటలేదు. లియాడి తుర్జెడన్ =గరిక దుబ్బు.
దుముకు. 1 తొంగి. తొంగి-కుమా. 2. అర్గాఇ తొ (అరి+జఇతా+తొంగి) దుముకే నిప్పు 3. ఉర్సుకొజా=గెంతు.
దుమ్ము. లతెజన్.
దురద. గతగత. గతగతా లజ్నె=దూల వేస్తున్నది.
దురాశ. అఇండమ్ ఆస. గిమ. (చూచినది తెమ్మనుట).
దురుసు. మశ్తి. మాసె మజ్తి-మర్=చాలా దురుసు వాడు. అమిడ్డప్ మజ్తి బారా తుబెతే=మిక్కిలి దురుసు పనిచేసినాడు.
దులుపు. 1. తమాడా (నేలమీద). సింద్రిజి, తత్తి, తమాడా=బట్టలు, చాప దులుపు. అనీజన్ లంకా తమాడెబెన్ బొబొసీజంజి అగ్గలో=ఇల్లు మీద దులుపుతే గాని కర దూపపు పట్లు రాలవు. 2. తమ్డాఅ (నీటిలో). తడాసిజ్ డాలెజన్ తమ్డా ఆ=తడిబట్ట నీటిలో జాడించు.
దువ్వు 1. లోఅ(పోడు దువ్వు). జరూ లోఅ =కొండ పోడు దువ్వు. 2. పపానా-(తల దువ్వు) బొబ్బుమ్ పానా=నీతల దువ్వుకో.
దువ్వెన. సనార్. 2. రనోఇ (రోఇ. కిథా.)

దూ.

దూట (చూ)దవ్వ.
దూడ. బెంబె. కబ్లోడీ.
దూత. పర్సొనున్. సెసిడియా
దూది. అది.
దూదేకు. యుర్డిఅ. రనీడన్-బాతే అడిన్ రిడాన్రిల్లె, సీఇకొ యుర్డియన్ యుర్డి లెండెన్, లఆర్డి డెతె. ఉంతా లఆర్డీ తొజ్జెండెన్, డోరీ దుజ్జె=రాట్నముతో పత్తిని విడిచినతరువాత, ఏకితే ఏకులు అవుతవి. ఆఏకులు ఒడికితే దారము వస్తుంది. అడి బజ్నాలె అయూరక్=దూది బాగా ఏకలేదు. అయుయూరా=ఏకించు. యనూర్ డేలె=ఏకడ మయినది.
దూపము. దూపమన్. తూమూఅ.
దూయు. రోజా. రొగా తిత్తిజోల్ రోజా= తండులు, చింతాకు దూయుము. అమిడ్డప్ జాజా రొఇలాఇ=చాలా అప్పదూసినాను చాలాఅప్పు చేసినాను.
దూరము. సజాఇ.
దూరివెళ్లు. గన్సులుఇజా. గన్సరె=ధాన్యపు గింజ దూరినది.
దూర్చు1. ఉబా. పాపుర్ బెర్నానమ్ ఉత్లె మ్తాఇ=నీపాత మాటలు తవ్వి చెప్పతాను. (ఉబ్-లేమ్తాఇ.) 2. పసేర్నా. పతూ-లె జన్ నీ పసెరా=కన్నములో చేయి దూర్చు. 3. బొనజన్-అ-తో-లేజన్ తరెల్ పసెరా=సూది కన్నములో దారము దూర్చు. 4. సెరా. ఉరుంతా సెరా=వాసము దూర్చు.
దూలము. అరా. కెంతా-లంకా రాజ్జెజి అరి రాంజి=గోడవయి దూలము వేసినాను.
దూలకంద. బెంతుల్-గాఇ.
దూలగొండి. దుంద్రూల్. జనబ్-గతర్.
దూళి. లకిజన్. డూడి.
దూసికొనుట 1. సనోర్సా (గీసుకపోవట). ఎబ్బా సనోర్సాలిఞ్=నాకు ముల్లుతగిలిగీసుకొని పోయినది. 2. రనోఇ.రొజేతెకుండి.

దృ.

దృఢము. డడా.
దృష్టి. గిగ్గి. తజ్తజ్పడ్. అనిన్ తజ్-తజ్ మర్లిఞ్ డో ఞన్ అ-గాలాఇనా కూడు అమోనె, అలేమె.

దె.

దెంగు. తోయా, తొజా, తోఅ.

వెప్పట. 1. తరాన్. తరాలె అపుజ్ తిఙ్ =నాన్ను దెప్పుతున్నావు. 2. సదూఏలె అప్పుజ్ తిఙ్ పుర్బ్యానా బెర్నా; అమన్ అకెరెడా అమ్=డెప్పి చెప్పుతూ ఉన్నావు. వెనుకటి మాట మరచిపోయినావు;

దెబ్బ. 1. తిత్తిడన్. 2. తసైడన్. ఇాన్-బాతె సూఇజ్జె=న్నాతో దెబ్బలాడు.

దెబ్బలాడు 1. అల్మాడెఈ (మెడపట్టు, పట్టుకొ). 2. అల్రొడెఈ, అల్రొడి=కయ్యసూడు.

దెబ్బలాడకుండా. ఎర్మ్ డేలబె.

దే.

దేంద్రవాడు. డేలి-మరన్.

దేవకాంచనచెట్టు. కింతో-నేబ్.

దేవత. సోనుమ్ (సుమ్, సిమ్); బానా; ఖోనా; కితుజ్; డైయూ; సున్ని, మన్ని. (చూ. పెద్దలు.)

సవర దేవతల పేరు (అకారాదిగా):—

1. అజడజ్-డైయూ.
2. అయోాజ్-బాఇ.
3. అర్గత్తా.
4. అర్సిబా.
5 అలాజ్.
6. ఇఘూడా.
7. ఇందూర-రాజ.
8. ఇల్డా-బాఇ. (రూ. ఎల్డాబోజన్).
9. ఎడంగా.
10. ఎర్నానా.
11. ఒయుజ్-సుమ్.
12. కంతియర్.
13. కన్ని-సోనుమ్.
14. కరూఆ.
15. కినా-సోనుమ్
16. కుయురీ.
17. కులేడజ్.
18. కొర్నా.
19. గడెజాజన్.
20. గయరా-బుల్లు.
21. గర్నాడా.
22. గల్బెత్ (రూ. గల్బేరన్).
23. గుర్బాడీ. (రూ. గుర్బాడారాజ.
24. గులుసురాజ.
25. గుసాడా-ఖో. (రూ. గోసాడీ.
26. జగంతా. (రూ. జగా-బాఇ.)
27. జల్యా.
28. జాడా (రూ. జాడె-బుల్లు).
29. డకుసీజ్-బాఇ.
30. డరమ్మా-బోజన్. (రూ. డరమ్మా-రాజ).
31. డక్సెనా.
32. డారి-సిమ్.
33. డాలిమ్మ.
34. డారులీ.
35. డూరి.
36. తిప్పిరి.
37. తుంతరాన్.
38. తుమనా.
39. తెతె.
40. తోనఇ.
41. పెడా.
42. పెర్ని-బాఇ.
43. బడోజన్. బరు-సోనుమ్.
44. గాడా-బోజన్.
45. గాబూ-సోనుమ్.
46. బీమా.
47. బుర్బుండా.
48. బుల్లు.
49. మడ్యా-సోనుమ్.
50. ముండాడా.
51. ముత్తా.
52. రతునా-సోనుమ్.
53. రనా-డైయూ.
54. గ్రమా.
55. రాతూర్.
56. రింగ-బోజన్.
57. రుజ్-రుజ్.
58. రోగా-బోగన్.
59. లఊసా.
60. లాబా-సోనుమ్.
61. లంక్రు-బాఇ.

62. సంఁడ్రా.
63. సమాంతి.
64. సర్ దయ.
65. సిక్-బోక్.
66. సండి-అనర్-జొ.
67 సుఁత్రా-బోఇ.
68. సుమన్ని.
69. సుర్మల్లా. (చూ. సొర్మల్లా.)
70. సూర్ జల్బా.
71. సురెండా.
72. సోడంగా.

దేవాంగుడు. డయిరి.

దేవుకో 1. సుమా, (రూ)సిసూ. అయో డా. లె జన్ సుమా=చేపలు నీట్లో దేవు. అతోడ న్-బాతె తక్లిజన్ కనప్ సుమ్నాలె జుమితె= ఆవు మూతితో తాను దేవుకు తిన్నది. 2. సాజాన్ సాఇలె వ గాఇ=వెదకిలేన్నుం. 3. అఁగ్రమా. రింగెబోగన్ అఁగ్ మ్లై పజ్ మతెర్.

దేవుట. సినమ్.

దేవుడు. [illegible]; సోనుక్. సోనుక్-బోఇ. జనాజ్లా (సందని సూరియుచ్చి పూజించే దేవత). సోనుక్-సుక్=మీాదు కట్టిన ఎండ. చూ. దేవత.

దేశము. దేస.

దేశాంతరములకు. [illegible] బోన్ [illegible]=దేశాంతరమునకే నిమిత్తము వెళ్లినాడు.

ధనము. బిత్తి. [illegible]

ధైర్యము. తుక్ తుక్ పురంగా.

దొ.

దొంగ. [illegible]. [illegible].

దొంగలించు. [illegible]. [illegible].

దొండ. [illegible] (సోదొండ).

దొంతర. 1. డింయక్. న తెంగ్ [illegible] డిమాక్ డుకో అ=సుండలు దొంతిగా పెట్టు. 2. [illegible].

దొంతి. 1. డిమక్. [illegible] గాళ్లు దొంతిగాడున్నవి. 2. [illegible] నూ. పత్తింగి తుముజేమ్లాఇ=సుండలు దొంతి పెట్టినాను.

దొడ్డి. 1. డొడ్డి.2. అడె.అడె-లెజన్ తక్లిజంజి గన్ లెజి=దొడ్డిలోపశువులు జొరబడినవి. 3. గుడజన్ 3 కోత్తా. గొఁరెదొడ్డి. (కా.స.)

దొనికర్ర. మండ్రి బండ్రి. బనండ్రి.

దొన్నె. కొప్పల్. కన్ల.

దొప్ప. 1 కొరియాబ్. అసి అజెక్ కొరిగొబ్ లె=కాళ్లుచేతులు దొప్పలైనవి. 2. కొప్పాల్ (దొన్నె). 3. కన్లా.

దొబ్బించుకొన్నావు. లోడమ్లె.

దొమ్మి. దొమ్మి (తె).అల్లుమ్లైక్ తుమ్లైక్ ఎర్లెజి.

దొర. గోకుర్ మర్ (గోబ్ + కుడతా+మంఁడా) డొర,-సాఇబో, పలూమర్.

దొరసాని. సాఇబోబోజాన్ ; పలూబోఇ

దొరుకు. [illegible]. అసూ [illegible]=నాకు ఉప్పను వచ్చినది. అసూ [illegible]=ఉన్నము దొరికించుకొన్నది. [illegible]=డబ్బులు దొరికినవి.

దొర్లిపోయినది. 1. [illegible]. సగడా అంగ్లి లేబు [illegible]= బండి (గుండ)వలె పైపైనా దొర్లి దొర్లి వెళ్లినది.

దొర్లు. పసల్గానా. సుసల్నా.

దొలిచించు. [illegible]

దొలుచు. [illegible]. [illegible] సరలె, [illegible] [illegible]

దో.

దోచు. 1. [illegible] [illegible] దోచుకున్నారు. 2. [illegible] లెది=దోచుదునా[illegible]. [illegible] దోచుకొన్నాడు.

దోసె. 1. [illegible]=దోసె నడు పుతున్నారు. 2. [illegible] బాత్ [illegible]=దీక్షతో దోసె చెదుపుచున్నారు.

దోమ. 1. [illegible]. 2. [illegible]. 3. [illegible] (తె.)

దోపు. సుసు. [illegible].

దోరకంగు 1. [illegible]. 2. [illegible]. ([illegible] వర్ణము).

దోసకాయ ఎజుల్ ; ఎల్లాడక్. ములుదోస
కాయ. ఎంద్రా.
దోషము డోస. ఎర్సి. పాపమ్. (తె.)అనర్.
దోసిలి డుబ్. డుబ్లె తియా=దోసిలితో
తీసియియ్యి 2. డోబ్.

ధా.

ధ్వారము. దర్వి. దరన్న. అనోనొక్ (గడప ;)
రనుబన్. (ద్వారబంధముమీది కమ్మి.)
ధాన్యము. సరో. (రూ) సెరో కొం
డెమ్ (కొండధాన్యము); సుడా సరక్=పె
ద్ద ధాన్యము. ఉడా-సర్ (చిట్టడసత్తిగ
ముగములవంటిధాన్యము)గనన్ రజ్-సర్=
చులకన - ధాన్యము. జంద్రుమ్. ధాన్య
సంపద.
ధార 1 జకీ.డా బీజకితె=నీరు ధారగాపడు
తున్నది. 2 సబీర్ గాప్లె డా ఇరాఇతే
జడోర్ గాప్లె డా పేత్తె.
ధాతువచెట్టు. సింజసేబ్.

న.

నంగి. పేము. నంగిమాట. పేమూ-జెర్. పెమూ
లె బెర్త.
నంచుకొను తొజాలా. తనుజాల్ తొజా
లా=కూర నంజుకో.తొరజాల్ త్రొజాల్.
నక్కి-నక్కి లొఇ-లొఇ.
నక్క. కుల్లు. సుడా బురు=పెద్ద నక్క.
నక్కు.1. నక్కు. (తె). 2. లడా. క్రి. కినా
లల్లల్లె ఇర్తాఇ=పులి నక్కి-నక్కి వస్తు
న్నది.
నక్కెరచెట్టు. బారిసేబ్.
నక్షత్రము. (కిందను చూడవలెను.)
నగ. రన్కు. రంద్రూ. (రూ.)
నగరు. నోరు. (ఓ.)
నట్టిల్లు. డియా-నీక్.
నడక. అంకేక్. ఖానా. అని.
నడి. తరంకి.
నడినెత్తి. గరిబోబ్.
నడిపించు. అబన్ జెజా.
నడిరేయి. తుజార్ తొగల్. మిడ్డుప్ తొగల్.
నడుపు. అక్ ఖానా. అబ్ అన్ జెజా.

నడుము } డియా
నడ్డి }
నత్తగుల్ల. గొన్ లా.
నత్తి 1. జొల్లఇ. జొల్లఇలె బెర్తె=నత్తిగా
మాట్లాడుతున్నావు. 2. రబ్ రబ్-జెర్. ర
బ్ రబ్లె బెర్తేజి=నత్తిగా మాట్లాడుతున్నా
రు. 3 తప్ తమా-బెర్.తప్ తమాలె బెర్తె=
నత్తిగా మాట్లాడుతున్నాడు. 3. పెమూ
బెర్.
నది. అలొఇ. నది.
నపుంసకుడు. ఇన్ సెలొ-మర్. అడెంగీమర్.
(కా. స.)
నమలు 1. జలాబా. జల్లాజ్తెనాఇ=నమలుతు
న్నాను. జలాజ్తేనాఇ=నమలుకొంటున్నా
ను. 2. జబ్ డా.
నమ్మకము. నమ్మకమన్.(తె.)డనెర్.అమన్ ఎర్
డెర్ డెర్ జియె డేలమ్=నీవు నమ్మతగనివాడ
వు అయినావు. ఎర్ డెర్ జియె డాగె-నమ్మ
కములేనట్టు కనబడుతున్నది.
నమ్మించు అడేడేరా. అడేడేరిక్=నన్ను న
మ్మించు.
నమ్ము. డెర్నా. బెర్నానమ్ అడెర్నాఇ=నీ
మాట నమ్మను.
నరమాఁడిచెట్టు. బారుడ.
నరము. 1 నరార్. అర్రె. కొస. తారె=బుడ్డ
నరము 2. ఖాఖాజన్. 3. కరోబ్.
నరుకు. 1. పాలా. పాల్ నుబా. (గొడ్డలితో).
ఆసేబన్ ఎంజుమ్-బాతెపాల్-డుబ్బా=చె
ట్టు గొడ్డలితో నరకండి. 2. ఏడా (కత్తి
తో). కడీబాతే ఉంతాసంకాన్ ఎడేతె=
పిరంగికత్తితో వానిమెడ నరికినాడు. 3.
ఇడా.(గు). అజల్ నక త్తి-బాతె ఇడా=వం
టచెరుకు కత్తితో నరుకు. అనెబ్ ఇడా=
చెట్టు నరుకు. మంద్రాన్ ఇడా=మని
షిని నరుకు. తక్లెజంజి ఇడా=పశువు
లను నరుకు. రజా. రరజా.అరా రరజా=
కర్ర ముక్కలుకొట్టు. అజలన్ రరజా=పొ
యికర్రలు ముక్కలు కొట్టు. 5. గడా
(తరుగు). ఉఅబన్ గడా=కూర తరుగు
జెలు గడా=మాంసము కొట్టు. 6. గబ్బాఅ
డు. క్రెమా జ్జెజి=బకబక నవ్వుతున్నారు.

(కోసివేయు). కిష్మేడన్ అసంకాన్ గల్లె డో అడేఎ;సురికోజన్-బా'తెగబ్బాతాఇ= మేక మెడ నరికినాడుగాని తెగలేదు. సుర కత్తితో కోసివేస్తాను. 7. తింబాల(చెట్టు మొ॥) 8. తింబ్రెసెడా (మొరళ్లు మొ॥.)

నలగకొట్టు. అలబ్డా. దంగించు (చూ.) అల బ్బడా.

నలగడు. అలబ్లె. అలబస్నె=మెత్తనకాదు.

నలుగుట. లనబ్. తనజఙ్ (చూ. దంగడు.)

నాలుగుదిక్కులు. ఉంజి-సెఎజన్.

నలుపు 1. యగ. గయా. కాడియ. అలా-సఇ బోఙ్. సోఇబోఙ్. 2. క్రి. అడేల్నా. బ బ్బల్ సీ అడిల్నా; అడామ్బా=కాపినచోళ్లు నలుపు, తిందాము. 3. గసీడా (గడా +స్త్రి.) (i). చోళ్లు నలుపు. అరో యన్-గిసీడా=దోమను నలిపివేయి. లుఅ డన్ గిసీడా=లొడు పేను. 4. గిమోయ. అలామన్ గిసిమోఇలె, బడా దేతె=గడ్డిపే నితే పని అవుదుంది.గిస్నూ నొఇతిమ్=నిన్ను నలిపి మింగివేస్తాను. 5. లబ్బడ. డోజన్ల బ్బడా. 6. గిడా.

నలువది. బాగుకోడి.

నలుసు. గుండిమిఇ. (కంటిలో పడేచిన్నజాతి పురుగు).

నల్లగా. సొఇబోజ్లె. యగాలె. జగాలె.

నల్లగుడ్డ. గయా-కాపా. యగా-సీఙ్.

నల్లచీమ. డేసారి-బో. మిఇడా.

నల్లజీడి. అలోజన్. ఒలోజన్ (యా).

నల్లని. జగా. జగాడమ్. ముంరానమ్ యగా లె=నీమొగము నల్లపడినది. డోజ్నమ్ జ గాలె=నీ ఒళ్లు నల్లపడినది.

నల్లపాపిటచెట్టు. కాడుమడ్.

నల్లమందు.

నల్లి. గముల్.

నల్లికళ్లపాము. జలల్, జలడన్, జలర్.

నల్లేరు.

నవ్వు. మాజా. కేమాఙ్లోగె మాజ్లె. కెరొఇ లోగె మాజ్లె (నోరు తెగవక నవ్వడము). జల్లామ్తె=ముసిముసినవ్వు నవ్వుతున్నాడు. మాఙ్ డమ్నె తె=మనస్సులో నవ్వుకొన్నా

నవ్వులాట. 1. తొక్లా. 2. బుకాయ. 3. బు కాయితీఙ్=నన్ను పరిహాసము చేసినాడు. తొక్లాలమ్=నిన్ను నవ్వులాడినాడు.

నశించు. సెఎనా. కాఙ్ లేజిడోఙ్, సెఎల్లెజి =తిట్టినారు, గనుక నశించినారు.

నష్టము. నస్తి.(తె). సనేడె. జనిడి. నీ-లెఙ్- ఇన్ గతెరె. నా చేతికి తగులుకొన్నది. అనగా నష్టము వచ్చినది.

నక్షత్రము. 1. తుఇతుఇ. 2 తుకుజన్. సండి తుఇ=సప్తర్షి మండలము. రుక్కు-ఇతుఇ= కృత్తిక. ఇంసాతుఇ=మృగశీర్ష. కుక్కు- ర్నా అరెతుఇ=రోహిణి. సుంక్రాతుఇ. అరుబ్తుఇ. తగల్డాతుఇ. శుక్రుడు. జనుమ్ తార్. కుజుడు. రిసాల్తుఇ=గురుడు. కి నాడ్-తుఇ? కినా-తుఇ? తొగె-తుఇ? గో డూతుఇ. తంబేసాల్-తుఇ. బొఅర్బొఇ- తుఇ. జొండొడా-తుఇ.

నా.

నా. ఇన్. సీఙ్-ఇన్=నా ఇల్లు.

నాకు. 1. (క్రి) జాలా 2. బూజా. ఒస్డేర్-నీ బూజే తే=వెలు కుడిచినాడు. అడబ్డా జా తే తె=తేనె నాకినాడు. ఇఙ్. తీఙ్=నాకు ఇయ్యి.

నాగలి. ఎర్తుబ్.

నాగిలిచాలు. ఒరడా. ఉరా.

నాగసారము. సాఙ్-నేబ్.

నాగుపాము. నాగా-బాడన్.

నాచు. కులూజన్. డాలెజన్ కూలూఇ-తే.

నాటు. గుఅ.

నాడి. సతార్.

నాడు. 1. దేస. 2. మొమె. 3. అంగరో నమి ఇయాఇతె=నాటికి నేను వచ్చినాను.

నాది. ఇన్. ఇనాతె. మిఇన్. (తా. స.)

నానబెట్టు. లుజ్నా. లోబో లుజ్లె=మన్ను నా నినది. లుఅడన్ లుజా=నాగ నానబెట్టు.

నానా. ఎరండి.

నాను. లొబొ లుఙ్లె. లనుఙ్లో=నానిన మ న్ను.-అ-లుఙ్తాల్-బాన్ డకోడోఙ్నె= నానిన గోడవద్ద ఉండకు.

నాయన. ఉఆక్.
నాయుడు. గొమాక్ (ఓ). గమాక్.
నార. డేళ్ డేజ్ (జీలుగుది); రాఅ-లూడజ్ (అడ్డనార).
నారి. పసర్ (పర్. ఘా.) (వెదురు బద్దతో చేసినది).డిజ్ డిజ్ పనార్‌న్. బద్దనారి. పనర్ గో పజ్‌డీజ్లె, గలీయాక్-లెజ్ న్ అన్ డాజా=నారి కొనలు కట్టి కొటికలో ఎక్కించు.
నారింజ. నారజా.
నారు. బిసూతా. స్త్రి, సరో బిసూతా బజ్నాలె డకు=చోడి, వరినారు బాగున్నది.
నారుపోయు. బిసూతాఅ.
నాలిక. అలాక్. లాక్.
నాలుగు. ఉంజి. పుంజా. ఉంజి నేజన్=నాలుగు మూలలు.

ని.

నిండా. 1. అబరి. 2. తబేజ్. 3. లకఇ.
నిండు. బరీనా. తబెజ్నా.
నిందించు. పింతు అ. డోసాఅ. అనిన్ డోసా తిళ్.
నింపాది. 1. జరజర సుక్కా 2. డీర్గాఇ.
నింపు. బరీఅ.
నిక్కు. 1. జెలె (పొడవు). పడిజ్లె (నిక్కినాడు, నిక్కినది) 2. కెంతజ్-(గర్వము). పడిజ్-మర్.
నిగనిగ. తర్మడి.
నిగురు. కుమాబర్.
నిగ్గు. ఆ'డా. అడుమ్.
నిజము. జడి. జడితైన్.
నిచ్చెన. కోడా. తుర్పడా.
నిట్ట. కెంజర్. సుండాజ్.
నిట్టూర్పు. తోయేమ్. తోయేమ్‌డాలె. (కా. స.). తోజ్‌యేమ్.
నిడివిగ. 1. జలెలె. 2. గరీలె. జలోలె (కా). కనూర్ జలోలెడకు=బొంగు వెదురు నిడుపుగా ఉన్నది. 3. అయమ్. అయమ్‌తె తిత్తమ్=నిడివి పైని సీవు ఇస్తాను.

నిదానించి చూస్తున్నాడు. ఎర్పిమాల్లె గిత్తె. తనజ్లె గిత్తె.
నిద్ర. 1. మెమె. 2. జనిమ్మడ్. 3. డనిమ్మడ్ (2-3 కు నిద్రకన్ను అని అర్థము). మెమె డాతె=నిద్ర వస్తున్నది. మెమె డాయె=నిద్ర రాదు. డీమాడాతె=నిద్రవస్తున్నది. జీమానా=నిద్రపో.
నిన్న. రుబన్.
నిప్పు. తొగి. రడీ-తో. పెద్దనిప్పు. తర్కేజ్-తో (కా స.) తరిచితీసిన నిప్పు=తడజ్-తో.
నిబద్ధి. జడి; జడీలె.
నిబ్బరమ్. బజ్నా.
నిమిత్తము. 1 అమ్మెలె. ఏతెనమ్మెలె ఇల్లాఇ= ఎందు నిమిత్తము వచ్చినావు. ఏతెనమ్మెలె కనాబెర్నా అప్పజ్లె=ఏ హేతువు-చేత యీ మాట చెప్పినావు. 2. ఆసన్, 3 అప్పెలె.
నిమిషము. బొకడిక్కా. బొపడె (కా. స.)
నిమురు. 1. తరోజా. మండిడీ-లెజన్ అసూ అమ్మెలె తుజ్ నేడమ్ ఆడుబ్‌జాతె తరోజే తె=ముణుకులోని నొప్పికొరకు (?) పాలతో నిమిరినాడు.
నిమ్మ. లిమ్మ (ఒ).
నిమ్మళించెను. 1. సీరె. మూరె గుర్గా సీరె= పుండు చీము కట్టినది. 2. తత్తె. (తడా (కి.) అసుతత్తె=బాధపోయినది. 3. బసేలె (బజ్నా+సెడ) మూరె బసెల్లె=పుండు నిమ్మళించినది. 4. బజ్ సాడేలె-ర్ సుక్కాలె.
నిలకడ. డనేడె. అనిన్నా బెర్నా అడెడేయె =వానిమాట నిలకడలేదు. ఎర్డ నేడేనా అబెర్నా అడెర్డోజ్ నె=నిలకడ లేనివాడి మాట నమ్మకు.
నిలవ. డనకు. అమిడ్డప్ అయమ్ అలి అడునకు అడెడేయె=చాలాకాలము కల్లు నిలవకు (నిలవదు) ఉండదు.2. లగ్గు.
నిలివెడు. తనజ్. బొతనజ్ జరూ (జ్)=నిలివెడు లోతు.
నిలుచుట 1. డనకు. 2. తనజ్. అనిన్నా పురాడా అతనజె=వాని ప్రాణము నిలవదు.
నిలువు. అన్ డెడేయా. అత్తనజా.
నిలువుగా (నిడివి. చూ.)
నిలవబెట్టు. అత్తనజా.

నిలువుగా. 1 తజ్ తూలన్ (నిట్రముగా. కొంచము ఏటవాలుగా) 2. తనజ్ లె 3. తడిజ్ తడజ్ లె 4. ఎర్ సడీలబె.

నిషా. 1. అమసాల్. అమ్మసల్లె=నిషా తీరినది. మసల్లె=నిషా చేసినాడు. 2. తడాఇ. తడాఇన్ అమ్మేలె గొర్తాఇడిజ్=నిషా చేత నాకు ఒళ్లు తిప్పుతున్నది. 3. తగ్గాల్ (తడ్+అర్ గల్)=దప్పిక తీరడము.

నీ.

నీచుడు. అనర్ మర్.

నీటికాకి. తుబ్బుబ్-డా-తీ.

నీటిదార. ఏజ్-డా. జరీ-డా. (కా) బడోజ్. బడోజ్-డా (కా.)

నీటుకాడు. 1. పొజ్లామర్. 2. లాగామర్. తిం డ్రొఇ. తింకుడొఇ. తింకుడోఇ బెర్తె. తిం డ్రొఇ బెర్తె; అతరుజ్ నామర్తె=నీటుగా గోటుగా పలుకుతాడు గాని చేతకానివాడు. (గొంతుకూర్చుండి, మాటలు చెప్పుతాడు.)

నీడ. ఉమ్ము.

నీతి బుద్ధి. గనలమ్.

నీది. అమన్-ఆతె.

నీయొద్దకు. 1. మజ్ నమ్. 2. తెమజ్ నమ్.

నీరసము. 1. సిరసాజ్. (కా. స.) అనిన్ అసూఅమ్మేలె సిరసాజ్లె. సిర్ తార్. 2. బెంబెమ్ (కా). బెంబెమ్తె=నీరసించుతున్నాడు. 3. 3. జంజాడా నేతె 4. తరూజాఇనేతె=ఎముకలు కనపడేలాగు నీరసించినాడు. 5. రడజ్లె.

నీరు. డఆన్. డఆ.

నీరుగట్టె. డఆ-జా.

నీరుడి. అనుమ్.

నీరుపెట్టు. అడడాఆ. సెరొబ అడడాఆ. అడడాలాఇ.

నీరుల్లి. బొర్రెజ్-అనూర్డా.

నీరెండ. ఉలామ్-డాగా.

నీలి. ఒలఇజ్. (వర్ణము) సొఇబోజ్. సొఇల్.

నీలిమందు.

నీళ్లాడు కొబర్.

నీవు. అమన్. అమని (కా). అమ్. (సమాసములో.)

నృ.

నృత్యము. 1. తోజ్ సేజ్. 2. తనోజ్. డెష్టాఇ, తొజా=నాట్యము వాయించుతాను, ఆడుము. అబ్యార్నాఇబా. అయగ్నాఇబా

ను.

నుగ్గు. రడి.

నుదురు. తనీకాఇ. తనికార్రఇ.

నునుపు. జలెమ్.

నుయ్యి. కుఆ.సిండా.

నురగ. పింపీడా. (నీటుబుంగ) బుబు.

నులక. ఉండాలూ (కా). అనేల్-లూడ్.

నులిపురుగు. కడూ-జా; (కేడికలు.)

నులికడుపు. జలాఇగర్. అసు-పోజ్.

నులియు. పొడేనా. లేబు అతిత్తెడో పొడేసతె = డబ్బులు ఇవ్వడుగదా నులుచుకున్నాడు. పూడీ పోడే తిజ్=నాకు బొడ్డునులుస్తున్నది. పొడె-పడెత్తెన్=నులుచుకొనిగింజుకొంటున్నాడు.

నులుపు. 1. పోడేడా. 2. అల్ డుబా (మెడమె॥) 3 రమోయా (జొన్న పొత్తిమె॥)

నువ్వులు. జాతె. బొర్రెజ్-జా=ఎఱ్ఱనువ్వులు. బరోజా=తురియా నువ్వులు. (ఇవేబంటునువ్వులు.)

నూ.

నూకలు. కుడ్డూ-బఇ.

నూగారు. కొరో-జె (కా. స) కొరొ-పోజ్.

నూగు. కొరోజె. ఎంద్రా అ-కసీ-కొరోజెడన్ డేఇజ్తె=దోసపిందె నూగు నాకు తగులుగుకొన్నది. బుడజ్ సింగ (నూగుమీసము). బుడజ్ బుడజ్లె సింగాతె=నూగునూగు మీసము వస్తున్నది.

నూనె. మిఇోల్. సొరూ-మీ (నెయ్యి). కరంజా-మి (కానుగనూనె.)

నూనెగోరుపిక్క. గొర్రైని.

నూరు. పోసుఅ. పొంటప(కా. స.)
నూర్చు. తెలా. తిలా. సెరొ తనేల్పాన్ తెత్రేజి=ధాన్యము కళ్లములో నూరుస్తారు.
నూరు. 1. అగాడా. కుండీ అగాడా=కత్తి నూరు. 2. తిగాడా. కుండీతిగాడా. 3. రిడా. (సమ్‌రిడా) సజ్‌సజ్ రిడా=పసపు నూరు.
నూలు. తరెల్(తెల్లది). యగాడోర్= నీలిదారము) (గు). తోడ్డేజ్నా=నూలు వడుకు.
నూలుతేగ. బరోగాయి.

నె

నెగ్గు. గెలిసే అ(తె). కోరానా. అఉర్నా.
నెటిక. రడ్డోబా (కా.స.). రడ్డోబా బర్రియా=నెటిక విరువు.
నెట్రుము. కొంకొడ్.
నెత్రళ్లు. కత్తాబా. ఉరోల్-నెా.
నెత్తి. బోబ్.
నెత్తురు. మిఞామ్.
నెమరువేయు. అఉర్ గాబా. తట్లి అఉర్ గాత్తె.
నెమలి. మారా.
నెమలికన్నులు. మరా-బలెజ్.
నెమ్మది. పయమ్.
నెయ్యి. తజ్జి-మి. సరో-మి. గిరెా(ఓ)
నెరసిన (జుత్తు) బాఓల్లె(కా)=జుత్తుపండినది. 2. గుర్రోన్నా-ఊ (నెరసినజుత్తు).
నెరవేరెను. డేలె. గడెల్లె.
నెల 1. అజాఇ. అజఇ-తాజ్. అజఇతాజ్ గెవల్లె=నెల కనపడినది. 2. అజాఇ. బోఅజాఇ డేలె=ఒక నెల అయినది. నెలలపేర్లు:—చైత్రం = దుల్పా-గాఇ (పోడుకాల్చేనెల); 2. వైశాఖం=లోలోన్-గాఇ (పోడుపుల్చేనెల) 3. జ్యేష్ఠం= ? ( ) 4. ఆషాఢం=పుజ్జజ్‌లో-గాఇ( ); రతంగాఇ రథాయాత్ర, 5. శ్రావణం=బుర్రాఇ-అంగాఇ. ( ). 6. భాద్రపదం=రోబాజ్-గాఇ ( ); ఉసా-అంగాఇ ( ) 7. ఆశ్వీజం=డసరా-అంగాఇ 8. కార్తికా-అంగాఇ. 9. మార్గశిరం=కుడంగ్-సాల్-అంగాఇ. 10. పుష్యం=సంక్రాతి-గాఇ 11. మాఘం = తింబుర్ - గాఇ (పోడునాక్టేనెల). 12. డోలా - అంగాఇ (డోలాయాత్ర నెల.)
నెలిమిచెట్టు. రెసా-న్ నేజ్.

నే.

నేడు. నజె. నజా (కా.స.) లమి.
నేను. ఞాన్. ఇఞ్.(సమాసములో). ఞాని. ఇఞ్ (కా.స.)
నేయు. 1. తాఞా. నీజ్ తాఞా=ఇల్లు నేయుము. సింద్రి తాఞా=బట్టలు నేయి. తత్తి తాఞా=చాపఅల్లు 2. ఞెమా. (ఇంటినిగు॥). ఞెమ్‌సేజ్నా తె=ఇల్లు నేసుకొన్నాడు.
నేర్చుకొ. ఇజ్నా. ఇఞ్ ఇజ్నా.
నెరెడు. కుర్గత్(డ్).
నేరము. పింతా. పంతు. డోసా. నేరమ్ (కా.స.)
నేర్పు. క్రి. అఞ్ ఇజా.
నేర్పించు. అఞ్ ఇజా.
నేల. లాబా. (చూ. భూమి)
నేలతంగెడుచెట్టు. తంజ్‌డి.
నేస్తము. గడి.

నొ.

నొక్కు 1. లడా. జేజన్ లత్తె డోజ్=కాళ్లు గుద్దుతున్నావా, 2. లబాడా; లబానా. (ఆత్మనేపదకము) 3. పాకుబ్బా (కరిచి పట్టు) 4. యోనా (అణుచు).
నొచ్చెను. 1. లల్లజ్. గొజ్జెడో డియానమ్ లడమ్తె=కూర్చుంటివిగనుక నడ్డి నొస్తున్నది. 2. అసూ. తనిడ్ అసూతె=దెబ్బ నొస్తున్నది.
నొప్పి. అసూ. అసుగరు (మిక్కిలినొప్పి). డజర్ డజర్. బుడర్ బుడర్.
నొల్లు. కురుడీఅ(ఓ). నొల్లాఅ(తె). కురుడీ. అరా. నొల్లుబల్ల.
నొసలు. తనీకాఇ.
నోరు. తో. తోడన్. తుంతి(ఓ). పక్షినోరు. అన్ తమ్‌డా లోగె ఎర్తాఇ=నోరు తెరచుకొని వస్తున్నాడు.

నా.

నాకరి. కం(బా-మర్.

న్యాయము. నాయమన్. నియామన్.

ప.

పంక్తి. తొత్తొఇ. తం(డొఇ. అతాక్తె=ఎదురు వరుస.

పంగటికాళ్లు. అరపా-జేజ్.

పంగిడి. పంగిడి.

పంచ. పన్‌స్యా(తా). పన్నారోల్. పన్నారోల్(స్త్రీలబట్ట). ఒప్లియాకాప్ = మగవాళ్లు కట్టుకొనేది. జతూకాప్=8 అణాలపంచ. తుక్‌సుక్‌కాప్. 4 అణాలపంచ. రనాకాప్. జలతారు పంచ.

పంచె. } గర్జి. గర్జి-నూఙ్=ఇంటి పంచ.
పంచాది. }

పంచాయతి. పన్నాఇతి.

పంచు. 1. తుబా. 2. తనుబ్లె తియా. 3. బంతేయా. 4. తుపెతుబ్లె తియా.

పంజరము. బుత్తి.

పంట. గం(డూ(ఊల్). గం(డూ ఊల్ తె-పండలేదు.

పంటకాలము. గం(డూ-ఉల్-ఈజన్.

పంపబెట్టు. అగ్గారా.

పండు. అగుర్. ఉడా గూ(రె. మామిడి పండినది. ఉడాగూరన్ కొకొక్కె జూమా= మామిడిపండు (రెండు చేతులా) పట్టుకొని తిను. (క్రి. 1 గుర్-2 లేడా. లే గల్లె (అర ముగ్గి).

పండుకొను 1. డీమానా. 2. జీమానా. 3. మెమెడా. 4. ఉంబుజ్నా=కొంచెముసేపు చేదిమీదతలఉంచుకొనిపడుకో.

పడుకోబెట్టు. అన్ లూడా.

పండుగ. అడుర్. 1 పేకూ అడుర్=బోరిగలు పాతి ఎక్కతీసే పండుగ. 2 ఉడా. అడుర్ = మామిడికాయల పండుగ. 3. రొగో అడుర్=కంది పండుగ. 4. తంకొజ్ అడుర్=జొంక పండుగ. 5. సీడీ అడుర్=జీడి పండుగ. 6. కుడాన్ తుజ్ అడుర్=బొమ్మల పండుగ. 7. పతీడాన్ అడుర్=కూర పండుగ. 8. అబా అడుర్-విప్పమొగ్గ పండుగ. 9. ఒసా అడుర్= అంకుడాకులపండుగ. 10. సిత్రి అడుర్-చోడి పండుగ. 11. కెరె అడుర్. 12 గంతియా డుర్. గ జెలపండుగ. 13. కొండేమ్-అడుర్ - కొండధాన్యముపండుగ.

పం(డెండు. మిగ్గల్.

పంతము. 1. బాడె. అల్ - బాడె - బాడేత యె(రేంజి-పంతము పట్టి పరుగెత్తినారు. 2 లాబా.

పంది. కింబోక్.

పందికొక్కు. ఒంబోక్ తి. (తా. స.) ఒంబోక్ తఇ.

పందిమూతిచెట్టు. కడింబర్-నేప్.

పందిరి. పంజరి. సమండ. (ఓ గు). పల్లాఒ.

పందెము. బాడె. అల్ బాడె.

పంగొమ్మిది. గల్తితిమ్జి. మిగ్గల్ గుల్జి.

పంపు 1. అపాయా 2. బాఙ్. అరిన్ అపాయా = వాణ్ని పంపు. అబన్ అపాయ=కూర పంపు.

పంపెనచెట్టు. పంపనె నేప్.

పాంకోడు. పండేయర. (ఓ).

పకపకనవ్వెను. మాఆజ్ డమ్నె తె. కెకెర్ లొగె మాఅక్తె.

పక్క 1. సరల్లి. సరల్లిలేజన్ లేబూన్ కరెడాలీజ్=పక్కమీద డబ్బులు మరచినాను. సరల్లి లెజన్ డీమానా=పక్కమీదపడుకో 2. సరల్లి లెజన్ అనూడే లె=పక్కలో నొప్పిపుట్టినది. 3. సెవజన్. ఒడిత్తా సేవజన్ జీజ్-ఖాన్ దకు=ఆపక్క నాఇల్లు ఉన్నది.

పక్కఎముక. అం(డొఇ-జజన్. ఒం(డొఇ-జజ్.

పక్కు. 1. కు(రాఙ్. అంబసూ అకు(రాఙ్= పుండు పక్కు. అంబసు కు(రాఙ్ డెలె= పుండు పక్కు కట్టింది. 2. సెమ్మాఅడిఙ్. (ముక్కుపక్కు) సెమ్మాఅడల్ తబా-ముక్కుపక్కుతియ్యి. అజిమర్. పుండుపలుకు.

పక్షి. ఒంతి. ఒంతీడన్. (సమాసములో) తి.

పగ. బేరా.

పగలు. తగ. తగా-తొగల్ బారానా=పగలు రాత్రి పనే. తంబా (చల్దివేళ). తంబా తొగల్-రాత్రింబగళ్లు

పగవాడు. బేరా-మార్.

పగులు 1. పడార్; పడర్. సనజన్ పడాౢరె= తలుపు బీటలు పడ్డది. కింతల్ పడాౢరె= గోడ పగిలినది. 2. పతడా (క్రి). అంబసు పతల్లె=కుండు పగిలినది.(పాల్+తడ్)3. పతు. కింతాల్ పతూలె=గోడకు కన్నము పడ్డది.

పచ్చ. సోఇాల్ (పసుపురంగు). ఏడూడమ్-ఆకుపచ్చని. హీలిఇ, సాఇమె-ఆడ్మి.

పచ్చడము. కరీయా.

పచ్చడి. రిబ్బిడ్. రిబ్బిడన్ రిత్తాఇ=పచ్చడి నూరుతాను.

పచ్చాకు. పడిమనేబ్.

పచ్చి. అమెశ్.

పచ్చిక. అగాబ్. రియాడి.

పచ్చికాయ. అమెశ్-జా.

పటపట. కడేబ్-కడేబ్-గామ్ కొర్కొత్తె= పటపట కొరుకుతున్నాడు.

పట్ట. కుౢకశ్. కుౢకశ్ లూజా=తొక్క ఒలువు.

పట్టణము. గడ.

పట్టినవస్తువు. ఇకమ్ఇమ్-అజాతి.

పట్టు. 1.(క్రి.)ఇమా. డోశ్ ఇాన్ ఇమా=ఒళ్లు పట్టు. లేబూ ఇమా=డబ్బులు పట్టు 2. లబ్బాడా. జేశ్ ఇాన్ లబ్బాడిశ్=నాకుకాళ్లు పట్టు. 3. అోమ్-నా. కబ్డా ఆనేబంజి అకన్లె పాజేతె. ప్రవాహాముచెట్లనుపట్టుకొని పోయినది. 4. పాకుల్లె (నోటకరిచిపట్టు).

పట్టుకొనిరా. పాజాఇ. తకోబా (ఎగరవేసి పండుపట్టుకొనుము).

పట్టుకొనిపో. పాజా.

పట్టె కౢ. కనాశ్ రాశ్.

పట్టెడు. కనుమ్. బో కనుమ్ కుమ్=ఒక పట్టెడు ముద్ద.

పడకఇల్లు. డీమాబ్బాసిశ్. డెరిమ్మానాసిశ్.

పడగ. లంజాక్. ఒబ్-నాగా.

పడనోయు. పపల్లాఆ. పసలా.

పడమర. 1 బురుబ్బొయోశ్. 2. ఒరుబ్-బుబ్ యెశ్-నా-నేశ్.

పడవ. బొశ్సశ్. బుశ్సశ్.

పడియా. కిడాలె.

పడిసెము. పడీసుఆ. తామూ-డా.

పడుకొను. డీమానా. డనిమన్; జనిమన్=పడుకొనేస్థలము.

పండుగ. అడుర్. అడుర్-అత్తాశ్.

పడుచు. 1. డజడా. (పురుషుడు). డజడీ (స్త్రీ) 2. కిడాబొఇ (పడుచుది).

పడు.1.గోజా. అనెబ్ గోజ్లె=చెట్టు పడ్డగి. ఇాన్ గోశ్లిఇ=నేను పడ్డాను. 2. ఒసోజా (రూ) ఈసూజా మాడాన్ డాఇలాఇ డోన్ ఒసోజ్లిశ్=అటక ఎక్కినాను గాని పడిపోయినాను. (ఇది మనుషులనుగురించే వాడతారు. 3. గళోనా. కనిమంౢడా ఉడానెబ్ డాజాన్ డఇలె ఉడాన్ డూజె తెడోన్ కండారా అల్డుల్లె, సంౢపాకండారా సంౢపాఉడా సంౢపామంౢడా గళోలె=ఈమనుష్యుడు మామిడిచెట్టుఎక్కి మామిడికాయలు కోసినాడుగాని కొమ్మవిరిగి, కొమ్మతో కాయలతో మనుష్యుడు వెంటనే పడిపోయినాడు.(సంౢపా.కా. స) 4. లాఅ(ఒలుకుము) సలెజన్ సిల్లె డా లాలె= కుండనుండి నీళ్లు ఒలికినవి. 5. జతత్తె (వ. క్రి.)డా జతత్తె=నీళ్లు చుక్కలు పడుతున్నవి. 6.ఉయోజా;ఒయోజా (ౢపా); (ఆకు, రాలు). 7. రుయోజ్లె (భూ. క్రి). ఆకుల స్నీ రాలినవి. 8. సమ్సమ్లిశ్ 9. లత్తిన్ లిశ్ (గోడ, చెట్టు, దూలము మొ॥) నామీదను పడ్డవి. 10. పలాఆ. కుల్లు కుఆ కేజన్ పలోలె=నక్క మూతిలో పడ్డది.

పణుకు. 1. తకోశ్. 2. ఒంౢడోశ్తాల్(కా. స.) అడ్డముగా ఉండె పణుకు. ఒమ్ౢడోజ్తాల్.

పత్తి. అడి. అడి పతిల్లె. పత్తి బోగ-విడిచినది.

పత్తిబోగ. పతడా.

పదపద. మామా. జరాఒఇమా. ఆందాకాపద.

పదకొండు. గల్మాఇ.

పదహారు. గల్జితుౢరు.

పది. గల్జి.

పదిలము. జాగరత. (తె).

పదిహేడు. గల్జిగుల్జి.

పదిహేను. గల్జిమొల్లాఇ. మిగ్గల్యాగి.

పందిముక్కుతేగ. అడబ్-గఇ.

పదును. 1. తర్రక్ (రూ) తంర్డాంక్. తర్రాక్. తర్రజా (ప్రా. క్రి.)2. జబ్డా-లో. ఒర్రో జబ్డాలో సెవ్లె. దుక్కి పదును పోయినది.

పద్దు. డిడి. డని. పడోడి.

పద్నాల్గు. గల్జుంజి. మిగ్గల్ బాగు.

పనస పడస.

పని. 1 బారా. బారాఅతుక్ తుజా=పని సరిపెట్టు. బారానా (క్రి-ప్రా.) 2. కబ్బాడా. 3. సనజ్జా. 4. సజ్జా. సనజ్జాఅ-సజ్జాఅ. కబాడా ఆ.(క్రి. ప్రా.)3. కంబ్ర. వెట్టిపని 4. ఎంతకూ తెగనిబరువు. తలపైని, భుజములపైని, వేసికొన్నారు, ఇంకా ఎత్తికోవలసిన వస్తువులున్నవి; అయ్యో!=ఎర్రా బరా-బరా, ఎగ్సబ-సబ అంప్రా, గాఇ, ఏ!

పనిముట్లు. 1. ఇంర్డక్. 2. ఇంర్డమంజి.

పన్ను. జీ. (దంతము) తనాడుక్ జి=దవడపళ్లు. అమజ్ జి=ముందుపళ్లు. పాంాజీ=కోరపళ్లు. తన్ జీనెతె; (రూ)తనాన్ జీనెతె=పళ్లు తోముకొన్నాడు.

పన్ను. బందూడా (కొండసాగుకు కుటుంబము 1 కి రూ. 0-8-0 పన్ను) బొండేదా. త్త్రినా; గిరిత్తినా. (కత్తిపన్ను.)

పన్నా. సనార్. సనీసార్ (సోగసైనసన్న) గనోజన్ (కా).

పన్నెండు. మిగ్గల్.

పప్పు. పప్పు. కిప్పు. (గు.)

పయనము. అడ్డానిక్. ఓత్తైఇడ్డాలె? ఎటు పైన మైనావు? మొయ్యొ అఇడ్డానిక్ అమిడ్డవ్ మక్ డేలిక్=మొన్నటి ప్రయాణము నాకు చాలా కష్టమైనది.

పయివాడు. యొఓఇ. యొఓజన్. (నవగంజాతి లో చేరనివాడు.)

పగక, బాగుపైసా.

పగగడుపు. పంతోఇ(అంటుకపోయినకడుపు). అరికాప్పోజ్.

పరుచు. అర్పాడా. సగల్లి అగ్పడా. పక్కపరువు. అర్పాతియా. చాపపరువు. బేలా.

పరదేశము. భిన్నదేస. బెగడదేస. ఎరర్ దేస.

పరాకు. కరేడా. తెరెడా.

పరారి తెరేర్ డేసా ఎరేతె=వేరేదేశము వెళ్లి పోయినాడు.

పరిగెలు. అయోంజి. అసక్-యో.

పరిష్కారము. తక్కు. తనుక్కు. తంర్డుక్కుబెర్. అనిన్ ఇాన్ తక్కూలె బెర్నా=వాడికి నాకూ మాటలు పరిష్కారమైనవి.

పరిహాసకుడు. బుకఇ-మర్. తోక్లా-మర్; గొఇబెర్-మర్.

పర్నింగిచెట్టు=కాంతెల్ని.

పరుగు. యిర్నా. యిర్నెతె=పరుగెత్తినాడు. బాగు ఎర్నా ఎర్నెతె.

పరుచు. 1 బెలా. తత్తి బెలా=చాప పరువు. బీలా(గు). 2. అర్పాడా. సరిల్ల అర్పాడా=పక్క పరువు. అర్పా తియా=చాప పర్చు.

పరుడు. కజ్జామంర్డా. బెగడమంర్డా. లోకామంర్డా యొఓఇ-పర్. (సవరలుకాని పరజాతులవారు).

పరుష. అలాల్ లా. (విశాల ప్రదేశము.)

పరువు బారు. ఉడా తత్తిల్ బారోలె మామిడి చింతకాయలు పరువుకు వచ్చినవి. (2) పరుఉఅ. (తె.) పరుఉఅ-ఇాన్ సెవ్లె=నాపరువు పోయినది.

పర్యాయము. తూగ్. తఫోర్. బారె-ఏరె= రెండు మూడుమార్లు.

పర్వతము. బరో. బరు. (సమాసములో బుర్. బొర్.)

పలక. సక్కిడి. సక్కిడిరెజ్=పలకకాయి.

పలకబారు. జొమూఅ. ఉడా జొజొమూతె= మామిడికాయ పలకబారినది.

పలకరించు. 1 ఒలా; ఒఆలా 2. ఒలజ్నా.

పలకసరులు. 1. సుంకాఇతి-తిల్. 2. తజమన్.

పలవరించు. ఒజోరాయా. ఒజోరాఇ. పలవరింత. ఒజోరాఇలె=వాడు పలవరించినాడు.

పలుకబారెను. 1. బాగోలె. 2. జొమ్మూలె. 3. గూర్రె.

పలుకు 1 అప్పజా. తత్తెన్ జితెలజెలె అప్పజా=అక్కడ యేమిజరిగినదో చెప్పు. 2. బేరా. ఎన్నెగామ్ గామ్లాఇగామ్ బెరా=

నేను ఇలాగన్నాననని పలుకు (అను) 3. జాలజా. ఓమంద్రాడా జాలజా=ఓమనుష్యుడా పలుకు 4 అబఇ=గింజ 5 అజిముర్ (కురుపుది).
పలచన. మేతల్.
పల్లకి. పల్లంకి. పాలంకి.
పల్లము. 1 బసెల్. బసెల్‌బాఇ. పల్లపు జాగా వాడు(కా)) సర్గాంజి. పల్లపుసవరలు(రూ) సర్గాబాఇ. దీనికి మధుగ్రామమనిన్నీ అర్థముకలదు. 2. జరూ. జరూలంక. జరుజర్రజ్=మెరకావల్లము.
పల్లపుపూతికచెట్టు. రోసా.
పల్లు. తనాజీ (దవడపల్లు); జీ సకాబ్లె=పళ్లు కరుచు కొన్నాడు.
పల్లమైన. జరూ.
పల్లపుతులసి=తుడసి.
పల్లె. గొర్జాజ్.
పల్లేరు.
పల్లెము.
పశువు. తక్లి. (సమాసములో తాజ్.)
పసపు. సక్‌సాక్.
పసరు. ఓలా-డా.
పసివట్టు. ఇఇఇూఆ. కిన్ సోరంజి ఇూతెంజి=కుక్కలు వసివట్టుతవి. ఇనుఇు.
పసిడికంటిక. కింతోర్రి.
పస్తు. ఆనమ్. డోలాఇబాతె డకొతిక్=ఆకలితో ఉన్నాను.

పా.

పాక. ఓక్-సిక్.
పాకు. లామా.
పాకుడు. కూలిఇ. ఆరేజన్ కూలిఇ డేలె. ఎర్రెండెన్ జలోతమ్=రాళ్లు పాకుడు పట్టినవి. వెళ్లితే జారుతావు.
పాగా. పాగాకాప్. పాగా రేనా=పాగా చుట్టు.
పాచి. కారి(తె).
పాట. కంకనన్.
పాటకుచెట్టు=లబల్.
పాడు. 1 (క్రి.)కేనా.(క్రి.) పల్లాఆ. 3 ఎర్సి, 4 సెవి.
పాడైనది. సెవల్లె.
పాత. పాపుర్. పుర్రేడన్ (గొర్జాక్.)
పాతడిచెట్టు. కొడొవ.
పాత్ర. కర్సి. డుంబిడి.
పాతర. లోఒక్, లోఒక్ సరో తిత్తెజి (గోతిలో) పాతరలో ధాన్యము పాతరవేస్తున్నారు.
పాతిపెట్టు 1. తిలా. లోజన్ తిత్తేజి=గొయ్యి కప్పుతున్నారు. సుండాజన్ తిత్తేజి=రాట పాతుతున్నారు. 2. సుబా (రాటమొ॥ పాతు) సుండాక్ సుబా;అరేజన్ సుబా=రాయి పాతు. 3. తిబా. సుండాజన్, అరేజన్ తిబా=రాట, రాయి పాతు.
పాదము. ఆనడి; అన్నడి.
పాదు. అన్‌గను. అన్‌గనూ-లేజన్ డారు ఆ=పాదులో నీళ్లు పోయి.
పానకము. పానకము (తె). స్త్రాడో. (ఓ.)
పాప 1. అజీతక్ గయామడ్. గయామడ్=నల్లగుడ్డు. అబైమడ్=తెల్లగుడ్డు. 2. పసిజన్
పాపము ఎర్సి. ఎర్సు. పాపమన్, డోసా, అనర్.
పాపట. పపాడో.
పాపిటచెట్టు. కాడుమ్మ.
పాము. 1 జా; జాడన్. ఒంద్రమూకల్; బంద్రమూకల్=పసిరికపాము. పూడల్=ఉల్లిపాము. లుఊర్=ఒకజాతి పాము. గొండిసా=ఒకజాతిపాము. గోఅజా; సోగ్యా=బైరాగి పాము. తనుల్‌జా=కొండ చిలువ. ఒండెర్-డోసి=ధూళినాగు. కడూ-జా=రెండుతలల పాము. 2. (క్రి) అంబోయా. ఆజెజన్ అంబోయా=కాళ్లు పాము.
పాముపొర. రపోసాల్-జా.
పార. కుడాడా కుడ్డూడా.
పారదోలు. (ఇర్కాలె)అడా.
పారబోయు. సెడా. డా సిల్లేజి=నీళ్లుపారబోసినారు. కలా.
పారవేయు. 1 సెడా. 2. సెస్సిడా. 3. లాలా సెడా. 4. రియాడిగాబ్ లాసెడా=తొక్కు పారవేయుము.

పారిపోవు. అడుర్నా. అరిర్నా; అరిన్నా. డుడుడుఆ. అస్సోగ్లజ్తే. కట్టువిడిచి పారిపోతున్నది.
పారు. అన్ జెజా. డా అన్ జెజ్తె-నీరు పారుతున్నది. అన్ జెజా=వడిగానడువుము.
పారువము. వప్పారా.
పాలబాయి. అడుబ్-బాఇ.
పాలపిట్ట. అజాల్ రఇడా-తి.
పాలావు. అడుప్-తాజ్.
పాలించు. లుఆ.
పాలు 1 అడుబ్. 2. బొండోడా; బుండోడా (రైతు చెల్లించే పాలు. పన్ను).
పావ. కత్తాడూ.
పావంచ 1 డపా. 2. అనుఇడాఇమ్.
పావురము. (అడివిది) కుక్కుర్.
పాసిచెట్టు. బొంత్సి.

పి.

పిండి. రిడి.
పిండుట (పాలు-మొ॥) రబా. రడా, రర్రడా.
పిందె. కసి. కసీలె=పిందెదిగెను.
పికిలిపిట్ట. తింక్సోడోఇ. తింకుడో.
పికక్కు. పాత్తెజెజ్.
పికాక్కాసు. పికాక్కసి.
పిగిలిపిట్ట. తింకుడోఇ. తింకుడో.
పిగులుట. పితిల్. అంబనూ పతిల్లె=ఫ్రండు పిగిలినది.
పిచ్చి. బాయా(ఓ).
పిచ్చుక 1 జంద్రుమ్జా-తి. 2 డొండోర్ పియా-తీ=బంగారు పిచ్చుక. 3. పడి=ఉల్లుబిచిక.
పిట్ట. తితిడన్(పిల్లల ముద్దుమాట) ఒంతి. గల్డా-తీడంజి (దూరమునుండి కొన్ని కాలములలో గుంపుగా కూడి వచ్చేవి.) అజాజ్-రఇడ-తి= పాలపిట్ట.
పిడక. ఆసర్-అసోజ్.
పిడచ. కనుమ్డప్.
పిడత. సొత్తి. సుత్తి. జరీసూల్=మూతిసన్నపు పిడత.
పిడి. పిడిఅగా(తె).
పిడికిలి. కుమ్సి. కింపుప్. కనుమ్డుప్.
పిడికెడు. బొకెండుప్.
పిడుగు. తర్రె; తజేర్. తిర్రె.
పిడుచు. కిన్ రడా. కింద్రిడా. సింద్రి కింద్రిత్తె =బట్ట పిడుస్తాడు.
పితపిత. డడా-లె.
పితుకు. రడా. అడుబ్ రత్తెజి=పాలు పితుకుతున్నారు.
పిత్తు. ఆతాఇ. అతాఇ-తిజ్.
పితూరి. ఉరిడి.
పినతండ్రి. డాడి. కింబోజ్.
పినతల్లి. యాయాజ్.
పిప్పలి. పిప్పిలీజ్.
పిప్పి కుర్రాజ్. అకొల్బజ్.
పిమ్మట. తెతెసిల్తె. (చూ. తరువాత.)
పియ్యి. అసోజ్.
పిరికి. బంతోజ్మర్. కకామిమ్మర్, కుంకుమిమ్మర్.
పిఱుదు. కుంబిడిసామ్ కుంబీసా తుంబడిసామ్. తుంబీసా. కుంబుజ్సామ్. తనమ్కుంపిల్.
పిర్యాదీ. మెడియా-మర్.
పిర్యాదు. మెడియా. పింత.
పెఱ్ఱు (చూ. పిరుదు.)
పిలక. ముడాఊ. రెరెడూ. అ-కిడా-ఊ.
పిలిపించు. 1 అగూగూఆ. ఞేన్ అగూగూలాఇ=నేను పిలిపించినాను. 2. గూబాఇూ (కబురుపంపు)ఊఆఇ-గుఆల్=గట్టిపిలావు.
పిలువు. గుఆ.
పిలుపు. గుఆల్. ఊఆఇగుఆల్=గట్టిపిలుపు.
పిల్ల. పసి. ఓన్-బాఇ=యాజ్-బోఇ= పల్లతల్లి. బార్నోన్-సెలా=ఇద్దరుపిల్లలతల్లి. ఎర్నోన్ సెలా=ముగ్గురు పిల్లలతల్లి 2. ఓన్, 3. అరాలి 4. అరాసెలన్. 5. ఓన్నమ్జిఓన్తె డకు=నీపిల్ల లెక్కడున్నారు.
పిల్లనగ్రోవి. పనెడన్. తిరోడో-పె.
పిల్లి. రమెజ్.
పిశాచము. కుల్బాసోనుమ్. బొత్తొజ్. (బూతమ్.)
పిసరు. అజీ-తుబ్-డమ్.

పిసినిగొట్టు. కుడ్రమ్‌మర్. కుడరఙ్ మర్. లోబా మర్ (ఓ.) అలిఅరూఇత్తె; కుడరమైక్.
పిసుకు. లమా. లబ్బాడా.
పీక. ముర్గొక్క. అగిమ్‌గిమ్=పీకముడి.

పీ.

పీసు. పుయా. పుతాజెజ్లె; పాడాజెజ్లె=కాళ్లు పీకినవి. పుడాతోలె = నోరుపీకినది. పుడానీలె = చేతులుపీకినవి. అలామన్ రియాడీ, పుయాన్ పుఇలె సెడా=గాబు, చెత్త పీకి పారవెయ్యి.
పీచు. డెండేక్. పఇడానా-ఊ.
పీట. పీడ. (తె).
పీనుగు. సియాక్. (పీనుగను ఉంచిన చితి). మోడొఙ్. సియామోడో (ఓ.)
పీల్చు 1 సహూడా (జుర్రడము). సబీర్ సహూడెతె=పులుసు జుర్రినాడు. కడూడా సహూలె=గంజ జుర్రినావు. డా సహూతాఇ=నీళ్లు పీల్చుతాను. డా పోడెలె సహూతె రస డోల్ (సుడుకువెంబడినీరు వెళ్లినప్పుడు) నీరు ఎండాకులను నులిపి పీల్చుతుంది (లాగుతుంది). 2. బెబెడా = నీళ్లుత్రాగు. డా గొపేర్రె మంద్రాన్ బెబెలత్తె=నీళ్లు సుడి పడి మనిషిని పీల్చుతవి (లాగుకొంటవి). బెబెడాతీక్=నాకు దప్పికవేస్తున్నది. బెబెతాఇ=తాగుతాను. 3 సుంద్రూడేవ.
పీల. సహూడా. సహూడమ్‌మర్.
పీలిక. అతూకాప్.
పింజ. 1. రనబ్. సింద్రి రబ్లె తియా=బట్టపింజి పెట్టి ఇమ్ము 2. బలెఆమ్=పింజబాణము.

పు.

పుంజా. కోకతా.
పుంజకొడవలి, బొడ్డొలన్. గగ్గల్ గాలా=చురకలు వెయ్యి.
పుంజెసు. ఉంజి.
పుండు. అంబసు. పూసు (ముద్దుమాట). మూరె-గుర్ డా=చీము. అజీముర్=పుండులోని పలుకు.
పుక్కిలి. గనుమ్. గుంగుమ్లె బజా=పుక్కిలించి ఉమ్మివేయి.
పుక్కిలించు గుంగుమా.
పుచ్చి 1. గర్గర్. గరా (ప్రా॥క్రి) అరా గర్గ్రె=కర్ర పుచ్చినది. 2. అబొబ్బొ. అండారాఇ బొబ్బొబ్లె=వంకాయ పుచ్చినది.
పుచ్చుకో 1. జాఆ. లేబూ సింద్రి జాఆ=డబ్బులు బట్టలు అందుకో. 2. ఇమా. 3 నప్!
పుట్ట. బనుమ్.
పుట్టకొక్కు. బతి.
పుట్టశిమ్మచెట్టు. ఇరనోఇ. ఇరడోయి(రూ)
పుట్టపాలచెట్టు. కొర్ డెఙ్ నేబ్.
పుట్టి. పుత్తి.
పుట్టించు. 1. అన్ఏబా=మొలిపించు. 2. ఒంబర్నా=కను. ఉంజి! ఓంజి బంబ్రిక్ = నలుగురు పిల్లలను పుట్టించినాను (కన్నాను). 3. అసున్నాఆ. కితుజన్ అసున్నాయేతె=దేవుడు పుట్టించినాడు.
పుట్టు 1, కుబర్నా. అనిన్ మొఎకు బర్నెతె=మొన్న వాడు పుట్టినాడు. 2. కోడా. రుబన్ ఇాన్ కోడిక్ తె=నిన్న నేను పుట్టినాను. కితుజన్ కొర్రిక్ తె=నన్ను దేవుడు పుట్టించినాడు.
పుడక 1. కడ్డ (కాడ) 2. రంపిడి. ఉంజి రంపిడి ఇీడాలె పజాఇ =నాలుగు పుల్లలు ఏరితే.
పుణికి. గరి-బొబ్.
పుణ్యము. డరమమ్. పున్నమన్. (తె. ఓ.)
పునాది.
పునుగుపిల్లి. జఙ్ నూల్
పున్నమి. అబరింగాఇ.
పుప్పి. 1. బొబ్బొ. అండారాఇ బొబ్బొలె=వంకాయ పుచ్చినది. బొబొ-జీలె = పళ్లు పుచ్చినవి. 2. గర్గర్ (కర్రపుప్పి).
పురి. 1. పుల్లార్. మూరా అలా-బలెజన్ పుల్లాగ్రె తోఙ్ సెత్తె=నెమలి పురి విప్ప ఆడుతున్నది. 2 లజార్-(పురివిప్పుట) 3 గిసిమొయా. డెఙ్ డేఙ్ గిసిమొఇలె గిడా=నార పురివేసి పేను. (గిసి+మొయా=నలిపి+నులుపు) 4. అలాఙ్ పురి(చోడి మొ॥కుప్పలపైవేసేది.
పురికొల్పు. 1 అబసోయా. (శా.న.) కిన్ సోరన్

అబ్ ఒసోఇలెం డెన్ పండేరన్ ఇమ్మె=పు
క్క_ను పురికొల్పితే చెవులకిల్లను పట్టుకొం
టుంది. లక్కి_-సెన్ అబ్బొసోఇలె ముంబా
బా-ఖాన్ బుడీ-సెలొన్=లచ్చి నామీదికి
బుడ్డిని పురికొల్పినది. 2 అప్ పెఇసోఅ.
పురుగు. బొబ్బొ. బుబు (గు). ముర్దెక్కా_బొ.
అరాబొ=గొం డెంపురుగు; లేక వ్రజతుండ
పురుగు-సమ్‌లాఙ్-బుబ్.
పురుటాలు బంబర్-సేల్.
పురుడు. కుబరన్.
పురె. గరీబొబ్ (గరి=చిప్ప+బొబ్=నెత్తి)
పులకలు. జొరఙ్. బంతొఙ్ లీఙ్ డొన్ జొరఙ్జి
ఙ్=భయపడ్డాను గనక (ఒళ్లు) గరుపొడ
చినది.
పులి. కినా. సమాసమందు కిత్;కిక్ (తా.స.)
అవుతుంది. సుడాకిత్=పెద్ద పులి. కిన్
సొర్-కిత్=చిట్లపులి.
పులిమచ్చలు, లేక బగ్గెలు. పుల్ గొ-కెత్ (తా.స.)
రగఙ్ కిత్.
పులికోస 1. కినామమార్ 2. కనాసి-బొ.
పులిగోరు. కర్సి-కిత్.
పులిగోరు చెట్టు. కినాఆకర్సి సేబ్.
పులిచెవులచెట్టు. తరేడే సెబ్.
పుష్టిగా. లగిని-బొగిని.
పులి తేన్పు. గారేబ్-సొ.
పులిబోను. కినా పేలారుబ్.
పులిసి (పళ్లు). అడేఙ్-జీ-లిఙ్. (తా.స.)
రెడేజీ-లిఙ్.
పులుగు.
పులుము. 1. గోడా. గోడా- బోఙ్నే తె=తల
పులుముకొన్నాడు. (తలరుద్దుకొన్నా
డు.) గోడా తాఙ్నే తె=బట్ట పులుముకొ
న్నాడు. 2. రీడజా. డిఙ్ సీజ్జె రీడఙ్ తాబ్నె
తె=బట్ట ఉడకబెట్టి ఉదుకుకొన్నాడు.
3. రూకబ్. రూకబ్ సీఙ్నె తె. 4.
తొత్తోబా (చేతులతోగాని రాతిపైనిగాని
ఉప్పళించుట). తొత్తోబ్సీఙ్నె తె. అరెఙ్
లెజన్ తొత్తోబ్సీఙ్నె తె = రాతిపై బట్ట
ఉప్పళించుకొన్నాడు.
సు. 1. అరఙ్ 2. సబీర్ (ఉడికించినది)
అరఙ్.

పుల్ల కూర.
పుల్లగుమ్మడికాయ. పలఅ-కొ. పులఅ-లాఇ.
పుల్లబీర. కొసల్లి.
పుల్లేరు. ఒడేరి.
పువ్వు. తర్బా. (సమాసమందు తార్.) అబా-
తాక్=విప్ప-పువ్వు.
పుసి. అసాఙ్-మడ్=కంటిపుసి.

పూ.

పూకు. అతీజన్. తీ.
పూచెను. రఅలె. (రూ. రా'లె). ఉడా
రఅలె=మామిడి పూచినది.
పూజ. పొప్పర్. పుర్‌పుక్. పిర్‌పిర్. కొర్రు ఉ
అల్ (పాలిగోసి పూజించుట). కుడాన్ తుఙ్
=ఇంటిపద్ద గోడలపైని బొమ్మలు వ్రాసి పూ
జించుట. ఓఆడావుర్=గ్రామంమధ్యను
అందరూకూడి చేసే పూజ. ఒసాడుర్=
చోడిపూజ.
పూజారి. బోయా. కుడఙ్. జన్ని. డెసారి.
పూజించు. పురా. (రూ. పిరా.) కొబా.
పూజు. రాజోల్. రాజ్లాఇ=పూజువేసినాను.
పూడుట. తిర్రోఙ్. లోజర్ తిర్రొనే తె. డజ్జె
లె. (పుండుగాని, గాయముగాని).
పూడ్చు. తిర్రోఅ. లొజన్ తిర్రోఎతె=గొ
య్యి పూడ్చినాడు.
పూత. 1. జనోడ్. బొర్రెఙ్-లో జొల్లెజి=ఎర్ర
మన్ను పూసినారు. 2. రనా (చెట్లు మొ॥)
3. బనడ్ (మందు మొ॥).
పూను. 1. డజ్ జోల్. జోడా లెజన్ . డఙ్ జో
ల్నే తె=గడ్డలో పూను వేసుకొన్నాడు. 2.
డజా. 3. రప్తీయా. కనా బారాఖాన్ డ
జ్జాఇ, రప్తిత్తాఇ=అపని నేను పూనుకో
గలను.
పూయించు. అజోడాఅ. అగ్గల్లోఅ.
పూయు. 1. గలా. సగడాన్ గలా=బండి పూ
యు (ము). గొయాఙ్ గలా=ఏరు పూయు
(ము). 2. రాజా. గొయాఙ్ రాజ్నే తే=ఏరు
పూసుకొన్నాడు. 3. జొడాఅ. అసోఙ్
తాఙ్ జొడాఅ=పేడ పూయుము. 4. రా.
ఉడా రా'లె. మామిడి పూసినది. 5. బడా.
రేగమ్ బడా=మందు పూయుము.

పూరా. బరీతె.

పూరి. అలామ్.

పూర్తిఅయినదే. 1. రెజ్లె. గసుర్ రేజ్లె=వర్షము పూర్తిఅయినది. బారా రేజ్లె=పని పూర్తి అయినది. 2. బరిల్లె. తోడ్డోర్ బరిల్లె=గంప నిండినది.

పూరేడుపిట్ట. గుడి.

పూర్తిచేయు. 1. ఒజ్ తుజా. (కా. స.) 2. అన్ తుజా (పని మొ॥) 3. బరీఅ.

పూర్వము. పుర్బాన్. అమజన్.

పూర్వులు. జోజోంజి. తాతాంజి.

పూస. బుబుడా. తజమ్(పలకసరి పూసలు). సంకాఇ తే-తజ్=మెడ పూసలు.

పూసిపోయినది.

పె.

పెంకితనము. గసియ. గసియానేతె. గసీ-మర్. ఉసీ-మర్. గాఇ-జెర్-మర్. సుల్ జీ-మర్=పెంకివాడు.

పెంకు. గరి. గరీ-సీజ్=పెంకు టిల్లు.

పెంచు. 1. లుఆ. లోఅ. 2. కయ్యము పెంచకు=రొాడె అన్నె బ్ గోజ్.

పెంటు. రియాడి.

పెంట్రికలు (మేకవి). రొాడమై-రొాడమై.

పెండలము. గనఇ. గనాఇ. గనుగాఇ. బుత్తి=తాయ పెండలము. అరాగో=కర్ర పెండలము. జాతి=చేదు పెండలము.

పెండె. గనాబోజ్. గనమ్‌బోజ్.

పెండ్లాడు. 1. సింద్రుడా. 2. పజుక్కు ఇనా. 3. సఇ-బొాఇ-నా, 4. పంకుఇ-సాల్-నా. 5. జిజ్-జిజ్ బొాఇ-నా. 6. గర్-బొాఇ-నా.

పెండ్లాము. డుక్రి. కులమ్-బొాఇ.

పెండ్లి. సింద్రుడ్. సిర్రుడ్. సింద్రుడ్-బొాఇ=పెండ్లి కూతురు. జిజ్ జిజ్ తాఇ=పిల్లను అడుగుతాను. పంకుఇతాఇ=పెండ్లి చేస్తాను. పంకుఇ తేనాఇ=పెండ్లాడుతాను. పజ్ సాల్ తాఇ (పెండ్లికి కల్లు తీసుకు వెళ్లుతాను).

పెందలకడ. తగల్‌డా. కస్సిమ్-ఉాలన్.

పెంపుడు. లన్పు లనో. పెంపుడుకుక్క=లనో-సోర్. అజ్రడా. అజ్రరా. పెంపుడు పిట్ట.

పెకలించు. 1. పాఆ. పపాతమ్. పనాతమ్=పెకల్చిననోరు. 2. కూడా. అరెజన్ కూడే తె=రాఇ పెకల్చినాడు. తోడన్ కూడేతె=నోరు పెగల్చినాడు.

పెగలు. పానా. మాట పెగలదు=?

పెచ్చు. 1. కర్రజ్. కింతల్ అకుర్సి తె=గోడ పెచ్చు లెక్కుతున్నది. 2. అలా. సరో తరె అలాలె=ధాన్యం కొలత పెచ్చినది.

పెటుకు. పెడయర్. కొర్రా.

పెట్ట. అజ్రరా.

పెట్టు. 1. డకుఅ. 2. ఒసాడా. (కా.స.) 3. సోజా కింతె ఒలా సోజ్తె=అరటిచెట్టు కోటాకు పెట్టినది. కింతేడా సోజ్తె=ఆముదపు చెట్టు గెలపెట్టినది. (గెల, పొట్ట పెట్టినది.) సనోజ్. (క్రి-వి.) 4. ఒరమ్నా (ముందు పెట్టుకొను.) రనా ఒరమ్మెడకు=బంగారు ముందు పెట్టుకొనిఉండు. 5. బొట్టు పెట్టుకొన్నది=ఒబొారొాతింకాఇనేతె. 6. ఒట్టు పెట్టుకొన్నాడు=జెబ్నెతె, జెమ్నెతె. కూడూ ఒరమ్మెడకు=అన్నము కనిపెట్టుకొని ఉండు.

పెట్టె. పేలా. పెత్తె.

పెడ. పడి. కింతె-పడి=అరటికాయలపెడ.

పెడయిచెట్టు. పిడసికంతా.

పెడసరము. 1. డయర్. డయ్రెగామ్తె=పెడసరముగా మాట్లాడుతాడు. డయర్‌మర్=పెడసరమువాడు. 2. పింతా. 3. కొర్రా.

పెణక. బలేజ్.

పెత్తండ్రి. తాత. తాతాజ్.

పెత్తనము. గమజ్-గోడన్. బోయా-గోడన్.

పెత్తల్లి. అంతలఇ.

పెదవి. జఇతాతమ్=కింది పెదవి. లంతాతిమ్=మీది పెదవి.

పెద్ద. సుడా. గోగో. ముడా. బడా. బడ్డోర్సో=పెద్దముక్కు మొగము.

పెద్దగురుటాకు. కుంబల్-ఓల్.

పెద్దగుమ్మడి=గుమారి.

పెద్దనెల్లి. ఉర్‌బొాండా. (సిరినెల్లికి కూడా ఇదే పేరు).

పెద్దగొట్టెచెట్టు. తర్రాండ-నేబ్.

పెద్దపులి. సుడాకిత్. కినా.

పెద్దబేగడిచెట్టు. జాలోడా.

పెద్దమానుబెట్టు. ఒయోాలేన్.

పెద్దలు :—జగాబోజి; సుతరాబోజి; సంక్రసబోజి; పెర్నిబోజి; గుల్బాబోజి; పడాలూ. (ఇవి వివిధమైన పితృదేవతల పేర్లు).

పెద్దవాడు.ముడామర్.గోగోమర్.సుడామర్.

పెనము. పెనమన్(తె).

పెనిమిటి. తనోజ్‌బా. తలయిబ (హాస్యపు మాట).

పెనుగొన్నది. అఇన్నెతె. అజడ్డ లఇనెతె ఉడాన్=మామిడిచెట్టుకు బద్దు చుట్టుకొన్నది. పసి గులా ఇలఇక్ తెజి=పిల్లలు నన్ను చుట్టుకొన్నారు.

పెనుగులాడు. అల్‌రుఇనబా. ఉంతా జాతివస్మేలె అల్‌రుఇలెజి=ఆవస్తువకోసము పెనుగులాడినారు.

పెయ్యా. ఓన్‌తాజ్. ఆవుపెయ్యా. అఓక్‌బోజ్=గేదెపెయ్యా. బెంబె (ముద్దుమాట). కల్లోడి.

పెరడు. పెగిడి. కరూక్. కరూజన్.

పెరుగు. 1. తడా(క్రి)=తెగు(ధారము మొ॥) 2. పేలా.అఇర్రాయంజి అమంర్డాం జల్లాఇ గాలెడోక్, అచున్ నమి గార్రెక్యాన్; పత్తిలిలేజ్ కూడు పేఏత్తె పోడ్?=వచ్చినవారందరూ తినివేసినారు; నీవు ఇప్పుడడుగుతున్నావు; కుండలో అన్నము పెరుగుతుందా? 3 బడ్డేలేజి (పెరిగినారు) 4. మరెజా.

పెళుసు. రయబ్. ఆసర్‌ఓల్ రయబ్-గామ్ డకు.

పెల్ల. నప్ప.

పెల్లగించు. పెయా.

పెళ్లికూతురు. జిఙ్‌జిఙ్‌బోఇ. సిర్రుఙ్- బొఇ

పెసలు. ముగ్గ.

పే.

పేగులు. ఒలొఇడా. పూడీక్.

పేడ. అసోక్‌తా.

పేడపురుగు. అత్తాజీ-బా. అసోక్-బా.

పేడి. ఇన్‌సెలోమర్. ఇన్‌సెలో కిమ్మర్.

పేడు. 1. పయ్యా. కోఅపయ్యా=ఆనపబద్ద. ఎల్లాడక్ అపయ్యా=దోసబద్ద. 2. అన్‌సీనిబ్ ఆరా. అన్‌జిఁబ్=కర్రపేడు.

పేదవాడు. బనాఁ-మల్, డొలాఇ-మర్.

పేను. ఇఈ.

పేను. (క్రి.) 1 గిడా. 2. గిసమొయా. (తాడు మొ॥) పేపరువ్వ. రేకే-డాక్.

పేయుట.(పేత). బేరిఙ్. [illegible]-ఇన్ బె[illegible]క్షీఙ్=నాకు ఒళ్లుపేసినది.

పేరు. అఇమ్. ఇీమన్.ఇీమ్=పేరు. నీ పేరు=అఇమ్-నమ్.

పేరుకొను. 1. జీనా. కూడూన్ జీనేతె=అన్నము ముద్ద-కట్టినది. కిమ్మైడన్ అమిఇామ్ జీనేతె=మేకనెత్తురు పేరుకొన్నది. 2. కిమా. మిఇామన్ కిమ్నెతె=నెత్తురు ముద్దకట్టినది.

పేర్చు.తుమ్‌డిజా.పత్తిలింజి తుమ్డిజా=కుండలు పేర్చు.అంగక్ తుమ్‌డీజా=కర్రలు పేర్చు. అజల్ జిజి తేజా, ఉఅబన్ తుమ్ డీజాన్=కర్రలు మోపు నెత్తిమీద పెట్టుకో, దానిమీద కూర పెట్టుకో.(దొంతరగా పెట్టుకో.)

పేలాలు. లయ(ఓ).

పేలుట 1. పర్‌పర్. 2. పుర్‌పుర్. లయాపుర్‌పుర్‌లోతె=పేలాలు పేలుతున్నవి. అజల్ పర్‌పర్‌డేతె=కర్రలు పేలుతున్నవి. 2. బెర్డమ్. కడిఙ్‌గామ్; బెర్డత్తి=ఊరుకో పేలుతూనే ఉంటావు.

పేల్చు. సోయా. బాడా సోయా=తుపాకి పేల్చు.

పై }
పైని } లంకాన్.

పైట. లంబన్నా. లనాంబడ్.

పొ.

పొంగించు. అసోసరా. అడాలాఅ.

పొంగు. 1. పుంపుజాన్. అంబసు పుంపుజ్లె=పుండు పొంగినది. అబాఇ పుంపుంగ్లె=గింజ ఉబ్బినది. 3 డలాఅలె=కల్లు పొంగినది. అంబసు బుడోర్‌లోగె డలాలె=పుండు కొత్తనైపొంగినది. 4 లరగాబ్. ధాన్యము,కల్లు, నీరు మొ॥వా॥ గు॥

పొంచియుండు. లడ్కినాలత్తె=పులిపొంచుంది.
పొందు. ఇఞా. ఐండమ్ గంఢ్రా ఇఞ్తే. చాలా పంట పొందుతాడు
పొక్కినది. పుంవుజ్లె. పుజ్లె. తోగి గతఢ్రిజ్, పుంపుజ్లె=నిప్పనాకుతగిలినది; పొక్కినది.
పొక్కు. ఖడున్.
పొగ. 1. ఉమడ్. ఉపడన్. పొగతాగు= గెమోడా. 2. గేమ్నా.
పొగడు. సిన్నాఆ; సిన్నేఆ.
పొగవేయు. తూమూఅ.
పొగచుట. సనాకుఇ. సగ్గాఇ. సనెకుఇ. ముగ్గుఇ.
పొగమొక్క. పొగ-సేబ్.
పొగరు. ముఢ్రొ. ముఢ్రో-ఉఢ్రో. ముఢ్రా.
పొగాకు. పొ (తె.)
పొటకరించు. లడాబా. అనెబన్ లాడాత్తె= చెట్టు-పొటకరిస్తున్నది. అంబసు లడాత్తె= పుందు పొటకరిస్తున్నది.
పొట్ట. 1. కింపోజ్. 2. పుజెబ్. సరో పుజెజ్లె=వరి పొట్టపెట్టినది. పుజెబ్సీలె=చోడి పొట్ట పెట్టినది. 3 సనోజ్. (జొన్న మొ॥) 4 పుంతిత్. సరో పుంతిల్లె=వరిపొట్టపెట్టినది.
పొట్టివాడు. జఇతామర్. కుతిమిమర్.
పొట్టు. (పేగులు) ఒలొఇడా.
పొట్టేలు. మురుకుండిడీ. ముకుర్ (గొఢ్రె, ఆడుది.)
పొట్లకాయ. పొత్తలకాయజ్ (తె.) జామురుల్లా.
పొట్లము. గగ్గబ్. పొట్లముకట్టు=గబ్బా. క్రి॥ ప్రా. పొడ.
పొడవు. 1. జెలెజ్ 2. డెంకా (ఓ)
పొడి. 1. రిడి. 2. అసర్.
పొడిచేయు. రిడా.
పొడువు. 1. డుజ్ జారా. తెంతా-బాత్తే కింబో జన్ రోరో-లెన్ డుజ్ జారేతె=తెంటాలో పంటని పొడిస్తే ఆరుఫాయగా దూసుకొనివెళ్లినది. 2. రోరోనా (కన్నముపొడువు) ఎతెబారా? ఒలాన్ రోతె=ఎందుకు ఆకులకు కన్నము-పొడుస్తావు. జఇతాలూరోతాఇ=తమ్మైకు కుట్టించుకొంటాను. సుజర్ డజ్-బాతె ఒఢ్రోతాజ్ రోరోఎతె; సుజేతె=ములుకోలుకర్రతో ఎద్దను పొడిచినాడు; గుచ్చినాడు. కినారో ఆ=పులిని పొడువు. 3. సుజా. మంఢ్రాన్ సుజాన్సుఇలె మమ్మాబా=మనిష్యిని పొడిచి గెంటండి. 4. రోఇ-లతజా (నొక్కిపొడువు).
పొడుము. (పీల్చేది) సుంఢ్రుం-పొ; సనుంఢ్రుం-పోడ్.
పొణక. సుడా-కొకొర్. కొక్కోర్ (చిన్న డబ్బ)-డొల్లి.
పొతకచెట్టు. పొతక సేబ్.
పొత్తర. కొక్కొయ్యోల్. కొఇకొఇ-ఓల్.
పొత్తికడుపు. జఇతా-పొజ్. బనిలా (గు).
పొత్తిచెట్టు=కాడసి(తార్) సేబ్.
పొత్తిపంచ. గోల్కాప్. సల్కాప్.
పొత్రము. ఆఓనర్.
పొద. కుఢ్రప్.
పొదుగు. మెమె. అతజ్లె అమెమెలెజన్ అసుబ్ ఎజ్జా=ఆవు పొదుగులో పాలు లేవు.
పొదుగు. డుండుమా. డనుమ్-ఈమ్=పొదిగిన కోడి. డనుమంజి=పొదగిన పిల్లలు.
పొదుపు. బజ్జా. గొడొఖర్.
పొద్దు. ఓమోాజ్. డుజ్యొజ్లె=పొద్దు పొడిచెను. గన్యొజ్లె=పొద్దు గుంకినది. గాఇజుమ్=తిండివేళ (చూ. సూర్యుడు).
పొన్న.
పొన్ను.
పొయ్యి. కుడా. మెమె-కూల్=పొయ్యి-పొక్కిళ్లు.
పొర. కుఢ్రజ్. (పాము)రప్ ఉసాల్. లాబాజత్.
పొరబాటు. వరా. వడో. వడా. ఎర్పరాలె పొరపాటు లేకుండా.
పొరుగిల్లు. బారి-సీకీ. ఏరి-సీకీ.
పొరుగువాడు. బారి-సీకీ-మర్. ఏరి-సీకీ-మర్.
పొర్లు. 1. తిల్నా. పేకుర్ కుమాలెజన్ తిల్నెతె=గాడిదె పొయిబుగ్గిలో పొర్లినది. 2. గతుజా (గు).
పొలము. వరోబాన్.
పొలిమేర. (గ్రామములకు) సండి; (పొలములకు) తన్నా. తన్నోడన్.

పొలుసు. పొలుసు (తె). అలాబారన్. క్రఖ్ -యో.

పొల్లు. పుల్లా. కిచమ్. గల్లజ్జె=పొల్లు అయినది.

పో.

పో. మా. ఎరా. ఇరా. ఇయా. సనా. సలోజా.

పోకచెట్టు.

పోకిరి. జుంజుడీ-మరి.

పోగు. తుంబోజ్. తుంకుబ్. తరేల్ (మాలు).

పోగుచేయు. తుమా. అలామన్ తుమా=గడ్డి పోగువేయుము. లాబా తుమా=మన్ను పోగుచేయి. 2. కుబా. కూడూన్ కుబ్లె గా=అన్నము పోగుచేసికొని తిను. సోనుమ్-బాటె ఎరండి కుబ్నె తె=దేవతకు అన్నీ పోగుచేసినాము. 3. రుక్కుఆ. ఉడా రుక్కుఆ=మామిడికాయలు పోగువేయుము. తజ్లిజన్ జి డత్తెకొన్నె ఇరాఇ తేజి, రుక్కుఆ=పశువులు అటూఇటూ చెదిరినవి, మంద వేయండి. మంద్రాంజి రుక్కుగామ్ డక్కులెంజి=మనుష్యులు గుంపుకూడి ఉన్నారు.

పోగొట్టు. సెడా.

పోటి 1 (పని మొ॥) అలసోఇ. అలాసాఇ. 2. (కర్ర మొ॥) తుల్కుడ.

పోటు. 1. డజర్-డజర్. లుజ్-ఖాన్ డజర్ డజర్ డేతె=నా చెవిలో పోటొత్తినది. 3. అ-ఖిడ్డబ్ తనాజ్ తాజ్తె=గట్టి పోటు పొడుస్తున్నాడు.

పోట్లాడు. అల్‌సూనా.

పోడు. అజాల్. అజాల్ అబజ్నాబా=పోడు బాగుచేదాము. డుల్బా నాఇబా=కొండపని సరిపెట్టిరండి. లోలాబా=దున్నిరండి. అర్గడి=కాలుతూ ఉన్న పోడు. తింబర్బా=పోడునరకండి. అజాల్=కొండ పొడు.

పోతు. బొక్షెల్.

పోతుచెట్టు. బొక్షేడో.

పోనిమ్ము. జెజారా. ఎజ్జాసోఇ. ఇజారా.

పోయు 1. పిడా. సుంద్రూలెబన్ రుంకూ పిడా=గంపలో బియ్యము పొయ్యి. అనుమ్ నా=ఉచ్చ పొయ్యి. పేలా లేబన్ లేబూ పిడా = పెట్టెలో డబ్బులు పోయి. బిడార్ లేబన్ అజలంజి పిప్పిడా=కావటిలో కర్రలుంచు. 2. రుఅ. కూడూ రుఅ=అన్నము వెలుపు. 3. రుజా (నీరుపోయి) 4. లాఅ(పోయి). సిరోలా తేజి=ఆకు పోసినారు. లేక. జంద్రుమన్ లా తెజి. కినా పుర్ జంద్రుమన్ అఇలాబా=పులిపూజకు గింజలు వచ్చి వెలపండి (పులిపూజరోటి వద్దచేసి అక్కడగింజలు వెలపండి). 5. రుమా (గంప మొ॥ వాటిలోకి) 6. సుసుడా (ఎత్తుము) 7. గోడా (చేతితో ఎత్తుము).

పోరు. సుసూనా. సను.

పోలుగుపిట్ట. డూమల్, డుంబుల్.

పోల్చు. అమ్మడా. ఖాన్ అఅమల్లాఇ = నేను పోల్చలేదు. (అజ్-మన్ - లాఇ.

పోవు. ఎరా. రూ. ఇరా. సనా. సలోజా. మా. ఇయా.

పోషించు. లుఅ. లాలామర్-పోషించేవాడు. లనోమర్=సంరక్షణపొందినవాడు.

పౌరుషము.

ప్ర.

ప్రకటనచేయు.(కుడ్డబన్) అబ్ అంపజా. అగ్గలమా; అప్పజా.

ప్రకాశిస్తూ. 1. గేడమ్లె. ఒయోజన్ గేడమ్లె. 2. తార్తె. 3. పుంతార్తె 4. బరిజ్ బరజ్తె (మిరిమిట్లు) 5. పెప్పెర్తె. (రూ. పెర్పెర్తె) 6. మలీమలాఇతె.

ప్రజ. పరజ. లోకాంజి. మంద్రాంజి.

ప్రజ్ఞ. బజ్ సా-గనలమ్.

ప్రతి. డీ. డీ డినా=ప్రతి దినము. డీతా=ఎల్లప్పుడూ.

ప్రతిధ్వని. జాకి. జాకిల్లె=ప్రతిధ్వని అయినది. జాకీగామ్; జాకిడమ్=ప్రతిధ్వనిగా.

ప్రతిబింబము. 1 ఉస్సుల్ 2. తార్మడి. 3. ఉఖాల్.ఒయోజన్ ఆతార్మడి డాలెబన్ గెఎత్తె=

సూర్యుడి ప్రతిబింబము నీటిలో కనబడు తుంది.

ప్రత్తి. (చూ) పత్తి.

ప్రత్యేకముగా. తజ్ బొ-తజ్ బొ. తంపడా. బెగడాలె.

ప్రభువు. రజా. రాజా. డొర. బిసింగన్. గమజ్.

ప్రమాణము. పరమాడా అలా (గడ్డిపరక తెంపి చేసేది) పరమాడా తుబా=ప్రమాణము చేయి. 1. అలా సిడ్డఇలె అప్పుజా=గడ్డి పరక తెంపి చెప్పు.2 లాబొ తల్లె అప్పుజా= భూమి తట్టి చెప్పు 3. జెజ్జెల్లె అప్పుజా=మరు గునీళ్లలోఉంచిన రూపాయితీసిప్రమాణము చేసి చెప్పు4 కినానా ఉసల్ రమ్లెఅప్పుజా =పులితోలు కరిచి చెప్పు. 5. ఎజెర్ఓల్ ఇమ్లె అప్పుజా=ఉసిరిఆకుపట్టిచెప్పు. (అబ ద్ధమాడితే ఉసిరికాయలువలెపిల్లలు మొ॥ రాలిపోతారు.) 6. బసి ఇమ్లె అప్పుజా= ఉప్పుపట్టిచెప్పు (అబద్ధమాడితేచర్మముఊడి పోయి,మాంసము కరిగిపోతుంది). 7.ఒరోా జన్ లేమ్లె అప్పుజా=సూర్యుడికి మ్రొక్కి చెప్పు (గొంకితే బుర్రబద్దలవుతుంది.) 8. ఉఆజన్ జబ్లె అప్పుజా=కాలినఇనుము ము క్కుముట్టుకొని చెప్పు.

ప్రయాణము. అర్రొయాత.రొయాలె=ప్రయాణ ము వెళ్లినాను.

ప్రవాహము. రడ్డా.

ప్రవేశించు. గనా.

ప్రవేశపెట్టు. అన్‌గన్‌ఆ.

ప్రశంసనార్థము 1. అడ్డుబర్ 2. ఇంజిడొ. 3 బజ్‌సాగఇ.

ప్రసవము. కుబరన్.

ప్రసవించు. కుయా. (చూ)కొయా.

ప్రసంగము. బనేర్.

ప్రా.

ప్రాకుడుకొరెంటము. రగై.

ప్రాణము. పురాడా. మేజన్. ప్రాడా.(గు) పుడారా.

ప్రాత. పుప్పర్.

ప్రాపు. లాడున్. లనొ.

ప్రాముట. 1.గిసిడన్. 2.అంబొయన్. 3.గొసొ డా. 4 గనిడన్ (గిడా. గిసిడా. అంబోయా (ప్రా.)

ప్రియము. 1. మర్గం (గు). సిత్రి బొఇబొఇ మర్గం డేలె=ఛోళ్లు చాలాప్రియమయినవి. 2. మన్నామర్. ప్రియుడు. మన్నానమ్ డ కుఆ=నీ దయ ఉంచు.

ప్రే.

ప్రేమ.

ప్రేలుట 1. కఞ్ కఞ్ (మనిషినిగురించి). 2. పర్ పర్ (కర్రగురించి).

ప్రొ.

ప్రొద్దు. ఒరోజన్. ఒరోజ్లె=ప్రొద్దు మీదికి వచ్చినది. డరోజ్వాఇలె=ప్రొద్దు మీదికి వచ్చినది. బుబ్బోర్లె=ప్రొద్దుగుంకినది.(చూ. సూర్యుడు.)

ప్రొద్దుపోయెను. అరుజ్లె. ఒరుజ్లె.

బ.

బంక. జిగి. జెగి.

బంకమన్ను. జెగి-లా.

బంగారము. రనా.

బంగారుపనివాడు. రనా సనజ్గా-మర్.

బంగారుపిచ్చుక. డొండొర్ పిల్లా. బెబెర్ సడుఆర్.

బంటి.బొ-డియా-జనరుజ్. మొల(బంటి)లోతు. బొ-సంకా-జనరుజ్ =మెడ(బంటి)లోతు. బంటికి సమమైనమాట లేకనే వాడుతారు.

బంట్రోతు. 1 కాఇబొ. (బిసోయినౌకరు) 2. పర్సాన్. 3. తుర్కామర్. 4. పాఇకొ.

బండవాడు. కెర్సుకార్సుమర్. ఎర్సుకుర్సు.

బండి. సగడ.

బండికల్లు. సగడ-బొండిజ్.

బండిగులివిలువ. ఉఆడ్-గుంజి.

బంతి ?

బంతిపువ్వు ?

బంధువు మంత్రిబొఇ. మంతరి. (కా.స.) ఇడ్డా-నీజ్-మర్. డయల్మర్. గొజ్ డామ్ బిరిండాకంతరాజి(బ.వ.)

బక్క. తజ్లి.

బక్కరు. గొడా.

బగ్గి. కుర్తా-సగడ. రింగెసగడ.
బగ్గెలు. సిత్తా.
బట్ట. సింగ్రీ. కాప్, సీక్ (అనిసమాసమందు) గోల్కాప్=పాత్తిబట్ట. పాపీ-సీక్. గోచి.
బట్టతల. పాతీబోబ్ (ఆడది). పాతాబోబ్ (మగవాడు.)
బట్టె. జడా.
బడలిక. మనగ్గ. ముఆఇ.
బతుకుట. మరేజ్నా (ధా. మేజ్.) జంగాడ. మంగ్రేజన్.
బత్తెము. లుఆడి.
బదిలి. పాడు. పనాడు. ఖేన్ అనిన్ పాడు తీజ్=నాకు వాడు బదిలీఉంటాడు.
బదులు. 1. రయా బొఅడ్డా రుంకు రయా తీజ్. ఒకఅడ్డ బియ్యము బదులు నాకిమ్ము. 2. అపకారమునకుతిరిగిఅపకారముచేయు= ఒడోలా. అమన్ ఒడోల్లిజ్.
బద్ద. పయ్యాక్. (కా.స) పాపా పనా.
బద్ధకము రోండు. బొడ్డుఅ. పోతరమ్. (తె).
బద్దలగు. పలజా. పలజ్-డజ్.బద్దలైన కుండ
బద్దలుచేయు. పాఅ. తిరంజీ పాఅ. పలకగ్ర బద్దలుచేయి.
బద్దె. (నడుముకట్టె)డియా-జనిజి.డియా-కాప్.
భయపెట్టు. అబ్బంతోజా. అబ్బత్తోజా. అనిన్ గసియాతె; అబ్బత్తోజా=వాడు పెంకితనము చేస్తున్నాడు; భయపెట్టు.
భయము. బంతోక్. బతోక్. అపురాడా రుప్రుప్గాన్లె డకు=ప్రాణము కొట్టుకొంటున్నది. అరజాడాలమ్పా = నీకు భయములేదా ? అజోరజ్-తిజోరక్-అడే లమ్పా ? అమన్అనింజి - అ-బిత్తింజ్ఇల్లె-పాజె=నీకుతొణుకుబెణుకులేదా ? వారివస్తువులు దొంగలించినావు.
బయలు. పడ్డా.
బయట. పడ్డాబాన్.
బయలుదేరుటకుసిద్ధముగాఉండు.ఒస్కాయనా.
బయలుపడు. అమన్ తడీలమ్=నీవు బయలు పడ్డావు.
భరతపిట్ట. డాగా-తి.
భరణికప్ప. సాడా. బర్నె(తె). బుఇడారి. వరసె.

బరణికచెట్టు. సిరోఇంతినేబ్.
బరికె. పర్కా.
బరుకు. గోడా.
బరువు. లగ్గి.
బలము. సత్తుఅ. (తె) కోరా-బలిమి. డోక్ ఖాన్ కోరా ఎజ్జా=నాదేహములో బలము లేదు.
బలవంతుడు. కోరా-మర్.•రడూ-మర్.జెల్-జెల్-మర్.
బలివేయుము. పురా. పిరా. పిర్పిరా. పుర్పు రన్-అప్సేలె కివడా..
బలి వేసిన జంతువు=పనిర్-జెల్.
బలిసిన. కుప్పా. జెజ్జెజ్. జెల్జెజ్.
బలుసుచెట్టు.
బల్లి. డనాజ్. డజ్డజ్బక్. డడ్డబ్బజ్.
బల్లెము. సిల్లా-డక్.
బస. బస-పల్లాఅ. (ఆకులతోను రొడ్డతోను కట్టిన సాల.)
బహు. అఇంతమ్. అగ్గడ. అబ్బల. బొఇబొఇ. మిడ్డప్. (చూ. ఎక్కువ.)
బహువతి. ఇనానున్. సాడీ. సర్దా. అలీగా.

బా.

బాకా. తునేడన్.
బాగా. బజ్నాలె. అంజెసె. బల్లూసా (ఓ.) సంగ్రదూబో!=బాగాఉన్నారా? (ఇదిపలకరింపుమాట).
బాగుచేయు. 1. నస్నాలా. (సా + అలాక్). రియాడీ నస్నాలా=చెత్త (తుడిచి)బాగుచెయ్యి. 2. అబ్బజ్నా-ఆ.
బాట. గాఇ-లో. తజోర్. ఈడి-తజోర్.
బాటసారి. ఖౌనా-మర్.
బాడిద. తరె. తరెబ్. తరెడన్.
బాడిదచెట్టు. సింసిక్-నేబ్. రూ-సిమ్సిమ్-నేబ్.
బాణము. ఆమ్. 1 గొగ్గొలుడ్-ఆమ్ 2. బర్జెనేక్-ఆమ్ 3. పోఇలోక్-ఆమ్. 4. బియక్ సఆమ్. ఉడడ్-డక్ = అలుగులేనికోల.
బాతు. కప్పా.
బాదుట. తనిడ్. తుబబ్-అ.లబొబ్-అ.
బాధ. అసు.

బాధపెట్టు. అబ్-అసూడా.
బానకడుపు వాడు. గొపాజ్-పక్.
బార. ఉంజ-సంతి.
బారు. 1. తొత్తోఇ. అనెబన్ మంద్రాంజి తొత్తఇలె డక్రోజి=చెట్ల మనుష్యులు వరసగాఉన్నారు 2. కిన్జె. (కిజ్. ధా) మంద్రాంజి కెన్జెంజి=మనుష్యులు మూగినారు. బారుకట్టినారు).
బాలుడు. రబలన్. రబారి. రబారిజన్.
బాలింతరాలు. ఒంబన్ సేలన్. ఉంతా ఒంబర్ సెలన్ కొకో-పడిసుఅ డెలె=అపురటాలికి దగ్గు పడిసెము కలిగినది.
బావ. బాఉ. బాఒ.
బావిశీలు. డొఇడొఇలూ.

బి.

బావురుపిల్లి. జఅబజ్. బుఅబన్.
బింకము. రడో. తిన్లాఇకోజ్, రడొగాన్లె అసకూకమ్మెలె, అఇజ్ నాఇతె = లాగి నానుగాని బింకముగా ఉండడంచేత రాలేదు.
బిందువు 1. జనత్. 2. జతత్. ×నూరన్ జతత్తె=వానచినుకులు పడుతున్నవి.
బింది. గరియ.
బింబము. మా. ప్రతిబింబము.
బిగపట్టు 1: ఒల్లాా. జకాడానమ్ ఒల్లల్లె డకూనా=పీజీపిరి (జీవనము) బిగపట్టి ఉంచు 2. పరూఇ. పరూఇలె=బిగిసినది.
బిగి. ఒల్లడ్. పరూఇ. రంద్రడన్.
బిగించు 1. ఇడజా. ఇడజ్లె=బిగిసినది 2. లడా. లంద్రడజా.
బిగ్గరగా. కర్రజ్లె. ఉఅఇలొగా.
బిచ్చము. గక్-గక్.
బిడ్డ. పసి. పసిజన్. అద్రెసా-ఓన్. అరారిజన్. కొసరెండు మాటలుబాత్రిల్లమన్న బిడ్డఆని అర్థము.
కము. రుంకు.
బిరడ కూడ్డబ్.
బిరు ; ఓడన్. బిసిజ్-గోడన్.
బి జక్కుమ్. జక్కుమ్ కూడు=బియసు అన్నము.

బిసోఇ. బిసిజన్.
బిళ్ల 1. లల్లర్. 2. బర్రీ-నేబ్.
బిళ్లతేగ=పరోగాయి.

బీ.

బీట. అగడ. అపలాజ్. పడర్. పసజ్ గడాలె; పలాజ్లె=తలుపు బీటలుపడినది.
బీడు. అరజ్జుమ్ జన్నోజ్. గరూపా-జన్నోజ్.
బీద. బనాగి. డొలఇ-మర్.
బీరకాయ. బిరకాయా (తె.)సిరిండా-జో.
బిరచెట్టు. సిరిండా-నేబ్.

బు.

బుక్కదీసుకొ. పసేరా. పసేర్నా. ముఇబొబ్నా. తజ్లె పసెర్నాతె. ముఇబొబ్నేతె. ఆవు బుక్క దూర్చుకొన్నది.
బుక్కడునీళ్లు. బొగనుమ్ డా గన్మె బజా=పుక్కలించి ఉమ్మివేయుము.
బుగ్గ. తనూంసల్. తుసల్ తమేతె=బుగ్గపోటు పొడిచినాడు.
బుగ్గి. లక్కి. లకిజన్. పుగో.
బుగ్గిబూడిద పూసుకొని, జుత్తు విరబోసికొన్నవాడు. తిర్గోమర్. పుగో-మర్.
బుజము. కపడా.
బుట్ట. తోడొర్. పల్లలె (కా. స.) (తె. పల్లి క?). పెద్దగంప. తుడుర్=తొమ్మిది కుంచములుపట్టేది. డంకడా=పది కుంచములు పట్టేది. లంబిడి=15 కుంచములు పట్టేది. సుంద్రుడు. (కా=) గంప. కొలతబుట్టలు:—

1 సొల్లా (సొడెడు పట్టేది).
2 సుంద్రుఇ (తూమెడు ,,)
3 లిఇడ్ (ముత్తుము ,,)
4 ఒయేర్ (అయిదు తూములు ,,)
5 తొంవిడిజ్ (ఏడు కుంచములు ,,)
6 తొడొ (ఎనిమిది ,, ,,)
7 డంకడ (పది ,, ,,)
8 మానెతొ (పంద్రెండు ,, ,,)
9 తిగ్గల్ (పుట్టెడు ,, ,,)
10 కొక్కొర్ (మూడు పుట్లు ,,)
11 మొసొఇ (పది ,, ,,)
12 గాడె (పదిహేను ,, ,,)

18 డొల్లి (మూడుపుళ్లు పట్టేది.)

14 ఎన్ సోబ్ (పిల్లలు ఆమకొనేచిన్నది.)

15 సంగోడా (డాగర).

16 అడెఇ జాంతాంద్ర ఎండవేసేది).

17 తఇంకేల్=తట్ట. పూజకు వస్తువులుంచు కొనేది.

18 ఉరజ్ పేల్=వెదురుపెట్టె.

బుడపవళిర్వ్యాశాలు. బరొ.

బుడమకాయ. సుడామొఇ (పెద్ద బుడమ). మొఇడా (చిన్న బుడమ) బడాసర్ (అడ్డబుడమ). మనమొఇ (తియ్యబుడమ).

బుడవి. పొత్తోల్.

బుడ్డ. అర్రె. అర్రెకడ్.

బుద్ధి. బుడ్డి. (తె).

బుధవారము. బుడారా.

బురద. జొబ్బ. డడా-సోల్. సోల్-డా.

బుఱ్ఱ. బొబ్.

బులుసుచెట్టు. తొతొడినేబ్.

బువ్వ. బాబా. (ముద్దు-మాట).

బుసకొట్టు. బుస్సుమను. పసుఇలొగె. మంద్రా బంద్రాబ్బాఅమ్మెలె పసుఇలొగె డేతె= మనుష్యుడు కోపముచేతను బుస్సుమంటు న్నాడు. జాడన్ పసుఇగాత్తే=పాము బుసకొట్టుతున్నది. పసుఇగాప్లె జీమానే తె=బుసకొట్టె నిద్రపోయినాడు.

బూ.

బూచివాడు. బనతోజ్ మర్.

బూజు. బుబు. అర్గాల్ బుబూలె=చల్దిఅన్నము బూజు ఎక్కినది.

బూడిదె. కుమ. కుమాబన్. గయ్లాయె=బూడిదె అయినది. మోడొ గనయమ్ డేలె.

బూడిదెరంగు. జబజ్; పుర్సాల్.

బూతు. ఎర్సె-బెర్.

బూతుపిల్లి. జల్సూల్.

బూరుగచెట్టు. బుర్గానేబ్. కుకుఇనేబ్.

బె.

బెంగ. బింబీరా(తె). పని బింబీరాలె.

బెండ. బెండ (తె).

బెండు. ఒప్పెంగా.

బెంబేరుగ. బెంబెళ్లె. (సిత్తై).

బెత్తము. రేశ.

బెదిరించు. 1. ముర్రాఆ. తజ్లింజి ముర్రాలేజి=పశువులు బెదిరినవి. 2. ఉజా. తజ్లింజి మంద్రాంజి ఉజ్లెజి= పశువులూ మనుష్యులూ బెదిరినాయ్. 3. తిమ్మ్రరె=బెదిరినది. 4 ముర్కాలె. 5. ఒబ్బాముజ్ లె. తుళుక్కుమని బెదిరినాడు.

బెరడు. కుర్రజ్.

బెల్లము. బెల్లమన్. (తె).

బెస్త. అయో-మర్.

బే.

బేడ. తుర్-లేబు

బేరము. జాతి. జనాతి జతీయేతె=వస్తువు బేరముచేసినాడు.

బై.

బైట. సండాన్. పడ్డాబాన్.

బైటకుపోవు. 1. డు జ్యానా. 2. డుక్ రజ్యా.

బొ.

బొంకు. తల్లు.

బొంగుగొంతుక. బడూజ్ బడేజ్-తో.

బొంగువెదురు. కనూరన్. అరిత్కా-ఉరజ్.

బొంత. బొంతా-సీజ్(తా).

బొంది. అడోజన్.

బొక్క. 1 పశు. 2. పుతర్.

బొక్కినోటివాడు. కార్వెతొ; కొర్వెజ్జీ-మర్; రొడజ్-జీ-మర్; మాడా-జీ-మర్.

బొక్కు. రుమానా. (తినుమని కోపముతో అనుట). నేబూన్ అపాజాఇ,రుమాతెక్= డబ్బుతేవు, బొక్కుతావు.

బొచ్చు. ఉప్పుర్.

బొజ్జ. కింపోక్.

బొటనవేలు. అబొాబ్-జేజ్ (కాలిబొటనవ్రేలు) అబొాబ్-సీ (చేతిబొటనవ్రేలు).
బొట్టు. 1. తుత్తుఇ. 2. ఒబొారొా (మొగము బుగ్గలు, గెడ్డము మీద పెట్టుకొనేది). 3. జతడ్-డా-(తర్పణము మొ॥) కిందపడ్డచినుకు. ఒబొారొా తింకొాఇనేతె=బొట్టుపెట్టుకొన్నది. 4. జరి(నీరు, కల్లు మొ॥ వాటిది)
బొడ్డచెట్టు. లుఆ-నేబ్. లుఆ-గుర్. బొడ్డపండు
బొడ్డు. పూడీ. బొడ్డి(తె.)
బొత్త 1. పసు. 2. పుతార్.
బొత్తిగా అమిడ్డవ్ అండజె: బొత్తిగా వినడు
బొడెంటము. బరేడఆబ్.
బొద్దు. జిజి.
బొప్పి. పొాత్తోల్.
బొమ్మ. కుండాఇ, కొండాఇ, ఇడి-సిజ్ (చిత్రించిన దేవతలు.)
బొఱ్ఱ. పుతర్. అనెబన్ పుతాౖరె=చెట్టు బొ్రవిడిచినది.
బొరిగ. బురు. బొాకొా. (గు).
బొల్లిసిత్తర్. సత్తర్. (కా.స.) తరూ్వార్ బొల్లివాడు=తరూ్వా-మర్.

బో.

బోడి. గిజిజ్.
బోధపడు. 1. బయ్యో డమ్నా. ఫేన్ అపుజ్జాయేన్-అవెర్నా బయ్యోడమ్నెతె=నేను చెప్పినమాటకు బోధపడ్డాడు. (ఒప్పుకొన్నాడు). 2. గలమ్-ఆ. 3. మన్నసు-డెఆ.
బోధపర్చు. 1. బయ్యోఆ. అనిన్ ఏతె, బయ్యోఆ=వాడుఏడుస్తున్నాడు, బోధపర్చు. 2. 2. అగ్గలమా.బజ్నాలె అగ్గలమిఞ్=నాకు బాగా బోధపరుచు.
బోధపర్చుకో. గన్లూడమ్నా. ఉంతావెర్నాంజల్లాఇ గన్లూడమ్నా=ఆమాటలన్నీ బోధపర్చుకో. (చెవిలోదూర్చుకో.)
బోను. 1. కినన్-డా=పులిబోను. 2. డాతుల్ మీటబోను. (డా=ఒగ్గు+తులా దన్ను). 1. లాజర్ రెజ్=బల్లరాయి. 2. అనోజ్ జాజ్=(ఒక్. థా. భూ. వి. అనోజ్+జాజ్) ఎరఉంచేది. 3 తుల్కాడాజ్=దన్నుకర్ర 4. లాబోజ్=తెడ్డు 5. జన్నాజ్=మీట. జన్నాజ్ చివరఅనోజ్ జాజ్ చివరకలిసేచోటుకు అడోడాఇ అనిపేరు. డాతుల్ అన్తమ్ నేతే=బోనుమూత తెరచికొని ఉన్నది. డాతుల్ అతుమ్లె. బోను మీట పడినది. అనోజ్ జాజ్-లెజన్ జెలు అక్కాలాఇ=అనోజ్ జాజ్ అనేకర్రలో మాంసము టెక్కించినాను, అనగాకట్టినాను.
బోయీలు. తంబేమర్జి.
బోరగించు. తుంద్రూడా.
బోరగిలినది. తుంద్రూనేతె.
బోర్లపడుకొను-ఆట. బొంబమ్తాల్ (పిల్లలఆట) పసిజన్ బొంబమ్తాల్నెతె=పిల్లడు బోర్లాపడ్డాడు.
బోర్లపడు. బొంబమ్తాల్నా. మంద్రాంజి బొంబమ్ తాల్లెంజి=మనుష్యులు బోర్లపడుతున్నారు.
బోర్లతోసివేయు. అబ్బొంబమ్తాలా.
బోర్లించు. 1. తుంద్రుడా.(రూ.) తుంద్రూబ్ 2. తికడా(రూ) తకిడా (దగుడువేయు లేక మూతవేయు).
బోసినోటినాడు. కోర్పుతో-మూర్. (చూ. బొక్కినోరు).

బ్ర.

బ్రతికించు. అమ్మెజా.
బ్రతిమాలు. ఒయా. అనిన్ ఒయెలె జాజా ఇఞ్జాఇ=వానిని బ్రతిమాలి అప్పుతెచ్చినాను.
బ్రతుకు. మెజా. మరేజా,
భ్రమ. అపాడె. (కా. స.) మూర్మడ్. లక్యారిపడే అపాడేలమ్ = నీవులక్యాడుకాబోలునని భ్రమపడ్డాను.
బ్రహ్మచారి. కిడా-మర్.
బ్రాహ్మణుడు. బంబడా.

భ.

భయమువేస్తున్నది (నాకు). బతోజ్ తిఞ్. అబతోజ్ ఇఞ్=నాకు భయములేదు.
భయము. బంతోజన్. బతోజ్. అపురాడారుప్రుప్ గాన్మై డకు, బంతోజన్-అసన్=వాడిగుండె కొట్టుకొంటున్నది, భయముచేత.

భరణికి. సిరోంతిసేబన్. సిరుర్తి-సేబన్ (రూ).
భరద్వాజపక్షి. జేతఞ్-డాగా-తి.
భార్యా. డుక్రీ. ఇన్సెలొ. కులమ్-బొఇ.
భూమి. లబొ. పల్లము=సరొబా. మెట్టు=గుడ్డఞ్

మ.

మంగచెట్టు. పతోససేబ్.
మంగలము. గరఇగాఇ-పడ్ (గాఇ. ధా. గరఇ)
మంగలవాడు. కనుఞ్-మర్.
మంగళవారము. మంగ్డారా.
మంచము. సండి.
మంచి. బజ్నా. అంబెసె. లంగా.
మంచివాసన (సువాసన). సరుమ్. లంగుమ్.
మంచినీళ్ల సముద్రము. జనీడా.
మంచు. కనీడా. మొడా (పొగమంచు) సిన్నా.
మొమ్మోరీ, మోరెతె=కావలికమ్మినది.
మంచె. రంతాల్.
మంజరపుచెట్టు. రొరొసేబ్.
మంట. 1. అలాఞ్-తొ. అజల్ జొంతూలె డిం డిమ్‌గామ్ ఆలాఞ్‌తోడన్ ఉయ్యాత్రె= క్రలుకాలి చిటపటమని అగ్గిమంట మీదికి లేచినది. 2. ఉంగ్రాన్. డోఞ్-ఞన్ ఉంగ్రాస్తె 3. సతీసబోఇ డేతె=నాఒళ్లు మండుతున్నది. 4 ఇమజా. (మంట చేయు) తోగి-ఇమజా. అగ్గిమంటచేయు. 8 గసేమ్-గేమన్. చిన్నమంట.
మంటపను. సద్రు.
మంటిపెల్ల. కుప్ప. డఇ-ణొ.
మండ. కిండోఞ్‌సీ. కడుఅ-సీ.
మండగబ్బ. తోంకుమె.
మండిగ. మండీ; మండోరా.
మండినది. సిరజ్లే. సిరజా=రాజుట, జొంపూలె. (కాలినది) ఇమజ్లె=మండినది.
మంత్రము. మంత్రమ్
మంత్రి. మంత్రిమరన్.
మంద. 1 మండ. (తె.) 2 బీడీ-బీడా-మేడంజి= కలమంద. బీడా - తాజంజి=ఆవులమంద 3 కొత్తా. చుట్టూకంచగల ఆవరణ.
మందముగ. జల్లొలె.
మందలించు. 1. బయ్యొఆ (ఓదార్చు) 2. ఆప్పజా.
మందు. రేగమ్. సుర్తమ్.
మందులమారిచెట్టు. కోతమ్ సేబ్. (పూజపాటలలోమాట.)
మకమక. మలాఞ్ మలాఞ్ మలి మలాఞ్-మలాఞ్ డెతె=దీపము మకమకలాడుతున్నది.
మకిలి. అడీల్.
మక్కువ. సిన్నా. సాల్మడ్.
మగ. ఒజేర్.
మగడు. 1 తనోఞ్‌బా. 2 ఒజెర్, 3 మంగ్రా, 4 తలఇబు. (ముసలివాడు.)
మగనాలి. తనోఞ్‌బాసెలొ.
మగ్గము. లనాఇ. (లఇ. ధా).
మచ్చ. 1 గగడన్ 2. గగ్గర్. 3 బలొస్సఞ్ (పుండుమచ్చ).
మచ్చిక. ఉకాన్. అబ్‌ఉకాన్-ఆ. మచ్చిక చేసికో.
మచ్చు. ఏలాగు ఉంటుందో చూస్తాను కొంచెము ఇయ్యి=ఏంతెగాన్లెడకు డోగిత్తాఇ అజితీఇ. అనమ్మక్.
మజ్జిగ. గోడిడా (కా.)
మట్టి. లాబొ.
మట్టించు 1. అఞ్‌ఞాఆ. (ధాన్యము మొ॥ మట్టించుటకు॥) తజ్లీన్ గన్లె సరో అఞ్‌ఞాఆ=పశువులను లంకెపెట్టి ధాన్యముమట్టించు. 2. అఞ్‌ఞాడాఆ (మనుష్యులు మొ॥ వారికు॥) తంజ్లీజిబాతె మంగ్రాన్ లకియా అఞాడాయెతె=లక్కియాడు పశువుల చేత మనుష్యుని మట్టించినాడు.
మట్టు. 1. ఞా (ధా) తజ్జిగొోల్ ఞాయెతె= ఎంగిలాకు మట్టినాడు. లజ్లీ ఞాఇజ్తె=ఆవు నన్ను కుమ్మినది. ఞన్ అఞాలాఇ=నేను కుమ్మలేదు 2 అనీపాల్ (ఉట్టిమట్టు) అనజన్ అనీపాల్ తన్లె=ఉట్టిమట్లు తెగినవి.
మట్టెలు. ముడ్డి-జేఞ్.
మడచు. గబా. ఓలా రబా. ఆకుమడుచు.
మడత. రనప్.
మడతపెట్టు. రబా.
మడమ. అన్‌డొడొకాన్-జేఞ్ 2. డనుకుల్లిజేఞ్.
మడి. 1 సరోబా

మడుగు. తడా (చెరువు), లొంఓజ్ (గొయ్య).
మడుచు. రబా.
మడ్డి. కులూఇ. కులూఇమె. కులూఇసాల్.
మణిబంధము. కడుసీ. కడ్డుసి.
మతి. బుద్ధి. అన్ఒగండి. అగలమ్. మరన్ఆ.
మత్తు. తడాఇ.
మదము. కరీ.
మదురు. కింతాలో.
మద్దిచెట్టు. అర్తన.
మద్దెల. కడీజ్.
మధ్య. తరండి.
మధ్యవర్తి. 1. లగ్గామార్ (వైరము, అప్పు మొ॥ వ్యవహారములలో) 2. సఇసఇలఇ. మర్ (దెబ్బలాట ఆపువాడు).
మధ్యాహ్నము. తెక్-బొవ్-ఒయోజ్. గరీగాఇ.
మనము. 1. ఎల్లెక్. 2. మొల్లెక్ (కా.స.) కుడక్లెన్ అఇబా=మనమందరమూ వెళదాము. 3. అల్లెన్.
మనస్సు. మనసు. మన్నఇసు.
మనవి. జరీజ్. మనివిచేస్తాను=జీజ్ తేనాఇ.
మనుష్యుడు. మంద్రడ. సమాసమందు 'మార్,' 'మర్' అవుతుంది. లంగా-మర్.
మనుగడ. మరేజా. మంద్రడేజ్.
మనుము. 1. జజాడానా. 2. మజ్నా. 3. మరిఒకడితో మనుముపోవు. ఏరేర్ గండమ్నా.
మన్నన. సిన్నా.
మన్నించు. సిన్నాఆ. సిన్నిఆ.
మన్ను. (క్రి) 1. డీజన్. డజీక్ డినా కనిసింద్రీ డీత్తె=? ఎన్ని దినములు బట్ట మన్నుతుంది. 2. లొంబొ. సోర్. సోలన్. గత్తమ్సోల్.
మప్పు. ఇజా. అనిన్ తజ్లిజన్ ఒర్రొంఅఇజె= నీకు ఎద్దుకు దుక్కి మప్పలేదు. కెంకెనన్ అఇజా పాట మప్పు. బారాఇజ్లెనాఇ= పని నేర్చుకొన్నాను.
మబ్బు. తురుబ్-తిరుబ్. తురుబ్లె.
మలినము. అడీల్.
మరక కిడా. కనిడ్. సింద్రి ఆకినిడ్-గత్రె= బట్టకు మరకలు తగిలినవి. కిడాజెతె= మరకలైనది. కిత్తె, మరకలవుతుంది.
మరుగుజ్జు-పేకల్.
మరదలు ఎరెర్-బొఇ.
మరది. ఎర్రెర్సిజ్ (చిన్నమరది). ఎరెసిక్ కుఇార్ బజ్ (భార్య తమ్ముడు).
మరల. బనేర్. బార్. బారా, తికి బారొంకె, ఒకి, మినన్.
మరలించు. పియ్యార్యా. తజ్లీన్ పియ్యార్యా.
మరలు. పియ్యార్నా.
మరి. ఒకి. బార్ఒకె. మినన్. ఒనెర్ బార్. తికి.
మరుగు. క్రి. 1 ఉక్కాడేఆ. 2 (నీరు మొ.) డా'సో'త్తె.
మరుగుపరుచుట. సాల.
మరుచు. కరెడ. కరెడానా. కెరెడాగోజ్ అమ్=మరవకు.
మరునాడు. అన్బియో.
మర్రిచెట్టు. తబిర్. తబర్. తిర్జె=మర్రిఊడ.
మర్దించు. (మూనెతో) గొసోఆ. గోసాడా.
మలక. మండోరా.
మలము. అసోజ్.
మలుగు. కుంబిడీసామ్డియా (కటియొక్క కీలు.)
మశూచికము. రుగాబోఇ.
మసి. అసాఇ.
మసిబొగ్గు. అసా-జన్.

మా.

మా. ఎల్లెన్నా. అల్లెన్నా, మొల్లెని (కా.స.)
మాది. మొల్లెన్ ఆతె (కా. స.). ఎల్లెన్నాతె. అల్లెన్నాతె.
మాంసము. 1. జేలు. 2. సిసిడక్ . (పిల్లల ముద్దు మాట.)
మాగుట. లతోజ. అగూరన్ లతోజాఇలె=పళ్లు మాగినవి.
మాట. 1. వెర్నా. వేర్ (సమాసమందు). 2. గరమ్గ్రామ్. ఏతా గరమ్గామ్=ఏమన్న మాట.
మాటలాడు. వెరా. రఇన, [చెప] రజా [రఇ]
మాటమణుగుట. 1. రిజ్రిజ్. 2. జల్జల్-రిజ్-రిజ్ లోతె=నిశ్శబ్దముగా.
మాడినది. జగాలె. గయాలె.
మాడ్చు. యగాఆ. జగాఆ. గయాఆ.
మానతిప్ప. దెప్పాడి.

1. అమజ్ సెడా. కంబారి అమజ్
ఆస్సెడాసెడా. కంబారిని మాన్పిం
2. అసెడాసెడా. 3. అస్సేరా. అ
అస్సేరా=నొప్పి మాన్పించు.
అరా (దూలము.) క్రి. 2. సెడాఆ
రి సెడానెతె=కంబారి మానుకొన్నా
(తి) బజ్జాసె డెఆ.
1. ఒరుబ్బేడన్ (సంజ.) 2. ఒ
(రేయి). 3. అడీలె (మురిసి) క్రి.
సెడా. (పోగొట్టు).
ఇనార్ (భార్యతండ్రి). మామ (మేన
).
ఉడా. ఊల్ (సమాసమందు). సు
ఇల్.
రుగు. అంబులి (ఓ).
మాయ (తె). అవడ్డా.
నాడు. పేర్నెతె.
అడీలె.
తూరు (తె.) 2. తజోర్. బారె.
మార్లు. ఏరె. ముమ్మారు. యాగి తి
=మూడు మార్లు.
పాడోలె.
జెంజాడా. డోజమ్ జంజాడాలమ్=
పము మారిపోయినది. అజ్ లలాఇ.
పము. బనార్ తలఇబూసీజ్. గండ
ఇసీజ్. ఉంతాసెలో డోజ్-తప్ నేతె.
కుల్వత్.
డు. 1. బారేతె. 2. పడ్డాలేతె
డరక్కున్న జంద్రుమ్ పడ్డాలేతె=
న వి త్తనములు మార్చినాడు.
నాడా.
సస్సెడి. (చచ్చుడి (తె)).
రాబ.
అజాఇ. (చూ. నెల)
డీల్. అడీల్ సీజ్=మాసిన బట్ట.

మి.

ఆ. మోఆ. మోగాఇ=చంద్రగ్రహ

అసెక్రె (భూ. ప్ర.) జంద్రూమ
సెక్రె. 2. పల్లె; అయమ్-పల్లె; 3.

రజల్లె. గంద్రూ- ఊల్ రఇల్లె; ఉడా అ
ఇజె=మామిడిపంట మించినది. మరి దొర
కవు. 4. అ-ఇర్తె. అఇర్తె పొట్టిసిల్తె సు
క్కూ బజ్జాలె కెత్తె, అఇర్తె.
మిండడు. జొంజాడీపర్.
మిక్కిలి (చూ. ఎక్కువ.) ఆఇండమ్, బాఇ
బాఇ, అలా, మిడ్డ, బగరు.
మిగత. లగ్గు. లగ్గో. లనగ్గో.
మిగులుట. లగ్గు.
మిగిల్చుకొ. లగ్గోనా.
మిట్ట. 1. అడో (చేపవిశేషము). 2. గడ్డజ్
(మెరక) 3. లంకా-లాబా.
మిడిసిపాటు. కింతజ్.
మిడుత. పప్పర్.
మిణుగురులు. జలిమి. జలిమిలిబో. ఉమ్రత్రా.
మితి. కంతు. కనంతు.
మిత్రుడు. గడి. అన్ గడీ లేజి=నేస్తము కట్టుకొన్నాను.
మిద్దె. 1. పింతా. 2. దుల్బామాల్ (కా). పింతా సీజ్=మిద్దెఇల్లు.
మినుములు. మును.
మిస్సు. అంబెన్.
మిరపకాయ. మరీస. రజా=మా. సీమ మిరపకాయ.
మిరిమిట్లు. బరీజ్ బరాజ్. ఒయోజ్ గిల్లాలెన్ డెన్ బరీజ్ బరాజ్ తిజ్=సూర్యుణ్ని చూస్తే నాకు (కళ్లు) మిరిమిట్లు అగుతున్నవి.

మీ.

మీ. అంబెన్. సీజ్-బెన్. మీయిల్లు.
మీగడ. లల్లార్.
మీగాలు. కిండోజ్-జేజ్.
మీజెయ్యి. కింద్రోజ్-సీ.
మీట. జన్నాజ్.
మీటు. సిమా=చిమ్ము (తె). పర్డోజా.
మీద. లంకాన్.
మీదట. పూర్బాతె. 1. నమా మిన్న ఎజ్జా, మిన్నమ్తె ఎజ్జా, ఒన్నమ్తే ఎజ్జా, పూర్బాతె ఇయాఇ=ఈయేడు, వచ్చేడు ఏడు, మీదటికిలేదు, అమీదనురా.

మీాదికి. తీకి. పంతికొ్కా-ఇ. ఉయ్యార్, సికొ్కా-ఇ. తెతెసిల్లె.

మీాదుకట్టు. 1. గరీనా. జుండార్ పడజ్ గరీనా=చేలికుండను తిన్నగా ఉంచుకో. భో నంపా గరీనేతె=దేవుడే కుండ కట్టినాడు.

మీారు. అంబెన్.

మీారెను. అకు్రె. మాటమీారనియ్యకు.

మీాసము. సింగ.

ము.

ముంగాలు. తకోకోజ్.

ముంగి. 1 కుంపెడెబ్ 2. కింపెడె. 3. జొాన్ సుర్.

ముంచు. 1. తబుడా. 2. డడానా (తడుపు) 3. లుజా=నానవేయి.

ముంజారు. గంగ్రోయొాల్.

ముండ. జాఆర్గొాఇ. జాఆర్మర్=పెండ్లాము చచ్చినవాడు.

ముంత. ముంత. (తె.)

ముందట. అమజ్. తెమజ్.

ముందుగా అమజ్లె. తెమజ్లె.

ముకుళించు. 1. కొార్యొాబా. తర్కా కొార్యొాక్లె; లేక, కొార్యొాబ్-తార్రె=పువ్వు ముకుళించినవి. కొార్యొాబ్ కీలె=చేతులు ముకుళించెను. 2. సంకొాఇఓల్లె=ఆకులు ముడుచుకొన్నవి. సంకొాఇతార్రె.

ముక్క. తమబ్. వయ్యాజ్ (గుమ్మడికాయ ముక్క).

ముక్కిడి కొార్యొామా లమ్మా (పురుష); లమ్మిక్రీ పొావొామా. ఓత్తామా.

ముక్కు. మూా.

ముక్కుకమ్మి. జఇతా-మూా. కడుపి=చెరమ కమ్మలు.

ముక్కుముట్టి. పప్పామా.

ముక్కుచెరమలు. మూానా.

ముక్కుదూలము. బజ్ జోర్-మూా.

ముక్కురంధ్రములు. పతూా-మూా.

ముఖము. ముక. (తె) ముంకా.

ముఖ్యుడు. ముడామర్.

ముఖ్యము. ముడా.

ముగించు. ఘుఆ. బొారా నూాల్లె=పని ముగిసెను.

ముగియుట. సను. సూాలె; ఓసుజ్లె; గడోజ్లె; ఆఖోల్లె. తకొాల్లె. గడీల్లె. రేజ్లె.

ముగ్గవేయు. లిగ్గమా. రూా. లగమా. ఉడాగురన్ లిగక్లెం=మామిడిపళ్లు ముగ్గినవి. కింతె లిగ్గమ్లా ఇ=అరటికాయలు ముగ్గవేసినాను. లిగ్గమ్లె= ముగ్గినవి. అలిగ్గమ్లాఇ=ముగ్గవేయించినాను.

ముగ్గుట. లిగ్గమ్. లవగ్గమ్.

ముచ్చట. ఇడకాబెర్నా. బెర్డాతెంజి-రఇడాతెంజి.

ముచ్చిలిగుంట. అనోడోంగా; గొాత్తి.

ముట్టడివేయు. యర్యర్డకొానా.

ముట్టి. (చూా. ముట్టె.)

ముట్టించు. ఒగేమా (చుట్ట.) అజాబా.

ముట్టు. 1. ఎర్సి 2. పిఖ్యొాల్ తి. ఎర్సి దేలెడో డీజాక్నా తె=ముట్టు గుటచేతను బట్టలు ఉతుకుకొన్నది. 4. ఉంతా సెలొాఅగజ్నె.

ముట్టు. 1. ఉబా. 2. జబా. 3. ఖాజా.

ముట్టె. 1. జిజి (మోపు) 2. అమూా (మూతి.)

ముడత. యుయూా; యె యె. అనిన్నాడోజ్ యుయూా యెయెలె.

ముడి. 1. తొాబాడన్. 2. తనజ్సు.

ముడికట్టు. 1. తమ్సుఆ. తజ్సుఆ (కా). లుఆడన్ తజ్సుఆ=తాడు ముడిబెట్టు. 2. రెఇనా. ముడా ఊ రెఇనేతె=జుత్తు ముడి వేసికొానెను.

ముడుకు. గడెజెజ్.

ముడుచుకొని పడుకుంటాను. రెఇలెడీనూాతె నాఇ.

ముడుచుకొను. (నగలు) రెఇనా.

ముడ్డి. డుజ్సాజ్. (గద్ద).

ముతక. జకోమ్. జకోమ్ సీజ్=ముతక బట్ట. జకోమ్-డోర్=ముతక నూలు.

ముత్తవతల్లి. బనార్యొాయొా.

ముత్తాత. బనార్జొాజా.

ముదలకించు. ఒడోలా.

ముదురు. జడజా. జవడన్ జడజ్లె.

ముద్దచేయు. కొాకొ్కామా. గను త్రె, సింగ్రడికొా కొ్కామ్లె ఇను=వానకురుస్తున్నది. (బట్టతడుస్తుంది.) ముద్దచెసి పట్టుకో. లొాబాకొా కొ్కామ్లె తియూా=మన్ను ముద్దచేసి యిమ్ము.

ముద్ద. కవిమ్. కొాకొ్కామ్.

ముద్దు. తెర్దా. కుర్కుర్ తమ్నా. (గు).
ముద్దుబిడ్డ రోకా-ఓన్.
ముద్ర. తజా.
మునగచెట్టు. మూరి. మూరిజ నేబ్.
మునికోల. 1. సుజర్ డాజ్ (ములుకోల) 2. అర్జోఇడాజ్=(కొరడ).
మునపటి 1. పూర్బా. 2. అమజ్.
మునుపు. అమజ్. పూర్బాన్.
మునుగు. బుబ్బా బుబ్ డా తె=మునిగినాడు.
ముప్పది. బోకొడిగర్జి.
ముప్పు. ఎర్ని. సనెడె. డోసా.
ముమ్మారు. ఏరె. యాగితజోర్.
మురికి. 1. ఆడీల్ 2. గల్లోఆజ్=మురికి కుండ. మరీగామ్, మరీతజ్.నాఒళ్లు మురికిలేకుండా ఉన్నది=మరీడోజ్ లిజ్.
మురిపిండిచెట్టు. జెంజేకి నేబ్.
మురుగులు. కడ్డు.
మురుగుటం. ఉఊర్. (మేకల మొ॥ వాసన) సనోఓ. అబా సోశితె.
ములగచెట్టు. మురిగ్గా-నేబ్.
ములుకోలుకఱ్ఱ. సుజర్ డాజ్. ఎబ్బాడాజ్.
ముల్లు. ఎబ్బా.
ముల్లుగోరింటచెట్టు. తమ్డేస నేబ్.
మువ్వలు. ఓంపీజన్.
ముసలి. తలఇబ(పురుషుడు).ఉుక్రీబోఇ.(స్త్రీ))
ముసిడిచెట్టు. ముసిడినెబ్(తె). కారానేబ్. (కా. స.)
ముసుగు. ఇంకుబ్.
ముసురు. లమ్తిజ్. ముసురుట. కినిమ్. అకో జన్ కిమ్లెజి. మంద్రాకిమ్లెజి=ఈగలు ముసిరిన వి. మనుష్యులు గుంపుగూడినారు.
ముష్టి. గగ్గర్, (రూ)గుగ్గుర్. గగ్గర్ గుగ్గుర్ తేరేడా=ముష్టి యెత్తుకో.

మూ.

మూకవాడు. మూగిమర్(తె).
మూగ.1. కిమా.(రూ)కుమా.జీనా. తంద్రోజా.
మూచూడు. ఇుఅి. ఇూలె జూస్లెబెన్ ఇసమ్ అడకు_మూచూచి తింటే విషముఉండదు. ఇూతె-వాసనచూస్తాడు.
మూజినక చెట్టు. కుతమ్డా.
మూట. గిర్రా(గు) గిడ్డా. రోగా గిర్రాతె = కందులు మూటకట్టైను (జిక్కుర్లై, జిడోర్డె, మొ॥ ఎత్తికోవడములో భేదములు).
మూడిక. తుంతి.
మూడు. యాగి.
మూత. 1. కనికిల్. 2. డనాలన్. 3. రనుబ్.
మూతవేయు 1. డబా(కిన్నముకప్పు) 2. రుబా. కితకీడా. 4 డాలా.
మూతి. మూ. (జంతవుకు) తో.
మూపు. కపడా.
మూయు. 1. రుబా. 2. ఈజ్నా. ఇజోర్నా. సనజన్ ఇజోర్నా=తలుపు మూయుము. 3. పిమ్మడా(కన్నుమూయు) 4. ఈజా.
మూర. సంతి.
మూర్ఖుడు. ఉంపామర్. పోజ్లామర్.
మూర్ఛదేవత. కస్నీసోనుజ్.
మూల. సేజన్. (అ) డుంకి.
మూలము, మూలిక } అజీడన్.
మూలంటా. కిన్నెబ్. కిన్నెబ్ గడా=మొదలంటా కోయుము.
మూలుగు. తర్బా-నా. (నిద్రలో)తోగోనా.
మూసికో. రుమ్నా. యుంకుమ్నా; యుమ్నా. తోనమ్రుమ్నా. అకుప్ తమ్నా = నోరు మూసికో.

మృ.

మృగము. జనొంతర్. జంతుఅ.
మృదువు. లబాడి(గు). లబాడమ్. లమాడమ్.

మె.

మెండ. ముర్కుండిడీ. ముకుర్ మె.(ఆడగొర్రె)
మెక్కు. రుమానా. (కోపముతో తినుమనేఅర్థములో).
మెచ్చు. సెజ్నా. బారా-కాన్ సెజ్నతె=నా పనికి మెచ్చుకొన్నాడు.
మెటిక. సిస్నేనా. రడ్డో. రత్తో.
మెట్ట. బరో. అనాడి.
మెట్లు - 2 గనూల్ డాఇ. అనడి. అన్నాడి (కా. స.)

మెడ. సంక.
మెడ్డివేసినాడు. తిస్పాతేజి. మెడ్డియాలెంజి (కా)ఇఞ్ జెరిఞ్ తె - ఎదురుజవాబు చెప్పినాడు.
మెతక. జగిగ్-రూ. జగిక్.
మెత్తని. లబాడి. లమాడమ్ (మెత్తగ.)
మెత్తబడుట(పన్ను)లూజ్లె(భూ. ప్ర). లాబో లూజ్లె=పన్ను నానినది, మెత్తబడినది. లు ఆడన్ లూక్లె=నార నానినది.
మెత్తు. (మిద్దె. మొ॥) డుల్బాడా. (గోడలు మొ॥) బడా.
మెపడు. అతజన్.
మెదులు. ఉతోర్జా.
మెరక-పల్లము (1) లంకా-జకు, (2) తింపాఞ్ మెతిఞా 8 గుల్లుఞ్-గల్వఞ్ (కా.స.)
మెరకభూమి. జిర్రఞ్. గుడ్డాఞ్ (గు).
మెరియుట. 1 కడుక్. 2 మొలాఞ్. చూ. ప్రకాశించు.
మెరిసినది. స్లినుఇలె. మిల్లాఇలె.
మెరుగుడుపురుగు. జిలిమిలి-బో.
మెరుపు. కడుగ్ గుమ్. కిల్లాఇగుమ్. మిల్లాఇ. మొల్లాఇ (కా).
మెలి. 1. లత్తుఙ్. 2. రనబ్.
మెలుకువ. లిజ్నా. అనేఞ్.
మెల్లగ. డీర్గాఇ. డీర్నాఇ.
మెల్లచూపు. సెఙ్-మడ్.

మే

మేక. కొమ్మె. అయమ్మె=తల్లి మేక. ఓన్మె=పిల్ల మేక. జడోసె. జడూమె(అడవి మేక. మాళ్యామేక). అలేబ్(కొండమేక). ఒజె ర్మె=మేకపోతు.
మేకు. మేకు.
మేఘము. తరుబ్. తిరుబ్. (గు).
మేట. తనమ్‌జామ్-తనమ్‌జాఙ్. డెప్పా.
మేడ. డుల్బాసీఙ్.
మేడి. మెడిఞ్ (తె).
మేడిచెట్టు. ఉఅ-నేబ్.
మేధ్రమము. 1. లీ. 2. కూతి. వడ్డిజెతె=మేధ్రము లేచెను. 3. లఇ 4. లజన్ సామ్ = మేధ్రము క్రిందినరము.
మేత. అగాబన్.
మేదరవాడు. కిండల్మాక్.
మేనకోడలు. మొస్నెల్.
మేనత్త. ఆఉఆఞ్.
మేనమామ. మామ. (తె)
మేనల్లుడు. మొస్సి.
మేను. డోజన్.
మేపించు. అజ్జుమా. అజ్జుమ్-జామా.
మేము. ఎగ్లాన్. ఎలెన్. ఎల్లెని. మొల్లాని (కా. స.)
మేయు. జుమా. జూమా.
మేర. 1. తన్నోవ్లా (భూములు, ఇళ్లు మొ॥) 2. పాడి 3. ఈడి. 4. సండి.(గ్రామములు మొ॥)
మేలు. ఇసోసమ్. బఙ్సా.
మేలుకో. లిజ్నా.
మేలుకొలుపు. అలిజ్నాఆ. తర్తారా.

మై.

మైకము. తడాఇ.
మైథునము. తనోఇ. (చెస్తాను)తోఇతాఇ.
మైనము. లమె.
మైలురాయి. అరెఙ్.

మొ.

మొండి. 1. కోర్రా. కోరా. 2. కింతఙ్. 3. రడు.
మొండెము. ముర్డెడఇ. ముర్డె.
మొక్క. పడబ్ లె(గింజపేలినది). ఞాజ్లె (మొక్కమొలిచినది). బుడజ్లె (గింజఉబ్బినది).
మొక్కజొన్న. జొన్నపోతా. (తె).
మొక్కు. 1. లేమా. (రూ) లోమా (కా) 2. కోబా.
మొగడు. తల్లఇబ. తనోఇబ. గమమ్. కల్లూ (చెవిటివాడు. హాస్యానికివాడుక).
మొగము. ముంకా. (తె)ముకా యేతె. మొగము తిప్పెను.
మొగమాటపడకు. గరోడా-డోఞ్. గరోడా-డోజఞ్-తె.
మొగలిపువ్వు. సోతఞ్.
మొగి. మఇలె.

మొగ్గ. బొండేడా. (విప్పచెట్టుమొగ్గ) అనీ.
మొట్టమొదట. కిన్నెబ్.
మొట్టికాయ. రయ్యో.
మొట్టు. రగొయ్యాఆ.
మొడ్డ 1. కూతి. 2. లి. 3. లఇ. లజన్
మొత్తము. డని మొత్తమ్. రుక్కు.
మొత్తుకో(బుర్ర)తుబొబ్నా. పబ్బా (కర్రతో మొత్తండి.)
మొదట. అమజన్. కన్నెబన్.
మొదటి. 1. పడి. పడిపర్=మొదటి వాడు. 2. ముడా 3. కిన్నెబ్. 4. డుఆ.
మొదలుపెట్టు. కిన్నేబా. పోండె. ఊనా.
మొదలుకొని. కిన్నెబ్సిల్లె.
మొద్దుగ. గుడి. ఎన్నె తె=దారు మణిగినది.
మొన. పజర్. గడోజ్.
మొనగాడు. సుడా-పర్. ముడా-పుర్.
మొన్న. మొయె.
మొరపెట్టు. గుఆల్‌నా.
మొరడు. కుడ్డజ్. కొత్తల్ల. (కా)
మొర్ర. గుఆరి. మెడియ.
మొల. గిలియాజ్.
మొలక. బుడెజ్.
మొలతాడు. గిలియాజ్-లూ.
మొలువు. బుడజా.
మొవ్వ. పొఇరాబ్. సిండిసెబ్ పొఇరాబ్లె =ఈతచెట్టు మొవ్వపెట్టినది. పోజెతె= సూదిగా మొ. వ్వ లేచెను.
మొగలి. తఖాల్.

మో.

మోకారించు. తురుక్కుడూనా.
మోకాలు. మండిడీ. మండీడీగడ. మోకాలి చిప్ప.
మోకు. అర్తా.
మోగు. జూకి. జాకిత్తె. సడ్డాతె.
మోచుట. తంబె. తనంబె.
మోచెయ్యి. పమానీ (గు). కువిన్నా
మోట. ఉంపా. 2. ఉసీబెర్=మోటమాట.
మోడు. అరీజల్-బోజ్-బనోజ్.
మోత. తనంతె.
మోదుగచెట్టు. పడమ్‌సెబ్.
మోదు. తిడా. (చూ. బాదు).
మోపు. 1. జిజి. 2. ముత్తయా. (తె) 3. గరె. అసు గరెతె= ఊష్ణము లానైనది.
మోయు 1. (నెత్తిమీదను) తెజా. 2. (భుజముపైని) తంబెఆ. 3. తమ్‌డానా. 4. తెరేడా (ఒకచేతితో వేలాడు తూ). 5. (చంకలో) అల్లెనా. 6. (వీపుమీద) తింగోఆ. 7. అరచేతిలో (డోంసీయా. 8. (వీపుమీద బరువుగా) జిడుజా (ఇగునా).
మోహించు 1. సార్మడా. లజా - సెలోన్ గిల్లె సార్మల్లమ్‌పా?= సొగసు కత్తెను చూచి మోహించినావా? 2. మూర్-మడ్. కిషొరాఇ డేసాఇల్లె, మూర్‌మల్లిష్=పాతాళలోకము వెళ్లి, మోహపడ్డాను.

య.

యజమానుడు. నీజ్మర్. గమోజ్‌మర్. లూతె నామంద్ర.
యముడు. జముడు.

యా.

యాగాణి. మూడేకాలు.
యాచకుడు. గర్గార్‌మర్.
యాత్ర. జాతర. (తె.)
యావత్తు. కుడ్డుబ్. అల్లాఇ.
యిప్ప-చూ. విప్ప.
యుద్ధము. గను సనూనా. క్రి(ప్రా).
యోని. తీఇ; తీజన్. అతీజాన్.

ర.

రంకు. జొంజాడి.
రంకుమగడు. జొంజాడితనొబ్బ.
రంకులాడి. జొంజాడి-బోఇ. రూ. జొండెడి-బొఇ.
రంకె. సునూనా. ఒజెర్‌తాజ్ సనూనా సాఇతె=ఎద్దు రంకు వేస్తున్నది=(దెబ్బలాట వెదకుచున్నది.) 2. ఉద్రోతె. 3. తుత్తూతె.

రంగరించు. గోరియా (ఓ). మయా.
రంగు. రఙు. (తె.)
రంధ్రము. 1. (చిన్నది) పతు. 2. (పెద్దది) పుతార్.
రంపము. గంట్రాలాఙ్.
రక్కు. గుర్రాబా. (గుర్రాబా. రమెజన్ గుర్రా బిత్తె=పిల్లినన్ను రక్కినది.
రక్తము. మిఙామన్ఙ్.
రగులుకొను. గేమ్నా. తులబన్ గేమ్లెన్.
రజస్సు. ఎర్సి. మిఙాంతి.
రజస్వల. ఎర్సి-బోఇ. మిఙామ్తి-బోఇ. మిఙామ్తిలె ఎర్సిడెతె. అగజ్నాతె. ఈమూడు ముట్టు-అయినది అనుటకు పేళ్లు.
రణభేది. పర్తానేబ్.
రమ్ము. అఇ. ఎరాఇ. జాఇ. సనాఇ (వెంటరా).
రవంత. అజీతుబ్. 2. తొతోమి(ముద్దుమాట).
రసము. అడుబ్. (పాలు). గుర్డా (చీము), డా (నీరు), రసమన్ (ఓ.రసము).
రక్షించు. లుత.

రా.

రా. జాఇ. ఆఇ. ఎరాఇ. సనాఇ. సలోజాఇ.
రామబంధు. జొమ్మాజల్. జిరాఅడఙ్. తూడెజాలన్.
రాకపోకలు. 1. అయాల్. రూ. ఇయాల్- 2. అనియఙ్-యెనేఙ్. 3. ఎర్నా.ఇనా్న
రాగి. తన్బి, రాగి. (తె).
రాజచెట్టు. 1. బగేమా. 2. తుజాలా.
రాజా. రాజా.
రాట. సుండఙ్. (రూ) సుండాన్. సొండాఙ్.గర్జి-సోఙ్=పంచరాట. సనుఙ్ సోఙ్=పాతినరాట.
రాట్నము. తొఙ్డీఙ్. రత్తా (కా.) (తె).
రాడు. (చూ.) రాట.
రాణి. 1. రాజీబోఇ.
రాత్రి. 1. ఒజల్. 2. తొగల్. మిన్డుప్, మిన్డుప్ జామురాత్రి. బార్డుప్. తొగల్=రెండు జాముల రాత్రి.
రాత్రింబగళ్లు. తొగల్తగ (పగలు రాత్రి. 2. తంబాతొగల్.
రాపాడు. రిఙ్ తేజా. రిత్తేజా. అనెబంజి రిఙ్ తేజి=చెట్లు రాపాడుతున్నవి.
రామఫలము. రాంపాలమ (ఓ)
రాయభారము. అన-పుజ్.గుగూడెఙ్.కబురు.
రాయి. అరెఙ్.
రాయు. 1 గోడా. గోడా బొబ్నా=తల రుద్దుకో. 2.జొడా.(పూసుకో). సఙ్సాఙ్ జొన్నా = పసుపు రాసుకో. జొమ్మెనా= నూనె రాసుకో.జొడార్నా=నూనె లావు రాసుకో.
రాలు. 1. వి. అరేజన్. 2. క్రి. 1. గలోఅ (బలువైనది రాలినప్పుడు). 2. ఉయోజా (మలకనది రాలినవుడు). 3. రుయోల్లె (ఆకులన్నీ రాలినవి).
రాల్చు. రుయోనా. చెట్టు ఆకులు రాల్చుము రుయోల్తాఇ=అకులు రాల్చుతాను.
రావిచెట్టు. ఓన్జన్.
రాసి. జొడాన్ జొలె. మిఙొల్ జోడాన్ జొల్లె=చమురు రాసి. మిఙొలన్ జోడా యేతె=చమురు రాసెను. రాశి. రుక్కు. కనివల్.

రి.

రింగుమను. (చెవులో) డడిజ.
రిమ్మ 1. తడాఇ. (నిష.)
రీతి. గామ్. అనిన్ ఉంతెనమే తెనమ్మెలె కనినగామ్ లుమోనీఙ్-లెజన్ పిత్తెజి=వీడు అది చేయుటచేత ఈలాగు చీకటియింటిలో (ఖయిదు) పెట్టుతారు కనినగామ్ ఇ కూఇ=ఈలాగు రా. కనినగామ్ అవెర్నా గామ్గోఙ్=ఈలాటి మాటలాడకు. 2లాగే. అలాలా గె=లావుగా.

రు.

రుచి. మనా (ధా. మఇ).లేజమ్లోతె=రుచిగా ఉన్నది.
రుచిచూడు.మనా మాజా ఉడాగూర్ మానా మాజా=మామిడిపండు రుచి చూడు. మఇతాఇ. రుచి చూస్తాను.

రుజూసుపడినావు. తడీలమ్.
రుజువుపెట్టెను. ముకమిస్తే తె.
రుద్దు. 1. గోడా. గొడా బొబ్నా=తలరుద్దు కొ. తక్ తజ్నా. (శోముకో, రుద్దుకో). డోజ్నమ్ మరిగ్గామ్ తక్ తజ్నా=నీ ఒళ్లు నిర్మలముగా రుద్దుకో.
రుబ్బు. 1. గోడా. మునుఅపప్పు లూజై; ఓనల్ లెజన్ సెల్లా, ఓనర్ బాతె గోడా=మిన పప్పు నానినది; రోటిలోవేసి పాత్రము తో రుబ్బు. తను జాల్. గోడా=పచ్చడి రుబ్బు.
రుబ్బుపాత్రము. ఓనర్.
రుబ్బురోలు. ఓనర్ గో (ఓనల్+గోడా.)
రువ్వు. అర్ జాఇ.
రుష్టుట అసక్ తిడ్. అరెజన్ అన్ తిగ్గోక్=రాళ్లు రువ్వకు. అరెజన్ అన్ తిల్లెండేన్ తిత్తాఇ=రాళ్లురువ్వితె కొట్టుతాను.

రూ.

రూఢి. జడి.
రూపాయి. రుపా. తంకపున్. పప్పాల్, పాల్ పాళ్ అర్థరూపాయి. పప్పాల్లాఓక్. పావల. తుల్లెబు. బేడ. లేబు. డబ్బు.
రూపు. డోక్ న్.

రె.

రెండు. బాగ. బర్రి. బారె(కా). (రెండు మార్లు). బాగు తూరి=రెండు మార్లు. సమాసమందు బార్. బర్తా=రెండు రోజులు.
రెక్క. కప్పా.
రెట్ట. అసోక్. అసర్ అ సోక్=ఎండురెట్ట. అమెక్ సోక్=పచ్చిరెట్ట. అసోమీ=పల్చని కోడిరెట్ట. అసోజీమ్=కోడి రెట్ట.
రెప్ప. 1 ఉడ్డెర్ మడ్. 2. ఉసాల్ మడ్. ఉడ్డెర్ మడ్=కనుబొమను. ఉప్పర్ మమడ్=రెప్ప వెంట్రుకలు. బొమ్మ వెంట్రుకలున్న అగును. ససోమల్లె=రెప్పవత్తి.
రెప్పపాటు. పిమ్మడ్. ఎర్రిమ్మల్లబె=కన్ను మూయకుండా. రెప్ప వేయకుండా.
రెమ్మ. 1 కండారన్. 2. కోప్ (మట్ట) ఒంటె కోప్=ఈత మట్ట. కంబా కోప్=తాటి మట్ట. సల్పం కోప్=సొలప మట్ట.
రెయ్యలు. అమో.
రెల్ల=బారా.
రెల్లు. తమూఇ.

రే.

రేకు. ఓల్. ఓలా.
రేగడి. జాక్ జాక్ లో=రేగడిభూమి.
రేగుచెట్టు. మూరిసేబ్.
రేచుకుక్క. ఒల్లాసో. కింద్రక్ సో. కిత్తుక్ సో.
రేతస్సు. డఅ. జమ్మెల్.
రేపకడ. తగల్లా.కన్నీమఓలక్. (చూ. సూర్యుడు.)
రేపు. బియో.
రేపుము. తుత్తూడా. అంబను తుత్తూడేతె= వుందు రేపినాడు. అనిన్ తుత్తూగోజ= వాణ్ని రేపకు. బోర్ డజ తుత్తూగోక్= తేనెటీగలను రేపకు.
రేవటిదూలగొండి. జనగతర్.
రేవటిమునగ. బెజ్జిడాఇ.
రేవు. అరుమానా-గో. డాబాగ (డా+బా+గోడోక్=నీళ్లవద్దకు వెళ్లేమార్గము.)

రొ.

రొంప. తూడప్-మూ.
రొంపి. జొబ్బా.
రొక్కటము. కుండిల్ సీక్. కుండల్ సీక్.
రొచ్చు ఇరాజాలిగె. (మలినముగా)
రొట్టె. పోపో.
రొడ్డ. కుర్రప్.
రొప్పము. తుతూడా.
రొమ్ము. మరోంక్. ఉగ్గర్.
రొయ్య. కమాబ్.

రో.

రోకలిబండ. కడిడీక్ బొ. (కా) బోక్ గోబొ. బంద్రిక్ బో. చుట్టుకునిఉన్న రోకలిబండ.
రోకలి. ఒంద్రిఇక్. కుటిమిరిక్=చిన్న రోకలి.

రోగము. అసు. అక్కామార్, తెగులుగొట్టు వాడు.

రోగి. అసుమర్.

రోడ్డు. గాఇల్.

రోత. ఓంతు (నింద) చూ. రొచ్చు.

రోమము. ఉప్పర్.

రోమాంచము. జోర్జ్.

రోలు. ఒవల్. ఓనలక్ (ఒనోలన్.)

రౌతు-గోకుర్ మర్.

ల.

లంక. గనల్. గలా. తర్జీన్ అగలా.

లంచము. లమ్సమ్. (తె). తంద్రి. అలీగా.

లంజ. తేంపాఇ. తెంపాఇలెన్ మెఏజ్తె=రంకు బోయి జీవిస్తున్నది. 2. జొంజుడీబొఇ. (కా. స.) రూ. జొండెడి.

లకుముకిపిట్ట. తుభ్-బుబ్-పాతి.

లక్క. లక్క. (తె), యవు (గ.)

లజ్జ. గంద్రోఇ. గంద్రోఇ మోతె=సిగ్గుపుట్టి స్తున్నది.

లత. లు అడన్; లక మ్-లు.

లద్దె. అసోక్.

లయువేయు. అమరె. అమరె సెవల్లె=లయ తప్పినది.

లా.

లాగుక .1 గామ్, 2 లోగా, 3 దమ్ చేస్తు తారు. ఖడుర్ గామ్ ఉఆఇలో. = గట్టి గా, బిగ్గరగా. 4 ఆమ్ది-రూ-ఆంకి కె.=వలె.

లాగు.(క్రి)కీజా.

లాడి. సోపెక్.

లాభము. లాబమన్.

లాలించు 1. కొక్కోమా. పనిజన్ కొక్కో మా=పిల్లను లాలించు 2. బయ్యో అ.

లావు. అలాన్, అఇంపక్; అప్పుల, వగ్గడ్, అడుక్. గపు. (అసంఖ్యముగ) రంకతె. (చూ, ఎక్కువ.)

లుమ్మచుట్టు. ఎసా. సింక్రేన్ ఎల్లెతెతెసా=బట్ట లుమ్మచుట్టి పోయుము.

లె

లెంపకాయు. తనాడన్.

లెక్క. డీ సమ్, డని.

లెక్కపెట్టు. 1 డిడీయా. 2. డీసమ్నా.

లే.

లేగ. బెంబె-తాజ్, బెంబె-బోక్.

లేగటిఆవు. అయాజ్-తాజ్. అగోజ్-తాజ్.

లేచిపోయెను. జేనేతె.

లేచు 1. డేనా. డెడెనా (లెమ్ము) పడ్డింగెతె-మేఘముతేచినది. 2. వడేతె; 3. పుండె బెతె=మొక్కలేచెను. (భూమి పగిలి లేచినది.) 4. ఉయార్. తొగి ఉయార్నె తె=అగ్గిమంట మీదికిలేచినది.5. తర్తరిక్ (నిద్రనుండిలేచితిని) 6.పాఇమల్లిక్ (తెలివి వచ్చినది) 7. ఏమా. (పక్షులు, ఈగలు మొ॥ ఒక్కమారు) పైకిలేచు. ఏమ్లేజి-లేచినవి. ఏమ్లెనాఇ=నేను! లేచినాను. (తెలివి వచ్చినది).

లేడి. అడిక్ అడ.

లేత. బొలోఇ.

లేదు. 1. అగాసా 2. అంఇ 3. ఒన్నిన్ 4. ఓజడో (ఎక్కడ) 5. ఎజ్జా.

లేను. (వెళ్ల). అరప్తి అనియె=వెళ్లలేను. అన్. అరి.

లేపు. 1. అడేఅ (చేయిపట్టి ఎత్తు.) 2. తర్తరా (నిద్రలేపు.) 3. అపాఇమడా. (నిద్రమత్తు మీదనున్న వాడిని .

లేవనెత్తు. అడేఅ.

లో.

లొంగు. లగడా. అఃన్ లగల్లాఇ (వాడిని) లొంగదీసినాను అనిన్ లగడిజ్తె=వాడు నన్ను లొంగదీసినాడు.

లొటిపిట. సీసలాఇ.

లొడలొడలాడు. రిడేబొడె. ఉ॥ సీతేన్ రి రిడేబొడే. డేలిక్.

లాడితె. 1. బిత్తి. బాగు బిత్తి జాగాతియా= రెండు లాడితెల జాగా ఇన్సు. బొ బిత్తి బారాజా అడేఎ=లాడితెడు పని అయినా కాలేదు. అనగా కొంచెమైనా పనిచేయ లేదు.

లొత్త. లనా. నీముంతాలా నేతె=లోటాలొత్త పడ్డది.

లో.

లో. లోజన్. లేజన్

లోకులు. పరజా. మంద్రాజి

లోకువ. లగడ్. లనగడ్

లోటువచ్చెను. గన్ తె. బెబారా-లేజన్ యా గిలేబు గనేతె.

లోతు. జరోజ్. రూ. జరూన్. జనరోజ్.

లోబడుట. కొనోకా. కొకోఆ. కొకోడమ్నా.

లోబరుచుకో. అకోకోడమ్నా

లోపల. అలోజన్. లేజన్.

లోభత్వము. జాతి-కుడ్డరమ్.

లోభి. జిమ-మర్. లొబా-మర్

లోలుగచెట్టు. కంపడెండ.

లోవ. లోజ్ సోర్ డా.

వ.

వంక. 1. కొత్కొ. 2. కోడె. కొక్కొడేలె= వంకరైనది. 3. పాడ

వంకఅయినది. పాడే నేతె.

వంకాయ. అండారాఇ.

వంగు. 1. లడ్డుఇనా. డుబ్బూతాఇ=వంగుతాను. అనబన్ లడూఇలె=చెట్టు వంగినది. 2. డుబూఆ. 3. కొడేయా(వంకరగా). కుండి కొడె లె=కత్తి వంగెను. 4. ఎన్నెఆ. కుండీ ఎన్నె తె=దారు మడిగిపోయినది.

వంచన. పంగిషి.

వంచు. 1. లడ్డూజా. 2. డూజా. 3. బురుమ్మా (అనష్టముచేత మొగముక్రిందకువంచు).

వంట. డనిఙ్.

వంటకల్లు. డిఙ్ బాసాల్. (డిఙ్+అబ+సాల్); సుండీసాల్.

వంటచెరుకు. అజాల్. సాస్నాఇజల్.

వంటి. 1. గామ్. అమన్ నగామ్ మంద్రా ఎజ్జా=నీవంటివాడులేడు 2. డోజన్ అలంగ= వంటి సొగసు 3. జోజ్-జోజ్. 4. అడ్డు= సరి అయిన.

వండు. డీఙా.

వంతర. రుపా, లాబొ రుపాలె=భూమి వంతరైనది. ద్రపా.

వంతు. తనుబ్. తుబా (ప్రా. క్రి.)

వంతెన. డజ్ జోల్ (పూను).

వంపు. కొడె.

వగరు. అసజన్.

వగర్చు. సజసిజె. లాకలాక. సజెవజెడేతిజే.

వచ్చు. అనేర్. ఎనేర్ ఎరాఇ. సనాఇ. (చూ. రా.)

వచ్చుచున్నది. సతిత్తె. (పురాడా సతిత్తె= ప్రాణము వస్తున్నది. ఎరాఇతె. ఎర్నాఇతె. ఇరాఇతె. అడు ఆఇతె. సనాఇతె.

వట్ర. పట్రకాయ. అద్రెకడ్.

వట్టి. అరిక్క. సుంద్రుఇ అరిక్క=గుల్ల వట్టిఇజ్జాజా-తె.

వడగలి. అరెల్. అడెల్ (కా.) ఆరేల్ గుమ్ =వడగండ్ల వాన.

వడగాలి. ఉసాఇరిజ్. (వేడిగాలి.)

వడకుట. 1. యనూ. 2. కర్ కర్ (అనుకరణ) యూనేతె.

వడిగా. 1. లీర్. 2. ఖిడామ్.

వడపోయుము. వడకట్టు. 1. తఆ. త డాఆ. రియాడిజీ, ఏతెజిడకోజి, డాతడాఆ=చత్తగిత్త ఉన్నది, నీళ్లు వడపోయి 2. రడీకా.

వడిసె. అనజ్ తడ్.

వడుకు. (నూలు) తొజ్ డీజా తొ జ్ డొం ఎ అంద్రాబాతె డోర తొజ్ డోర్నా=కదురుతో నూలు వడుకు.

వడ్డంగి. సస్ప-మర్. సనబ్-మర్ సనబ్-మర్.

వడ్డి. ఒడ్డి.

వడ్డించు. రుఆ. కూడూ రూతాఇ; రుమానా= కూడు వడ్డిస్తాను; బుక్కు.

వణుకుచున్నది. యూతె. యూనా. ప్రా.క్రి.

వత్తి. అనోడా. అనోడె.

వదిసె. బొన్ని.

వదిలిపెట్టు. అసెడా. ఉంద్రెజా.ఉర(విప్పు.)

వదులు. లుపుక్. తనోబాడన్ లుపుర్-లుపుర్= తడకకట్లు వదులు వదులుగా ఉన్నవి.

వదులు. 1. ఉంద్రేజా. 2. ఉరా. (విప్వ.)3. సిపా. 4. డక్కోఅ.

వద్ద. బాన్. అంబాన్ (అంబఇ) అమజన్. మజ్ బాబా (కా. స.) రూ. ముంబాజా 1. సిక్ బాన్=ఇంటివద్ద. అఃన్ బా=అత నివద్ద. కితుజన్నా అమజన్=దేవుని వద్ద. ముంబాబా ఖాన్=నావద్ద. ముంబాబానమ్ =నీవద్ద. అముంబాబా=అతనివద్ద. కొమ్మో జంజ=ఇతనివద్ద (కా. స.)

వద్దు. పమ్మా. కుడూ పాఇతే పా? కూడు కావ లెపా? పమ్మా=వద్దు. లక్కి బయూఇయ. ఎజ్జా కాకు లక్కి అపాఏతె=లక్కి కొంపకు వె ళ్లు. లేదు, అన్నా లక్కి (వెళ్లలేదు) వెళ్లన్నది. అపాలె (వెళ్లలేదు.) కూడూ గాలెపా?— అసాలె=కూడు తిన్నావా? అక్కరలేదు.

వన్నె. [illegible] (తె).

వయసు. ([illegible]) 1. కిపా. కిడామక్. కి [illegible]. వయసువాడు. వయసుది. 2. మిన్నామ్. డిఎమిన్నమ్ డేలె? ఎంతవయ స్సు అయినది?

వరకు. 1. కిత్తె. తన్నకిత్తె ఖాన్. తెత్తెకిత్తె అసన్=[illegible] నేనూ అంతవరకు వస్తా. తెన్నకిత్తె ఉ [illegible] అమన్నా=ఇ క్కడినుండి మామిడివరకు నీది. 2. కిక్కో ఇ. ఓ. వరకొక్కో ఇ.

వరద. కర్రా.

వరస. తొత్తోఇ. బిపూతా తొత్తోఇ గూతే జీ=బాపు వరుసగా ఉమ్ముతున్నారు.

[illegible]. [illegible].

[illegible]. అలాష్.

[illegible]. అంబలి. అంజారాఇ అంబలి=వంగ [illegible].

వర్తకుడు. [illegible]. [illegible]. కమ్మిమక్ (తె.)

వర్షము. [illegible]. (గుర్, గుమ్. సమానమందు) [illegible]=వర్షకాలము.

వర్షించును. [illegible]. (కూ)[illegible]. [illegible] [illegible]=[illegible]క్షించును.

వల. జాలా. (ఓ).

వలము. జబ్బూబడా. జెల్ జెల్. కరి. రెయి (డోజన్.) లెగిని-బొగిని. (మనుష్యులుగు॥)

వలచు, సార్మడా. ఉంతా సెలోన్ గిల్లె సార్మల్లాఇ=అస్త్రీని చూచి వలచినాను. అసన్ బాతె ఖాన్ బాతె మనసుడేలిజ్.

వలన. అమ్మేలె. అసన్. అప్పేలె.

వలనుపడదు. అసబాయి. అడ్రోయోజె.

వలసపోవు. యయ్యార్ డేసావరా. డేసాపత్లె రా.

వలిచలు. మరోక్కో(గు). మారోగ్గా.

వలె. ఆమ్మ. అంబిడఇ.

వల్లకాడు. కింతలో. కింతలాబొ.

వసులు. లూపుర్ లూపుర్. తనోబాడన్ లూ పుర్ లూపుర్రె డరు=కన్నెవసులుగ ఉన్నది.

వస్తువు. జాతి సనజ్జా.

వా.

వాంతి. 1 బబ్బఇ. బఇలాఇ=వాంతిచేస కొన్నాను. బడాగాల్లొ బయిలె - సత్తె: బొళ్లుమని వాంతిచేసుకుంటాడు. 2 ఒంబఇ

వాకిలి. రోంద్రాడి. రోంద్రెడి. రోండె [illegible] (ముందుది). పిగిడి (వెనుకది).

వాగు. బరియా. కడిజన్ బరిల్లె=మద్ది వాగనది.

వాచుట. 1 పుంపుజ్. పుజ్ జెల్లె. 2. సనడజ్. సడజ్లె. 3 డలడల.

వాటము. రోయోఇ. గాద్రండో, నమి అరోయోఇ= అడిగినావుగాని, ఇప్పుడు వాటంకాదు. 2. అయెర్కెన్ అడెఎ=వెళ్ల వాటముకాదు. అగిజ్కెన్ అడెఎ=చూడ వాటముకాదు. అతుజ్ బెజ్ అడెఎ=ఎగి యుటకు వాటముకాదు. 3. అగడేలె. డా యెర్కెన్ అగడేలె. డెప్పాడమ్ డకు=నిరు వెళ్లుటకు వాటముకాదు. మెకగాఉన్నది.

వాడిగ. 1. జబజ్లె. 2. మజర్ గామ్.

వాడిచేయు. 1. తాజీఅ (కత్తిలోకత్తిని రాసి) 2. తగాడా. తగాడా (రాతిపై).

వాడు. అనిన్. అ. ఉంతా, మొయిన్ (కా.స.)

వాడిపోయినది. రోబోలె. బోలఇడిల్ రోబోలె=చిగురుటాకు వాడిపోయినది. ముంతానమ్ రోబోల్లమ్=నీముఖము వాడిపోయినది.
వాడుకొనుట. ఇంద్రడమ్. కనా డంకి ఇంద్రడమ్దాఇ=ఆకుండ వాడుతాను.
వాత. గగ్గల్ (చురక).
వాదము. అల్-బసేర్. అల్-రఇడ.
వాది. మెడియలక్ష్మర్. పిర్యాదీ.
వాదు. పింతు(నింద). అప్పింతాఇక్ తె అనిన్=వాడు నామీద నిందవేసినాడు.
వాన. గనుర్. గుర్. గుమ్(సమాసమున).
వానపాము. గుర్ జా. గనుర్ జా.
వాని. అనిన్. అ.
వానిది. అనిన్ ఆతే.
వాపిరిగొట్టు, రంకామర్.
వాయించు. డెబా. డెబ్డిజా. డరెబ్-బర్రియా.
వాయింట. గుంతులుమ్-సేబ్.
వాయిదా. ఉఆఇడా. (సె.) కనాంతు.
వారము. బార. అడ్యారా. సోంబార; మంగడార; బుడ్యాగ; లక్కింబార; సుక్రారా; సనియారా.
వారధి. డక్షజోల్.
వారు. అనింజీ. మొనింజీ (కా.స.)
వార్చు(గంజి). తరాడా; తనాడా; తడాఆ.
వార్త. కబూరూక్ (తె).గుఅల్-బెర్నా. రఇడా.
వాలుట. గనోక్. గో క్తె=వాలుతుంది. డోఇనేతె ఒంతీ=పక్షి వాలినది. తెన్నే తె-(కింతోర్ ఆస్థి).
వాల్చు. అన్గొజా. ఎడేదా.
వావిలిచెట్టు. ఉఆఇలిసేబన్. (తె)
వాసన. 1 లిబమ్. తర్వా లిబమ్లోగ తిత్తాఇ=పువ్వు మంచివాసన వేస్తున్నది. 2. అనుల్. అనుల్లోతె. ఉర్పెజ్లోతె=కంపు కొట్టుతున్నది. ఇటుఇటాఆ=మూచుడు. వాసనచూడు. తర్వా ఇటాతాఇ=పువ్వులు వాసన చూస్తాను. లంగు-తార్=వాసనగల పువ్వు. పరుమ్-లోగె=వాసనగా.
వాసనచూడు. ఇటూఇటాలె గిజా.
వాసము. ఉరుంతా.
వాసెనగట్టు. తెల్లాడిమా. జనోండార్ పడక్ తెల్లాడీలాఇ = కూటికుండకు వాసెనకట్టినాను.

వి.

వింత. ఒక్కొఇ! ఒగాఖీ! అబ్బా! (ఆశ్చర్యార్థకములు) తమ్మె.
విందు. బోజి(కా). జుమ్జుమ్.
వికటము. 1 గసియ. 2. సాస్సోఇ.
వికసించుట. తనార్. ఊడా బొండేడాలె డో తారేతె=మామిడిచెట్టు మొగ్గపెట్టెను గనక, వికసించినది.
వికారము. బాయా. గర్మోఇతిజ్, తడఇతిజ్ (ఒళ్లు తిప్పుతూఉన్నది.)నీఅరెన్నామ్! జితె ఏతెగామ్ డరకొనానమ్?=ఛీ! వికారముగానున్నావు-ఎందుకు ఈలాగునున్నావు?
విగ్రహము. 1 డోజ్. కిత్తుజన్ ఆడోజ్=దేవుడవిగ్రహము. 2 కుండాఇ-కితుక్.బొమ్మదేవత. 3 ముతా-క్ జ్=జగన్నాథస్వామి విగ్రహము-మొండిదేవత.
విచారము. అనొగండి. డుక్కా. సినింతా.
విచ్చలవిడి. ముఃడిగామ్మె ఎండుక్తె.
విచ్చిపో 1 రడాయా. ఎన్లూడన్ రడాఇలె=దోసపండు విచ్చిపోయినది. డంకీపడన్ రడాఇలె=కుండ విచ్చిపోయినది. 2. లగాయా(కరుగు; జారు). బరూ లగాఇలె=కొండ జారిపోయినది. డుల్బత్మ్యాల్ లగాఇలె=ఖద్దె కరిపోయినది. లబో లూక్లె లగాఇలె=మన్ను నాని కరిగిపోయెను.
విడుచు. ఉరా. తనోబాడన్ ఉరా=కన్నె విప్పు. తజ్లిన్ ఉరా=ఆవును విప్పు. అంగల్ జిజి ఉరా=కర్ర మోపు విప్పు.
విడుచు. 1. ఒమ్డాఆ. లుఆడన్ ఓమ్డాఆ = తాడు ఊంచు. పసిఃన్ ఓమ్డాలె=పిల్లను ఊంచివేసినది. 2. సిడా(హు) సెడా. అలామన్ సిడా. సిడామ్మె=విడిచిపెట్టినాడు. 3 ఉంద్రెజా, 4 సిడా. గొళ్లాక్ సిల్లెప్రేజి=గ్రామము విడిచిపెట్టి వెళ్లిపోయినారు.

విడుదల 1 సనీడ్డ. 1. అనుంద్రేజన్ అపుల్ (కట్టుపసులుగ) అజల్ జిజి అపుల్ డకు= వంటచెరుకు మోపు విడిపోయి ఉన్నది. రెరెడు అపుల్లె=కొప్పుముడి విడిపోయినది. సీజన్ పుల్లేజి=ఇల్లు విప్పినారు.

విడిగ. బెగడా; బిన్న-బిన్న; తంపడా.

విడిపించు. 1. సడ్డాయా 2. డబ్బాయా. రమె జన్ కంబులన్ పాకుల్లె-డకు, సడ్డాయా= పిల్లి ఎలుకను కరిచిపట్టినది ; విడిపించు.

విడిపోవుట. 1. అపుల్. అజల్ జిజి అవుల్ డకు=కర్రమోపు విడిపోయినది. రేరేడు అప్పుల్లె=జుత్తుముడి విడిపోయినది. సీజన్ పుల్లేజి=ఇల్లు విప్పినారు. పురా(ప్రా.క్రి.)

విత్తనము. జమ్మోల్. జమ్మల్. జంద్రుమ్ జొమ్మోతె=గింజ పలక బారినది.

విత్తనము జల్లు. 1 బిరా. 2 బిడా. జమ్మోల్ బిల్లేజి=విత్తనములు జల్లినారు.

విదలించు. 1. యుయురా. సింద్రి యుయూరా=బట్ట-దులువు, విదలించు. సీనమ్ యుయ్యూర్రా=చెయ్యి విదలించు 2. యూర్పిడా (గట్టిగావిదలించు) (ఇవిబట్టలు మొదలగు వాటిగు॥) 3. యుయూఅ (పండ్లుదులుపుట) ఉడా యుయ్యూఅ= మామిడి కాయలు దులుపు. 4. యూర్జాజా (గట్టిగాదులపుట) తిత్తిజన్ యూర్జాజా= చింత కాయలు దులుపు.

విధవ. జొఆర్ బొఇ. కుంద్రాబోఇ. పెండ్లాము చచ్చినవాడు=జొఆర్ మర్. కుంద్రారి. కుంద్రామర్.

వినబడుట. అనండజ్.

వినికిరిఅయినది. పె మెజేతె.

విను. అంపజా. అమ్డజా(గు). డాలూడా. అన్-అండజ్ కెర్మా=విన్నమాట.

విప్ప. అబా. విప్పకిక్కలు=తోడా.

విప్పు. 1. ఉరా. 2. విడా. పుడోల్లె, తార్రె = మొగ్గ విడినది. 3. పుడా. 4. ససా. ససామడా=కళ్లువిప్పు.

వియ్యంకుడు. వరూఇ. పాగర్.
 ...రాలు. వరూఇబోఇ.
 వరూఇగోడన్.
 తోబాడా. సంకల్లియా. ఉంతా జుంబుర్ అమ్మేలె-సంకల్లిలెజి=వాడు గనుక విరిచికట్టినారు.

విరియబోయు. బుర్నాజా. ఊ బుర్నాఇ జుత్తు విరబోసికొన్నారు.

విరివి. అలాజ్. అఉర్ (ఇల్లు. పొలము, మొ॥)

విరుగు. అల్ డుజా. డజు అల్ డుజ్లె= విరిగినది. అల్ సీజ్ లె=చేయి విరిగి... నది. అల్ జేజ్లె=కాలు విరిగిపోయిన...

విరిచివేయు. అల్లెసెడా.

విరుగుడు. అనలెడుజ్. రేగమ్ డనొజ్...

విరుచు.అలా.(మొటికలు).బర్రియా,ర...

విరేచనము. డుజ్నా. అసోజ్. నీకు ఏ... విరేచనము అవుతున్నది?=అమన్ ఏ అసోజ్ తె ?

విరోధము. బేరా.

విర్రవీగుట. కింతజ్. కనింతజ్.

విల్లు. ఇజా. రమ్ఇనమ్ (పట్టుకొనేపట్టీగా వింటిమధ్యకట్టు).

వివరముగా. తర్నోఇతే.

వివేకము. బుద్ధి. ఒగండి.

వివేకి. బుడ్డీ-మర్. ఒగండి-మర్.

విశూచి. రిజెబోఇ.

విశేషము. అలా; అఉర్.

విశ్రమించు. లొలోనా.

విశ్వాసము. ఇసోసమ్(తె)

విషము. ఇస.

విసనకర్ర. ఇన్ రడన్. ఇంద్రడన్.

విసిరికొట్టు. అన్ తిడా. అరెజన్ అన్ = రాయి విసిరికొట్టు.

విసిగిపోయినాను. ముఅఇడాలిజ్

విసురు. 1. ఇడా. ఇన్ రడన్ బాతె విసనకర్రతో విసురు. సింద్రిబాతె గుడ్డతో విసురు. 2. రిసీనా(చోళ్లు... 3. బిరా. బిర్ బిరా (జల్లు) 4. సెడా. సిరా. (విసిరివేయుము.)

విస్తారము- అలాన్ (చూ. ఎక్కువ)

వీ.

వీగు. కోకోనా. కోకోలాఇ=వీగినావు

వీచు. 1. తిడా. రిజె తిత్తాఇ=గాలి వీస్త

అరెజన్ తిత్తె =రాయి విసురుతున్నాడు.
2. సడుత్తె=విసురుతున్నాడు.
వీడు. కొమ్మోని(కా) కనా. మద్రా.
వీడుట. పనుడ్. పనిడ్. అనుర్.
వీధి. అడోజన్.
వీపు. కిండోజన్.
వీరు. కొమ్మోంజి(కా.స.) కనానింజి.
వీరుడు. అల్ సూనామర్. సనూ-మర్.
వీలు (అగును). డేతె.కనా బారా డేతె=ఆపని అవుతుంది. చూ. వాటము.

వృ.

వృషణము. అర్రెకడ్.
వృషణనరము.అర్రెకాఇఙన్(కా).డజుసాల్

వె.

వృధా. అసిజేన్.
వెంటతిరుము. గోజా.
వెంటను. 1. కిండోజ్ లె. 2. కిండోజ్ బాన్. కిండోజ్ బానమ్ ఇర్తాఇ=నీవెంటనే వస్తాను.
వెంటవెళ్లుము. సనడోజా. అన్ అనోన్ ఇర్తె; అమన్ సనడోజా=వాడు ఒంటరిగా వెళ్లుతున్నాడు; నీవు వెంటవెళ్లుమీ.
వెంటనే. 1. తాడో. 2. అంప్రా(సమయము) (కా.స.)ఇన్ గోళ్లాఇనా అంప్రా అనిన్ ఇరాఇతె=నేను కూర్చున్న వెంటనే వాడు వచ్చినాడు. 3. తాడో. అంప్రా.
వెంట్రుకలు. ఉఊ (తలమీదివి). ఉప్పుర్ (ఒంటిమీదివి). గలె(పక్షివి)
వెండి. రుప్ప.
వెంబడించు. సన్ డోజా.
వెక్కిరించు. సొసోజా. సొసోఇలె=వెక్కిరించినాడు. ససాజీనీతె. పళ్లు ఇగిలించినాడు.
వెక్కివెక్కిఏడ్చెను. సగుగ్ సొగుగ్-అగె ఏ ఏతె.
వెగటు. బకిక్.
వెచ్చగ. వఇమ్. రూ. పుఇఎమ్.
వెట్టి. కంబ్ర. (సమాసమందు)కమ్. రాజాకమ్=రాజుగారివెట్టి.
వెడలించు. 1. అన్ డుజ్ బా. జమ్మోలన్ అన్ డుజ్ బా=విత్తనములు వెడలించు. 2. రెయా. సనజన్ రెయా=తలుపు(విప్పు) తీయుము.
3. తూఆడా=బొల్లా తీయుము.
వెడలు 1 డుజ్జా 2. సోజా. కింతే ఓలా సోజె=అరిటి ఆకు బయలుదేరినది. సనోజ్ డేలె=గెలవేసినది.
వెడల్పు. ఉంబ్రజ్-లాజ్.
వెతకు. సాజా. తజ్లిన్ సాజేతె. ఎద్దును వెతికినాడు 2. తీరజ్జా(చీకటిలో)లుము లెజన్ లెబు గలోలె, తీరజ్జె తత్తె=చీకటిలో డబ్బులు పడినవి వెతికి తీస్తున్నాడు. 3. సిమా (దేవడము) డాలెజన్ సిమేతె. నీటిలో దేవినాడు. 4 సఇలె-ముఇలె. వెతికి వెతికి.
వెతికిల. తలాంబెర్.
వెదకు చూ. వెతకు.
వెదచల్లు. బిడా.
వెదురు. ఉరజన్.
వెదురుబియ్యము. ఉరజ్-రుజ్.
వెనుకకు. 1. మడికిండోజ్. 2. మడపామజ్. 3. డయస్ గూడ్.
వెనుకపడినది. 1. కిండోజ్జె. 2. కికెలె. 3. మడి కిండోజ్జె.
వెన్న. సొయూ-మె.
వెన్నెల. అంగాఇత్తా.
వెన్నెలరాత్రి. అంగాఇతాతోగల్ (కా).
వెన్ను. కిండోజ్.
వెన్నెముక. కింజాజన్.
వెన్నువేసినది. గలెలె. సరో గల్లె=వరి వెన్నువేసినది.
వెన్నుపట్టె. అడోజన్.
వెన్నుపట్టెమీదబద్ద. తెజ్-బలెజన్. 2. కింజాజ్ బలెజన్.
వెరపు. బంతోజ్. బతోజ్.
వెరసి. కుడ్డబ్. మొత్తము. డని. రుక్కు.
వెత్తి. బాయా(ఓ)
వెల. జనాతి.
వెలగచెట్టు. కఇతానేబ్(ఓ).
వెలపల. బయారన్, సండాన్.
వెలవెల (బోవు) తెలూజ్-బోలుజ్-గె; గగెడా-గె. సోల్డానమ్డితే లెల-ముంకా-డాత్తె ఆ ముంకా అసర్రె ?;=అఇల్లె.
వెలి. బయారన్. సండాన్.

వెలిగించు. 1. ఒగెమా 2. ఇమజా(మండించు). గామోనా ఒగెమా=చుట్టవెలిగించు. అనో డె ఒగెమా=వత్తి వెలిగించు. 2. ఇమజా. అనో డె ఇమజా=వత్తి వెలిగించు. తొగి ఇమజా=అగ్గిమండించు. 3. అజుమా. మలీ అజుమా=దీపము వెలిగించు. 4. తేరా. మలీ తెరా=దీపము వెలిగించు. అలాన్ తేరా=దబ్బగడ్డి వెలిగించు. 5. తిర్రిఅ(గు) 6. తిరశ్ లె గిజా=(వత్తి)వెలిగించిచూడు.

వెలితి. (కొలపాత్ర) ఆనమ్ అమ్తె; గమాజ్. గమాజ్ అడ్డ=తలగోసిన అడ్డ. అమ్లె బో మాడిన్ తియా=తలగీసి కుంచెడు బియ్యము ఇయ్యి.

వెలిబూడిద. కుమాబన్.

వెలుగు. తొర్తుర్. తొర్తోర్. తుర్తుర్ కుత్తా. కొత్తా.

వెలుగు. 1. గసేమ్-తొ 2. పెప్పెర్ (చుక్కల వెలుగు). పెప్పెర్ రోతె; మగిజన్ సమ్తా =వెలుగుగా ఉన్నది; దీపము వద్దు.

వెలుతురు. 1. పలెబన్ 2. వలెడన్. 3. తారేడమ్ 4. లెసార్డమ్.

వెలుపు. రుమాఅ (నీరు, బియ్యము మొ॥). రుయొరాజా (బియ్యము మొ॥.)ఇరా (నీరు మొ॥ చిన్న పాత్రతో తీసి)

వెల్లకిలబడెను. 1. తిలశ్ బెర్రె గోజ్లె 2. బొండి శ్ గామ్.

వెల్లడి. 1. తుఅగామ్. సామండాఉర్రెడో,తు ఆగామ్ డకు=పందిరి విప్పినారుగనక వెల్ల డిగానున్నది. 2. గసలమ్. 3. అనండాశ్ 4. బాయెరా (ఎరె తె బెగ్నా).

వెళ్లు. 1. ఇయా. 2. ఎరా. ఆఇబా. ఆయె=వెళ్లుదాము. 3. సనా. 4. అడోఅ. 5. మా 6. ఇరా. 7. డిమ్తాశ్-మా = (ముందుగాపద) 8. జరా-ఒఇ-మా(సేను తలుస్తాను పద). 9. ఒత్తెసెలాశ్ లె=అటువెళ్లినావు.

వెల్లుల్లి. పలు అన్ సూడా.

వే.

వేంద్రము. 1. ఉంద్రు. 2. పియాలె. 3 తగె.

వేకువ. సఅక్. తగిల్డాన్. తస్నిమ్ ఉలన్= (చూ. సూర్యుడు.)

వేగము. ఇడామ్. లీర్. బయాలె(ఓ). అరిజన్ సజర్ రీజ్, అరీఅరీ(కా). బయా-బయా.

వేగిరపడు. బయానా.

వేగుచుక్క. సుంర్క. నార్ తుఇ.

వేగుట. గనాఇ. గాఇ. (ధా) గాజాన్ గాఇలె= వేయించి.

వేట. 1 బెంత. 2 డేజ్జ. పగలు రొప్పేవేట. 3. డోర్గా.రాత్రిమాటు కట్టివేట.

వేటు. తనిజ్. (తిజ్.ధా)-అసెపన్.

వేడి. తగె. ఉంద్రు. పియాలె.

వేడు. } అబ్బసుయొరామ్నా. ఎంగి
వేడుకో } అబ్బసు యుమ్లెనాఇడో అని
న్నెఇంతె=ఎంత వేడు-కొన్నా మన్నించ లేదు. ఒఇనా.

వేపచెట్టు. లిమ్నానేబన్(ఓ).

వేపు. 1 గఇడానా. 2. గాజా. 3. సగ్గాజా.

వేయు. సెడా. సిడా. సిరా. ఇఇార్నా (తలుపువేయు). ఇజన్న(కా). తుఇా(కొలవేయు) (రూ) సనోజ్లె.

వేరు. అజీడన్, అజాడన్.

వేరుగా తింపాడాలె. తంపడాలె. తంపిడ్డాలె (గు). బెగడాలె. బిన్నాలె (ఓ). ఆడెఆడె (డేలేజి)తర్డమ్.

వేరుపాటు. బిన్నబిన్న(మొ॥).

వేరేవేరే. తంపడా-తింపడా. తర్డమ్.

వేళ. 1. అయుమ్. 2. అంప్రా. కనా అంప్రా అకిడి అప్రాఇ = ఈ సమయమప్పుడు వచ్చినారు 3 బేడిజన్(చూ. సూర్యుడు).

వేలకట్టు. డోజా. (ధా. డోఇ+అ).

వేలాడు. డోఇనా.

వేలు. ఒండేర్-సి(చేతివేలు). ఒండేర్-జెశ్ (కాలివేలు).

వేషము. 1. సనబ్జా. 2. ఎల్లెన్. కినా ఎల్లెన్=పులివేషము.

వేసవికాలము. డాగా-ఈఇశ్. డాగా-ఈఇజన్.

వేసికో. 1. ఒకెన్నా. కూడు ఒకెన్నా=కూడు వేసుకో. 2. అయోబా. సింద్రి అయోబా =వల్లెవాటుగా బట్ట వేసుకో.

వై.

వైపు. సెశ్. ఒడిత్తె.ఒడి. అవైపు. ఒడిస్నె. ఈ వైపు.

వైద్యుడు. రేగమ్‌మర్. కుడజ్-మర్; ఒడుగుడు మర్.
వైరము. బెరా.

వ్య.

వ్యభిచారము. జాంజుడి. రంకా(కా).ఎర్న.
వ్యవసాయము. 1 ఒర్రో. 2. బార. 3. తాస.
వ్యవహారము. బెబెరా (ఓ). ఇసీ-తనెమ్ (కొనడముఅమ్ముకొనుట).

వ్యా.

వ్యాజ్యము. గుఅరి. మెడియా. పిరాదు.
వ్యాధి. అసు.
వ్యాపించెను.(వ్యాధి, నీరు, గాబుమొ॥) లర్నెతె; లామేతె; (మంట) ఇ్రారె.

వ్రా.

వ్రాయు. ఇడోలా.

వ్రే.

వ్రేలు. చూ. వేలు.

శ.

శక్తి. సత్తుఅ. (తె). కోరా.
శనగలు. సనగ.
శనివారము. సనియార.
శపధము. ఆడాజిడోక్. గొడాజిడోక్(ఒట్టు)
శబరి. సోరా-బోఇ.
శబరుడు. సోరా-మర్.
శరణ. లను. లనో. లనో తిల్లిజ్=శరణ ఇచ్చినావునాకు.
శరీరము. డొజన్.
శెలవు. సెలుఅన్.
శవము. మెుడో. సియాజ్.సియాజలెతబెరా=చితి పేర్చు.

శా.

శాంతము. సయూ.

శి.

శికు(శైదు)కంకుఅ. బొండీ. డండా.జులమాలు.
శిఖరము. బొబన్. అబబటె(కొండమొ॥).

శీ.

శీఘ్రము. లీర్. ఇడామ్. (చూ. వేగము.)
శిల. తజా.

శు.

శుక్రుడు. సుంక్ర. సుక్ర.
శుక్రవారము. సుక్రారా.
శుచి. 1. మరిగ్. పరిగ్గామ్ డకు=నిర్మలముగ ఉన్నాడు. 2. మతిజ్
శుద్ధిచేయు. తజ్‌తజా. డోబ్నమ్ మరిగ్ మతజ్ గాన్లె తజ్‌తజా=నీవళ్లు నిర్మలముగా శుద్ధిచేసుకో.

శూ.

శూల. అసు.
శూలము. డజులాజ్.

శృం.

శృంగారించుకో. తింకుడోఇనా.రూనా.పురుషుడి శృంగారము.సింద్రి జిజినా=జట్టుకట్టుకో. తంగమన్ లంద్రూనా = పూసపేర్లువేసికో. ఊవమ్ సార్నా=తలదువ్వుకో.మిఖోల్ జాడానా=నూనెరాసికో.పాగా (ఉరుమాల్) రెన్నా=పాగా (రుమాలు) చుట్టుకో. బలె తజ్ నా = కుచ్చుతగిలించుకో. కుడ్డజన్ సబ్జానా=అంతా చేసికో.కడూ,డోఇడోఇలూ రూనా=కడియం,బాపిలీధరించుకో. కరెడూ రెరెనా=నగలువెట్టుకో. స్త్రీల శృంగారము. పాపానాపానా = పావిడి తీసికో. సనేజ్ ఇన్నా=పస్పైతగిలించుకో. కొఇన్నా=కొప్పుపెట్టుకో. త్రింకఇన్నా=బొట్టుపెట్టు.గొయెమన్నా=కంటికి కాటుకపెట్టు. డనజ్ బోబ్ డజ్ బోబ్‌నా-జుట్టు పడకుండా తగిలించుకో. జనిడుబ్-జిడిన్నా=గాజుల్లు, కడు, కడూపి, డోఇడోఇలూ, బొజె-లూ, రొగో-బొబ్, అండొడొకొ, ముడ్డీజె-జ్, మట్టె ఎన్ని, రనెడ్-సీ.
శృంగారముచేయు. తింద్రోజా.

శె.

శెగ. తగ.

శృం.

శృంగారించుకొన్న పురుషుడు = లంగా-మర్; స్త్రీ=లంగీ-బొఇ.

శై.

శైత్యము. సయియూ. రజా.

శో.

శోషించెను. అసర్రె. ఉయ్యేమ్మైనాఇ.

శ్మ.

శ్మశానము. కింతిలాబొ. కింతిలోడన్.

శ్రమ. కష్టమన్ (తె). దుక్కా. కఇతమ్.

శ్రే.

శ్రేణి. తొత్తొఇ. అడోక్.

శ్వాసలు. పురాడా. తొక్‌యమ్మైక్ పురాడా

ష.

షరతు. కంతు. కనాంతు. సర్తు.

స.

సంకటము. అసు.

సంగీతము. కనేజ్. కేజ్. కంకనన్.

సంగోరు. తుకారు.

సంచరించు. ఎంకుజ్నా.

సంచి. పన్సి. (తె) సిక్కమన్.

సంజవేళ. ఒరుబ్బేడన్నా-ఒయోక్. అస్త మయము.

సంజ్ఞ చేసెను. అఇగ్గోలేతె.

సంత. సరంత. సనంత.

సంతన చేయు. అక్కాబా. బాగు డంగు అక్కాబా.

సంతానము. ఓంజి; పడిపసి=మొదటి చిన్న వాడు. డుఆఓన్=రెండవ సంతానము.

సంతాపార్థకము. ఒగాఇ. అగాఇ.

సంతోషము. ఇడక. సర్దా.

సంపడి. ఎగిర్. కామబ్ మంద్రా ఎగిర్‌గామ్ రుకూలెంజి = అందరూ సందడిగా కూడు కొన్నారు.

సందేహించు. ఈమెల్. ఈమేల్‌గోక్ (చూడకు.)

సంది. సండి.

సంధి చేయు. లగ్గానాబా. ఆలి గాలె లగ్గాలేజి =కల్లు తాగి, జట్టుకలిసినారు.

సంపంగి చెట్టు. సంపెతార్-నేబ్.

సంపద. జంద్రుమ్(ధాన్యసంపద). సపత్తి, బిత్తి.

సంపాదించు. తుర్రుమా. రుప్ప రనా .తుర్రుమ్లెంజి=వెండి బంగారము సంపాదించినారు.

సంబారు. సంబారుక్ (కా.స.)అతన్‌జ్-సన్‌సజ్.

సంభావణ. బెబ్బర్. అల్-బనేర్. రఇడా బెగ్గా-రఇడా. బనెస్-రనఇ.

సంవత్సరము. మిన్నామ్. సజామిన్నామ్. నమా మిన్నామ్=ఈ ఏడు. మిన్నమన్=నిరుడు. మిన్నామ్‌తె=వచ్చేసంవత్సరము.

సకిలించు. గూ-నా.

సగము. 1. తుజార్ (కొలతలో) 2. తింపోక్.

సఖ్యము. గడీగో. అల్-గడి.

సరము. జనుల్ జాల్. జనుల్ జాల్ తార్=పూదండ.జనుల్ జాల్ తజ్=పూసలతావళము.

సరిపెట్టుకొను. తుల్లానా. తుల్లాలెబడె? సరిపోతుందా?

సరే. ఒడె. ఓ.

సణుగు. బెర్-డమ్.బనేర్‌డమ్. గుమ్-గుమ్-బెర్డమ్.

సత్తువ, సత్తుఆ

సత్యము. 1. జడి. 2. జెజెబ్. జెజెబ్ కేలె సత్యము చేసినాడు అన గా ప్రమాణము చేసి నాడు.

సదా. తోడోక్; డీత; అన్నో(గు).

సదును. గరి. గల్లాక్ గల్వాక్ (కా.స.)గరియా =మెరకపల్లము సదును చేయుము. గరీ డకు=సమానముగా ఉన్నది.

సన్నమైన. 1. సరూడమ్. 2. బబోడమ్. సరూ. 4. సోరూ(గు) 5. సర్‌సరూ. జరి=సన్నని ధార. 7. ముంబోక్ బరు; ముంబోక్ బోబ్=సూదికొండ; సూదితల.

సన్నగిల్లును. సకూడమ్మై. రొఇతె (మనిషిగు॥)

సన్నిధి. తెమజ్.

సన్నెకలు. ఆజర్.

సన్నెంగి. సిడ్డం.

సన్నె-గొడ్డ. అఓరన్-రేక్.

సభ. రుక్కు.

సమను. తంబోల్ గుఅల్.

సమము. 1. గరి. 2. సరి. 3. జోక్ జోక్ అసిన్, ఇకన్, జోక్ జోక్ డకూతేలెన్ వాడూ నేమూ సమానముగా ఉన్నాము.

సమకూర్చు. సంజోఆ.

సమర్త. ఇస్నెలోనా తమ్మెఎర్నె.

సమర్పించు. తియా. కొబా. కనోబా.

సమస్తము. కుడ్డుబ్. అల్లాఇ(శా.స.)

సమానము. జోజ్ జోజ్. సరి.

సమీపము. 1. అడమ్. అడమ్లె=సమీపించినది. 2. తుయా. తుత్తుయ్యాలెడకు=దగ్గరదగ్గర గా ఉన్నది. తుయాలెడకు=సమీపముగా ఉన్నది.

సముదాయము. కుడ్డబన్. ముగి(తె. మొగి)

సముద్రము. గనుజ్. గనిజ్. (శా)

సమూలము. అకిస్నెబన్. కిస్నెజ్లె. కిస్నెబ్లె అనేబన్-పెసెడేతె = సమూలముగ చెట్టు ఎక్కతీసివేసినాడు.

సమూహము. రుక్కు.

సమృద్ధి. అలా. ఆబరి. మిడ్డప్. బెబె. రంక-తె.

సమేతము. అంప్రా. త్రుల్లాఇ. సంప్రా. (శా స.)

సమ్మతము. అనోడె.

సమ్మెణ. సమ్మెతెజ్.

సయిరణ. కడ్డబ్. అనిన్ జిజిగాప్లెండెన్ అపున్ కడ్డబ్=వాడేమన్నా ఓర్చు.

సరకు. 1. డినుసు. 2. జంద్రుమ్. 3. డనియ్యర్; అడనియ్యర్రె; అడియర్రె=లక్షించదు(గు)

సరసములాడు. 1. గసిఆఅ. అనిన్ గసీఆయేతె ఉంతా సెలోన్ ఖాన్గిల్లాఇ=వాడు దానిని సరసాలుఆడడం నేను చూచినాను. 2. బుశాయా (పరిహాసము) 3. ఓసిఆ.

సరి. 1. గరి. సరి. 2. బడె. 3. రంక.

సరిగా. సరీగోఇ. సరీలె. గరీలె.

సరిసరి. ఒడె. బడె-బడె.

సరిపుచ్చుకో. 1. అర్నా. 2. తుల్లాడమ్నా (శా). డారాఇఅతుల్లా=ఈఅన్నము నాకు చాలదు. తుల్లాడమ్నా=సరిపుచ్చుకో.

సరిపోయినది. తుల్లాలె. 2. సరిల్లె. .3 తజల్లె (ఊడ్చివేసినది. తాజడేలె = ఊడ్చివేసినావు)తజత్తెజి = సరిపోవజేసినారు. 4. అఖిల్లె.

సరిహద్దు. సాండి. తనిఖాబ్. కనాతులబ్ టిఖబ్లేజి= ఈ అడవికి (రాళ్లమొ॥) హద్దువేసినారు.

సరుకు. 1. రంద్రూ (నగలు) 2. ఇనీన(కొనతగినవస్తువులు).

సరుగుడు. (?)

సరె. ఒడె. ఓ. ఓడోజ్.

సర్కారు. సర్కారన్.

సలసల. అండలాఇ-సుండాలాఇ డా సోత్తె= సలసల నీరుమరుగుతున్నది.

సలుపు. అసు. బడేర్.

సవతి. 1. బింద్రాబ్. బనింద్రా. 2. గండమ్ బోఇ(తుగులుకొన్న స్త్రీ)).

సవరణచేయు. 1. గ్రీఆ. 2. అబ్బజ్నాఆ.

సవరము. స్లైఊ. సనెల్లె-ఊ. సెల్లెఊ.

సవరలు. సోరాంజి. జాతిభేదములు. 1. కిన్నె. 2. జడు. 3. లుఆరా. 4. కిండాల్. 5. ఆర్సి. 6. బొబిల్లి 7. కుంబి. 8. కాంపు. 9. సర్దా 10. సుడ్డా. (1)గోమాంసము బహిరంగముగా తింటారు. తక్కినవాళ్లు తినరు(6), (8), (10) పోతు మాంసము బహిరంగముగా తినరు; తక్కినవాళ్లు తింటారు. అందరూపందులు మేకలు తింటారు.

సవరించు. అబ్బజ్నాఆ.

సవారి. పల్లంకి. కత్తెలె (మంచముసవారి). డొండో (శా).

ససిగా. బజ్నాలె. కూడూ తిమఇ తిమజేతె= కూడుకొద్దికొద్దిగా తిన్నాడు.

సహాయముచేసెను. తోడూయేత్తె(తె)

సహించు. కడ్డబ్నా.

సహితము. అంప్రా. త్రుల్లాఇ. సంప్రా. (శా. స.)

సహోదరులు. కాకు బోయాజ్జి.

సా

సాపుగా. జలేమ్గామ్.

సాగుచెట్టు. గుడాఓల్-నేబ్.

సాగు. (వి.) 1. ఒర్రో. (క్రి.) 2. ఆన్ జెజా. 3. లామా. 4. జలేఆ(జలగవలె)

సాగుబడి. ఒర్రో.

సాటి. జనోజ్ జోజ్. మొజ్జ జనోజ్ జోజ్ ఖాన్ ఎజ్జ=ఎవరు నా సమానముగా లేరు.

సాధువు. లబాడి. లెబడ్డి. ఒమాడి. లఖాడి ఆ(క్రి)=సాదుచేయు.

సాన. అగాగా

సానపట్టు. అరాగాడా. కుండింజి అరాగా డా=కత్తులు సాన బట్టు.
సామగ్రి. డినుసు.(తె). విత్తి.
సామలనారచెట్టు. కొంకొర, కొక్కొరె (రూ).
సాయంతరము. రుబన్. ఒరుబన్. ఒరుబ్బెడన్ (సాయంతరపువేళ) చూ. సూర్యుడు.
సారము. లకూలెకిం లొబొ లకూలకె డమ= భూమి సారవంతముగా ఉన్నది. రూ. లకుర్-లకెర్.
సారాయి. అలి; అబాసాల్ (విప్పసారాయి); ఓలోఇసాల్ (నల్లజీడివేసినకల్లు). సల్పమ్సాల్ (జీలుగసారాయి); అరాసాల్ (జీలుగసారాయి); సిత్రిసాల్ చొళ్లసారాయి); రుంకుసాల్ (బియ్యపుసారాయి); ఉముజ్ బాసాల్ (పొంగుకల్లు) డిజ్ బాసాల్ (వంటకల్లు). నిండిసాల్ (ఈతకల్లు); క స్సాల్ (కోతకల్లు) కురుఇ-సాల్ (గంటెలు ముర గ బెట్టి వండినది). అగుర్-సాల్ (వరిపిండి ముర గ బెట్టి చేసినది. ఇది దేవతలకు ప్రియము).
సాల. గుంగూ.
సాలివాండ్రుడు. సాలియ.
సాహసము.1. రడ్డో.రడ్డోనే తె=సాహసించెను.
సాహసముగలవాడు. ఉమజ్. ఉమజ్ నేతె. ఉమజ్ మ్యర్. ఎర్బంతోజ్-మర్. ఉయుబ్ మర్.
సాక్షి. సాకీమర్.
సాక్ష్యము. సాకి. జనేర్.

సి.

సింగారము. (చూడు శృంగారము).
సింగినాదము. తెత్తెడూ-పెడ్.
సిగ. ముడాఊ.
సిగ్గు 1. గంద్రోఇ 2.గద్రోఇ. గంద్రోఇమోతె =సిగ్గుపడుతుంది. గంద్రోఇమెల్లె=సిగ్గుకన్నువేసెను. అంటే సిగ్గుపడెను. 3. గెలాఇగాలాఇ=సిగ్గుపడిపోయెను. సిగ్గుపడి వెళ్లెను. 4. గెలాఇ-బాలాఇ.
సిద్ధముగ. అర్రెగామ్. ఒర్రో అర్రె=దుక్కి సిద్ధముగా ఉన్నది.
సిబ్బి. డల్లితనికిక్. రనుబ్. డనాలక్.
సిర్లబడ్డు. అర్రెడ్డా.
సిరి. సిరి.
సివాలాడు. మేర్నా. మేర్యోఇ=సోదెకత్తె.

సీ.

సీతాఫలము. సీతా-గుర్.
సీమ. 1. తర్నోడన్ (హద్దు) 2. డేస. 3. సండి.
సీల. సేలాజ్ (మేకు).
సీలమండ. మమ్మా-సి.

సు

సుఖము. సుక్క. ఇడు. సయూ.
సుగంధి. ఎరెటి-నేటే.
సుడి. గొయ్యార్.
సుడిగాలి. గొయ్యారి-టిటే.
సుత్తి. 1. సుత్తె. 2. గనుకెలాన్.
సుద్ద. పలు-బా.
సున్నపురాయి. [illegible]
సున్నము. సున్నము.
సుందరము. [illegible]. తింపుతొఇ. =పిగిగిన్నపుటె నక్కసి.
సుందరి. లజ్-బొఇ.
సుంసరుడు. లకొరి.
సురికత్తి. ముష్టాంగ్.
సురతము చేయు. [illegible] బానా. తొజ్ బా[illegible].
సులభము. లికొన్యాన్. లియోంగ్ గాటిన [illegible] త్తొఇ=సులభముగా పని చేస్తాను.

సూ.

సూటి. తమ్రడాజ్ (అడ్డుదారిమొ॥)
సూది. 1. బనొఇ. బనాజ్. 2. మాగ్ (వాత).
సూరకత్తి. సిరిపుల్ల. సుగుల్లాజ్ (రంపుప్రక్కలు ద్వారుడుండేది).
సూర్యుడు. ఒయోజ్.
కాలము నిర్ణయించుటకు సూర్యుని గమనము ను అనుసరించి వాడుకొనే వాక్యములు:—
1. తిర్పొడేతె ఒయోటన్. సూర్యుడు రెక్కలు అపించుకొన్నాడు.
2. జెపోన్ తె. ఎర్రబడ్డాడు.
3. పసర్గడోజ్ తె. ఆ దునువచ్చినాడు.

పలెల్లె } తెల్లవారినది.
సా౹రె }
డుజ్-యోాజ్ లె. సూర్యుడు పైకివచ్చి
నాడు.
డఇ-యోాజ్ లె. సూర్యుడు ఎక్కి
నాడు.
జొామ్‌డార్-యోాజ్ లె=చల్దివేళ అయి
నది.
తొాఁర్-యోాజ్ లె=పదిగంటలవేళ అ
యినది.
డాగా కరా లె. ఎండ ఎక్కువయినది.
తంబా-యోాజ్ లె. }
గరీ-యోాజ్ లె. } మధ్యాహ్న
తడజ్-తడజ్-యో } మైనది.
జ్ లె. }
లెజ్-బోజ్-యోాజ్ లె. }
సడీ-గోాజ్లె=వాలినాడు.
రుబజ్-యోాజ్ లె= మూడుగంటల వే
ళయినది.
ఉలమ్-యోాజ్ లె } చల్లపడినాడు.
సుయూా-యోాజ్ లె }
మెడోర్-మెడోర్-యోాజ్ లె=దిగిపో
తూ దిగిపోతూఉన్నాడు.
బుజ్-యోాలెలె } మునిగినాడు.
గయోాజ్లె. }
అరుజ్లె. మూతపడ్డాడు.
ఒబొాల్లె. నల్లపడినది.
అరమ్మడ్-డయిలె-డెలె=చుట్టములను
పోల్చలేని దృష్టి కలిగినది.
నంకొాఇ-ఓల్ లె=ఆకులు చుడుచుకొా
నువేళ అయినది.
తొాగలెలె. రాత్రిఅయినది.

సె.

ఉంద్రుడు. పియాల్.
1. కంజీజ్ జెడ్ (ఏదుపందికోాల) 2. ఆమ్.
మమ్మ 4. లూజర్.
త్తి. గత్నాలెకోాజ్ (కల్లుగీసేకత్తి).
యూాట. బరూజేమ్. బరుఅబొాబ్ డా.
గనూడోాజ్ ఉసాల్ తమ్.
సెలఉ.

సే.

సేన.మరాతి. తుర్కాంజి (కన్‌స్టేబులు).పర్సా
మంజి (బంట్రోతులు). రుక్క-మరంజి.
సేవ. కంబ్ర.
సేవించు. కంబ్రాఆ. కమా.

సై.

సైగ. (చేసైగ) 1. అగోాఇ. అఇగులె. అగ్గో
ఇలజ్జె. 2. తరీక్కా అ-సీ-బాతె=చేసైగ
చే పిలుస్తున్నాడు.

సొ.

సొంపు. ఇడక. లజ. బజ్నా
సొగసు. లజ. అమ్మారెలె తింకుడోాఇ-అడ్డి.
సొట్ట. సొత్త.
సొన్నాయి. తరెతె.
సొమ్ము. తంకమన్. బిత్తి.
సొమ్ములు. 1. తజ్‌లింజి. 2. లనూంజి. 3 జేలంజి.
సొరోాపత్రి. ఒండోర్.
సొలప. సొలపనేబ్.

సో.

సోకు. గతర్. మేర్.సోనుమ్ మెొ్రె=దేవత సో
కినది.
సోకుడు. పిసాసి.
సోది. తెడుజ్. మేర్బ్ఇ లెడుజ్జె=సోదికత్తె
సోది చెప్పుతుంది.
సోమరి. రోాండూామర్. బద్దుఆమర్. లడుఇ
మర్. అన్‌పొాజ్లామర్.
సోమవారము. సొాంబాారా.
సోమిదచెట్టు. సోమిాసేబన్. సొమ్మసేబ్ (రూ)
సోల. సుల్లా.
సోలెను. గోాజ్లె.

సౌ.

సౌఖ్యము. ఇడక. సుక్క. సంద్రుకక్కి.

స్తం.

స్తంభము. సుండల్. సుండాన్. సుండాజ్.
స్తనము. మెమె. పిల్లలు వాడుకచేసే ముద్దుమాట. మారొజ్.

స్త్రీ.

స్త్రీ. ఇన్ సెలా. సెలా.

స్థ.

స్థలము. లాబొ. లబొ.

స్థి.

స్థితి. 1. దర్యాన. 2. గోడన్.

స్నా.

స్నానము చేయు. ఉమానా. గోడా బొన్నా= రుద్దుకొని శిరస్నానము చేయు. అబుమా అ=స్నానము చేయించు. అమామ్మా ఆ= పిల్లలను లాలలు పోయి.

స్నే

స్నేహము. గడి. గడిగొసీలె=స్నేహము చేసికొని.
స్నేహితుడు. గడి.

స్ఫో.

స్ఫోటకము. రుగాబొఇ. రిజెబొఇ (నూకలమ్మ)

స్మ.

స్మశానము. కింతిలా. కింతిలోడన్.

స్వ.

స్వప్నము. గిసుమ్ తె. గునిమోల్.
స్వభావము. 1. దర్యాన. అనిస్నా దర్యాన బబ్బతె=వాని స్వభావము మంచిది కాదు.
2. గుడమ్. (తె.)
స్వరము. స(రజ్.
స్వల్పము. అనూఇ. అజి. అరి. (తొతోమి. ముద్దుమాట (చూ. చిన్న.)

స్వా.

స్వాధీనము. ముంకాబా (భూమిగాని, పశువులుగాని, వస్తువుగాని). బోతె అముంకాబాన్ డకు=ఎవరి స్వాధీనములో ఉన్నది ?

హ.

హక్కు. అక్కు.
హఠాత్తుగా. 1. ఇలుఇగామ్. 2. పుళ్ళలె గామ్.
హత్య. అసేడన్. కూని.
హద్దు. తన్నోడన్. పాడి (చూ. పొలిమేర).
హరించు. 1. సుసుడా. తంకా-ఇన్ సుసూడె తె=నాసొమ్ముహరించినాడు. 2. అసర్.

హా.

హా (అలసినానని అర్థమిచ్చుసంతాపార్థకము)
హాని. క్రియ్యొ (మరణము) అసు (నొప్పి) కేబన్ (గాయము).
హాయిగా. ఉలామాతా. సుక్కాలె. పుయుమ్ డమ్(కా). పఖిమ్డమ్. సయూగాల్లే.
హారము. జుజ్జుల్ తజ్. జనోల్ జాలెతజ్.

హి.

హింస. క్రియ్యొ (చావు) దుక్కా. అల్లగ. అసు.
హింస. క్రియ్యొ (మరణము) దుక్కా, అల్లర్, అసు.

హుం.

హుంకము. బెర్నా. ఐడోల్.

హె.

హెచ్చరిక. ముర్రా. ఇముర్రాబొ-వెళ్లి హెచ్చరిక చేయండి